

H-A

8

3

Sala 20
Gab.
Est. 16
Tab. 1
N.º

De

Matthias Mendy St. J.

Custom 600 -

9
H-A
8
3

PRACTICA
LVSITANA,

ADVOCATIS, IVDICIBVS,
VTROQUE FORO QVOTIDIE
*versantibus, admodum utilis,
& necessaria.*

IN QVINQVE LIBROS DIVISA.

CVM DVCENTIS ET QVADRA-
ginta nouissimis Senatus decisionibus. Et centum
contra cautellis. Item & nonnullis animad-
uertionibus ad bonū publicum iustitiæ
concernentibus. Et alijs utilissi-
mis Ordinationum de-
clarationibus.

AUCTORE EMANVELE MENDES
à Castro, Curie Aduocato, & olim in Salmanticensi
& Colymbricensi Academia publico sti-
pendio legum professore.

Cum Licentia Superiorum.

OLYSIPONE : Apud Georgium Rodericum.

Anno 1619.

De Mattheo Mendes H: 1619

THE UNIVERSITY OF TORONTO
LIBRARY
STANDARD LIBRARY
OF THE UNIVERSITY OF TORONTO

IN THE LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF TORONTO
LIBRARY

LIBRARY OF THE UNIVERSITY OF TORONTO
LIBRARY

LIBRARY OF THE UNIVERSITY OF TORONTO
LIBRARY

LIBRARY OF THE UNIVERSITY OF TORONTO
LIBRARY

LIBRARY OF THE UNIVERSITY OF TORONTO
LIBRARY

LIBRARY OF THE UNIVERSITY OF TORONTO
LIBRARY

LIBRARY OF THE UNIVERSITY OF TORONTO
LIBRARY

Praeticam hanc Lusitanam eruditissimi ac doctissimi Licen-
ciati Emanuelis Mendes de Castro publici in his Portuga-
lia Regnis consistorialis aduocati, de mandato reuerendis. atq;
illustris. Episcopi domini Petri à Castilho, suprema sanctissimi
Officij Inquisitionis praefecti, qua potui diligentia legi & enolui.
Et quantum de ea consequi possum, equidem iudico opus esse ve-
ram solidamq; doctrinam continens, nec in re illa, ab ea, quam
ab Ecclesia ac SS. Patribus accepimus, discordantem. Imo vero pro-
pter magnam tum textuum tum exemplorum congeriem ab au-
thore mirifice confectam (quibus & fulgentissimam lucē, de omni-
bus praestat, & Ordinationibus nostris Regalibus aptissima, &
fundatissima commentaria) omnibus saltem utriusq; iuris pro-
fessoribus, ne dicam etiam quibuscunq; latina lingua pollentibus,
siquidem lites euadere potest nemo, magna singulariq; utilitati
futurum Vidi item additiones nuper ab eodem cōfectus auctore,
& id de ijs iudicium fero. Datum Olyssipone die 27. Ianuarij, anni
1617.

D. Fr. Antonius Freire.

Vista a informaça podese imprimir esta Practica Lusitana,
& depois de impressa torne a este conselho para se cōferir,
& dar licença para correr, & sem ella nam correrá. Em Lisboa. 6.
de Feuereiro de 609.

Marcos Teixeira.

Bertolameu da Fonseca.

Podese imprimir este liuro chamado Practica Lusitana, &
impresso tornara aos 13. de Setembro de 618.

Damião Viegas.

Podera o supplicante mandar imprimir esta Practica Lusitana
visto a licença que tem do sancto Officio, & depois de impres-
sa tornara a esta mesa pera se lhe taxar a xij de Feuereiro de 609,
Costa.

Luis Machado.

Taxado na mesa do Paço em cento & oitenta reis em papel, a 7.
de Mayo de 619.

F. V. Pinto.

L. Machado.

MENDO A MOTTA
VALLADARES, SOTO MAIORI,
CATHOLICI PHILIPPI HISPANiarum, ac Indiarum Regis potentissimi, in
eius Supremo Consilio dignissimo, ac
sapientissimo Consiliario.

V M iam ab antiqua consuetudine longius pro-
uenire certum sit, vnumqueng, sua opera, suag,
studia, qua publico pralo comissa forent, magnis
viris, & principibus, a quibus fauorem & auxi-
lium reciperet, dedicare. Tu vnus pra alijs mihi
obuius extitisti, cui vt has meas lucubrationes
libenter, & ex animo cōsecrarem, maior ratio exposulauit, nam
praterquā omnia illa qua in lucem prodierint de legibus ac earū
interpretatione, quibus viuimus, & regimur, tibi vnico legum
patri iustitiag, moderatori dedicari iuri ac rationi conuenit, hac
peculiariter, qua de Lusitania moribus primitiua in lucem pro-
deunt, tibi etiam merito debentur, quippe qui te consulente Rex
noster omnium opt. ac max. tuo iudicio, vt par erat, plurimum con-
fusus, multa in meliorem frugem quo ad praxim & iustitie exer-
citiū mirabiliter ac sanctissimè redegit. Sed & illud ad hoc me
valde impellere potuit, cum sciā multis à te beneficijs me semper
fuisse affectum, quarē nemo erit qui me temeritatis arguat si
tanto viro tam paruum munusculum offerri videat. cum in ijs po-
tius animus, quam munus spectandum sit. Addidit etiam, & illud
mihi animos tua scilicet eximia virtus, eiusq, magna claritas &
splendor, tuag, omnium scientiarum, tam iuris Casarij quam Pon-
tificij admirabilis sapientia, ita vt rarò aut nunquā in tam claro
viro tante virtutes, tantag, scientie in tanto gradu magnitudi-
nis copulari & coniungi, sicut in te vsquā viderentur, quibus ad
summum

Dedicatoria.

summum dignitatis gradum, & fastigium fuisti merito eue-
ltus. Taceo iam tuam singularem prudentiam, tuam illam veram
iustitiam, cuius beneficio ac munere principes, & diu, & feliciter
imperant, qua summo quo potes studio Portugallie statū, omnium
bonorum applausu integerrime ac equanimiter conseruas. Taceo
tuam vere regiam erga omnes litteratos liberalitatem & muni-
ficientiam, qua omnes bonas literas vindicare, in tuamq; tuellam
ac fidem suscipere semper consueuisti, nihil enim magno viro &
heroe dignius, quod cum ad eximias & raras illas virtutes, quas
tibi quisq; de tua ac verè præclara indole illustriq; nobilitate ex-
peritur, adiungas; nemo est qui nomen tuum ingenti gloria ac
fama maxima cum omnium posterorum admiratione in perpe-
tuum celebrari nō dicat. At tuam animi magnitudinem, & man-
suetudinem cum gravitate cōiunctam, cæteraq; animi tui dotes
nemo est qui summo honore non extollat, laudet, ac veneretur.
Omitto satis præclaros, bello paceq; satis notos auos & proavos tuos
Mottas, Valladares, & Sotó maiores, à quibus originem ducis, &
quos apud omnes in dies magis ac magis exornas, quia cum non
omnia opera tua recensere valeo, nec omnium tuorum maiorum
facinora narrare fas erit, illud dumtaxat à te summo opere con-
tendo ut tuā celsitudinem cum tenuitate tam parui munusculi
ne metiaris, sed ab eo proficisci existimes qui te summo honore
colit, ac veneratur.

V A L E.

Emanuel Mendes à Castro.

N I L magis in hoc opere elaborare curauimus, quam superflua & inania refecare, confusionem opinionum effugere, breuitatem & verā resolutionem sectari, nec enim nisi brevis resolutio ad praxim conuenit, nam quæ magis pro ingenio disceptanda sunt, scholis dimittimus, & quæ etiam ex Ordinatione tanquam è purissimis iuris fontibus pro indubitatis principijs passim, & vulgo habentur, non inculcamus, vt alij inep- tē fecerunt, sed longe alia grauiora, quæ magis vtilia, & ad pra- xim pro casuum frequentia necessaria sunt, adiūximus, alij alia si fortē meliora inuenerint, his addere poterunt.

§. 1. De diuisione totius operis.

T Otum igitur hoc opus in quinq; versabitur, & ad imita- tionem Ordinationum Regalium in quinq; libros diui- ditur, nam sicut corpus humanum, quod secundum Philosophū brevis mundus dicitur, quinq; sensibus regitur, & gubernatur; ita huius reipub. regimen, & gubernatio in quinq; libris rectē nititur, est autem iste numerus laudabilis, optimus, & Portugal- liæ nationi memorabilis propter quinq; quinas, quæ in scuto Regio in signū admir. victoriæ à Rege Alfōso de Mauris adeptæ Regi diuinitas datæ in hoc Regno huc vsq; sunt, & in æternū permanebunt. In primo libro de personis in iudicio necessarijs agam; sunt enim personæ rebus digniores. l. 2. ff. de stat. hom. In secundo de praxi Eccles. In tertio de Seculari iudicio, in quar- to de requisitis actionū, & de earum responsionum, in quinto de ordine procedendi in causis criminalibus tractabimus, quæ omnia multis decisionibus, cautellis, & alijs annotationibus ad praxim, & plerisq; ad Ordina. interpretationibus exornabimus.

§. 2. De praxis utilitate & necessitate.

C Vm autem theorica sit veritatis speculatio, & iudicibus, & aduocatis necessaria secundum Bald. in l. 1. ff. de iust. & iur. quia turpe est patritio, & nobili viro ius in quo versatur ignorare

P R O E M I V M.

ignorare. l. 2. §. Seruius. ff. de orig. iur. habēti theoricam per quā necessaria erit practica, quæ applicat ll. ad casus occurrentes, in quo consistit legum virtus. l. non solum. §. qui primipilo. ff. de excusa. tit. Et ista adaptatio seu practica est intellectrix legū secundum Bald. in tit. de fauld. sine culp. non amitt. nam theorica sine praxi digestam solidamq; iuris cognitionem præstare nequit vt dicit Pinel. in l. 2. 2. par. cap. 4. num. 2. de rescind. Et idcirco nulla est gens nullaq; regio aut prouincia, quæ suam praxim non habeat præterquā Lusitania, vbi nullus huc vsq; hoc aggredi ausus fuit; fortè præ terrore inuidiæ, quæ maxime hic viget; nihil enim tam eximium esse potest, quod nō pateat aliorum inuidiæ, calumniæ, & obtreptioni, vt dicitur in Ecclesiastes. cap. 4. ibi, contemplatus sum omnes labores hominum, & industrias, animaduerti patere inuidiæ proximi, quibus verbis ostendit Salomon omnium mortalium opera, quātumuis sint egregia, & honesta, inuidiæ & æmulationi esse subiecta, atq; ita docet, quod quātumuis quis excellat virtute, & industria, imo quod magis excellit, eō magis patere aliorum inuidiæ, & obtreptioni, quod sine dubio inter alia huius vitæ mala est grauissimum malum, & quod sæpe homines deterret à præclaris operibus.

§. 3. *Finis huius operis qualis sit.*

EO autem res nostra dirigitur, & in eo maxime consistit, vt quis efficiatur perfectus aduocatus & iudex, nam quē admodum Aristoteli. M. Tullius, & Quintilianus docuerunt, quomodo quis efficeretur perfectus orator, & scientiam eloquendi in artem redigerunt; ita & nos fauente Deo iuris prudentiam (quæ latissima est) quasi in praxis artē redigere conamur; quæ si placuerit (placebunt fortasse aliqua) eorum gloria Deo omnipotenti tribuatur, cui omnia debentur, & cuius auxilio, hæc supravires nostras (scio enim quam imbecillis sim) aggredi ausi fuimus.

IN GRATIAM PRACTICAE
LVSITANAE.

Grande Repertorium nuper Castrensis Heros
Reddidit, eximia dexteritatis opus.
Nunc noua caufidicæ reddit miracula praxis,
Vtile, & iudicijs, vtilis artis opus.
Vtile monſtrat iter, quo Luſitania cauſas
Decidat, & certam ius ad vtrunq; viam.
Emite, nam facilem iuris prudentibus artem
Præſtat, & in doctis aureus iſte liber.
Ante Repertorij, praxis nunc iure triumphas,
Pompeium æquabis, Iureq; magnus eris.
Tunc tua caſtrenſis fient oracula Pauli.
Tunc ſimul Emanuel, Paulus & alter eris.

Philippus Thomas à Miranda. I.C.

Summa ex Lib. I.

C A P. I. Ex quibus per-
ſonis cauſa diſcepta-
tio conſtet.

Cap. 2. De Iudicibus huius Re-
gni.

§. 1. De Senatu Palatii.

§. 2. De Senatu ſupplicatio-
nis.

§. 3. De Prouiſore reſiduorū.

§. 4. De Iudice Indie.

§. 5. De Auditore Baſilica
pub.

§. 6. De præſidibus vrbiſ, &
prouinciæ.

§. 7. De Iudicibus ciuitatis.

§. 8. De Iudicibus pupillorū,
& proprietatum.

§. 9. Index qualis eſſe de-
beat.

Appendix 1. De Scriba in-
ditiario.

Appendix 2. De Distribu-
tore.

Appendix 3. De Exami-
natore.

Cap. 3. De Actore.

Appendix 1. De Advocato.

Appendix 2. De Procura-
tore.

Cap. 4. De Reo.

PRA.

PRAXIS
 LVSTITANIÆ
 DE PERSONIS IN
 IVDITIO NECESSARIIS;

LIBER PRIMVS.

* * *
 CAPVT PRIMVM.

Ex quibus personis tota causa disceptatio conficitur.

QUANTUM
 VANI
 uis tex.
 in c. 1.
 4. q. 4.
 & in c.
 forus de
 verb. sig
 nis innuere videatur in omni
 iudicio, seu negotio (in quo
 aliqua disceptatio fit) qua-
 tuor personas interueniri de-
 bere, Iudicem scilicet, acto-
 rem, reum, & testes. Magis

tamen placet de substantiis
 tres tantum priores requiri,
 vt in Regia Lusitaniz consti-
 tutione habetur lib. 3. tit. 20.
 in princ. sine quibus frustra
 iudiciū finiri, vel experiri po-
 test, vt probat Hostiens. in
 Summa titul. de Iuditijs, vnde
 licet iudicium pro discussione
 vel processu sumptum variè
 à Doctoribus definiri soleat,
 crebrior tamen definitio est vt
 sit actus trium personarum

A

Iudicis

Iudicis, actoris, & rei in iudicio contententium fm Bald. in rub. ff. de Iuditijs. Abb. in rub. ex. eodē col. 2. quicquid improbet Cagnol. in l. omnis definitio. num. 37. de regul. iur. Alciz. lib. 6. parerg. cap. 9. Maranta de ord. Iudit. 2. par. num. 6. Nec huic resolutioni obstat tex. in d. cap. 1. 4. quæf. 4. & in d. cap. forus. Nam reiectis alijs solutionibus verius est dicere necessitate causatiua quatuor personas necessarias esse, de quibus in præd. iuribus, at vero de necessitate præcisa & substāiali tres personas tantum supra enumeratas interueniri debere, nam testes non sunt necessarij præcisè, sed causatiuè ad effectū, vt actor obtineat, actore enim non probante reus absoluitur

3

4 l. actor. C. de probat. cap. fin. de iur. iurand. Quò fit iuditiū & sententiam sine testibus & probationibus mero iure tene ri vt probat Barr. post Azon. in l. prolatam C. de sentent. & interlocut. & idem repetit in l. per hanc. C. de tempor. appellat. sequitur Abb. in c.

afferre gladium de præsump. Felin. in cap. Ecclesia nu. 24. § de constit. In quo tamen obiter aduerti debet, dum dicimus iuditiū esse actum triū personarum, verbum illud, (actum) stare indefinitè collectiuè secundum Bart. in l. si pluribus ff. de legat. 2. & ita vniuersaliter comprehendere actum Iudicis, actoris & rei, nam vnicus actus tantum nō constituit iuditiū iuxta tex. in cap. quoniā contra de probat. sicut & illud verbum (trium) exponi solet trium generum personarum, scilicet Iudicis, actoris & rei secundum Rip. in rub. num. 24. de Iudit. nō enim congruit quod singula generum intelligantur, sed genera singulorum, cum benè possint esse plures litis consortes, nempe plures actores, vel plures rei, vt in l. 1. C. de consortibus eiusdem litis, & etiam plures Iudices delegati in eadē causa cap. Pastoralis de rescript. Præterea & illud verbum (personarum) cōprehendit veras & fictas personas, nam in iudicio

5

6

7

ditio inquisitionis (quod ex Iudicis officio fit) fama vel notorietas accusatoris loco habentur. cap. super his, cap.

B Inquisitionis de accusat. De ijs igitur tribus personis, cum suis appendicibus in hoc primo libro nobis sigilatim suo ordine agendum erit, nam Iudici appenditur persona illa; quæ causas distribuit, & ille qui inquit & examinat testes, & in super tabellio, qui acta & Iudicis decreta scribit, de quibus nobis sermo erit. Actori vero & reo appenduntur aliæ personæ diuersæ ut est Procurator & Aduocatus, & ideo non in congruum erit de illis etiam aliqua annotare.

CAP. II.

De Iudicibus huius Regni.

I CVM tota civilis potestas & iurisdictio penes ipsum Regem nostrum consistat; ab eoquæ

tanquam à fonte in totius Regni ciuitates, villas, & oppida deriuetur secundum Ordin. lib. 2. tit. 45. ut subditorum commodis & expensis consuleret, & quia Rex magno labore consumeretur, & esset ultra vires suas, quod sustinere non posset iuxta doctrinā Exod. cap. 18. & Deut. cap. 1. & sic commodius Respub. regeretur, plures & diuersi Magistratus sunt creati, apud quos vnusquisq; ius suum cōsequi posset, frustra enim ius in Republica proditum esset, nisi adessent Iudices, qui iura vniciq; redderent. l. 2. §. post originem. ff. de origin. iur. est autem hoc iudicantis proprium munus. cap. 1. versicu. Iudex. 23. quæst. 2. cap. forus de verb. signif.

§. I.

De Senatu Palatij.

IN primis est in hoc Regno Senatus Maximus Regij Palatij, vbi sunt Senatores, qui cognoscunt de omnibus

ijs, de quibus Rex ipse cognoscere poterat, exceptis quibusdam casibus, quos sibi Rex reservauit, & pro eis sunt etiã hodie alij Consiliarij in Curia Madrid, qui lateri Regis continuò assistunt, & pars corporis eius reputantur. l. ius Senatorum. C. de dignitat. lib. 12. l. quisquis. C. ad l. iul. Maiestat. & Patres conscripti ab Imperatore nuncupantur in l. 1. C. de caduc. tollend. & in multis Regiam maiestatem consulunt, & alia decernunt voce, & vice Principis, & ideo ab illis decretum censetur ab ipso Rege emanari. l. 1. C. de officio Vicarij, atque ob id sedere debent ad latus Regis, non ad pedes quando fuerint in Consilio cum Rege secundum Bart. in l. Iurisperitos. ff. de excusat. tut. nam prædicti Senatores Senatui Romano adæquantur, & omnia expediunt, quæ in bello paceq; ad statum totius Regni pertinent, & quales esse debeant remitto me ad ea quæ de illis prædit Montalius in Tractatu quem fecit de Consilio Re-

gis, & optimè Afflict. lib. 1. constit. rubr. 45. & l. 7. tit. 18. par. 4. Solet autem Senatus iste remunerare seruitores, & officiales sui Regis etiam ultra salaria consueta dari de domo Regia, cum illa semper fuerunt parua, & augmentata talibus beneficijs, vnde faceret iniuriam, si ita non faceret, cum communiter à Regis prædecessoribus in hoc Regno ita fuit factum argum. l. 1. §. permittitur. ff. de aqua quotid. & æstiu. & ibi Bartol. & est ad propositum gl. notab. in cap. fin. 100. dist. & optimè firmat idem Greg. in l. 2. tit. 9. p. 2. verb. *fazer bien*. Et quia prout inquit Salomon Proverb. 20. Clementia Thronus Regis roboratur, ad quod est etiam illud Virgilij 6. Aeneidos, (hæ tibi erunt artes, pacisq; imponere morem, parcere subiectis, & debellare superbos) optimè facit amplissimus Senatus pietatem in pœnis moliendis exercendo, vel aliquando in totum parcendo, nam etiam de iure pœnas reorum remitti, vel commutari

ex causa à sapientissimis sanc-
tum est pro vt notat Tiraq.
de pœnis in præfatione, &
etiam propter merita sua, vel
maiorum suorum solet indul-
geri, vt per Cæpol. caut. 3.
Tiraq. vbi supra caus. 49. &
in leg. si vnquam verb. dona-
tione. num. 34. C. de reuoc.
donat. nam ideo dicitur in c.
i. quæst. 7. iun. gl. ibi quod dis-
pensatio quandoq; est debita,
& Misericordia portio Iusti-
tiæ appellatur vr inquit Am-
bros. sup. Psalm. 118. Sermon.
8. versic. 20. Et similiter so-
let Senatus dispensare super
ordinatione, occurrenti præ-
sertim casu, qui si continere-
tur in præd. lege Regia vni-
uersali, redderet eam iniquā,
& duram, vt adnotauimus
lib. 3. cap. 3. num. 3. versic.
nam cum, & sic potest trans-
gredi leges ex causa pro
vt infra dixi. num. 4.

Imo dicebat

Innoc. vsq.

ad fin.

De Senatu supplicatio

De Senatu supplicatio

nis.

EST etiam in hoc Reg-
no Regia domus sup-
plicationis, vbi est præcipua
mensa grauaminum, in qua
cum præfecto Prætorio decē
Senatores resident, qui loco
Principis ius discernunt, & sic
ab eis vltra appellari, vel sup-
plicari nō licet, credidit enim
Princeps eos qui ob singula-
rem industriam explorata eo-
rum fide & grauitate ad hu-
ius officia adhiberentur, non
aliter iudicaturos esse pro sa-
pientia ac luce dignitatis suæ,
quā ipse foret iudicaturus
l. i. ff. de officio præfecti præ-
torio, sūt enim supremi in cau-
sis Iustitiæ, ideoque ipsi deui-
re possunt à rigore & solem-
nitate iuris sequentes æqui-
tatem, & veritatē, cum enim
hoc liceat Principi. l. i. C. de
Legibus, licebit etiam ijs,
qui Principis locum tenent
Bartol. in l. Aemilius. col. fin.
ff. de minoribus, quem sequi-

tur Dec. confi. 200. ad fin. Ay mon confi. 198. num. 7. Roland. confi. 70. num. 23. quavis contrarium existimet Méchac. de success. §. 6. num. 4. imo dicebat Inoc. in cap. 1. de constit. quod Iudices maiores poterant ex causa leges transgredi, sequitur ibi Felin. num. 50. Bald. in l. omnes populi num. 5. ff. de iusti. & iure argum. tex. in l. si hominem. ff. mandati, ubi Bartol. in fin. ita notat, præsertim quando iusta causa, quæ superuenit, est ardua bonum statum Reipubl. concernens Salicet. in auth. hodie. C. de Iuditijs, & ibi Iass. num. 2. idem Iass. in l. 1. num. 3. ad fin. C. de precibus Imperat. offer. licet in hoc casu tutius esset Principem cōsulere, nisi vertatur aliquod periculum iuxta tex. elegantem. in l. si quis filio. §. hi autem omnes. ff. de in iusto rup. Cagnol. in rubr. num. 58. ff. de officio eius, sentit Dec. in cap. at si Clerici. §. de adulterijs. col. 7. extra de Iuditijs. Solent item plerunq; prædicti Senatores, prout debent, de-

creta & placita proregis irritare si sibi in iusta, nec secundum leges prolata videantur, uti contingit in lite Francisci Paes cū Rodulfo Osorio Scriba Anto. Guerra Anno 1610. tanta enim est auctoritas Senatus. Cognoscunt etiam de graumine Lusitano illato ab Auditore Militiæ Castellaniæ uti in Senatu Portuensi receptum fuit in lite Francisci Portocarrero, & Ludouici Pita, exoppido de Viana Anno 1610. Scriba Emanuele da Rocha. Nam si agatur de incompetentiā iuditijs, tunc ex mandato proregis, & Capitanei Generalis fit sessetio inter Auditorem, & duos Senatores, & quod ibi euincitur pro iudicato habetur, & ita dylo seruatur. Quod si auditor contumax fuerit in remittendo, & reponendo cōtra l. 2. C. de officio milit. Iud. fit consultatio ad Regem, ut in l. in officiales ibi certiores. C. de officio recto. Provinc. & si adhuc monitus, & requisitus processerit, quasi contra bonum publicum delin-

Nota linquens capi poterit, vt tenet Auend. de exeq. mandat. cap. 11. num. 9. Et ita contingit cum quodam Iudice militari Michaele de la Plaça à Capitano Generali delegato, in Ciuitate Portuenfi Anno 1603. Et ad id est quod tradit Platea in l. sue ex Prætoriano. C. de executor. & ex aet. lib. 12. vbi tenet, quod si delegatus à Principe delinquat in Prouincia, Præfes cõtra eum cognoscer, licet aliàs delegatus maior Præfide reputetur: & Montalius in l. 4. tit. 7. fori leg. lib. 1. glos. vlt. in fin. dicit, quod ordinarius potest punire delegatum Principis delinquentem in processu causæ, & abutentem iurisdictione, refert Auiles in cap. prætor. cap. 1. verb. mandato. num. 34. Et idem tenuit Auend. de exeq. mandat. 1. p. cap. 11. num. 9.

5 Sunt etiam in hac domo supplicationis, quatuor Prætores Curiales, quorum duo cognoscunt de causis criminalibus, & duo de civilibus, in prima instancia in Regia

Curia intra ambitum quinq; leucarum, sicut & olim intra centessimum miliarem cognoscebat præfectus vrbis Romæ. l. 1. ff. de officio præfect. vrb. qui quidem est idem, quẽ hodie dicimus, *Corregedor da Corte*, vrbis enim appellatio ne non Ciuitatẽ Romanorũ, sed locum Curia Principis intelligimus, nam & coram isto conueniebatur Senator secundum ius commune. l. 2. C. vbi Senator. vel clarissim.

Sunt item duo Iudices patrimonij Regalis, & Regia Coronæ, (quia differt vnus ab alio, tanquam quid priuatum à iure publico,) vt in l. 3. §. fi. ff. de iur. Fisci. Lucas de Pena. in l. quicunq. C. de omn. agr. defer. lib. 10. Et ideo quo ad ius publicum pertinet cognoscit ille de quacunq; violentia illata à Iudicibus Ecclesiasticis, idq; ex vsu antiquissimo, & immemoriali, non solum in hoc Regno apud Lusitanos, sed etiam in tota Hispania, Gallia, Neapolis, & alijs Regnis, & ditionibus

Principum Christianorum receptissimo, prout testatur Nauar. in cap. cum contingat, remed. 1. fol. 146. extra de rescript. Azéued. in l. 2. tit. 6. lib. 1. recopillat. Et etiam inter ipsos Ecclesiasticos cognoscit, vt argum. tex. in cap. petimus. 11. quæst. 1. & alijs, fundat Lucas de Pena, in l. si coloni, quæstione, vlt. C. de agricol. & censit. lib. 11. Auedan. de exequend. mandat. 1. par. cap. 1. num. 32. Non quod Regia & Catholica Maiestas velit, aut intendat in suis Regnis iurisdictionē Ecclesiasticam præripere, aut occupare, quæ sibi non competit, sed quasi declararet esse, fuissequē semper de mente Domini Papæ, vt violentia, quæ aliàs à suis Iudicibus Ecclesiasticis contra ius naturale nobis facta fuerit (nam ita appellari solet, quod ex mandatis Iudicum iniustis præcipitur. l. lege Iulia. ff. ad l. Iul. de vi publ.) siquidem ipse Dominus Papa, procul existens ab omnibus tam cito adiri non potest, per Regem nostrum, &

eius Supremum, Iustissimum, & Sapientissimum Senatum tollatur, præhabita illorum reuerentia, vocatione, & sumaria cognitione, vt per Hypol. sing. 70. Guid. Pap. deci. 1. Et ad ita procedendum conueniunt plura, quæ egregie in proposito pro ista consuetudine adducit Greg. Lop. in l. 13. tit. 13. par. 2. glos. 4. & aliæ pleræquæ rationes bono publico congruentes, quas etiam in id eleganter adnotauit Couarruias practica. quæstion. capit. 35. ex numer. 3. vers. Hic autem vsus. Igitur in hoc praxis, & stylus talis est, vt scilicet non semel, sed bis, & tertio literæ expediantur ad Iudicem Ecclesiasticum, vt vim deponat, quod si ille contumax fuerit (siquidem in personam procedere fas non est) bona eius profana, veluti mulæ capiuntur, & famuli, ac seruitores ministerium ei præstare prohibentur, argumento tex. in l. addictos supplicio, vbi glos. verb. vindicetur. C. de Episcop. aud. & ita decisum

cisum fuit hoc Anno 1617. Quæ praxis desumi etiam videtur ex text. notab. in l. fin. ff. de officio procurat. Cæsar. vbi ille qui caret iurisdictione, nihilominus potest iniuriosos suis subditis prohibere, ne accedant ad certum locum, & ita praticari Castellæ quo ad priuationem rerum temporalium vsq; ad expulsionem à Regno tradiderunt Cevallos in pract. quæst. tom. 4. quæst. 899. num. 173. Auenda. 2. par. de exequend. mand. cap. 6. num. 12. Salzed. in pract. canon. criminal. cap. 102. addit. 10. Sed apud nos expulsio non fit nisi consulto Principe. Cæterum quicquid fuerit attentatum per Ecclesiasticum, pendente quæstione in hoc iudicio, licet postea Ecclesiastico causa remittatur, semper hic reuocandum erit, vt per Guillelm. Bened. in cap. Raynutius. verb. & uxorem nomine adelasiam. fol. 87. colum. 3. Gregor. vbi sup. col. 2. Sed mihi de ijs iam satis, cum rectè sciam D. Gabrielem Pereyra à Castro Senatorem

grauissimum, & nostræ ætatis virum admirabilis iudicij, & ingenij acutissimum hoc onus, & munus, ex professo suscepisse, qui pro sua egregia eruditione, praxi, & elucubratione præstantius pro rei dignitate tractatum istum perficiet, & ad exitum vsquè perducet.

Cognoscit item Iudex iste 9 de donationibus officiorum à Rege factis, ex tit. 9. §. 6. lib. 1. in quo obseruari licet officia parentum concedi eorum filiis plerumq; vsu consueuuisse, qui ideo deinceps seruari debuerat, vt in l. fin. C. de iniurijs. cap. quàm grauè, de crimin. fals. Bald. in l. de quibus. num. 10. ff. de ll. Menoch. conf. 51. num. 36. lib. 1. Et sic quando extraneis illa concedebantur, in diplomate Regio dicebatur, quia vltimus possessor sine filiis decesserat, nam conuenit filios officialium in eorum concessione extraneis præferri. l. 1. C. de filiis official. lib. 12. l. Iubemus. §. ad filios. C. de Advocat. diuers. Iud. aliàs fieri dice-

dicebatur filio iniuria secundum Vallasc. conf. 129. num. 13. Idq; multo magis si propter merita, & seruitia illa fue-
re concessa, nam eorum merces priuilegiata est nimis cap-
pit. relatum ibi seruitij meri-
tum de testament. & debetur
sicut pretium rei emptæ, vt
per D. Thom. 2. 2. quæst. 14.
num. 1. Sanè merita parentū
ad liberos quoq; transeunt, vt
elegantè respondit Bald. con-
sil. 355. col. 2. lib. 2. quem se-
quitur Socin. conf. 84. col. 3.
lib. 3. nam filij remunerari so-
lent apud nos ex parentum
meritis. l. 3. ff. de priuileg. ve-
teran. l. nemini. vers. filios, &
l. petitionem. vers. filijs. C. de
Aduocat. diuer. Iudit. Tira-
quel. in l. si vnquam. verb.
donatione. num. 40. C. de re-
uocand. donat. expedit au-
tem bono publico remunera-
ri, vt obseruat Pinel. in l. 1.
C. de bon. mat. 3. par. num.
62. vers. 14. Greg. in l. 2. tit.
9. par. 2. verb. *Fazer bien*.
Et comprobat Iustus Lipsius
lib. 4. cap. 8. Politicor.: melius
(inquit Seneca) beneficijs im-

perium custoditur, quam ar-
mis, nec Princeps tanta stu-
dia assequetur eorum, quibus
dederit, quanta odia eorum,
quibus ademerit, vt ait Cice-
ro. lib. 2. de officijs. Sed ex ad-
uerso cum Rex possit ista of-
ficia possessori adimere, ex
Ord. lib. 1. tit. 98. quicquid
Gregor. in l. 2. titul. 10. par. 2.
verb. *mantenerle*. A fortiori
poterit eius filio non dare. *Auth.*
multo magis. C. de Episcop.
& Cler.: nec de Principis po-
testate disputare licet, cum de
eius voluntate constet, quia
Regis voluntas lex animata
censetur, & supra omnes le-
ges est. l. quod Principi pla-
cuit. C. de ll. & ita decidit Se-
natus in lite Sebastiani de Lu-
cena cum Gabriele Cornea,
Ann. 1618. Scriba Augustino
Rabelo.

Sunt etiam in hoc Senatu
Auditores criminum qui co-
gnoscent in Relatione per ap-
pellationē de causis crimina-
libus. Item & Iudex Chan-
cellariæ, qui omnes expediūt
causas cum suis adiunctis,
quos nominare solet præfe-
ctus

etus Prætorio, vt per Cabed.
 decision. 1. numer. 5. lib. 1.
 ¶ Et similiter Iudex Fisci, qui
 cognoscit de bonis, quæ
 Fisco propter hæresim appli-
 cantur, in quo quæstio verti-
 tur an bona vinculata, & alie-
 nari prohibita saltim pro vi-
 ta possessoris possint ad Fis-
 cum pertinere, & quanuis
 partem affirmatiuam tenuerint
 non nulli, quos refert Go-
 mes. in l. 40. taur. num. fin. per
 tex. in l. statius flor. §. Cor-
 nelio Felici. ff. de iur. Fisci. ille
 tex. nihil probat, quia loquitur,
 quando bona fideicom-
 misso subiecta non habent
 clausulam expressam de non
 alienando, tunc enim interim
 rectè potest fieri alienatio, ex
 Paulo in l. filius fam. §. diui.
 num. 7. ff. de legat. 1. Verior
 tamè sententia est, quod statim
 bona pertineant ad sequen-
 tem in gradu, vt tenuit Se-
 gura in l. cohæredi. §. cum fi-
 liæ. ff. de vulgari; & alij quos
 refert Gomes. sup. Molina.
 lib. 1. primogen. cap. 20. nu. 9.
 & probatur ex tex. in l. cum
 pater. §. lib. r. is. ff. leg. 2. con-

stat enim quod bona prohibi-
 ta alienari per contractum,
 prohibetur etiam alienari per
 delictum, ex tex. in l. imperator.
 ff. de fideicommiss. liber. quæ-
 admodum ibi facta alienatio-
 ne serui propter delictum do-
 mini censetur impleta con-
 ditio libertatis fideicommiss-
 sariæ, quæ debebatur in casu
 alienationis, ex l. generaliter.
 §. si petitem, & in l. cum qui-
 dam. ff. de fideicom. liber. ita
 in proposita specie, si fiat alie-
 natio propter delictum pos-
 sessoris censetur impleta con-
 ditio sequentis fideicommissi
 relictæ in casu alienationis, ex
 dict. §. libertis, Nec obstat,
 quod prædicta alienatio per
 delictum facta videtur neces-
 saria, & ideo non prohibita
 ex l. peto. §. prædium. ff. de le-
 ga. 2. vbi prohibitio est in re,
 & tamè alienatio necessaria
 non censetur prohibita. Respon-
 dendum enim est, quod si de-
 lictum est tale, vt ipso iure bo-
 na sint confiscata, iuxta tex.
 in cap. cum secundum de hæ-
 ret. in 6. & communem, quam
 resoluit Bursatus, conf. 43. lib.

1. Eo ipso quod possessor maioratus tale delictum commisit, verè, & propriè fecit actum alienationis voluntariæ, vnde censetur grauatus restituere ea bona sequenti in gradu, ex dict. §. libertis, & cum Fiscus succedat in obligationes delinquentis quasi hæres, vt in l. actione. §. publicatione. ff. pro socio. l. si marito. ff. solut. matrimon. consequens est, vt ipse Fiscus censetur grauatus restituere, ex l. in summa, & l. quod placuit. ff. de iure Fisci. Quod fidelictum requirat sententiam condénatoriam, tunc non dicetur delinquens alienare, sed Iudex exequendo sententiam suam, argumento eorum quæ notantur in l. à Dino Pio. ff. de re iud. & in l. si finita. §. Iulianus. ff. de dam. infect. Vnde talis alienatio, tanquam necessaria, nec immediate facta ab ipso possessore non censetur prohibita, ex dict. §. prædium. Si autem iste sequens in gradu sit filius ipsius hæretici, quanuis ille regulariter sit incapax, vt in l.

quisquis. §. filij. C. ad l. Iul. maiest. cap. statutum. o. 2. §. hoc sanè de hæret. in 6. Videntum erit, an sit conceptus, vel natus ante hæresim, quia adhuc tunc non excludetur ab auita successione maioratus. ex tex. in cap. si habes. 24. quæst. 3. cap. non imputantur 1. quæst. 4. & in l. 2. C. de libert. & eorum lib. l. emancipatum. §. sed si quis. ff. de Senat. l. 6. tit. 27. par. 2. & l. fin. tit. 31. par. 7. & fuit sententia Calder. cons. 3. titul. de hæret. Anan. in cap. vergentis. num. 18. de hæret. Tiraquel. de primog. quæst. 31. num. 9. Siman. de cath. instit. cap. 29. num. 22. Molina de primogen. lib. 4. cap. 11. num. 54. vers. vt cūquè. Mieres de maior. 2. par. illat. 2. ex num. 5. Quemada, de confiscat. quæst. 24. vbi dicit hanc sententiam esse iuri communi conformem, & veriore, attento iure Regio, affirmat Gomes. 3. tom. varia. cap. 2. num. 16. in fin. vers. sed certe. Et ita iudicatum fuit in Supremo Senatu Castellæ, me ibi patrocinate, super

super Maioratu de Baylem.
Anno 1599.

§. 3.

De Prouifore Residuorum.

12 **P**rouisor Residuorū ideo sic dicitur, quia prouidet in ijs, quæ ex re defuncti super sunt deducto ære alieno, quasi residua dicantur, quæ reliqua sunt, & quorum ratio, & expunctio fit; vel Residuorum, ideo sic nominatur, quia agitur de ijs, quæ pertinent ad leg. Iuliam de residuis, vt in l. 2. & in l. 4. §. lege. ff. ad l. Iul. peculat.; nam in exequendis defunctorum elogijs inquirunt Prouisor, si hæres, aut testamentarius pecuniam testatoris in aliquem vsum destinatam retinuerit, aut erogauerit, vt in l. 4. §. sed & qui. ff. ad l. Iul. pecul. & eorum rationes expungit, idque in loco originis testatoris, vel domicilij, Syluester verb. testamentum c. 2. vers. 5. Decisio Capell. Tholosan. quæst. 112. Et similiter cognoscit, de one

ribus pijs, quæ sunt impositæ maioratibus, & capellis, vt in Ord. lib. 1. tit. 50. & §. 1. Sed nõ poterit cognoscere super dubijs incidentibus in maioratibus, nec si bona possint dari in emphyteosim, similis Ord. lib. 1. tit. 62. §. 2. Valasc. conf. 27. quanuis si dubium incidat super legato, vel fideicommissio relicto, rectè illud decidere posse censuit Senatus in librè Geronymæ da Breu, Scriba Antonio Cotta, Anno 1610. Nam & ideo isti olim de iure communi prætores fideicommissarij dicebantur, qui de fideicommissis lites subortas decidebant. l. sicubi. ff. de cond. & demonstr. l. si libertus, in fin. ff. de bon. liber. l. 4. in fin. ff. quibus ad libert. proclam. non licet, & procedunt summarie, vt in auth. hoc amplius. C. de fideicommissis, dixi lib. 3. cap. 22. num. 10. Nec quilibet priuilegiatus quauis Clericus poterit huius Iudicis forum effugere, prout decisiū est à Senatu in causa Francisci Correa ex op-
pilo

pido de Torresvedras, Anno
1610. Scriba Iorgeo Penaluo
quæ decisio fundatur ex ijs,
quæ statim dicam.

§. 4. *De Iudice India, & Mina.*

Item & olim apud Ro-
manos erat præfectus
prætoriorum Orientis, qui in-
ter alia de nauicularijs ratio-
nibus, siue de transuectioni-
bus cognoscebat, vt in l. vlt.
C. de officio præfecti prætor.
Orient. sic & similiter Iudex
iste apud nos cognoscit etiã
de vectura, siue transuectione,
quam de stylo facit illico
deponere cū iuramento acto-
ris Ordin. lib. 1. tit. 51. § 3.
Dummodo non sit ex naui
regali, quia merces eius ve-
cturæ, antequam nauigatione
incipiat, semper solui con-
suevit. Cæterum reus excusa-
bitur à deposito dando pig-
nora, quæ tamen, si parsin-
stet, vendi statim solent, sine
eo quod expectetur senten-
tia, vt decreuit Senatus in li-

tè Emanuel Gomes Galego,
Anno 1618. Scriba Martino
Alfonso d'Auiz. Non tamen
cognoscebat de affecuratione
mercium, quæ veniunt ex In-
dia secundum Cabed. arest.
79. 1. par. Nec poterit expedi-
re literas citatorias, vt com-
pareat aliquis in Curia ex
Prouincia Brasilenfi, vt per
Cabed. stylo vlt. 1. par. nisi
reus asportasset merces ex
hac ciuitate creditas, & pro-
misisset earum pretia hinc re-
stituere, vt censuit Senatus
in lite Baltesar Pereyra cum
Baltesar Velho, Scriba Felicio
Rodrigues. Et licet posset ip-
se solus decidere definitiuè
omnes causas criminales. §.
vlt. eod. tit. tamen acti pro-
cessus super morte commissi
in India, tenetur remittere
ad Præsides Curia, vt decisi-
sum fuisse testatur Cabed.
Arest. 22. 1. par. An autem
priuilegiatus veluti scholaris
aut Senator super actione
rerum India potuerit iudicium
istud declinare decreuit Se-
natus quod non in lite Do-
toris Frãcisca Caldera, Scri-
ba

ba Felicio Rodrigues, Anno 1605. & comprobari potest ex doctrina Angeli in l. 1. C. vbi, & apud quem, vbi scribit quod si statutum dicat, quod solus Capitaneus cognoscat de adulterio, alijs censetur adempta iuri dictio, sequitur Felin. in cap. pastoralis. col. 2. vers. limita. 3. de officio ordinarij. Menoch. lib. 2. præsumpt. 18. numer. 13. quanuis quando duo privilegia concurrunt, vnum rebus, & aliud personis concessum, illud dicitur magis spectiale, quod conceditur personæ secundum Bald. in l. vnica. §. vbi autem. C. de cad. tollend. & in l. 1. quæ. 3. ff. de officio consulis. Sed in hoc casu præualet iurisdictio Iudicis, qui est datus rebus, vnde in eis nec ex consensu partium alia iurisdictio prorogari potest, nec acta, & sententia valida erit prout iudicauit Senatus in causa Episcopi de Cabo verde cum Simone Rodriguez Mantua, Anno 1604. Scriba Emanuel Fernandes Lamego. In-

de sit quod licet reus possit reconuenire actorem coram eodemmet Iudice apud quē ipse postulauit, & ipse Iudex ab actore recusari minime posset, vt dixi lib. 3. cap. 8. tamen si actor reconueniatur de rebus indicis coram alio iudice, non tenebitur respondere ad reconuentionem, & illa ad istum remittenda erit, vt notabiliter probari potest ex decisione tex. in Ord. lib. 3. titul. 33. §. 5. in fin. & idem voluit Bart. in auth. & consequenter num. 6. & 19. C. de sentent. & interlocut. omn. Iud. Et similiter quanuis actor quantumuis privilegiatus sequi debeat forum eius, à quo nominatur ad suam defensionem, prout dixi lib. 3. cap. 5. num. 8. tamen si lis sit super rebus Indicis causa ad istum remittetur. Vnde nec etiam sententiam huius Iudicis potuisse in alio foro executioni mandari cēsuit Senatus in lite Antonij Laurentij cum Emanuele Martins, Scriba Felicio Rodrigues, Anno 1605. Cae-

bis autem quod Iudex iste non erit competens super rebus alterius Indiæ Occidentalis, quæ est in ditione Regni Castellæ, prout decreuit Senatus. in litē Didaci da Barreyra contra Ludouicum de Palma, Scriba Emanuele Fernandez Lamego, Anno 1607.

De Auditore Basilicæ publicæ
vulgo Ouvidor d'Al-
fandega.

15 **A**D exēplum populi Romanī, ubi plures prætores creatos fuisse constat. l. 2. §. deinde cum placuisset. ff. de origin. iur. quorum alij erant urbani, qui causas ciuium decidebant. l. 1. ff. de rebus eorum, alij peregrini, qui de peregrinorum litibus cognoscebant, vt extat in l. si oleum. §. hæc. ff. de dolo, ita apud nos prætor iste designatus fuit ad causas peregrinorum mercatorum, & nauigantium, qui merces ad basilicā

publicam transuehebant, & ideo ille de plano, leuato uelo mercedem transuectionis deponere compellit, vt in Ordin. lib. 1. titul. 52. §. 12. quam tamen duobus modis limitari, & declarari vidi. Primò vt si reus intentet exceptionem declinatoriam fori, interim dum pendet quæstio incompetentiæ, non teneatur reus deponere, decisum fuit à Senatu, Anno 1607. in causa Hieronymi Freyre cum Antonio Martins, Scriba Petro Cárualho. Secundò, vt si reus nominet bona, in quibus executio fiat, non erit carceri detrudendus, quantumuis in pecunia depositum non fiat, ex generalitate text. in Ordin. lib. 4. tit. 76. & §. 1. quæ non reperitur limitata, & sic generaliter intelligi debet. l. 1. §. generaliter. ff. de legat. præstand. nam ubi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus. l. de pretio. §. 1. ff. de public. in rem actione. Nec obstat prædict. Ordin. in §. 12. quia respond. quod illa non iubet procedere

re ad capturam, sed tantū vt non audiatur reus sine deposito, & cum sit correctoria, & contra ius, non debet extendi ad casum capturæ, in quo non loquitur. l. si vero. §. de viro. ff. solut. matrimon. Vt autem extensio fieret in illo casu, necessariò requirebatur specialis limitatio prædict. Ordin. vt in simili arguit. I. C. in l. patri. ff. si parent. quis fuer. manu mis. Item licet Auditor possit cognoscere de scriptura, in qua quis foro suo renuntiavit secundum Ordin. lib. 1. tit. 52. §. 6. quia tamen in tali renuntiatione pars nominatim se submiserat foro Præsidis Curia, & via ordinaria ex scriptura agebatur, declinatoriam admitti ab Auditore iussit Senatus in causa Mariæ de Resende contra Ludou. Bulhaõ, Scriba Andre Ribeiro, Anno

1617.

§. 6.

De Præsidibus vrbis, & Prouinciarum.

Sunt etiam in hac Ciui-
tate duo Præsides vrbis,
qui cognoscunt de causis ci-
uilibus, quorum iudicium est
diuersum ab alijs Iudicibus
ordinarijs in multis secundū
Caped. arest. 27. 1. par. & quā-
uis sint duo, vnum tamen,
& idem tribunal censetur, &
quod vnus iubet, alter non
vetat, nam & vnus aliquan-
do cognoscit, & alter decedit
ex l. 1. ff. de consulibus. E alij
quatuor separatim cognoscūt
de criminalibus vt in l. sole-
mus. §. latrunculator. ff. de Iu 18
dit. Quauis si in criminali
quæstio incidat ciuilibis, pote-
runt de ea cognoscere, prout
tenuerunt DD. in l. 3. C. de
Iudit. Bartol. in l. interdum.
§. qui furē. ff. de furtis, & est
communis secundum Hypol.
consil. 115. num. 19. sicut, &
similiter Iudex causarum ci-
uiliū secundum communē
potest cognoscere de crimi-
nali

B

nali

nali incidenter per tex. in l. 3. C. de condi&ct. obturp. causam, & l. nullum. C. de testibus. Præfides autem Prouinciarum in Prouincijs ius dicunt sicut olim proconsules, qui in prouintias mittebantur. l. 1. ff. de officio proconsul. idem in prouincia gerentes, quod & consules in vrbe l. de omnibus, & sequenti. ff. de officio præsid. & ad illos poterat appellari. l. 2. qui, & à qq. in Regno Castellæ vocantur *Adelantados*, cognoscunt enim etiam per appellationē. l. 15. tit. 4. lib. 3. Recop.

§. 7.

De Iudicibus à Consistorio Cinitatis creatis.

20 **L**icet iure communi controuersum esset, an isti ordinariam habeant iurisdictionē? verius est quod sic secundum Paul. in rubric. ff. de officio Assess. Curt. Iun. in rubr. ff. de officio eius, quicquid ibi velit Alex. numer. 3. & 4. idem tenet Auendan. de

exeq. mand. 1. par. cap. 3. numer. 2. Vnde quauis quilibet eorum Iudex suam sententiam exequi possit in ijs, quæ subsunt suæ iurisdictioni absquē vlla appellatione, superior tamen poterit cognoscere, si pars dicat sententiam nullam, nam licet quis prohibeatur appellare, admittitur tamen supplicatio de nullitate causæ, l. ass. in l. 1. num. 6. ff. de iust. & iur. Bant. de nullit. tit. quis possit dicere. num. 33. vbi resoluit communē. Item styllus est apud istos vt impedimenta aduersus eorum sententiam diffinitiuam admittantur in iisdem actis, sine eo, quod in Chancelleria pars teneatur illa ponere.

§. 8.

De Iudicibus pupillorum, & proprietariū.

DE duobus hic queritur 22 potest? Primò, an iurisdictionio quæ his Iudicibus concessa est respectu certarū personarum, vel rerum, videatur

deatur adempta ordinarijs?
quàm quæstionem disputat
glos. verb. *deue fæzer Inisti-*
cia. in l. 24. tit. 9. par. 2. Corn.
consil. 76. num. 11. lib. 1. Af-
flict. decis. 41. Felin. in cap.
pefforalis. num. 8. de officio
ordin. Menoch. lib. 2. præ-
sumpt. 18. num. 17. dixi sup.
num. 14. Secundò, an illa iu-
risdictio, quæ limitata est, pos-
sit ex partium consensu pro-
rogari, de qua Cabed. decis.
22. num. 5. lib. 1. Vallasc. con-
sil. 27. num. 5. in fin. Sed &
Iudices pupillorum olim tu-
tellares dicebantur. l. 1. & l.
Tutores. ff. de confirm. tut.
& possunt trahere ad suum
forum pupillorum debitores
etiam si in Regno Castellæ
morentur ex Ordin. lib. 1. tit.
87. §. 45. decisum fuit in lite
Ioannis Godines contra Di-
dacum Pereyra, Scriba Balte-
sar Fernandes Anno 1607.
Nā lex semper aliās vberius
& plenius subuenit pupillis,
quàm alijs, vt constat ex tit.
C. quando Imperator. inter,
& id ipsum constat ex legi-
bus diuinis, & naturæ, qui-

bus hi sunt comendatissimi,
quas refert Tiraq. de iure cō-
stit. 3. par. lim. 30. num. 30. Iu-
dices autem proprietatum co-
gnoscent de seruitutibus, &
ædificijs, etiam si illa sint Ec-
clesiasticæ, vt per Cabed. de-
cis. 152. num. 3. 1. par. non ta-
men de illarum violentijs se-
cundum Cabed. arest. 5. 1. p.
quod est notandum pro Ord.
lib. 1. tit. 68. §. 22.

§. 9.

Index qualis esse debeat.

IN primis Iudex debet esse ²³
incola huius Regni Por-
tugaliz, idquæ ex vñu, & con-
suetudine receptum esse con-
stat, ideoq; sententiā, in qua
D. Belchior de Teues in-
cola Castellæ votum præsti-
terat, nullam postea declara-
uit Senatus in processu An-
tonij Carualho Tinoco Scri-
ba Petro de Morim, Anno
1617. Equidem rectè, quia
magnum præiudiciū nostra-
tum causæ fit, si illa per exte-
rum iudicetur, cap. fundamē

ta. §. dignè de elect. in 6. ibi.
que incolis nota dispendia in-
tulerunt. cap. peregrina. cap.
 leges. cap. vnaquzq; 23. quæ-
 stio. 6. nec item vllum maius
 malum in repub. esse potest,
 quam si illa per exteros admi-
 nistretur, vt notat D. Thom.
 1. 2. quæst. 105. artic. 1. ad 2.
 Ancharran. consil. 339. num.
 9. & probatur in l. in Eccle-
 sijs. C. de Episcop. & cler. l.
 vnic. C. non licet. habit. me-
 trocom. lib. 11. cap. nullus.
 cap. obitum 61. dist. cap. bo-
 næ. vers. *intelleimus*, de
 postulat. præl. ibi, *nec velle-*
mus ei præsicere alienum, per
 quæ, & alia ita resoluit glos.
 in cap. cum inter verb. *aliam*
 de elect. & plures refert Co-
 uar. prætic. cap. 35. num. 5.
 Gregor. in l. 1. tit. 11. verb.
de los suyos, & in l. 1. tit. 18.
 par. 2. verb. *de fuera*. Dueñas
 reg. 202. Burg. in l. 3. taur. 1. p.
 num. 374. & in hoc Regno
 24. ita prouisum est in lib. 1. tit.
 1. ibi *noſo natural*. & in Re-
 gno Castellæ. l. 2. tit. 3. lib. 7.
 recopill. & in Regno Fran-
 ciæ in constitutione, quam re-

fert Rebuf. 2. tom. constit.
 tit. de liter. natur. glos. 2. Nisi
 natus in alio Regno sit filius
 ex nostro incola, & origi-
 nario, qui regis muneri ibi
 fuisset astrictus, vti decifum
 extat in causa Comitissæ de Sa-
 linas Anno 1614. ex Ordin.
 lib. 2. tit. 55. §. 2. Imo quan-
 uis ille non ob causam regis,
 sed ob homicidium, quod hæc
 comiserat, si in aliud se con-
 tulisset, quod eius filius ibi
 ortus, vt noster naturalis, nō
 excludatur, sed admittatur ad
 officium declarauit Senatus
 in causa Martini de Sousa
 Sampayo, Scriba Duardo
 Correa, quod est notabile ad
 præd. Ordin. §. 3.

Deinde ex consuetudine 25
 Regni. lib. 1. tit. 93. §. 1. requi-
 ritur, quod Iudex sit vxora-
 tus, fortè vt sic euitetur cau-
 tella Bart. in l. si filius famil.
 §. Iudex. num. 13. ff. de Iudit.
 vel quod magis credibile est,
 ne ipse sanè Imperij potesta-
 te efferatur, & mæchus fiat.
 Quâuis propter scæminarum
 auaritiam, quod non foret
 vxoratus, melius putauit Vl-
 pian,

pian. in l. 4. §. proficisci. ff. de officio proconsul. nē videlicet vxores ipsæ sua immodica rapacitate, & auaritia provinciales dispolient, cuius tamen rei originem si quis scire desideret, legat Cornel. Tacitum lib. 3. Sed prædict. Ordin. (qualis sit) intelligenda est in proprietario, secus vero in substituto, prout censuit Senatus *no officio da Almotaceria de Euora*, Scriba Emanuele Coelho, notauit Cabed. arest. 96. 2. par.

26 Item Iudex debet esse māsuetus & boni sermonis organo venientes coram eo litigare, nam per nimiam Iudicis feruitiam priuatur Iudex iurisdictione, vt in l. 2. ff. de ijs qui sunt sui, vel alien. iur. Debetq; esse diligens in expediendis negotijs, nam officialis propter incuriam, & negligentiam officij punitur l. 2. C. de condit. in horreo pub. lib. 10. multaturq; in ammissione salarij. l. iudices. C. de annon. & tribur. lib. 10.

27 Præterea ex prædict. Or-

din. Iudex debet adimplere ætatem 25. annorum; quia antè hoc tempus nondum sit huic ætati plenum rationis iudicium, atq; consilium, vt dicit Arist. Politicor. 1. cap. vlt. & l. 1. ff. de minor. aſſerit fragile esse, & infirmum huiusmodi ætatis consilium, vnde nec in hoc casu sufficit veniam ætatis impetrasse, nisi in rescripto veniæ eius rei mentio fiat, vt notat. in l. 2. C. de restit. min. Rationem ponit Consul. in l. ad rem publicam. ff. de mun. & hon. l. non tantum §. 1. ff. de decurion. C. de in R. si curatorem. vers. hunc contractum a num. 41. Quid si minor habens iurisdictionem possit nominare auditorem, qui suo nomine iusticiam exerceat? videtur quod non, quia is illam exercere non potest, & auditor habet iurisdictionem ab eo. Ordinatio. lib. 2. tit. 45. Cæterum contrarium quod possit, videtur verius, quia illa præsentatio auditorum consistit in facto, cuius est capax minor ex ijs,

quæ Gama tradit decis. 14.
Cald. sup. verb. laxis. nu. 78.
& denom. quæstio. 4. num. 7.
fol. 32.

APPENDIX I.

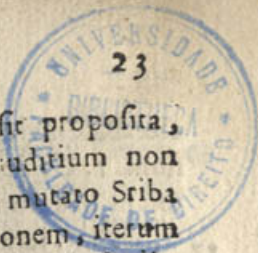
De Scriba Iuditiario.

50 **Q** Vanuis in instrumen-
tis à se conficiendis
tabellio publicus teneatur
ponere duos, aut tres testes
vt in auth. de tabellion. §. il-
31 lud quoq; collat. 4. In actis
iudicialibus non esse necessa-
rios probat l. in donationib.
C. de donat. & firmat glo. in
cap. quoniam contra. verb.
viros in fin. de probat. sequi-
tur Bald. in rubr. C. de fid.
instrum. communem dicit
Dec. in dict. cap. quoniam
32 contra. nu. 19. Quod tamen
fallit in actu præiudiciali,
quia tunc ille actus per sub-
scriptionem partis, aut (co-
nesciente scribere) duobus
testibus firmari debet: dixi,
lib. 5. cap. 1. nu. 75. vers. qui-
bus addes.

APPENDIX II.

De eo qui acta processus
distribuit.

IN Regno Castellæ non est 33
in usu hoc officium, & in
maioribus tribunalibus, &
supremis consilijs hoc mune-
re fungitur eorum præses,
vel præfectus prætorio quo-
ad distribuendos processus
inter Senatores, atq; ita sanè
fieri debuerat in hoc Regno,
pendet enim totum bonum
publicum iustitiæ à distribu-
tione, nec enim cogitarunt
Reges Castellæ alicui esse
confidendum negotium tan-
ti ponderis, & momenti, nisi
personæ tali, qualis est præfe-
ctus prætorio, qui eligit, &
nominat Iudices, quibus ne-
gotia expedienda committit.
Nam solet ille in ijs distribu- 34
tionibus considerare aliquan-
do qualitatem causæ (si illa
est ardua, & difficilis, & du-
bia,) & tunc doctissimo eam
committit argum. l. 2. ibi pro
causæ qualitat. ff. de re iud. &
solet inspicere conditionem
per-

personarum, subtilibus enim
& doctis subtiles causæ sunt
committendæ vt per DD. in
cap. statutum de rescript. in
6. Rebus. 3. tom. tracta. de In-
quisitoribus. glos. vnic. num.
18. Deniq; hoc modo (quod
magis necessarium est) euita-
tur magna occasio corrupte-
læ, & amicitia. Vnde postea-
quam hæc scripsimus, & illa
inter alia Maieſtati Regiæ ad-
uertimus Anno 1613 opti-
mo cōsilio decretum fuit co-
ram Cancellario distributio-
nē fieri, vt moris est in audi-
torio Rotæ, secundum decif.
Rotæ 362. Matienſo in dialo-
relator. cap. 5. num. 3. Cæterū
quo ad distribuēdos proces-
sus inter Scribas ex multis
causis hoc officium vbique
conuenit, inter quos æqua fie-
ri debet distributio vt in l.
in sacris vbi Lucas de Penna
C. de proxim. Sac. Scrinio.
lib. 12. Et quia non nulli cal-
lidè subterfugiunt distribu-
tionem ad faciendam litem
in contumacia, cautè faciet
reus, si petat moneri acto-
rem vt declatet coram quo

notario actio sit proposita,
aliās sibi præiudicium non
fiat. Quod si mutato Scriba
propter suspicionem, iterum
fiat distributio in alio Scriba
alterius virgæ, non ideo mu-
tatur Iudex primus vt cen-
suit Senatus in litē Iorgei de
Aldana cum Simone Rode-
rico, Scriba Emanuele Gu-
tierres Anno 1610. quod ad
proxim notandum est.

APPENDIX III.

De Testium examinatore.

Receptio testium, & eo³⁶
rum examen non co-
mittitur in hoc Regno solū
tabellioni, sed alio viro pro-
batæ fidei præſente, qui in-
quirat, & testes examinat, per
sona publica, & ad hoc depu-
tata, idq; apud Lusitanos dū
taxat in vsu est prout tradit
Covarru. lib. 2. var. resolut.
cap. 13. num. 10. & meritò,
nam de iure testes ab ipso iu-
dice examinandi erant vt di-
cit glos. 1. in auth. sed Iudex.
& ibi Salicet. C. de Episcop.

cler. Bald. in l. si quis testium.
 num. 1. C. de testibus, Bar-
 tol. in l. admonēdi num. 42.
 ff. de iur. iurand. Vt igitur
 37 ille rectius suum officium ge-
 rat, in primis recipere debet
 à teste iuramentum antequā
 ille deponat, nec enim suffi-
 ciet si postea iuret. Boer. de-
 cis. 259. Couar. sup. num. 2.
 nisi incontinenti absq; vlllo
 intervallo iuramentum præ-
 38 stet Tiraquel. de retract. §. 1.
 glos. 5. D. inde de generali
 consuetudine de ætate inter-
 rogare debet, vt Iudici con-
 stet an testis quanuis maior
 deponat de ijs, quæ vidit in
 pupillari ætate, qui ita ido-
 39 neus non erit Masc. conclus.
 1253. num. 11. Item tenetur
 inquirere à teste de ratione
 sui dicti, nec enim debet esse
 contentus, quod testis depo-
 nat per verbū *scire*, sed quod
 reddat rationē suæ scientiæ
 vt in Ordin. lib. 1. tit. 85. §. 5.
 quia istud *scire* est ambiguū,
 quod potest intelligi *scire*,
 quod vehementer opinatur
 iuxt. glos. in l. Pantoniū. §.
 rei perduellionis. ff. de acq.

hæred. nec testis ita deponēs
 probat secundum Bald. in c.
 fin. de iurament. calumniæ,
 quanuis ab eo pluribus fun-
 damentis discesserit Alex. in
 l. 1. ff. si cert. per., cui opinio-
 ni alias rationes assignando
 adhæret Socin. reg. 497. vers.
quinto fallit. Vnde cautē fa-
 40 cies si in ijs, quibus testis sine
 causæ ratione non probat,
 (quæ cumulat Masc. concl.
 1375) impetres diploma re-
 gium, vt concedatur testem
 iterum interrogari, & repeti
 de ratione etiam post publi-
 cationem, quod fieri potest
 ex cap. per tuas de testibus,
 idq; expensis examinitoris,
 qui omittit à teste rationē exi-
 gere, quia omittendo interro-
 gare, quæ sunt sui officij, præ-
 sumitur causa malitiæ fecisse
 Rebus. 3. tom. ad ll. Gallicas.
 tit. de Inquisitoribus, glo. vni-
 ca, art. 17. Item debet secretē
 41 & sigillatim examinare, ita
 quod vnus non sciat, quod al-
 ter dicit, nec ipsa pars intel-
 ligat, vt in cap. venerabilis
 de testibus. glos. in cap. 2. ver-
 bo *audire*, extra eodem. Ro-
 jas.

jas. singul. 188. & de generali consuetudine ita seruari testatur glos. & Bartol. in l. si quando. C. de testibus, Mar-
 42 cus. decis. 100. Item debet querere de consanguinitate, & affinitate vt per Mascard. concl. 412. & 408. quod dicitur esse de generali consuetudine, quia affines & consanguinei ad testificandum non sunt admittendi, & tanquam à iure reprobati, prorsus à testimonio repelluntur. cap. similiter
 43 3. q. 5. cap. absens 2. 3. questio. 9. specul. tit. de testibus. §. 1. num. 10. & 14. Sed qui negauit se esse consanguineum aut affinem, & in hoc falsum dixit, non tamē per hoc eius dictum annullatur secundum Hypol. singul. 76. nec punitur pœna ordinaria falsi, vt per Auend. in cap. pratorum 27. num. 19. 2. par. Castillo in l. 83. taur. ex num. 10. quauis alias testis in parte verus, & in parte falsus, in totum reputari debeat falsus secundum Bart. & communem in l. si ex falsis. C. de transact. Oldrad. consil. 37. numer. 1.

Item debet examinare in ter-
 44 mino, alias testis examinatus extra terminum non probat vt per DD. in cap. licet causam de probat. vbi Imol. numer. 28. Boss. de oppositione contra testes. num. 33. Conrad. tit. de testibus, rubrica de recept. post terminum. numer. 47. Nec in hoc Regno seruatur illa praxis, vt iuratus in termino possit examinari post terminum, de qua Bartol. in l. si quando. num. 3. vbi Salicet. nu. 8. C. de testib.

CAP. III.

De Actore.

Quoniam in voluntate
 aëtoris consistit litem mouere iuxta tit. C. vt nemo inuitus agere, ideo ante eius principium illa omnia ab eo attendenda sunt, quæ habentur in Ordinatio. lib. 3. tit. 20. §. 2. vt sic laboribus partium, & expensis parcat, & suæ conscientie consulatur. Et prius considerabit coram quo Iudice reum conuenire debeat, nam actor
 sequi-

sequitur forum rei, & coram suo iudice reus conueniendus est cap. cum sit generale de foro cōpet., Qui forus dicitur, vel ratione originis aut domicilij, vt in l. iuris ordinem. C. de iurisdic. omn. Iudi. Socin. regu. 15. vel ratione delicti, vt per glos. in l. hæres absens. §. perinde. verb. debet. ff. de iudijs, vel ratione contractus, vt quia promisit soluere in certo loco Ordin. lib. 3. tit. 6. §. 2. explicat Bartol. in l. quod si ephepsi. num. 2. ff. de eo quod cert. loco, vbi Iass. in fin. Couarru. practic. cap. 10. num. 3. non obstante quocunq; priuilegio vt in c. 3. fin. de priuileg. in 6. Cabed. arest. 88. 2. par. vel ratione rei sitæ, quæ petitur l. 1. C. vbi de possessione agi oport. Ordin. lib. 3. tit. 11. §. 5. per quam declarari debet l. vlt. C. vbi in rem actio, & consonat dic. l. hæres absens cum suis §. §. & cap. fin. de foro compete. quanuis transacto Anno actor sequi debet forum rei Ordina. vbi sup. §. 6. vbi positum fuit verbum *rei*

vendicacão, quod non erat in antiqua Ordin. & sic perperam existimant non nulli prædict. Ordin. loqui in casu violentiæ, & contra eos expenditur prædict. Ordin. in 2. par. & Ordina. lib. 3. tit. 45. §. pen. in fin.

Cæterum prædict. regula generalis quæ habet, quod actor sequi debeat forum rei, fallit ex Ordina. lib. 3. tit. 5. quæ dum loquitur de priuilegiatis, intelligenda est, dum ipsi etiam sint in Curia, vt per Cabed. Arest. 80. 2. par. & non sint suspensi ab officio, ratione cuius priuilegiū habent, prout seruat stylus per tex. in l. semper. §. negotiatores ibi *quandiu*. & in §. vlt. & ibi Bartol. 2. notab. ff. de iur. immun. & in l. athletarum. glos. verb. *gentium* ff. de excus. tut. Et inter ipsos priuilegiatos enumeratur ibi *vi* dua, quæ trahit ad Curiam aduersarium, quod communis omnium ferè gentiū praxis obseruat tam in Regno Castellæ. l. 5. tit. 3. par. 3. quam in Gallia Rebus. 1. to. ad

ad II. Regias. titul. de senten.
prouision. glos. vlt. col. 4. &
de iure communi. l. vnica. C.
quando Imperator. Couar.
pract. cap. 5. 6. & 7. In tatum
vt quauis actio esset iam in
cepta viuo marito, hoc etiā
procedat Ordina. lib. 3. tit. 5.
§. 3. quod mirum est ex alia
Ordina. lib. 2. titul. 1. §. 2. vbi
clericus qui privilegiatus est,
non potest vt hæres defun-
cti eius iurisdictionē lite ab
eo iam incepta aliquo modo
effugere, quæ Ordina. in pra-
xi planè procedit, quicquid
Canonistæ, quos refert Co-
uar. pract. cap. 8. nu. 3. col. 4.
vers. verum, Barbosa in l. hæ-
res absens. nu. 129. ff. de Iud.
Quod viduæ privilegium ita
latissimè interpretatur, vt
quauis maritus renuntiasset
suo foro perscripturā, id etiā
(quod diximus) sine dubio ad-
mittatur prout habes in lib.
3. cap. 22. num. 45., & etiam
si ipsa vidua tacitè proroga-
set iurisdictionē, nam quo-
cumq; tempore licet post cō-
testationē potuisse forum de-
clinare tenuit Alex. in l. si per

errorem, & in l. si conuenerit
ff. de iurisdic. omni. Iud. Af-
flict. lib. 1. rubric. 37. num. 24.
in constit. Neapol. quicquid
aliud velit Couar. pract. cap.
7. in fin. vers. nono, & hoc po-
suit pro cautela Bald. ad in-
fringendum processum in d.
l. si per errorem, quem sequi-
tur Paul. ibi. Non tamen pu-
to ita fore si ipsa semel con-
sensisset in ordinarium, vt
censuit Senatus in causa Ma-
riæ Antoniz cum Catharina
Monteira Anno 1604. Scri-
ba Antonio Guerra, idq; ar-
gum. tex. in l. si quis ius iuran-
dum. C. de reb. credit, quo
inixus Bald. in auth. habita.
col. 7. vers. primò dubitatur,
in fin. C. ne filius pro Patre
scribit, quod in casibus, in qui-
bus permittitur variatio, in-
telligitur tantum de prima,
ita scilicet, vt non liceat ite-
rum variare sequitur Iass. in
l. edita. col. 4. vers. & attende
diligenter. C. de edend. & in
l. prætor. §. aliquando. col. 3.
vers. tertio nota. ff. nou. oper.
nunt. Sed quauis hoc priui-
legium viduæ competat alijs

litis

litis consortibus qui communius cum viduis & pupilis habere contendunt, si illud maximè est indiuiduum, & connexum, vt per Bart. in l. 1. C. si in communi eadēq; causa. Dolan. de integ. restit. cap. 185. cum sequentibus, tamen illud non con cō petit ijs, quibus actio fuit cessā, etiam si cedens sit consanguineus vt per Guido. de cis. 273. speculat. tit. de cessio. §. 1. num. 9. Nam quicquid non est transmissibile ad hæredes, nec id quoq; cessibile est l. ex pluribus 43. & ibi Bart. ff. admin. tut. Tiraquel. de retract. linag. §. 26. glos. 1. num. 46. Item si quis velit agere pro successione Maioratus, ibi agi debet vbi maior pars bonorum sita fuerit. l. si fideicommissum vbi omnes. ff. de iudit. l. 1. C. vbi de hæred. agi oport. Tiraq. de retract. linag. §. 36. glos. 3. nu. 6. Nisi caput ipsius Maioratus sit in alio districtu, tunc nāq; quanuis maior bonorum maioratus pars sit in alio, lis ad eum districtum, in quo caput

ipsius maioratus est, remittēda erit Molina vbi asserit ita iudicatum fuisse super comitatu de Buendia lib. 3. de primog. cap. 13. nu. 74. pro quo benè inducitur. l. cum in diuersis locis. ff. de Religios. & sumpt. funer. Item actor non potest litigare sine consensu vxoris sup. rebus immobilibus ex consuetudine Regni, de qua Vallasco. de iure emphyt. quæst. 5. num. 6. & quæst. 29. num. 6. dicuntur autem ibi immobilia bona, panes ciuiles (*vulgo tenças*) quanuis nō attenta ista Ordinatio in lib. 3. tit. 47. acceperim contrariū fuisse iudicatum in casu domini Christophori de Noronha cum Fernando Roderiq; Castello branco, Scriba Fernando Maciel Ann. 1588. ex Bartol. in l. sciendum. nu. 10. ff. qui satis d. cog. quæ sententia fuit reuocata in reuisione, nam annui redditus computantur inter immobilia vt ex Vallasco & alijs resoluti in rubric. num. 34. de annon. ciuilibus, vbi etiam remanet indubitatum si lis fiat sup. iuri-
bus

bus Regalibus perpetuo debitis, vxoris citationem esse necessariam Cabed. decif. 35
 1. par. num. 2. vbi conciliat duas Ordinationes in vicem contrarias, & similiter in libris sup. possessorijs, & violentijs vt per eundem Cabed. decif. 182. vbi etiam conciliat & intelligit aliam Ordinem prædictæ sententiæ aduersari videbatur. Sed dubium est an iste consensus vxoris sufficiat tacitus vt pote si sciat per maritum litem agitari? & quod sic tenuit Palat. in rubr. §. 68. num. 21. de donat. inter, cuius tamen contrarium verius est cum hic consensus pro forma requiratur, & lex ulterius procedat annullando actum, vt per DD. in l. 1. ff. de lib. & post. & quia est solemnitas præterius commune, Ancharran. consil. 6. & 35. Dec. consil. 262 & 612. num. 3. vnde expressus esse debet Iass. in l. 2. §. voluntate. num. 6. ff. solut. matrimonio Rom. singul. 712. Soares titul. *de las dendas*. fol. 58. Dec. consil. 38. col. 3.

Saluari tamē potest dictū Pa¹² latij interminis l. filio fa. C. d. iure delib. vt per eundem sup. num. 23. ac per Hypolit. singul. 447. Iass. in l. is qui hæres. §. vltim. num. 12. cum sequentibus. ff. acq. hæred. vel si vxor aliquem actum fecerit, iuxta tradita per Palat. vbi sup. n. 26. facit tex. in c. dilecti de appellat. Limita¹³ men si matrimoniū sit separatū quo ad torum, nam non requiritur mulieris consensus, nec mandatum lite mota sup. immobilibus, & ita iudicatū refert Gama decif. 357. & decif. 182. Cæterum con¹⁴ sensus si interueniat quocūq; tempore conualidabit omnia quæ gesta fuere Ordina. lib. 3. titul. 63. Nam quanuis quādo consensus pro solemnitate, vel forma requiritur debeat in ipso actu adhiberi. c. auditis iun. cap. quia propter de electione. Cyn. & Bald. in l. fin. C. ad Macedon. Paul. & Alex. in l. si quis mihi bona. §. iussum. ff. acq. hære. cum alijs adductis per Tiraq. in ll. conub. glos. 6. num. 3. & 42.
 tamē

15 tamen quando priuatim tan-
git commodum consentire
debentis, potest post actum
interponi, vt voluit Bartol. in
l. 1. §. sed si filius. ff. deleg. 3.
Tiraq. vbi sup. num. 5. ita vt
non solum à tempore rati ha-
bitionis, sed à tēpore quo fa-
ctus fuit, valeat, Bartol. in l. si
fundus. §. 2. ff. de pignor.
16 Item actor hæres alicuius li-
cet censeatur nouus litigator
l. oratione in fin. & ibi Bald.
ff. de feriis, tenetur tamē per-
sequi eandem instantiam à
defuncto cāptam, nec potest
de nouo litem inchoare l. si
petitor. 31. ff. de iud. l. filius
21. vers. *multò*. ff. de in offi-
cio. testam. & id etiam pro-
cedit in successore illius rei,
de qua agebatur. l. in iudicio
48. ff. fam. ercis. Bartol.
in l. 1. num. 4. ff. ad trebell.
vbi Iass. dicit receptū. nu. 10.
Molina de Hisp. primog. lib.
4. cap. 8. nu. 6. Et idem est in
emptore actionis, in quem cē-
setur instantia, & actio tran-
slata competens venditori,
absq; alia cessione. l. 2. C. de
act. & oblig. l. emptor. & l.

penult. C. de hæred. vel act.
vend. l. si cum emptore. ff. de
pact. vnde etiam in ijs bonis
defuncti, quæ ad vnum tantū
hæredē sunt transmissibilia,
in eum solum transit instan-
tia, quia hæres est eius, quod
interest in iudicium deduci.
l. si operarum. ff. de oper. li-
ber. & impluribus sententijs
Senatus obtinuit cum Rege
in causa Christophori de
Souza de bonis Coronæ arg.
l. 1. §. denuntiari. ff. de vent.
in spisc. tradit Cabed. decis.
197. numer. 10. Limita in 17
fisco successore in quo spe-
tiale est, vt in eum non tran-
seat instantia. l. si constan-
te. §. fin. vbi Bartol. num. 4.
ff. solut. matr. ea ratione, quia
fiscus habet certos Iudices,
& speciales, coram quibus
causæ fisci debeant tractari.
l. 1. C. de iurisd. omn. Iud. l. 2.
& 3. C. si aduersus fiscum, &
in tit. C. vbi causæ fiscales, &
ita coram suis iudicibus cau-
sa denuo agitanda est, quam
sententiam dicit communi-
ter receptā Dec. in cap. quia
g. numer. 10. de Iud. & eam
probat

probat Couar. pract. quæst. cap. 8. nu. 3. ad fin. Peregrin. de iuribus fisc. lib. 7. titul. 1. num. 11. contrariū tamen tenuerunt complures, quos refert Berbosa in dict. l. si constante. §. fin. num. 18. sed reiectis aliorum conciliationibus, & alia nimis periculosa, quam ponit idem Barbosa ubi sup. num. 20. vera concordia est, quam praxis hodie admittit vt instantia transeat in fiscum & diuē & passiuē, sed processus in eodem statu, & in iisdem terminis ad iudicem fisci remittatur vt in Ordinatio. lib. 1. titul. 10. §. 8. & ita praticari vidi in litē Vasquianes Carrasco Scriba Iuliano de Goes.

18 limita etiam in actione, quæ ex peculiari priuilegio actori competit, nam eo mortuo instantia & iudicium perimitur, nec transit in successorem vt in l. si constāte. §. fin. Nā supposito quod sola vxor potest agere pro dote cōstāte matrimonio contra maritum vergētem ad inopiam vt in dict. l. si constante in prin.

dicat ille tex. in §. fin. actionē & iudicium incēptum vxore deportata, vel eius dote publicata finire, quia talis actio sic priuilegiata ad successorē non transit l. quia tale. ff. eodē & sic hic est illius tex. verus intellectus, quem doctissimus Barbosa ibi non accepit, nec vllus alius quem ego viderim.

Et similiter lis incēpta 19 aduersus de fructum reū trāsit ad hæredem. l. seruus 14. ff. de ijs qui not. infam. l. si eū hominē. 34. ff. de fide iussor. ita vt etiam si vnus ex hæredibus sit Clericus non possit iudicium cēptum cum defuncto effugere Sur. conf. 222. 1. tom. & dixi sup. n. 6. Item & quauis vnus ex illis hæreditati renuntiasset contentus certa quadam portione, vt quia vult ingredi religionem, adhuc pro rata portionis, quæ ei remansit conueniri debet, glos. singul. in l. controuersia, verbo conuenisse, & iterum in glos. vlt. vers. si verò. ad med. ff. de trās act. proconstanti habuit Se-

natus

natus in lite Emanuelis Varella cum Monialibus de Odiuelas Scriba Frâcisco d'Azevedo, & ad id est etiâ notab. l. filius fam. §. si seruus. ff. de petit. hæred. Sed si aliquis ex illis sit absens veluti apud Indos supersedendum erit in causa cum alijs vsq; quò ille citetur Vallasc. consil. 38. versic. cæterû, 1. par. & personalter, & non per edictum sm. Cabed. decis. 197. numer. 9. quia omnes citari debent, nisi actor per terminum à se subscriptum consentiat in iudicio se nolle habita sententia præiudicare absenti, sed tamen præsentis vti iudicatum fuisse asserit Vallasc. vbi sup.

20 Et idem, quod de hærede diximus, habet etiam locum in successore eius rei, sup. qua agitur, quanvis hæres non sit l. tam ex contractibus 57. ff. de iud. vbi instantia cæpta contra filium transit in patrē qui tamen non est hæres illius l. qui contra. 12. & ibi Paul. ff. de fideiuss. sed tantû successor bonorum. l. 2. ff. de castrens. pecul. quâvis in hoc

requiratur litē esse contestatā secundū Barbof. in l. hæres absens. numer. 20. ff. de iud. Vnde si vnus ex hæredibus rē possideat super qua agebatur cū defuncto, ille solus citari & conueniri debet. l. 2. §. fin. ff. de prætorijis stipul. facit tex. in l. 3. §. hæres. ff. commodati cætera vide in lib. 3. c. 2 r. n. 9.

Item actor executores testamentarios conuenire potest pro obligatione defuncti, si ipsi ab eo nominati sunt nullo hærede instituto, quia loco hæredum sunt secundum proximam quam inuitus agnouit Vallasc. lib. 1. consult. 68. numer. 3. vbi dicit ita fuisse iudicatum, quanvis illa non iure probari, sed tantum in causa pia, quando scilicet anima est hæres instituta, vel pauperes Christi, verius sit ex Bart. in l. centurio. num. 21. ff. de vulgar. quem testatur communē Alexan. ibi, num. 78. & idem consil. 12. num. 9. lib. 3. Soci. consil. 116. num. 4. & 9. lib. 2. Ruynus consil. 103. num. 5. & 22 probat. tex. quo Bar. mouetur in cap. cum tibi de testament.

ment. Nā licet ille tex. varios habeat intellectus, tamē cōmuniter recipitur intellectus Innocent. ibidem scilicet quod si nullo hārede instituto deputentur executores, ipsi censentur hāredes instituti cum onere distribuendi bona in pias causas, idq; fauore pīe causæ, de quo videndus est, Tiraq. de priuileg. pīe caus. priuileg. 15.

23 Ultimo adde quod si actor se absentauerit, potest reus ab solui ab instantia. glos. in l. properandum. §. & si quidē. C. de iudit. l. 9. tit. 22. par. 3. Ordin. lib. 3. tit. 14. quo casu sententia non erit diffinitiuā, sed interlocutoria iuxt. glos. recept. in l. harum verb. absoluetur. ff. si seruit. vend. & est communis secundū Iass. in l. admonendi, nu. 80. ff. de iur. iurand. Felin. in cap. examinata col. fin. de iudit. pro quo est tex. in l. & post edictum, in fin. ff. de iudit. quanuis cōtrarium scilicet, quod reus absoluetur definitiuē praxi communiter esse receptum asserit Couar. lib. 1. var. cap.

1. num. 8. ad fin. Dicendum 24 tamen est quod si reus velit in absentia actoris procedere ad litigationem negotij principalis, prout potest iuxta Ordina. lib. 3. tit. 14. §. 1. sententia erit diffinitiuā authent. qui semel C. quomodo, & quando Iudex, alias erit interlocutoria ab obseruatione iudicij vt in dict. l. & post edictum. In quo notabis in pra- 25 xi, quod quanuis perempta instantia per absolutionem ab obseruatione iudicij pereāt acta litis & iudicij ordinatoria vt est citatio & litis contestatio, non tamen acta decisoria vt sunt confessiones, & depositiones testium publicatæ, quæ faciunt fidem in alia instantia vt habetur in l. fin. C. de testibus, Barto. in l. 2. ff. iudica. solui. Rip. in l. is apud quem. C. de edendo vide infr. lib. 3. cap. 3. nu. 3. Item & effectus producti ex actis ordinarijs iudicij, qualis est interruptio præscriptionis, & vitium litigiosi, & alij durant etiam perempta instantia, vt in terminis præ-

C

dict.

di& Ordin. tenet glos. & alij communiter in l. 1. C. de præscript. long. temp. quo argumento dici potest idem in iurisdictioni delegato, perpetuatur enim ex litis contestatione, aut etiam citatione, cap. relatum, & cap. gratum, de officio delegat. quod est necessariū scire propter nouæ causæ cognitionem, quæ ex integro sumi debet secundū prædicta.

APPENDIX I.

De Aduocato.

27 **Q** Vale sit Aduocati officium exprimit I. C. in l. 1. §. postulare. ff. de postuland. illud laudabile appellat Imperator. in l. 3. C. de aduoc. diuers. Iudit. & honorabile dicit Bald. in l. inuitus. col. 1. C. de procurat. Tiraq. de nobil. cap. 27. num. 11. dicens aduocatum in honore haberi non minus quàm per sonas nobiles, & egregias; nā illud reipub. utile & necessarium existimat Cabed. decis.

214. & And. Gayl. lib. 1. obseruat. 43. num. 3. & 4. Et ob id multa à iure priuilegia Aduocato Curix fuisse concessa tradit Matiens. in dialog. relatorum. 1. par. cap. 9. nu. 6. Et ideo homagiū, quod apud Lusitanos nobili conceditur, & Aduocato Curix non denegari, nec eius ædículas metatorum nomine molestari, vt in l. 5. C. de aduoc. diuers. iud. sæpissimè decisum extat. Nec item sericas vestes ei interdici, quarum vsus equiti nobili permittitur, declarat Senatus ad petitionem Gabrielis Fernandez, Anno 1610. Nam Aduocatus debet esse ornatus bonis vestibus & talaribus suo officio congruentibus, eoq; togati à veste toga dicti sunt vt in l. quid quod, & in l. aduocatio. C. de aduocat. nam aduocati dicuntur sacerdotes. l. 1. ff. de iust. & iur. & sacerdotes debent habere vestes talaris officio suo congruentes. cap. pen. 23. dist. Maximè quia aduocati sunt milites. l. aduocati. C. de aduocat., & milites habent

habēt militaria insignia, quæ
 fœis detrahantur, sunt infam-
 es. l. 2. ff. de ijs qui not. in-
 fam. Ergo eduocati propter
 authoritarem personæ, & di-
 gnitatem suæ militiæ debent
 esse ornati vestibus, ne infam-
 ia notentur, & his cum qui
 bus viuunt se conforment.
 cap. quisquis 40. cap. illa 12.
 dist. talisenimpræsumiturqua
 lis inuenitur. l. apud labeonē.
 §. si quis virgines. ff. de iniu-
 rijs. cap. contingat de senten-
 tia excomun. vnde non benè
 videtur dixisse Iustus Lipsius
 lib. 2. politico. cap. 11. fol.
 60. dum contra aduocati of-
 ficiū inuehitur existimans
 sine causidicis satis felices
 fuisse, futurasq; vrbes. Nani
 præsumitur quod multa ma-
 la excogitat, censeturq; parū
 conscientiatu Bald. in l. ab
 Anastasio. num. 4. C. manda-
 ti, ideoq; bonus aduocatus
 debet litē improbam non
 suscipere, sed à lite desiste-
 re, quandocumq; perpende-
 rit suum clientulum iniustā
 habere causam. l. rem non no-
 uam. C. de iudit. l. 13. tit. 6.

par. 3. nam tenetur de malo
 consilio, si fuerit in dolo se-
 cundum Bartol. in l. 2. ff. man-
 dat. Iass. in §. omnes. co. 4. de
 act. num. 4. & si eius culpa lis
 protrahitur, punitur per Iu-
 dicem. l. properandum. §. illo
 C. de iudit. & si succumbat
 sua imperitia, vel culpa tene-
 tur ad damna & interesse,
 D. Thom. 2. 2. quæst. 3. art. 7.
 Et sic de periculo aduocatio-
 nis, quo ad conscientiam, &
 de bonis & malis non nulla
 refert Azeued. in rubr. & l. 1.
 tit. 16. lib. 2. recopilat.

APPENDIX II.

De Procuratore.

IN primis Iudex non debet 36
 aliquem audire, nisi man-
 datum ostendat, ne aliās iu-
 ditium illusorium fiat Bald.
 in l. exceptionem. num. 7. C.
 de probat, Dec. qui dicit ita
 esse in communi obseruan-
 tia in cap. causamq; 10. nu. 2.
 de iuditijs, nisi sit socius, aut
 cohæres ratione comunionis
 l. 10. tit. 5. par. 3. l. 2. C. de cō-

fortibus eiusdem litis, aut cō-
iuncta persona ex ijs, quas po-
nit l. 1. §. fin. ff. de postuland.
quæ cum cautione de rato ad-
mittuntur, tam ad defenden-
37 dum quā ad agēdum. l. sed &
hæ. ff. de procurat. l. exigendi.
C. eodem, vbi Iass. 17. modis
limitat ex num. 3. nam in ijs
quæ spetiale mandatum re-
quirunt, non admittitur con-
iunctus sine mandato Barto.
& glos. ibi, vnde cautè reus
subterfugiet iudicium, si di-
cat se velle deferre iuramen-
tum auctori, quia non admit-
tetur sine mandato spetiali,
Bartol. in l. vulgo de in litē
38 iurand. Quæ autem negotia
mandatum spetiale exigant,
refert glos. in cap. qui ad agē-
dum de procurat. in 6. vbi 38.
causas cumulat Francus, &
73. Firmianus in repertorio,
verb. mandatum, in quibus
generale mandatum non suf-
ficit Couar. lib. 1. var. cap. 6.
num. 2. quanuis mandatum
cum libera aliquando habeat-
ur pro spetiali. l. procurator
cui. ff. de procurat. l. transa-
ctionis. C. de transact. Tiracq.

de retract. linag. §. 7. glos. 13.
nu. 32. non tamen in ijs, quæ
græue damnum & præiudi-
cium afferri solent vt per Ias-
son. in §. in bonæ fidei. nu. 4.
& 6. Inst. de act. quia illa clau-
sula (cum libera) de stylo, &
abusu tabellionis sæpe poni-
tur Abb. in cap. 1. num. 28.
vt litē non contestat. Item
mandatum si spetialiter fit 39
concessum ad aliquam litem,
& postea in fine dicatur, &
ad omnia alia negotia, quæ
habuero, non comprehendit
maiora vel grauiora, quā in
ipso mandato sint expressa,
imo clausula illa generalis re-
stringitur ex ijs, quæ spetiali-
ter dicta sunt vt probat tex.
in clem. 2. de procur. ex ratio-
ne ibidem præscripta, quæ
cum sit generalis restringi-
tur ad exemplum argumento
l. regulæ. §. & licet. ff. de iur. &
fact. ign. ita Felin. in cap. se-
des. num. 3. & ibi Dec. nu. 8.
de rescript. Est enim hoc re-
gulare in omnibus dispositio-
nibus vt clausula in fine po-
sita, quantumuis generalis re-
stringi debeat ad spetialiter
dis-

disposita vt in l. si de certa. C. de transact. Vallasc. confi. 39. 1. par. num. 2. Mascard. conclusio. 1252. de probar. Nec est nouum vt lex spetialiter quibusdam enumeratis generale subijciat verbū, quo spetialia complectatur. l. si seruus 27. §. inquit. ff. ad l.

40 Aquil. Similiter etiam generalitas mandati non extenditur ad exorbitantem, & incogitatum casum l. in obligatione generali. ff. de pignor. cap. in generali de regul. iur. in 6. cap. si Episcopus de poenit. & remiss. in 6. Ex quibus Alciat. resp. 371. num. 1. probat quoties mandato damnū ex mandato posset euenire, in dubio pronuntiandum esse non subesse mandatum, nec valere, censuit Senatus in lite Alfonso d' Spinosa cū Comite de Oliuares ann. 1594.

41 Quod ex eo cōfirmatur quia verba dubia intelligēda sunt contra producentem & fundantē se in eis. l. veterib. ff. de pact. quā sic intelligunt oēs, vt per Socin. consil. 99. vol. 3. Cagnol. in l. semper in obscu-

ris. ff. de regul. iur. Imo verba ambigua mandati contra cōstituentem, interpretationē non recipiunt, sed potius ipsius assertioni, & interpretationi adhaerendum est glos. communiter approbata in c. petitio in fin. de procurat. sequitur Speculat. & Ioan. Andr. in titul. de procur. §. ratione autem formæ, verl. vbi autem. Hypol. Reminal. in §. 1. numer. 121. inst. de act. Et hinc etiam est quod forma mandati strictissimē obseruari debet secundum. Alex. in l. fin. C. de neg. gest. & in l. si procurator. C. de procur. & constitutus ad vnam litē nō praiudicabit domino in alijs l. 1. §. igitur. ff. de exercitor. act. l. procuratorem, & l. maritus. C. de procurat. Et illud omne quod fit præter formā commissionis, aut mandati est ipso iure nullum. l. item eorum. §. sed si ita vbi Barto. ff. quod cuiusq. vniuers. nom. nā mandati dispositio in extendibilis est. l. non distinguemus. §. de officio. ff. de arbitr. & qui habet mandatum ad

compromittendum non potest transigere, licet sint vicini actus & similes. Iass. in l. transactione. C. de transact. Alciat. in proposito multa notatu digna tradit in dict. cō-
 42 fil. 371. per tot. Item Procurator quanuis litem fuerit contestatus, etiam iuuitus reuocari potest ex inimicitia, Ordinatio. lib. 3. titul. 26. §. 1. quæ intelligenda est dummodo sit capitalis. l. filius fam. 7. §. procuratorem. ff. procur. glos. in l. post litem, & ibi Paul. ff. eodem.

C A P. I I I I.

De Reo.

REV S an pendente litè teneatur alimentata, & litis sumptus inopi litiganti subministrare quæstionis est? nam Vallasc. consil. 1. num. 9. 1. par. tenet quod non etiam in fortioribus terminis. Contrarium tamen præcipuè quando lis est inter eos quibus aliàs de iure

naturæ alimenta debentur, & pro eo adfit aliqua præsumptio iustitiæ decreuit Senatus quod sic in lite Augustini Franco Scriba Sebastiani Gonçalves de Lima, Anno 1604. quæ praxis seruatur etiam Neapolis secundum Afflict. decis. 111. & Galliæ secundum Rebus. 1. tom. ad ll. Galliæ. titu. de sententia provisionis. art. 1. glos. 2. & Castellæ secundum Couarruias pract. cap. 6. num. 6. vbi asserit ita in Granatensi prætorio fuisse decisum, Molina lib. 2. de primogen. cap. 16. num. 24. & 37. Lara. in l. si quis à liberis. §. si vel parens. num. 44. ff. de lib. agn. nec si appelletur à sententia teneatur victor satisdare de alimentis reddendis. Surd. titul. 1. de aliment. quæstio. 125. in fin. Item Reo defuncto eius hæredes ex testamento vel ab intestato citari debet, qui si petierint tempus ad deliberandum, Iudex pro suo arbitrio debet moderatum tempus eis assignare. l. si curatoris. 9. C. de iure deliber. quod ex pra-

xi terminum decem dierum non excedet siue ad instantiam creditorum, siue substituti sit datum, & siue ille sit hæres de suis, siue de extraneis secundum Vallasc. consult. 96. num. 7. & 8. 1. par. quo elapso excluditur hæres ab utroq; modo succedendi tam de iure prætorio quàm civili: quicquid aliud de iure communi asserat Curt. & Iass. in rubr. col. 2. & 3. C. de successor. edict. Quod si filius fuerit inter scriptum hæredē & venientes ab intestato super validitate testamenti, actor pro suo debito vel legato potest conuenire vnum ex litigantibus, possessorem scilicet, vel petitozem. l. fin. C. de petitione hæred. Vallasc. consil. 90. num. 3. vers. Secundus casus. Ruyn. consil. 75. num. 2. lib. 1. Lancelot. de attent. 2. par. cap. 4. limit. 26. num. 7. notabiliter Bartol. in l. controuersia. numer. 7. de transact. Item si filius à paternis creditoribus conueniatur, opus est in habilitatione articulare & demonstrare eū

nō solum filium esse, sed etiā sui parentis hæreditati se immiscuisse, quia licet iure civili filius in potestate sit suus hæres, & necessarius. l. in suis. ff. de lib. & posthum. l. cum ratio. ff. de bon. damn. tamen cū iure prætorio habeat abstinendi beneficium. §. sui de hæred. qualit. & differentia, vi huius beneficij nō præsumitur hæres patris, nisi probetur ita Accurs. Bar. & alij in l. necessarijs. ff. acq. hæred. & in l. 1. C. si ut ab hæred. se abstineat, iudicauit senatus in litē dñæ Antonie da Costa cum Antonio Rabelo Scriba Sebastiano Gonçal. de Lima, Anno 1616. Sufficiet tamen ostendere immisionē per cōiecturam aliquā, prout referēdo complures notauit Masc. de probat. conc. 804. vel possessorem esse, nam possessor conuenitur ex contractibus defuncti. l. fin. §. secundū autem. C. de petit. hæred. vel per interrogationē filio factā quòd dicat se esse hæredem. l. si filius à prima. ff. de interrogat. &.

P R A X I S
ECCLESIASTICAE
DE MODO ET FORMA
PROCEDENDI CIRCA
Tribunalia Ecclesiastica.

L I B. I I.

CVM NOVISSIMIS SACRI PALATII
Decisionibus, & huius Diœcesis stylis, necnon sacre
Congregationis declarationibus ad sacro-
sanctum Concilium Tridentinum,
cum multis Summorum
Pontificum Bul-
lis.

S Y M M A C A P I T V M,
Ex Lib. 2.

C A P. I. De unaquaque
iurisdictione, quæ est
in hoc Regno penes
illius Iudices Ecclesiasticos.

§. 1. De iurisdictione Episcopi.

§. 2. De Abbatibus.

§. 3. De Capelano maiori Ca-
pelle Regiæ.

§. 4. De Iudice Ordinum mi-
litarium.

§. 5. De Archiepiscopo.

§. 6. De Collectore.

§. 7. De Tribunali sanctæ In-
quisitionis.

§. 8. De Tribunali S. Ioan. Ie-
rosolymitani.

Cap. 2. De iurisdictione Ordi-
narij.

Cap. 3. De iurisdictione De-
legati.

Appendix de impedimentis
ad-

aduersus rescripta.

Cap. 4. De quibus Ecclesiasticus cognoscat.

§. 1. In quibus Iudex Secularis cognoscat contra Ecclesiasticos.

§. 2. De praxi in casibus mixtis.

Cap. 5. De citatione & monitorio.

Cap. 6. De libelli oblatione.

§. 1. De contumace.

Cap. 7. De reo excipiente.

Cap. 8. De responsione rei.

Cap. 9. De termino probatorio

Appendix depositionibus.

§. 1. De testimonio repulsione.

Cap. 10. De sententia.

Cap. 11. De appellatione.

§. 1. De tuitina.

§. 2. Appellatio ad quē vadat.

§. 3. De inhibitione.

§. 4. De attentatis.

§. 5. Appellatio quando non admittitur.

Cap. 12. De executione.

§. 1. De executore apostolico

§. 2. De auxilio brachij secularis.

§. 3. De Promotore.

C A P. I. De unaquaq; iurisdictione, quæ est in hoc Regno penes illius Indices Ecclesiasticos.

VONIAM in hoc lib. tractaturi sumus de praxi Ecclesiastica.

Prius ad vertendum est plures esse Iudices, pluraq; tribunalia Ecclesiastica in hoc Regno distincta & separata, in quibus eadem ferè praxis conuenit, & generaliter frequentatur. Ideoq; sigillatim

de illis pauca à nobis, quoad praxim dicenda sunt. Nam quanuis iurisdictione ipsa Ecclesiastica principio ex lege Evangelica fluxerit in beatū Petrum, & in eius successores iuxta illud Ioan. cap. fin. & Math. cap. 16. Tamen ita illa à Pontificibus commissa est praelatis, vel alijs pro qualitate personarum, & eorum priuilegijs, vt non possit vnus de

de subdito alterius cognosce
re cap. ita dominus 19. dist.
cap. si Imperator, & ibi glos.
verb. discuti. 99. dist. cap. fu-
tura 12. quæst. 1. cap. conti-
nua. 11. quæst. 1. & infra la-
tius dicemus.

§. 1.

De iurisdictione Episcopali.

3 **E**piscope etiam ita priua-
tiuè habent iurisdictionem
suam à Summo Ponti-
fice commendatam, vt non
possit vnus se iatromittere
ad cognoscendum de alterius
diæcesis subdito, notat glos.
verb. & i psarum, & verb. di-
uino. in cap. quanquam de
cenfibus. lib. 6. & probatur in
cap. nullus 2. 9. quæst. 2. vbi
Episcopus non potest alte-
rius subditum ordinare, ita
nec iudicare tradit Zerolla
in pract. Episcop. 1. par. ver-
bo Episcopus, & probatur
etiam in Concil. Tridentin.
sessio. 6. de reformat. cap. 5.
& sessio. 14. de reformatio.
cap. 2. vbi non licet Episco-

pis in alterius diæcesi sine ex-
pressa proprii Episcopi licen-
tia Pontificalia exercere, te-
net Conar. in pract. quæstio.
cap. 31. num. 1. Victoria in re-
lection. de potest. Eccles. in
fin. Quilibet igitur Episco-
pus in sua diæcesi superior
est, & iurisdictionem ordina-
riam habet vt in cap. de per-
sona 11. quæst. 1. Et sic inqu-
rere, & punire potest adulte-
ria, & reliqua scelera suorum
subditorum, tam clericorum,
quàm etiam laicorum, quan-
do essent mere Ecclesiastica,
vel mixti fori, vel quando co-
gnosceret ad pœnitentiam im-
ponendam, & peccatum pro-
hibendum per denuntiatio-
nem Euangelicam, aut quan-
do esset notorietas delicti in
populo, nam tunc propter
negligentiam secularis Iudi-
cis poterit Episcopus cog-
noscere vt probat tex. sic in-
telligendus in cap. 1. de offi-
cio ordinarij, quem sic acci-
piunt ibi Abb. num. 6. Barba.
num. 66. Imol. num. & Al-
ciat. num. 19. & probatur in
Concilio Trident. sessio. 14.

de

de reformat. cap. 1. in princ.
& cap. 4. eiusdem session.

§. 2.

De Abbatibus.

5 **A**bbates sunt prælati inferiores Episcopis, qui habent etiam ordinariam iurisdictionem in diocæsibus Episcoporum ex consuetudine, priuilegio vel alio iure speciali, quanuis ipsi consecrati non sint, nec benedicti, dummodo sint confirmati ut probatur in cap. 1. cap. ad hæc de officio Archidiacon. & in cap. cum ab Ecclesiariis, & in cap. irrefragabilis de officio ordinarij. & in cap. sicut tuus de symon. & in cap. ut in Ecclesia de maiorit. & obediunt. Quæ iurisdictione comprobatur etiam in Concil. Trident. session. 24. de reformat. cap. 20. ubi approbantur iurisdictiones Decanorum, Archidiaconorum, & aliorum inferiorum, & sic quanuis Abbas Alcobatiæ seu comendatarius istam iurisdictionem habe-

ret, hodie tamen translata est in eius Abbatem conuentualem & triennalem per desistentiam serenissimi Cardinalis & Regis Henrici confirmatâ per Bullas Pij Quinti, & Gregorij decimi tertij. Sed non poterunt prædicti Abbates in diocæsibus Episcoporum exercere suam iurisdictionem ordinariam circa causas matrimoniales, & criminales, nam propter eorum gravitatem ad solos Episcopos referuntur, & abbatibus & alijs prælatibus inferioribus prohibentur iuxta text. in cap. visis. 16. quæst. 2. per quem text. ita firmat Abb. Panor. in dict. cap. cum ab Ecclesiariis. num. 8. & speciatim hodie deciditur à dict. Concil. Trident. session. 24. de reformation. cap. 20. verific. ad hæc.

Item aduertendum est prædictam iurisdictionem competentem prædictis Abbatibus, & reliquis prælatibus inferioribus intelligendam esse eis competere cumulatim tantum, non vero priuatiuè ad ex-

6

7

exclusionē Episcopi ad hunc scilicet effectum, vt talis inferior illa iurisdictione vti possit, sicut Episcopus, & locus sit præuentioni, quod probatur in l. fin. C. de iurisdic. omn. iud. & in auth. de defensoribus ciuitatum in principio collat. 3. vbi dicitur defensorem ciuitatis, cui æquiparatur Episcopus, cognoscere posse de causis subditorum omissis magistratibus inferioribus, sed quo ad hæc consuetudo antiqua seruanda erit.

§. 3.

De Capellano Maiori Capellæ Regiæ.

8 **E**ST etiam in hoc Regno iurisdictione Ecclesiastica penes Capellanum maiorem Capellæ Regiæ nulli ordinario subiecta, sed exempta tam in ciuilibus quam in criminalibus ex Bullis Summorum Pontificum Leonis Decimi, Clement. 7. & Iulij 3. & Pij Quarti, quas refert

Cabed. de patronat. regio cap. 43. Quæ tamen iurisdictione priuilegiata est accumulatiua, tanquam delegata spectatiuim ad causas inter Capellanos, & ideo ipsi non sunt omnino exempti à iurisdictione regia, si sint clerici in minoribus constituti ex Ordin. lib. 2. tit. 1. §. 4. & §. 24. Atque ita decisum fuit Anno 1617. in casu notabili. Nā inquiredo prætor curialis de quodam homicidio voluit cōpellere cātorem Capellæ Regiæ Ludouicum de concha, vt testificaretur, & quanuis ipse subterfugere tentasset iurisdictionem Regiam ex eo, quia erat clericus in minoribus constitutus prædictæ Capellæ Regiæ ministerio seruiens, cæterum quia non erat de licentia ordinarij ministerio Ecclesiæ addictus, vt ex auctoritate Concil. Trident. §. 23. de reformat. cap. 6. requiritur; compulsus fuit auctoritate Senatus testificare Scriba Ludouico de Aluarenga.

§. 4.

*De Iudice Ordinum
Militarium.*

*

10 **E**ST etiam Ecclesiastica iurisdictione penes Iudicem trium Ordinum Militarium. Nam huiusmodi Commendatores sunt personæ Ecclesiasticæ, ut probat Nauar. de reddit. Eccles. quæst. 1. monitu 5. contra Sotum de iust. & iure, & Sarmient. sentit Vallasc. 1. par. consil. 14. Frater Emanuel Rodericus quæstio. 36. num. fin. art. 7. & idem Vallasc. 2. par. consil. 8. à numer. 23. & idcirco comenda dictur beneficium Ecclesiasticum, de quo per Corras. in §. Sacerdos. 1. par. ad cap. 3. num. 2. Mandos. de infirm. resignat. quæst. 2. num. 8. adde Couar. in cap. cum in officijs. numer. 4. de testament. Ledesma in 4. 4. quæstio. 18. Soto de iust. & iur. lib. 9. quæstio. 7. artic. 1. Gigas de pension. quæst. 508. Viçtoria de symon. 1. par. quæst. 1. à numero. 451. Quæ iurisdictione con-

cessa fuit per Bullam summi Pontificis Pij quarti Regi nostro tanquam Magistro, virtute cuius Rex ut magnus magister ex diplomate suo iurisdictionem comittit huic Iudici. In quo sæpè vertitur quæstio. An Ordinarius vel **IK** Delegatus sit? & quod sit delegatus probatur ex sequentibus. Primo, quia Ordinarius dicitur quādo vel à Principe, vel à lege datur ex Bal. in cap. 1. quis dicatur Dux. Gramaticus decis. 46. Auendan. de exequend. mandat. in princ. Felin. in rubric. de officio ordinar. At in hoc casu Rex noster iurisdictionem non habet Ecclesiasticam, distinctæ enim sunt iurisdictiones, ut habetur in cap. 1. de constitut. & in cap. nouit de iudit. Ideo eam mandare non potest ut ordinariam, quia nemo dat, quæ non habet, quinimò ex prædicta Bulla non ut regi, sed ut magno Magistro committit, & delegat Pontifex iurisdictionem Ecclesiasticam, quam ipse subdelegat iudicibus ordinis.

nis, & sic non iure regio, sed magistrali habet iurisdictionem in militibus ordinum, & probatur in Ordin. lib. 2. tit. 1. 3. ibi, *Não como juiz*, & in finalib. verbis, quibus Rex dominum, sed non iudicem personarum Ecclesiasticarum sui Regni palam proficitur, & colligitur ex traditis à Ca. bed. 1. par. decis. 61. Ex quibus constat Regem, ut Magistrum habere iurisdictionē in milites delegatam auctoritate Apostolica, cum potestate subdelegandi, & ex consequenti apparet iudicem ordinum esse delegatum non ordinarium, quia in eo non concurrunt qualitates ordinarij, de quibus Felin. in rubrica de officio delegat. Non obstant verba Bullæ, ibi, *tantum iudices ordinarij, seu vicarij*, quia illa dictio (*tantum*) denotat non esse ordinarium ex regula, quod nulum simile est idem. l. pecunia. ff. si cert. pet. Sed & si dicatur expressim esse ordinarium, intelligendum est inter eosdem milites, ibi, *inter*

eosdem fratres, & milites, quod si instes ex illis verbis, ibi (*seu contra eosdem motis*) respondendum puto id procedere circa causas criminales tantum contra eosdem motas ut in Ordin. lib. 2. tit. 1. 2. Et ita ea verba Bullæ interpretata est consuetudo, quæ est optima legum interpres, cap. cum dilectus de consuetud. cæterum de causis civilibus militum ordinis non cognoscit iudex à magistro datus ut in lib. 2. tit. 1. 2. §. 1. Quod si Iudex ordinum fuisset iudex ordinarius privatiuè, utiq; coram eo, & civiles causæ tractaretur. Quò fit ut si mota sit lis super renouatione emphiteosis Ecclesiasticæ alicuius ordinis, seu personæ exemptæ, cognoscere debet prætor curialis, ut in d. §. 1. quia ordinarius non est, ita iudicatum pluries accepi in processu de Francisco Rôbo de Carvalho *contra os Padres de nossa Senhora da Luz*. Scriba Ferdinando Maciel, & in processu Roderici Sanchez Scriba Fracisco Pardo,

& in duobus alijs contra Patres Alcobatiz, Scriba Belchiorre Correa de Faria; & meritò quia sic bona ratione utilis dominij censentur profana ex traditis per Iul. Clarum, verb. emphiteosis, questio. 45. Gama, decis. 2. nu. 5. & decis. 50. num. 2. & decis. 308. num. 7. Vallasc. de iur. emphit. quest. 17. num. 12. Item addo quod licet quilibet eques militiz militaris possit à sententia leta in secunda instatia per Senatores mense magistralis supplicare. Tamen promotori Iustitiz id non permittitur uti decisum esse constat in causa Comitissae Vidigeira, & fratris eius, quod de iure communi fulciri potest ex ijs quae infra dicam. lib. 5. cap. 1. num. 97. vers. Imo.

§. 5.

De Archiepiscopo.

13 **R**ursus Archiepiscopus habet iurisdictionem ordinariam in subditos Episcoporum suffraganeorum per appellationem, & in alijs ca-

sibus exceptis ut in cap. pastoralis de officio ordin. & in cap. 2. 9. quest. 2. & in cap. nullus primas, & in cap. conquestus 9. quest. 3. & in cap. 1. princ. & in §. 1. de officio ordin. in 6. & in cap. 1. princ. & §. 1. de foro compet. in 6. Non tamen alias poterit cognoscere in prima instatia contra subditos Episcoporum, qui non sunt ei subditi, licet sint Archiepiscopo suffraganei. Nam unicuique suam iurisdictionem seruari decet, nec licet ut ordo Ecclesiasticus confundatur, ut in cap. peruenit, & in cap. duo de officio ordin. Vnde licet Archiepiscopus habeat iurisdictionem Archiepiscopalem in tota sua provincia, & eam visitet ut in cap. sopitae de censibus, & in cap. 1. eodem titulo in 6. & clementina 2. de privilegijs, non tamen habet iurisdictionem Episcopalem, nisi in sua diocesi, glossa in cap. 1. verb. agant de officio ordin. in 6. Couar. in practica quest. cap. 9. nu. 2. Caterum filis est inter Episcopos suffra-

fra-

suffraganeos, vel inter Episcopum & subditos eius, Archiepiscopus est Iudex competent. cap. sanè de for. compet. Couar. vbi sup. Zerolla in pract. Episcop. verb. appellatio. num. 16.

§. 6.

De Collectore.

Legatus Sedis Apostolicæ, quanuis sit ordinarius vt in cap. 1. de officio legati. cap. 2. eod. titul. in 6. Tamen causas agitandas in prima instantia præripere non potest, impedire, seu turbare iurisdictionem ordinariorū, nisi prius requisitus fuerit ordinarius, & negligens vt notè decretum extat in Concil. Trident. sessio. 24. de reformat. cap. 20. Cæterum in casu appellationis ad sedem Apostolicā tunc ipse cōmittit in partibus, quia legatus delatere venit appellatione sedis Apostolicæ, vt in cap. si Abbatem, & ibi glos. de electione. lib. 6. etiam si appel-

latio sit interposita ad summum Pōificem expresso nomine proprio secundum magis receptā sententiā & praxim quā ponit Vallasc. confil. 62. num. 6. tom. 1.

§. 7.

De Tribunali Sanctæ Inquisitionis.

Non omnia, quæcunq; 16 dixerim in ijs quinq; libris, applicari possunt ad praxim, quæ in sanctæ Inquisitionis foro versatur, cum illa ab ordinaria Ecclesiastici, & secularis fori practica, (de quibus dumtaxat agimus) distet ex Pontificum decretis, & alijs instructionibus, sacrisq; sanctionibus, veluti diuinis oraculis cælitus præscriptis, de quibus Symanch. de cath. instit. cap. 43. Et latius, ac copiosius habetur (vt mihi à nonnullis relatū est) in illo præclarissimo libro, ac decisorio regimine, quod miro ac eleganti stylo conscripsit dominus Antonius Diaz Cardosus sanctæ & generalis Inquisitionis,

& supremi Senatus Confiliarius sapientissimus vir nostræ ætatis admirabilis sanctitatis & prudentiæ, quo nihil plus ad praxim, vel amplius desiderari poterit, quò circa extraordinarium Inquisitionis iudicium plerumq; nuncupatur, gl. in c. quoniam. verb. extraordinario de probat. gl. in c. multi verb. extraordinario 2. q. 1. Nauar. post alios in rubrica, nu. 18. extra de iudicis. Vnde qui hoc sanctum officium, diuinumq; iudiciū nimis crudele, nimisq; rigorosum esse dicunt, non nisi, quod propriam causam defendant, existimandi sunt. Putrida membra (licet acerbis feratur) refecari conuenit. Nam Moyses & Phinees proximos de gente sua, qui diuinæ Maiestati rebelles fuerant, trucidarunt, in cap. reos 23. quæst. 5. multis alijs exemplis, & auctoritatibus id confirmat Symanc. vbi sup. cap. 45. Castro de iusta hæret. punit. lib. 1. cap. 3. & 4. Latabitur iustus cum viderit vindictam, manus suas la-

uabit in sanguine peccatorū *Psalm. 57.* Cum igitur in hoc Tribunali de Dei omnipotentis causa agatur, meritò ad illud priuatiuè cognitio de crimine hæreseos pertinet, non ad seculare iudicium, quod nec quo ad quæstionem facti de eo cognoscere poterit, vt resoluit communiter Nauar. in cap. nouit notab. 6. nu. 44. de iudit. Couarru. in pract. cap. 33. nu. 3. in fin. sed tantum Iudices seculares exequi possunt, ac debent mandata Inquisitorum, cum ab illis fuerint requisiti, nulla de iustitia ipsorum cognitione facta, quia censentur meri executores. cap. vt Inquisitionis. §. prohibemus de hæret. lib. 6. Ordin. lib. 2. tit. 6. & tota Hispania vsu esse receptum testatur Iulius Clarus. lib. 5. sententiarum. §. fin. quæst. 96. num. 7. Quod si aliquis grauatus fuerit ab Inquisitoribus, tam in civilibus quam in criminalibus causis, quæ ad eos pertinent, recurrere debet ad supremum sanctæ & generalis Inquisitionis

tionis Senatum vt per Symanc. vbi sup. cap. 36. nu. 1.

§. 8.

*De Tribunali Ordinis Sancti
Ioannis Ierosolymitani.*

18 **E**st etiam Ecclesiastica iurisdictionis penes commissarium Religionis S. Ioannis Ierosolymitani, nascunt huius ordinis milites Ecclesiasticæ personæ, vt per Cass. n. in Cathal. gloriæ mund. 9. par. confid. 2. & 4. Ideoq; priuatim cognoscitur de eorum rebus, & personis, tam in civilibus quam in criminalibus non minus quàm de alijs clericis in suo foro. Quauis
19 si Comendatarius vim, vel violentiam nouam alicui intulerit, ad seculare regium iudicium trahi poterit vti decisum fuit à Senatu in causa Michaelis da Praça cum Procuratore prædict. Religionis Scriba Ioanne de Payua, quæ decisio faciliè confirmatur ex ijs, quæ tradit Vallas. confil. 93. num. 4. & confil. 95. num. 12. Salzedus in pract. fol. 354. & idem Vallas. confil. 79.

Nec item conseruator potest se intromittere nisi de manifestis violentijs, quæ fiant priuilegiatis, vt in cap. 1. de officio deleg. lib. 6. Vnde auocatoriam prædict. conseruatoris in causa profana, & inter laicos non adimpleri iussit Senatus in grauamine Thomæ Dias Anno 1610. Scriba Augustino Rabelo, quæ decisio comprobari potest ex ijs quæ infra dicam. cap. 4. num. 1. & lib. 3. cap. 3. nu. 10. Item quauis priuilegium reuocandi forum non competat donatis signo Tau. vt in Ord. lib. 2. tit. 2. competit tamen colonis, & emphyteutis prædict. Religionis vti extant plura decreta Senatus in litè Antonij Fernandez Paes cū Emanuele Mendes Dias Scriba Syluestre Guedes Anno 1608.

C A P. I I.

De Iurisdictione Ordinarij.

Ordinarij Iudices dicuntur, qui propriam iurisdictionem

jurisdictionem habent sibi delegatam à lege, principe, consuetudine, vniuersitate, aut populo ad vniuersitatem causarum, vel ad aliquorum negotiorum cognitionem vt per Bart. & alios in l. more. ff. de iurisdic. omn. iud. Alciat. in rubr. num. 5. extra de officio ordinarij. Vnde quando contingat vt quis habeat plures Iudices, ille erit proprius ordinarius in causa illa, qui iurisdictionem prauenerit, quæ præuentio per solam citationem fit vt in cap. proposuisti de foro compet. l. si quis potest aquam ff. de iudit. elem. 2. vt lite pend. cap. gratum de officio delega. & probatur in Ordin. lib. 1. titul. 62. §. 4. & sic intelligo. l. vbi captum. ff. de iudit. & est communis secundum Curt. in rubr. numer. 15. ff. de iudi. Socin. in rubric. ff. de in ius vocand.

CAP. III.

De iurisdictione Delegati.

I Vre pontificio omnes causas meri, & mixti imperij

delegari posse certum est ab Episcopis, Archiepiscopis, & ab alijs Iudicibus Ecclesiasticis merum, & mixtum imperium habentibus ex glossa. vlt. in cap. in Archiepiscopatu de raptoribus, & glossa. in cap. quod sedem verb. committere de officio ord. glossa. in cap. peruenit 95. dist. quas dicunt communiter receptas, Alex. & Iass. in l. 1. ff. de officio eius cui mand. Alciat. in dict. cap. quod sedem. nu. 76. Couar. lib. 3. var. cap. 20. nu. 4. ad fin. Vnde Vicarij foranei Episcoporum in aliquibus locis, vel partibus diocesis ab Episcopis constituti de legatam iurisdictionem habere dicuntur, non vero ordinariam, ex glossa. communiter recepta in clem. 2. verb. foraneo de rescript. & ideo ab illis appellari potest ad suum Episcopum tanquam ad suum delegantem per tex. in cap. super questionum de officio delegat. & in cap. dilecti. 3. & ibi glossa. 2. de appellat. Marant. de ord. iudit. 4. par. dist. 5. a num. 13. & in 6. par. titul.

D 2 de

de appell. à num. 383. Zerolla in praxi. verb. Vicarius. vers. 2. 1. par.

- 3 Ijs sic constitutis, primò ob seruo quod delegatus, qui in negotio alienâ exequitur iurisdictionem & si ordinarius sit, nihil pro sua autoritate agit, sed eius, qui mandauit, potestate utitur, vnde si prouocari ab eo contingat, non superior illius, qui exequitur, sed mandans ipse prouocandus est. l. fin. ff. quis & à quo. Neque ius reddendum est pro more fori eius, qui cognoscit, sed eius qui mandauit, prout docet Angel. in l. & si prætor. ff. de officio eius cui mand. idcirco pro more eius, qui mandauit, & salariū pro sententia recipere poterit c. cum ab omni de vita & honest. cler. quod iudex ordinarius non facit auth. de mandatis princip. §. illud. Secundo ob seruo in praxi, quod delegatus debet citare cum inserto tenore sui rescripti, ita quod aliis non teneatur pars citata comparere Guid. Pap. quest. 445. nec delegatus po-
- 4

terit subdelegare Couar. lib. 3. var. cap. 20. num. 5. & 6. Nec exequi trans. àto anno, cap. querenti de officio deleg. nisi fuisset ab eo appellatum Capell. Tholosana q. 8. nec implorare brachium seculare, nisi adsit clausula, & habeat in commissis Zerolla in pract. verb. delegatus nu. 13. Et quia delegatus nō potest extendere suam iurisdictionem vltra tenorem suæ commissionis in literis commissæ. cap. P. & g. de officio deleg. ideo de illis dicemus.

APPENDIX

*De impedimenti aduersus
rescriptū, & eius
clausulas.*

Q Vanuis pro rescripto 6 regulariter præsumatur vt in cap. ex tuarum, de auctoritate & vsu palij, Felin. in cap. causamq; de rescript. Tamen contra illud opponi potest ex sequentibus. Primò si illud sit impetratum contra styllum & consuetudinem

dinem, vt in cap. 2. vbi Abb.
 & Felin. num. 16. de rescript.
 cap. in memoriam 19. dist.
 cap. ex parte 1. in fin. de of-
 ficio deleg. cap. porrecta de
 confirmat. vtil. vel inutil. tra-
 dit Mandosius super regula
 cancellar. in regul. de infir-
 mand. quæst. 16. num. 8. Al-
 ciat. de præsumpt. regul. 2.
 præsump. 30. in fin. vbi dicit
 communiter receptum, &
 Tyber. Decian. responso 119
 num. 72. lib. 2. Secundò si il-
 lud sit impetratum à Procu-
 ratore excommunicato vt per
 Thom. Zerol. in præct. ca-
 non. 1. par. verb. rescriptum
 in princ. Tertiò si illud tol-
 litur alterius ita Alciat. vbi.
 sup. reg. 3. præsumpt. 11. Abb
 in cap. ex parte de officio de-
 leg. Quartò, si in illo appa-
 reat charta rasa & postea ibi
 dem fuerit scriptum, vel scri-
 ptura superlinearis facta. ca-
 pit. inter dilectos, & in cap.
 ex literis de fid. instrum. cap.
 licet de crim. fals. Inonc. in
 cap. 1. col. pen. vers. item no-
 ta de fid. instrum. Iul. Clar. in
 §. falsum. vers. abradens Me-

noch. consil. 48. num. 10. &
 in tractatu de arbitr. casu 187
 num. 40. Mascard. de probat.
 conclus. 1260. Abb. in cap.
 cum venerabilis. num. 8. de
 relig. dom. vbi ponit cautellā
 quomodo in rasura falsi præ-
 sumptio remoueat, quam
 probat Ordin. lib. 3. titul. 60.
 §. 3. Quintò, si illud non fuit
 expeditum in tempore, hoc
 est ante commissionem iux-
 ta reg. Cancell. commissio-
 nes non valere nisi literis ex-
 peditis, vt dicit Cassad. decis.
 5. num. 4. Mascard. de probat.
 conclus. 992. Sextò si illud
 sit obreptitium, aut subrepti-
 tium, quod probari potest
 multis modis, de quibus co-
 piose Menoch. de arbitr. iud.
 lib. 2. cent. 3. casu 201. & 202
 In quorū altero enarrat, quæ
 sint illæ qualitates, quibus nõ
 expressis rescripta gratiæ sub-
 reptitia reddantur, in altero
 enarrat qualitates exprimen-
 das in impetratione rescrip-
 ti iustitiæ, & quæ sint hæc qua-
 litates, quibus expressis, aut
 non expressis huiusmodi re-
 scriptum sit subreptitium ad

de Vallasc. consil. 11. & 60.
 num 5. & consil. 72. num. 7.
 & 8. Quæ tamē exceptio sub
 reptionis opponenda & pro-
 banda est ante litis contesta-
 tionem secundum Præposit.
 in cap. per tuas. col. 1. de ap-
 pellat. Crauet. consil. 79. Abb.
 in cap. si clericus. num. 9. de
 12 for. compet. Et quia præd.
 exceptio præiudicialis statim
 opposita faciet supersedere
 rescripti executionem, ut in
 litē Petri de Pina a Fonseca,
 cum Ioanne de Faria decre-
 vit Senatus Anno 1608. Scri-
 13 ba Iorgeo da Frota Item quā
 do impetrans seu excipiens,
 idest actor aut reus probare
 debeat subreptionem, & cui
 eorum incūbat probatio tra-
 dit Imol. in cap. super literas.
 num. 18. vers. ult. de rescrip. t.
 ubi recenset in hoc quinque
 Doctorum opiniones, expli-
 cat & distinguit Mascard. de
 probat. concl. 1128. ex nu. 4.
 ultra quæ adde non-ginta, &
 vnam exceptiones, quibus
 contra rescriptum opponere
 potes, quæ tradit Hostiens. in
 summa de rescriptis. num. 30.

De clausula perinde valere.

Regulariter hæc clausu- 14
 la gratiam concernit,
 & est in vſu frequentissima,
 nam cōcedit Papa literas cō-
 missionis, quæ fuerunt ab eo
 reuocatæ, postea decreuit eas
 etiam valere, & perinde ac si
 executio ratione illarum fa-
 cta fuisset, itaq; clausula etiā
 valere cōmunius datur, quan-
 do aliquid reuocatum à Pa-
 pa, postea si decernat ex cau- 15
 sa illud valere, ponitur clau-
 sula etiam valere. Si vero Pa-
 pa non irritauerit primam
 collationem, vel actum, sed
 ex subreptione, vel alio casu
 actus fortē est inualidus, da-
 tur rescriptum (perinde vale-
 re) quasi Papa in illo fringat
 & statuatur, ut actus perinde
 valeat, ac si iure factus esset,
 quæ fictio ponitur per Bar-
 tol. & DD. in l. si is qui pro
 emptore. ff. de vſu capion. &
 resoluit Rebus. in praxi be-
 nefic. 2. par. in princ. & est
 quasi confirmatio actus, qui
 aliqua ex parte sit inualidus
 prout ex nunc, & prout ex
 tunc.

tunc. Vnde si quis dubitet
posse ex aliqua causa impe-
diri prouisionem summi Pō-
tificis, impetrat hoc rescrip-
tum vt perinde valeat, ac si
tempore impetrationis vali-
da fuisset vt in cap. cum in
illis de pręb. in 6. Nam ista
dictio (perinde) denotat om-
nimodam iuris similitudinē,
Parisius consil. 38. lib. 4. &
operatur vt omnia tollat, &
trahit decreta pro expressis,
vt constat in decisionibus sa-
cri Palatii. 3. par. lib. 3. quęst.
16965. Sequentia autem impe-
dimenta allegari possint con-
tra hoc rescriptum. Primò, si
illud sit concessum postea-
quam fuerit ius tertio quęsi-
tum, nec enim Papa censetur
derogare iuri tertij, nec per
prędicta verba intendit au-
ferre ius in re, vel ad rem al-
teri quęsitam. cap. quanuis
de rescript. in 6. cap. cū olim
de consuetudine. Nam rati-
habitio vel confirmatio non
trahitur retrò in pręiudiciũ
iuris quęsiti. l. bonorum. ff.
rem ratam hab. vbi Bartol. id
notat, nec princeps confir-

mat contractum inualidum
si fiat in alterius pręiudiciũ,
& posteaquam est alteri ius
quęsitum. l. adoptio non iurē
facta. ff. de adopt. l. 2. in fin.
ff. de rebus eorum. Item con- 17
tra illud opponi potest quod
in eo non sunt expressi om-
nes defectus, qui exprimi de-
buerant; nam expressio vnus
non supplet alios non expres-
sos. l. i. §. si plura. ff. ad Tur-
pill. & sublato vno impedi-
mento, aliud remanet, cap.
ex tuarum de auct. & vsu pa-
lij, & ita praxis Romana ob-
seruat, vt in rescripto perin-
de valere, non debeat sup-
pleri vltra id quod in suppli-
catione sit expressum pro vt
testatur Rebus. in praxi be-
nef. 2. par. num. 38. Item, & 18
illud obijci potest si in eo sup-
pletur defectus, qui iure sup-
pleri non potest, nec enim
hęc gratia (perinde valere)
potest se extendere ad defe-
ctus naturales l. ass. in l. res-
cripta in fin. C. de precibus
imper. offerend. Bald. in l. Bar-
barius. col. 12. ff. de officio
prętor. Inoc. in cap. suscita-

19 tus de rescript. Item prædict. rescriptum potest impedire verus impetrans, quoniam impetrans gratiam (perinde valere) est quasi fictus impetrans qui per fictionem vult, vt sua impetratio vim & robur habeat tanquam si vera esset & valida à principio, & ideo verus ei præferri debet, sicut veritas præfertur opinionioni. l. filio quem pater. ff. de lib. & posth. l. si pater. §. quoties. ff. de man. miss. vind. §. si quis rem Instituta de legat. & verus sponsus præfertur ficto, cap. fraternitatis de frigidis; & causa naturalis præfertur accidentali. l. qui habet. ff. de tutel. cap. præfenti. §. idem de præbend. 6. Cassad. decil. 6. de concess. præben.

De clausula rationi congruit.

21 **T**Endit hæc clausula ad conseruandū ius, quod habeo ex prima impetratione, veluti si à Papa fuero prouisus de aliquo beneficio, & habuero tantum signaturam,

& ille Papa mortuus fuerit, postea Papa successor solet expedire Bullā cum illa clausula (rationi congruit) quasi dicat conuenire, & honestū esse, vt quæ de Romani Pontificis gratia seu benignitate in prosequendo iusta desideria petentium processerunt, licet eius superueniente obitu Apostolicæ super illis litteræ confectæ non fuerint, suum plenum consequantur effectum Gomes, & Mandosius num. 8. reg. Cancell. Rebus. lib. 2. prax. benef. cap. de gratia. Sed obijcitur contra 22 illā si prima impetratio erat inutilis, nam per istam secundam Bullam cum prædicta clausula, illa non confirmatur, quia non est intentionis Pontificis confirmare primā provisionem si sit inualida, sed vult ut valeat, ac si expedita fuisset à prædecessore, vnde si ab illo facta non valisset, nec nunc quidem valebit. Item contra illam opponitur si secunda Bulla sub forma (rationi congruit) amplior sit, & primæ aliquid per

per eam addatur, nec enim secunda valebit, quia omnis actus intelligitur de primo. l. boues. §. hoc sermone. ff. de verb. signific. cap. non potest de præb. & ista est subreptitia. Nam si Pontifex sciuisse Bullam prius expeditam, non hanc concessisset, vel non tam facile. cap. postulasti in fin. de rescriptis. Item & excipi potest, si literæ priores non fuerunt iustæ super casu, & negotio iustitiæ Rebus. sup. nu. 28. Item adde quod clausula (*ex certa scientia, & de plenitudine potestatis*) solū operatur in ijs quæ sunt iuris, & non facti, Bald. in l. ult. C. sententiam rescind. Roland. consil. 7. nu. 100. vol. 3. ubi declarat quando illa non procedat.

CAP. IIII.

De causis, quæ spectent ad Iudices Ecclesiasticos.

Inter alia, quorum cognitio ad Iudicem Ecclesia-

sticum spectat (quæ omnibus ubiq; in aperto sunt) est etiam cognitio de bonis proprijs Ecclesiæ, quæ eius sunt quoad vtile, & directum dominium: nam de ijs cognoscit Ecclesiasticus contra laicum, Ordin. lib. 2. tit. 1. §. 6. vers. *porum*. Sed hæc Ordin. limitatur nisi reus laicus neget res illas esse Ecclesiasticas, nam tunc remittendus est ad Iudicem secularē vti probatur in cap. si clericus laicū de for. comp. quia per illam negationem res efficitur dubia glos. in cap. 1. verb. *conseruatores*, de officio deleg. t. in 6. glos. in cap. veniens de renuntiatione. Et in dubio laicus non est trahendus ad Iudicem Ecclesiasticum contra regulam. cap. cum sit generale de for. competer. & ita decisum fuit in causa Monasterij Diui Dominici cum Petro Aluares, Ann. 1607. Scriba Augustino Rabelo. Nisi clericus actor dicat se paratum esse incontinenti probare rem esse Ecclesiæ, vt per Abb. in cap. si clericus num.

num. 14. & 15. de for. comp. Couar. lib. 1. var. cap. 4.
 4 Item quoq; cognoscit Ecclesiasticus etiam inter laicos, de crimine periurij secundū glos. 3. in dict. cap. cum sit generale. Est enim mixti fori. Ordin. lib. 2. tit. 9. ibi, *periuros*. Sed hæc Ord. intelligenda est in hunc modum scilicet, vt secularis iudex possit punire laicos periuros, cap. Rex debet 23. quæst. 5. Couar. in cap. quauis pactum. 1. par. §. 3. num. 11. in 6. Positq; cogere laicum cui turpiter est iuratum, vt iuramentum remittat secundum Couar. lib. 1. resolut. cap. 4. nu. 5. vers. verum. vel ad eius obseruantiam, quando fuerit licitum vt in cap. licet mulieres de iur. iur. in 6. Cæterum quo ad hoc, vt detur pœnitentia, periuro in foro conscientia, vel quando agitur in foro cōtentioso de validitate iuramenti, aut de eius relaxatione, tūc Iudex Ecclesiasticus competens erit etiam inter laicos, & illi efficiuntur de foro Ecclesiæ, vt in capit. fin. de

for. comp. in 6. Fortun Garcia de vlt. fine. num. 325. Selua in tractatu de iur. iur. 2. par. quæst. 5. Et in foro iurantis seu in loco contractus Capicius decis. 18. num. 6. Praxi 6 vero ad petendam relaxationem iuramenti creditor citari solet, siue illud iuramentum sit turpe, seu illicitum à maioribus, vel à minoribus, siue à mulieribus præstitum ex c. 1. de iur. iuran. cap. tuas de usuris resoluit Affin. in praxi. §. 7. cap. 5. limit. 103. Menoch. consil. 24. numer. 11. & 12. Couar. lib. 1. var. cap. 4. num. 5. vers. id vero. Thom. Zerol. in pract. Episco. verb. iuramenti absolutio in princ. Et prædicta relaxatio denegari non solet etiam inuita parte aduersa vt per Afflict. decisio. 220. nu. 10. & 11. Quantum 7 uis in contractu iuramentum appositum fuerit de non petenda relaxatione, nec ea utēda si fuerit concessa etiā motu proprio, Zerola ubi sup. in princ. nam tale iuramentū censetur temerarium, & per illud detrahatur iuri superioris,

ris, cuius auctoritas in quolibet iuramento censetur excepta iuxta tex. in cap. venientes de iur. iurand. tenet Richard. in 4. distin. 38. artic. 9. quæst. 3. Felin. in cap. constitutus. num. 9. de rescript. Soto lib. 8. de iust. & iur. quæst. 1. artic. 9. col. pen. Staphileus de liter. gratiæ pag. 168. Dum modo tamen impetrâs faciat mentionem de iuramento, & quod iuravit se non petiturâ relaxationem, nec ea vsurum etiam motu proprio concessa, alioquin aliter præstita subreptitia esset, secundum Afflic. vbi sup. num. 11. Paris. consil. 96. num. 93. lib. 2.

8 Praxis etiam recipit vt in eodem libello in quo petitur relaxatio iuramenti ad effectû agêdi, simul peti possit, quod ipse Iudex Ecclesiasticus præstita relaxatione annullet & rescindat ipsum contractum, nam ad hoc etiam erit competens secundum Bald. in l. ordinarij. C. de rei vend. sequitur Alex. in l. quoties. C. de iudit. & dicit communem in praxi Dec. in rubric. lect.

1. num. 2. extra de iudit. & ibi Nauar. num. 12. Gutierrez de iuram. confirm. 3. par. cap. 12. num. 6. pro qua sententia expendo tex. in Ordi. lib. 4. tit. 73. §. 1. Quatenus ibi lex prohibet tabellionibus ne in contractibus de se validis inter laicos celebratis iuramentum apponant, & nulla quidem alia ex causa, quam quia ratione iuramenti laici efficiantur de foro Ecclesiastico, & secularis iurisdictio defraudetur. Sed hoc non egreditur personam iurantis, nam in eo casu quo secularis fideiussit apud acta cum iuramento, eius hæredes nō potuisse trahi ad Ecclesiasticum decidit Senatus in litè Petri Franco, Scriba Augustino Rabelo, Anno 1616. Praxis etiam est vt sola relaxatio non sufficiat ad annullandum contractum, sed adhuc necessaria est enormissimæ læsionis probatio, vt decidit Senatus in lite Monialium de S. Clara de Beja, cum Ioanne Auoim, Scriba Stephano de Viana. Item cognoscit Iudex Ecclesiasticus de

de matrimonio si est clandestinum Zerol. in pract. Episcop. verb. matrimonium. verfic. 3. vbi dicit ex declaratione sacre Congregationis 68. ab Episcopo deberi declarari irritum, & nullum. In quo notabis qualiter sacrum Concilium de reform. matrimon. cap. 1. solum annullat matrimonium clandestinum contractum per verba de presentia, non autem sponsalia per verba de futuro, quia ea relinquit in terminis iuris communis sacr. Congregat. declar. 45.

S. r.

Quando Index secularis possit cognoscere contra personas Ecclesiasticas.

IN primis ex Regia constitutione, lib. 2. tit. 1. manifestum patet, quod secularis potest cognoscere contra clericum super bonis patrimonialibus eiusdem clerici, & ita apud Hispanos seruari

testatur Grego. per tex. ibi in l. 57. tit. 6. par. 1. & receptum dicit Couar. lib. 1. var. cap. 4. num. 3. vbi num. 4. Ampliat etiam si prædicta bona sint illa, ad quorum titulum clericus sacros ordines suscipit, ac proinde in prædictis bonis ordinariam præscriptionem sufficere decreuit Senatos in lite Emanuelis Sanchez d^e Almada, cum Marcos Lopes Anriques, Anno 1611. Scriba Antonio Carnalho, & tenuit Abb. in cap. ex literis. num. 11. de vita, & honest. cleric. Item, & de possessione rei Ecclesiasticæ, quæ in facto consistit, quia est profana Menoch. de recuper. remed. 15. num. 211. Gu tier. quæst. lib. 1. tit. 34. Azue dus lib. 1. nou. recop. tit. 6. cap. 2. Afflict. decis. 2. nu. 13. Cabed. decis. 82. Saualhos, quæst. 504. Menoch. de retin. remed. 3. nu. 357. Et etiam de Clerico in minoribus constituto qui si declinat iurisdictione Regia, immunera, quæ ab ipso Rege obtinuit, amittit ex Ordin. lib. 2. tit. 3. Quæ
pena

pœna quomodo euitari possit per cautelâ docuit Gomes 3. tom. cap. 10. nu. 7. adde Co
16 uar. præct. cap. 33. nu. 6. Alios casus enumerant Cassan. in consult. Burg. rub. 1. §. 5. n. 47 Zerola in præct. Episcop. verb. Iudex. num. 9.

§. 2.

De praxi procedendi in casibus mixti fori.

17 **Q**Uæ diximus de casibus mixti fori intelligenda sunt, primò ita quidè, vt crimen punitum ab vno, non possit ab altero iterum puniri Mirant. de ord. iud. 4. par. dist. 1. num. 20. & 27. & 6. par. tit. de Inquisit. num. 97
18 Nisi pœna à Iudice Ecclesiastico imposita non sit condigna, & mensurata delicto, nam secularis tunc poterit iterum cognoscere & punire, Symanch. de instit. cathol. tit. 8. num. 9. Auend. in ec. prætorum, 2. par. cap. 5. num. 18. Alciat. in cap. 1. nu. 128. de officio ord. Couar. lib. 2.

var. cap. 10. num. 6. & sic est intelligendus tex. in cap. Felicis, §. per hoc de pœn. in 6. Secundò, illud quod dicitur 19 Iudicem Ecclesiasticum posse cognoscere aduersus laicos, debet ita intelligi, & declarari, vt non possit ille propria auctoritate capere bona, & personas eorū, sed vt per cêsuras Ecclesiasticas aduersus eos procedat pro executione suæ sententiæ, & postea imploret brachium seculare, & est communis praxis Hispaniæ, quam resoluit Auiles in ec. prætorum. cap. 20. nu. 14. Iul. Clar. lib. 5. sentent. §. fin. quæst 37. num. 8. Palat. Rub. in cap. per vestras. §. sed est pulchra dubitatio. num. 18. & ita decidit Senatus Portuensis in fortioribus terminis in causa Cosme d'Vnhos Anno 1609. Scriba Emanuel da Rocha. Fallit tamen nisi in 20 aliquo Tribunali Ecclesiastico vigeret contraria consuetudo, nam tunc Episcopus poterit capere bona, & personas laicorum, prout opinatur Bald. in cap. significasti de

- de officio delegat. Auiles vbi
 sup. num. 15. Palat. numer. 6.
 Couarru. qui dicit in aliquot
 Hispaniarum diæcesibus ita
 obtinuisse pract. cap. 10. n. 2.
 Iguat Ord. lib. 2. tit. 9. §. 1. ibi
 21 *Ha o dito costume.* Quæ tamē
 consuetudo hodie sublata cē-
 setur ex alia Ord. quæ vide-
 tur antinomia. lib. 2. tit. 1. §. 13.
 ibi, *do contrario costume*, ex
 qua quendam Franciscum
 Ramalho laicum non potuis-
 se ab Episcopo Lyriensi in
 carcerem detrudi absq; iudi-
 tiali processu & sententia de-
 creuit Senatus, Anno 1608.
 Scriba Agostino Rabelo. Et
 22 *quanuis quando Iudex Ec-*
clesiasticus legitimè aduer-
sus laicum cognitionem, &
examen culpæ ad punitionē
instituerit, à multis receptū
fit posse laicum ipsum cape-
re, & in carcerem mittere, vt
in cap. attendendum 17. q. 4.
cap. contra idolorum 26. quæ
stio. 5. cuius meminit Rom.
sing. 660. Felin. in cap. cum
fit generale. num. 20. de foro
 23 *comp. Tamen ex praxi ad-*
huc necesse est, vt per senten-

tiam conuincatur reus de crī-
 mine iudicialiter, ita vt absq;
 illa non posse Ecclesiasticū
 procedere ad capturam laici
 ex crimine visitationis cen-
 fuerit Senatus non obstante
 diplomate regio, quo conti-
 nebatur crimina secreta non
 esse remittenda in lite Ma-
 thæi Antunes, ex oppido de
 Azeytão, Anno 1611. Scriba
 Augustino Rabello.

C A P. V.

De citatione & mandato monitorio.

IN monitorio, vel in ci-
 tatione per literas pre-
 catorias, inferi debet
 causa, ob quam citatio fit,
 Abb. in cap. 2. num. 8. de di-
 lat. Marant. in pract. pag. 369.
 num. 69. Vnde si in precatō-
 ria sit expressa vna causa, &
 postea eam actor mutauerit,
 reus non tenetur ei responde-
 re, Ordin. lib. 3. tit. 1. §. 7. Bar-
 tol. in l. aut qui aliter. ff. quōd
 vi aut clam Felin. in capit.
 consuluit. num. 3. de officio
 deleg.

CAP. VI.

De libelli oblatione.

deleg. & si causa fuerit falsa non valebit citatio, glos. in cap. veniens de accusat. Alexan. in l. à diuo Pio. §. in venditione. colum. 6. ff. de rei iud. Item citatio facta non seruata solemnitate est nulla, & processus nullus. l. 1. §. Offilius. & ibi Bartol. ff. ne quis eum, Afflict. decisio. 2. num. 6. Nisi citatus sua sponte compareat, quia tunc citatio inualida per comparitionem robur accipit, & conualidatur, ita statuit Senatus in litè Ioann. Feo, Scriba Frācisco de Oliuera circa citationem à Nuncio intra domum factam per text. in l. 1. §. sed si. ff. de ferijs. Alex. ibi, num. 3. Bartol. in l. 1. num. 1. ff. de in ius voc. Gayl. pract. obser. 58. & 48. num. 4. Item in citatione, quæ fieri solet in animā, praxi non recipitur illud, quod in seculari iudicio frequentatur, vt in contumacia rei iuramentum actori referatur, sed est necessaria contestatio, & vt reus appareat per se; vel per Procuratorem aliàs proceditur per cēsuras.

Libellus impugnari potest de ineptitudine, vt quia sit obscurus, secundum Specul. de lib. concept. 2. col. vers. item non valet. Auen. dan. responso 1. num. 19. Martiens. in dialog. relat. 3. par. cap. 43. num. 3. Gayl. pract. obser. 66. & 67. In quo datur cautela per Cæpol. cap. 106. vt cōtra eū opponatur sēper in specie dicendo, in quo loco, & in qua parte obscurus & incertus sit. Nām si opponatur in genere non sufficiet & poterit actor replicare dicens, quod exceptio rei est varia dubia, & incerta, vt quia non petit declarari in quo loco sit obscuritas. Item & secundo libellus impugnari solet, quia habet conclusiōnem incertam. l. si seruus. §. 3. ff. ad l. Aquil. Item si continet contraria. Item si non continet causam, vt glos. & Bartol. in l. 2. §. circa. ff. de doli excep. Item sine expressiōne rei quæ

*rantur, & petita fieri, & protesta vir com sua contrarietate em seu tempo, & pede justiça com custas, quam praxim posuit Bartol. in l. 1. nu. 73. C. de litis contestatione, Abb. in cap. 1. post num. 6. extra eodem. Et de stylo hodie dicitur *contesto pola clausula gèral*. Quod est idem. Nam cum litis contestatio sit lapis angularis, & fundamentum iudicii secundum Bald. in cap. 1. de lit. contest. Gayl. pract. obseru. 75. In tantum quod illa à partibus remitti non possit secundum glo. in cap. de causis de officio deleg. nihil mirum si reus à Iudice compellatur litem contestari Mirant. in pract. 6. p. memb. 10. num. 8. Assinius in praxi. §. 17. num. 5. Nā licet in foro seculari Iudex habeat litem pro contestata sine alia coactione vt infra dicam. Tamen in hoc foro proceditur per censuras vsquē quo reus veniat litem contestatus, quo casu protestatio dicitur se non animo contestandi respondisse, nihil iuuat, vt*

per Mascard. de probat. conclus. 434. num. 20. cum seqq. Sed in causis summarijs litis contestatio non requiritur, Clementina sæpe de verbor. significatione. Et 82. casus in quibus illa non est necessaria, congerit Socin. in cap. quoniam frequenter à nu. 9. vt lite non contestat, & eius effectus ponit Marant. in pract. pag. 420. num. 9. & 12. refert Soares in pract. 1. tom. 1. par. 6. temp. Item licet in seculari iudicio tantummodo dentur duo libelli ex qualibet parte, tamen in hoc admittitur quadruplicatio, & articuli accumulatiui de nouo ex licentia, vt erat de iure communi. l. 2. ff. de except., & in principio Instit. de replica. Et si reus ad terminum non responderit inculari debet contumacia, vt reiiciatur, & de cætero non sit audiendus, quod non est ita in seculari, vt infra dicam, lib. 3.

cap. 10.

n. 2.

*

CAP.

CAP. IX.

De termino probatorio.

A Pud Tribunalia Ec-
clesiastica tres dila-
tiones conceduntur.

Quarta vero non datur nisi
adhibita iuris solemnitate, de
qua in cap. ultra tertiam 55.
de testibus, resoluit Gayl. lib.
1. obser. 91. nu. 2. 4 & 6. Vel
nisi pars fuerit minor, Eccle-
sia, capitulum, collegium, ho-
spitalis, vniuersitas, & alij,
quibus competit restitutio,
quos latè recenset Marant. in
pract. pag. 564. ex num. 83.

2 Quæ sibi danda erit etiam
contra aliam personam pri-
uilegiatam. cap. auditis de in-
integ. rest. Rebus. 2. tom. de
rest. artic. 1. glos. 1. num. 44.
Maurit. de rest. in integ. cap.

3 249. Vnde prædictis perso-
nis dilationem duplicari per
restitutionem in integrum cau-
tè aduocatus procurat, ne
postea petita in integrum resti-
tutione lis magis protraha-
tur, nam etiam non petenti,
& inuito minori duplicari

omnes tres dilationes ex Bar-
tol. in l. 1. C. de dilat. stylo &
praxi receptum asserit Ca-
bed. arest. 86. 1. par.

APPENDIX

Depositionibus.

Licet de iure & praxi nõ
respondens positioni-
bus habeatur pro confesso,
prout habes lib. 3. cap. 12. nu-
mer. 24. Tamen hoc fallit in
beneficialibus, & spirituali-
bus, in quibus non respon-
dēs positionibus, sicut & non
iurans de calumnia, non ha-
betur pro confesso, ita Spe-
culat. in titul. deposit. § 3. nu-
mer. 3. vers. *secus puto*. Ea ra-
tione, quia beneficia & spi-
ritualia non possunt posside-
ri abq; canonica institutione
cap. 3. de instit. & confessio
aduersarij, siue tacita siue ex-
pressa nihil in hoc operatur,
ne hac via ingressus ad be-
neficia pateat vitiosus. cap.
eum qui. De eo qui mittitur
in possess. causa rei
seruandæ

in 6.

E 2

S. I.

- quæ petitur Bald. in l. edita.
 4 C. de edend. Item si habet
 verba contumeliosa. l. r. C.
 ut nemo priuatus. l. r. C. ut
 quæ defunt aduocatis, alios
 modos quibus libellus impu-
 gnari possit, ponit Speculat.
 ubi sup. §. 15. glos. in l. r. ver-
 bo. libellus. ff. de officio Af-
 fessor.

§. r.

De Reo contumace.

- R**eus citatus si fuerit cō-
 tumax, tentari potest,
 ut procedatur per missionem
 ex i. decreto, si causa est rea-
 lis (quod non est in vfu apud
 nos in seculari iudicio) præ-
 stito tamen prius iuramento
 calumniæ, secundum glos. in
 cap. quoniam contra. §. in
 alijs. verb. sumatim extra, ut
 lite non contestata, quæ mis-
 sio cessat, si reus intra annum
 compareat, & expensas refi-
 ciat. cap. r. & 2. de eo qui mit-
 titur, Menoch. lib. 2. de arb.
 cent. r. casu 6. num. 13. Pro-
 ceditur etiam contra conta-
 6 umacem per remedium secre-

stationis. cap. r. & 2. de seque-
 stra. possel. & fruct. cap. 2. de
 dolo & contum. Si verò aga-
 tur actione personali, tunc
 proceditur per censuras, ut
 in cap. r. de iudi. cap. tuæ.
 cap. quoniam. §. in alijs ut li-
 te non contestato, quod fal-
 lit in causa matrimonij secun-
 dum Abb. in dict. cap. tuæ.

CAP. VII.

*De reo excipiente, vel
 recusante.*

Recusatio debet propo-
 ni in scriptis cum cau-
 sa legitima, siue lis agatur co-
 ram ordinario, siue delegato.
 cap. cum spetiali iun. glos. ver-
 bo, coram, de appell. cap. 2.
 eodem titul. lib. 6. Quæ au-
 tem sit iusta causa, iudicis ar-
 bitrio relinquitur. Rebus. 3.
 tom. com. tit. de recusat. ar. 9.
 glos. vnic. num. 9. Menoch.
 lib. 2. de arbitr. cent. 2. casu
 152. Licet non nullas spetia-
 liter enumerat Marant. in pra-
 ctic. pag. 558. num. 26. Re-
 pellitur

pellitur tamen á recusatione pars quæ fecerit actû, per quæ videatur in Iudicem consentire, iam habita notitia causæ recusationis. Qui tamen consensus non inducitur ex eo, quod petierit copiam libelli, vel quod dederit satisfactionem iudicio Sisti secundum Bart. in l. si conuenerit. ff. de iurisd. omn. iud. per l. non videtur à 2. ff. de iudic. Marant. vbi sup. pag. 227. num. 50. Libellus autem recusationis proponitur coram ipso iudice, & probatur coram arbitris electis per Iudicem, & partes litigantes. cap. suspitio nis de officio deleg. vel apud collegam. cap. si contra vnũ de officio deleg. in 6. Couar. pract. cap. 26. num. 5. Et licet dubium sit an gesta á Iudice recusato valeant, verius est valere, quanuis rescindi possint vt in l. non distinguemus §. cum quidam. ff. de arbitr. Constat enim quod propter recusationem non tollitur iurisdic. cap. Iudex de officio deleg. in 6. quinquã aliud dicendum sit in seculari iu-

ditio ex Ordin. lib. 3. titul. 27. §. 4. Alex. in l. quia poterat. num. 8. ff. ad Treb. Potest etiã reus excipere aduersus actorem, quod non possit stare in iudicio, quia sit excommunicatus. cap. intelleximus de iudit. In quo declarari oportet speciem excommunicationis, an sit maior, vel minor, & etiam nomen excommunicationis vt in cap. 1. de except. in 6. Ne excipiens vagetur, & illudat iudici, & actori, & vt sic finis litibus imponatur. Couarru. in cap. alma mater. §. 8. num. 5. 1. par. de sententia excom. in 6.

CAP. VIII.

De responsione rei, & litis contestatione.

REUS si statim respondere noluerit, facit contestationem in hunc modum
o R. comprema de v. m. & me do das censuras Ecclesiasticas contesta o libello do A. per negação, segundo vem proposto,

E *rantur*

§. I.

De testimonii repulsione.

IN hoc foro Ecclesiastico, quocumq; tempore possunt peti nomina ad obijciendum aduersus testes antequam publicatio fiat vt in cap. præsentium de testibus in 6. non obstat cōtraria consuetudine, quæ in seculari iudicio seruatur. Et licet in alijs causis repulsæ in prima instantia non possint opponi postea in secunda, vt ex Afflict. & alijs infra annotaui. cap. 13. lib. 3. Tamen in causa matrimoniali exceptio falsitatis contra testes post sententiā, & in infinitum obijci potest glos. in cap. 1. verb. per sententiam de except. Cum appareat falsitate probata Ecclesiam fuisse deceptam, ac proinde sententia erit retractanda iuxta cap. lator, cap. consanguinei de re iud. Abb. in cap. 1. num. 10. de except. vbi Dec. num. 4. Manrua. numer. 16. Vnde dicitur, quod sententia in causa ma-

trimoniali nunquam transit in rem iudicatam secundum omnes in dict. cap. lator post glos. ibi. verb. permanere, quāuis alio modo explicet Couar. in 4. de sponsal. 2. par. capit. 8. §. 12. num. 12. & alio Soares in pract. 1. tom. 1. par. 9. temp. num. 7. Sed melius explicat And. Gayl. lib. 1. pract. obser. 112.

CAP. X.

De sententia.

IN primis Iudex in sententia potest sibi reseruare diminutionem, declarationem, siue moderamē illius, Couarr. pract. cap. 34. in fin. Robus. pract. benef. in forma vicariat. num. 136. Selua in Tracta. de benef. 4. par. quest. 7. num. 5. Sed illa non transit in re iudicatā in causa matrimonij vt sup. dixi, nec etiā in causa beneficiāli quoad præiudicium superioris, sed bene quoad præiudicium partium, cap. cum Bertoldus

Aus de re iud. Abb. in cap. 1.
de concess. præbend. Nec itē
in causa suspensionis, excom-
municationis, vel interdicti,
Zerola in practica verb. sen-
tentia. num. 9. vltra quæ 24.
casus in quibus sententia nō
transit in rem iudicatam tra-
dit Marant. in pract. pag. 534
num. 130. cum sequentibus.

CAP. XI.

De appellatione.

Appellatio interponi
debet corām Iudice
à quo viua voce in
Audientia, Clementin. 1. ibi,
corām ipsis, de appell. decisio
50. Rota de appel. in nouis,
& est communis secundum
Nauar. in cap. cum contingat
num. 10. de rescript. resoluit
Guietres lib. 1. pract. quæst.
102. alioquin appellatio corā
notario interposita, & non
corām Iudice erit nulla Ca-
pella Tholosana, decis. 429.
& fiet in hunc modum.

Disf. R. que elle se sente 2.
muito agrauado de v.m. o com-
denar pela sententia da con-
tenda, & o he de feyto pelas
causas, & razoes seguintes.
A primeira, por tal, & tal
causa. E a següda, por tal, &c.
Pelas quacs, & por outras q̃
do processo se coligem, que
aqui ha por expresas & decla-
radas, & por outras que em
seu tempo & lugar se dirão,
saluo iure nullitatis appellada
d. sentença para o noso muy
santo padre Papa, ou para ante
à sede Apostolica, para ante,
&c. sob cuja proteçāo & ampa-
ro poem sua pessoa & bens, &
pede os Apostolos sape sapius
sepissimē, instanter, instan-
tius, instantissimē, simul, &
vno contextu. E outra vez,
os pede com as maiores instan-
cias, & assincamentos que po-
de, & o Escriuão lhe dê por
estrumento, & os presentes
lhe sejam testemunhas.

Dicitur saluo iure nullita-
tis, quia si sententia est nulla
ratione consensus appellans
appellando simpliciter con-
firmat sententiam nullam, se-

cus si est nulla ex alio deffectu vt per Bartol. & glos. in l. 2. C. si ex falsi instrum. & in l. 1. C. quando prouocar. non est neces. l. si expressim. §. fin. de appellat. & ideo illa protestatio (saluo) conseruat ius partis. glos. in l. si debitor. §. 1. vers. saluam pignoris causam ff. quibus mod. pign. vel Hypoth. Cephal. consil. 296. lib. 2. num. 1. Gam. decif. 148. num. 3.

Dicitur etiam, *pede os Apostolos*, idest literas dimissorias, quas si appellans non petit, non valet appellatio iuxta Clementina quâuis rigor de appellat. Guid. in q. 4. num. 13. vbi limitat, & sunt petendi Apostoli modo, de quo sup. alias appellatio non valebit Mirant. in pract. tit. de appell. num. 119. Sufficiet tamen vt vnico actu sapius petantur in vno eodemque libello intra 30. dies. Clem. quâuis de appell.

§. 1.

De tuitiuis.

SI pars appellauerit ad Curiam Romanam (in

casu quo potest) antequam finiatur tempus 'appellationem prosequendi, poterit impetrare chartam, per quam pendente appellatione nō procedatur contra illum, Ordin. lib. 2. tit. 10. Quam chartam tuitiuam concedunt Senatores palatij, in tit. do regimēto do desembargo do Paço. §. 118. & eius praxim ponit Couar. pract. cap. 35. num. 3. vers. nam vbi lis agitur.

Quod si ante appellationem petatur charta tuitiua iuxta terminos interdicti, vnde videtur posse concedi ex Ordin. vbi sup. §. 116. pro quo expende, Ordin. lib. 3. tit. 85. §. 1. Et de istis tuitiuis, circa alias quæst. vide Cabed. decif. 76. lib. 1. & decif. 71. 2. p. Valasc. consil. 79. lib. 1.

§. 2.

Appellatio ad quē interponi debeat.

Postquam appellans se offert coram Iudice quo, & coram eo suam appellationem interposuit, tunc ille, aut appellationem deneget, aut ei desert, primò casu

ap.

appellans supplicat ad superiorem, & petit rescriptum inhibitorium, vt per dies aliquos non procedat ad vltiora, & vt transmittat acta, quibus transmissis, & visis iudicari potest iuxta cap. Venerabilibus. §. porro. de sententia excommunicationis, & si inuenerit bene appellatum absoluet, vel ad suffraganeum, vt eum absoluat, remittet Zerolla in pract. Episcop. verb. appellatio. versic. deinde. Si vero appellationi defert tunc assignabitur tempus appellanti ad petendos Apostolos, & ad se presentandum, & ad proseguendam appellationem coram superiore, & si non se presentauerit in termino constituto, appellatio remanet deserta ex testimonio, quod affert appellatus ad comparandum, cuius rei praxim ponit Cabed. arest. 42. 1. par. & DD. in capit. personas de appellat. Contra quam tamen sententiam desertionis opponi possunt impedimenta ex causis, de quibus Mascard. concl. 116. Ma-

rant. in pract. pag. 64 1. num. 401. Quæ tamen appellatio fieri debet de minori ad maiorem Iudicem. cap. non putamus de consuet. in 6. Debetq; gradatim ad Iudicem maiorem immediatum, & nõ omisso medio interponi, cap. dilecti 3. de appell. cap. Metropolitanum 2. quæst. 7. Quauis omisso medio ad Papam appellari posse probat. tex. in cap. ad Romanam 2. quæst. 6. cap. si duobus. capit. sollicitudinem de appell. vel ad legatum sedis Apostolicæ, Couar. pract. cap. 4. n. 9. Nisi appellaretur à subdelegato delegati Papæ, quia tunc ad ipsum delegatum est appellandum. cap. si delegatus. §. fin. de officio deleg. in 6.

§. 3.

De inhibitione.

Diximus quod in hoc gradu ante omnia petit appellans mandatum inhibitionis contra Iudicem inferiorem, quo ei inhibetur causæ cognitio. cap. Romana. §. si vero de appell. in 6. inouato à Concil. Tridenti-

ſef. 22. cap. 7. Nam in caſibus
 in quibus appellatio de iure
 prohibita eſſet, non poterat
 ſuperior inhibitionem dare
 contra inferiorem, donec co-
 gnoſcat de cauſa iuſta, vel in
 iuſta appellationis per acta
 ipſius proceſſus, & ideo in
 14 hoc ſolet altera pars impe-
 trare, nihil tranſeat, per quod
 ſuſpēditur mandatum inhi-
 bitionis, & non conceditur
 niſi parte citata, & audita de
 iure ſuo. Nec etiam in cauſa
 criminali datur inhibitiō, niſi
 prius viſis actis proceſſus,
 Concil. Trident. ſef. 13. de re
 form. cap. 3. Vnde in ijs cau-
 tus Aduocatus procurat, vt
 veniāt acta proceſſus ad ſu-
 periorem, vt ex eis poſſit iu-
 ſtificare appellationem, &
 ſic poſſit inhiberi executio
 inferiori, nam ſi Iudex à quo
 poſt inhibitionem ei intima-
 tam aliquid inouauerit, quaſi
 attentatum reuocabitur per
 ſuperiorem, vel nullum iudi-
 cabitur, vt in cap. per tuas de
 ſententia excommun. Lan-
 cel. de attent. c. 20. ampl. 10.
 15 Cæterum ſi appellatio fiat

ab interlocutoria habēte vim
 deſinitiuæ vel continēte gra-
 uamen irreparabile per deſi-
 nitiuam, debet conſtare be-
 ne appellatū ex primis actis
 proceſſus, non verò ex nouis,
 Clementina appellanti, de
 appell. Bartol. in l. eius qui.
 num. 8. ff. de minor. Dueñas,
 regul. 47. vbi ponit 7. limita-
 tiones. Et cōſtituto, quod ſit
 bene appellatū Iudex retinet
 cognitionem cauſæ principa-
 lis ſecundum gloſ. in cap. vt
 debitus honor. verb. alioquin
 de appell. gloſ. in cap. Roma-
 na. §. ſin. eodem lib. 6. Eius
 rei praxim explicat Couar.
 præſt. cap. 9. nu. 5. verſ. quin,
 & illud.

§. 4.

De attentatis.

16 **I**tem addo, quod quicquid
 fit medio tempore, appella-
 tione pendente à ſententia
 diffinitiuā, dicitur attentatū,
 vt per iura, & DD. quos citat
 Mascard. conſul. 147. & ſe-
 quenti Vallasc. conſil. 91. lib.
 1. Cabed. decif. 120. 1. par. Et
 erit

erit reuocandum per Iudicē,
ad quem iuxta tradita à Ca-
bed. decis. 59. num. 4. 1. par.
vel per Iudicem à quo secun-
dum Couarr. pract. cap. 23.
num. 2. versic. prima igitur.

17 Vnde si pendente appellatio-
ne appellans dissipauerit fru-
ctus, Iudices superiores pos-
sunt illos sequestrare. l. Impe-
ratores. nu. fin. ff. de appellat.
Ordin. lib. 3. tit. 73. §. 2. notat
Marant. in pract. pag. 591.
nu. 177. Cabed. vbi sup. nu. 5.
Sed in hoc casu non sufficit
allegatio, sed probatione
opus est, quod dissipet Gayl.
lib. 1. obseruat. 147. num. 5.

§. 5.

*Appellatio quibus casibus nō
admittitur.*

18 **A**ppellatio hodie ab inter-
locutoria non suspen-
dit nec admittitur Concil.
Tridentin. §. 24. de reformat.
cap. 20. Nec etiam in causis
criminalibus. §. 13. de refor-
mat. cap. 1. Nec etiam admit-
titur præsertim ad effectum

suspensuum, quando per re-
scriptum Papæ sublata sit ap-
pellatio per clausulam illam
(appellatione remota) c. 1. de
rescript. cap. pastoralis de ap-
pellat. cap. super quæstionū.
§. si vero de officio delegat.
tradit Vitalis de clausulis.
fol. 17. num. 3. Quæ tamen 19
clausula non intelligitur quo
ad tertium pro suo interesse,
vt est communis per Couar.
pract. quæst. cap. 15. num. 4.
Nam clausula illa operatur
tantū quo ad partes in res-
cripto comprehensas, non
vero quo ad tertium. Puteus
in 2. decis. 147. Lancelot. de
attent. 2. par. cap. 12. limit. 8.
num. 46. Sed si rescriptum il-
lud emanauit ab officio con-
tradictarum, per viam con-
questus, ex quo illa clausula
passim in omnibus commissio-
nibus per illud officium cō-
ceditur, sine aliqua causæ co-
gnitione, non debet seruari
communis opinio, & hæc
praxis ex consuetudine obti-
nuit in causa Hispalensi. de-
cis. 71. sacr. Palat. volum. 3.
Sicut nec prædicta clausula 20
tol-

tollit appellationem, quam appellans offert se incontinenti iustificaturum, secundum glos. in cap. suscitata, verb. sententia, de in integr. restitutione, Mascard. de probat. conclus. 687. num. 3. Si cut etiam nec prædicta clausula tollit querellam. cap. pastoralis. cap. concertationibus, eodem lib. 6. Nec supplicationem. Nisi remoueat propter delictum, vel contumaciam, Clementina vnica, de dolo, vel ob. infinitatem vitandam, Rebus. 2. tom. con. fit. tit. de rescript. in præfatione. num. 161.

CAP. XII.

De executione sententia.

IN primis executio trium sententiarum conformium non retardatur, Clem. 1. de re iudic., nisi ex restitutione in integrum, pro vt dixi lib. 3. cap. 21. num. 33. Vel ex nullitate surgente ex defectu iurisdictionis, vt per glo. vlt.

in Clement. de sequest. poss. & fruct. Alexand. consil. 77. num. 12. lib. 2. Couar. pract. cap. 25. num. 4. Vel ex causa nullitatis notoria, vt per Bal. in l. 1. C. ne liceat tertio prouocare. Iass. in l. 1. num. 8. ff. noui operis. Mascard. concl. 689. num. 3. de probatio. Sed nec tunc, quando executio est retractabilis, secundum Alexand. in l. 4. §. condemnatum nu. 10. ff. de re iudicata. Aut quando impedimēta sint præsumptiue calumniosa contra illam, Capel. Tholosana, quaestio. 54. & 430. & ibi additio, Masling cent. 3. obser. 84. Item per sententiam pars requiritur, & proceditur per censuras, vsq; ad auxilium brachij secularis, seruata tamen forma Concil. Trid. sess. 25. de reforma. cap. 3. Item in hoc foro, vt sumariè procedatur ex scriptura, necessaria est recognitio, nec sufficit illa ficta, quæ ob contumaciam in seculari à l. Regia inducitur.

§. I.

De executore apostolico.

Exe-

EXecutor datus à Papa, dicitur habere delegatam authoritatem Guido Papa. quæst. 70. Gomes de trienal. posses. quæst. 27. col. 3. vers. sic etiam, decis. Rotz. 6. de officio deleg. in nouissim. num. 2. qui partem citare debet, secundum Gomes in tractatu de expectat. & de breui, fallit quâdo vellet examinare aliquem si est idoneus, quia tunc non est pars citanda, Anan. in cap. licet. num. 14. de transact. Abb. in clem. 1. de officio deleg. Quando vero in commissione dicitur *vocatis vocandis*, vel *sine præiudicio*, requiritur causæ cognitio Felin. in cap. de cætero. col. 3. de re iud. Caputaq; decis. 284. par. 2. Item executor poterit cogere impetrantem ad probandum valorem beneficii, licet illum expresserit in Chancellaria Apostolica iuxta formam regulæ de exprimendo valorem beneficii, imo debet facere executor ex officio suo, vtrū siue verum, quod expresserit Boer. decis. 161. num. 171.

Nam gratia est nulla, ob non expressionem veri valoris, Caputaq; decis. 8. numer. 6. decis. 27. num. 2. gloss. verb. atque in cap. significauit de appellat. & in Concil. Trident. sess. 22. cap. 5. & 6. de reformat. Item executor, an possit procedere absq; ordine iudiciario, & possit recusari, & ab eo appellari, vide Inoc. in cap. proposuit de concess. præbend. nu. 5. Sed quia pars 7. ponit exceptionem, & impedimenta aduersus rescriptum executorialia, & à non receptione supplicat, & petit commissionem ad Collectorem, solet altera pars impetrare clausulam, sine retardatione legitimæ executionis litterarum Apostolicarum, vti euenit in lite Francisci Vas Pinto, Anno 1605. Scriba Ioanne Baptista sanctæ Crucis. Item literæ gratiarum, quomodo exequi debeant, pro praxi videnda sunt, quæ lato calamo scripsit Flores lib. 1. pract. quæst. 4. Cauale. decisio. 22. fol.

supra impo 243. an dicitur

§. 2.

De auxilio brachij secularis.

8 **P** Raxis in hoc casu talis est, vt postquam Iudex Ecclesiasticus aduersus Clericum, vel laicum suis censuris vsus fuerit, nec earum virtute potuerit suam sententiam exequi, nec iustitiam ministrare, requirere poterit Iudicem secularem per literas precatórias, vt ipse captis rebus, & persona Rei, sententiã Ecclesiastici Iudicis exequatur. cap. 1. vbi glos. verb. publicum, vbi etiam Abb. de officio ordin. & lege regia sancitum est in lib. 2. titul. 8. tradit Cabed. decis. 9. & 36. Conar. pract. cap. 10. Nam spiritualis potestas, & secularis inter se coadiunantur. cap. Imperator 96. dist. cap. nouit de iudit. aliàs potest illum compellere suis censuris & pœnis spiritualibus ad auxilium sibi exhibendum, cap. 2. de maledicis, quod Iudex secularis tenetur exhibere nō alio requisito, & Ecclesiastici sententiam exequi absque

eo, quod de eius iustitia cognoscat Iul. Clar. lib. 5. sententiarum. §. fin. quæst. 69. nu. 7. Bernard. Dias in pract. crim. cap. 133. Possunt autem obijci, & admitti impedimenta cōtra brachij inuocationem, & obtenta mandata executoria in termino reproductio nis, qualia sunt illa impedimenta litis pendentis, & nullitatis, vel à sententia Iudicis 19 Ecclesiastici, cuius executio petitur, ritè & debito tempore appellatum, ac proinde pēdente appellatione nihil inouandum, vel per Ecclesiasticum Iudicem nulliter processum, & iudicatum, quia sententia nulla non meretur executionem, de qua nullitate iudex secularis, antequam ad pœnam procedat primum cognoscere debet, vt præclare docet Abb. in cap. 1. de officio ordinar. num. 10. cum sequentibus. Et ita fuisse decisum in Camera imperiali, testatur And. Gayl. lib. 1. pract. obseruat. 115. num. 4. in fin. Marant. in disput. 1. num. 26. Oldrad. consil. 89. Sed si Iudex

Iudex requisitus excedat ita quod ab eo possit appellari, quæstionis est? Quis erit Iudex appellationis? An ille qui superior est Iudicis deprecantis, an superior iudicis requisiti. In qua quæstione Bartol. distinctio admittitur in l. a Diuo Pio. §. sententiam Romanæ. num. 6. ff. de re iud. quam sequitur ibi Iasson. num. 10. Abb. in cap. quoad consultationem. numer. 29. de re iud. quauis de consuetudine ad superiorem requiriri erit appellandum Rebus. 2. tom. ad ll. Gallix. tit. de requisitorijs. num. 14. vide sup. cap. 3. nu. 3.

§. 3.

De Promotore Iustitiæ.

VT Rectius, & facilius diæceses regantur, & moderentur, constituitur Promottor Iustitiæ ab Episcopo, & eius Vicario, qui pro rebus Ecclesiasticis agat, & eas defendat, vitiaq; subditorum accuset, & denunciet, qui loco officij Episcoporum, seu eorum vicariorum succedit, & quod ipsi faciunt, ex

mandato Episcoporum consentur facere, vt not. Bernar. Dias in pract. crimin. canon. cap. 5. & de stylo sit laicus. Promottor, vt in cap. 1. princip. de Procurat. in 6. Quauis Castellæ semper clericus promottor fieri soleat, quia laico vitia clericorum accusare seu denunciare interdictum est, cap. laico. c. sicut sacerdotes 2. quæst. 7. cap. cum P. de accusat. Et eius deputatio etiam ad procedendum contra capitulates, pertinet ad Episcopum absq; Concilio Capituli, ita sacra Congregatione fuisse declaratum die 22. Septembr. Anno 1573. in facto ad Cardinalem Pachecum Archiepiscopum Burgen. testatur Zerolla in pract. Episcop. verb. Fiscus. num. 3. Item instante Promotore Episcopus potest esse Iudex in causa suæ Ecclesiæ, etiam ad retractandum ea quæ ipsemet fecit Navar. consil. 20. num. 9. de rescript. Sed si Promottor temeritate, vel odio, aut calumniæ studio aliquem accusasse de-

pre-

prehendatur, non minus in
expensis condemnabitur, quā
si priuatus accusasset, vt te-
nent Iul. Clar. in pract. crim.
quæst. 10. vers. sed nunc quid
Salzedus ad pract. Bernardi
Dias in pract. crim. cap. 102.
glos. vlt. Boer. decis. 324. Fa-
rinac. in lib. 1. tit. 2. de accus.

quæstio. 16. numer. 22. & 23.
Quauis in seculari iudicio, 14
Promottor condemnari non
soleat in expensis secundum
Gutier. pract. lib. 3. quæst. 21.
num. 5. Sed bene pars, cui
ille assistit Cabed.

Arest. 52. 1.

par.

FINIS

LIB. II.

PRAXIS
 SECULARIS DE
 MODO, ET FORMA PROCE-
 DENDI IN CAUSIS CIVILIBVS

tam via ordinaria in 1. 2. & 3. instantia,
 quam via executiua, &
 summaria.

LIB. III.

SVMMA EX LIB. III.

- C**AP. 1. De citatione, & vocatione in iudicium.
- §. 1. De citatione in animā
- Cap. 2. De libello.
- Cap. 3. de exceptionibus dilatorijs.
- §. 1. De suspitione iudicibus intentanda.
- §. 2. De declinatoria fori.
- §. 3. De exceptione litis pendentie.
- §. 4. De exceptione incidenti, vel emergenti.
- §. 5. De impedimentis, & qualia admitti debeant vel non.
- Cap. 4. De exceptionibus peremptorijs.
- Cap. 5. De tertio opponente se liti.
- §. 1. De tertio assistente.
- Cap. 6. De litis contestatione.
- Cap. 7. De iuramento calūnie.
- Cap. 8. De reconuentione, & compensatione.
- Cap. 9. De libello responsorio.
- Cap. 10. De libello replicationis.
- Cap. 11. De libello triplicationis.
- Cap. 12. De dilationibus, & quibus modis probatio fiat.
- §. 1. De probatione, qua fit per testes.
- §. 2. De probatione, qua fit per scripturas.
- §. 3. De probatione, qua fit per

- per confessionem partis.
- §. 4. de probatione qua fit per euidentiā facti.
- §. 5. de probatione qua fit per iuramentum.
- Appendix de positionibus.
- Cap. 13. de repulsis aduersus personas testium.
- §. 1. quibus ex causis testes reprobari possint.
- Cap. 14. de publicatione processus.
- §. 1. de impedimenti aduersus publicationē testiū.
- Cap. 15. de allegationibus in causa faciendis.
- §. 1. de modo videndi processum.
- §. 2. de modo allegandi.
- Cap. 16. de cōclusionē in causa.
- Cap. 17. de sententia Iudicis definitiua.
- Cap. 18. de impedimenti in Chancellaria.
- Cap. 19. de praxi procedendū in 2. gradu appellationis, aut supplicationis.
- §. 1. de forma expediendū appellationem, vel grauiamen per Senatores.
- §. 2. de recusatione Senatorum.
- §. 3. de modo admittendi, & expediendi impedimenta posita in Chancellaria supplicationis.
- Cap. 20. de praxi procedendū in causa reuisionis, id est, supplicationis ex gratia.
- §. 1. Reuizio quibus casibus non admittitur.
- §. 2. de effectu reuisionis.
- Cap. 21. de praxi processus executiui.
- §. 1. de persona exequentē.
- §. 2. de liquidatione sententiae.
- §. 3. de executione contra haeredes.
- §. 4. de modo quo executio fit.
- §. 5. in quibus executio fieri non potest.
- §. 6. de forma expediendū impedimenta aduersus executionem sententiae in gradu appellationis.
- §. 7. ex quibus impedimentis suspendatur executio.
- §. 8. de alijs impedimenti aduersus executionem.
- §. 9. de impedimenti corā Indice exequentē obiectis.

*Etis an ille cognoscere
debeat, vel remittere?
& quando.*

§. 10. *de ijs quæ instar sen-
tentia habent paratam
executionem.*

§. 11. *de pralatione credi-
torum in executione rei
pignorate.*

§. 12. *de subhastatione fa-
cienda.*

§. 13. *de impedimentis ad
uersus subhastationem.*

Cap. 22. *de praxi processus in
actione decem dierum.*

§. 1. *ex quibus scripturis actio
summaria competat decem
dierum.*

§. 2. *de ijs quæ requiruntur ad
hoc, ut locus sit actioni de-
cem dierum.*

§. 3. *de impedimentis, quæ ob-
ijci possunt in actione su-
maria decem dierum.*

§. 4. *de clausula depositaria.*

§. 5. *de assignatione decem
dierum.*

§. 6. *de quinquenio quod pra-
stari solet debitori inopia
laboranti.*

CAP. I. De citatione, & vocatione in iudicium.

ID iudicium inchoa-
dum omnino ne-
cessaria est citatio,
sine qua processus, & senten-
tia est nulla Ordin. lib. 3. titu.
75. tradit Minsinger. lib. 5.
singular. cent. 3. obserua. 71.
Quò fit ut etiam in sumarijs
iudicijs citatio nonquam tol-
latur, quia cum introducta sit
ad defensionem, tolli non po-
test, quoniam nec ipsa defen-
sio, quia iuris naturalis est, tol-

litur. l. ut vim. ff. de iustitia &
iur. probat tex. in Clem. sæpé
de verb. signifi. & in Clem.
pastoralis. §. cæterum de re
iud. Nam in audita parte ni-
hil potest definiri. cap. 1. de
caus. poss. & proprietat. cap.
nos in quendam. 2. quæst. 1.
Et quanuis dubitatum sit, an
per principem tolli possit? **¶**
Verius est non posse, pro ut
defendit Pinel in rubr. de res-
cind. vend. 1. par. cap. 2. n. 21.

F

Idèq;

Idèòq; neq; statuto aut lege
 tolli poterit, vt probat Bald.
 in l. 1. col. 1. C. quomodo, aut
 quando Iudex, Felin. in cap.
 ex parte o 2. col. 2. de officio
 deleg. Eo tamen casu quo li-
 quido constaret non compe-
 tere defensionem tenuerunt
 non nulli citationem non ef-
 se necessariam ex tex. in cap.
 cum olim de re iud. & in l. 2.
 §. 1. ff. administr. rerum ad ci-
 uit. pertin. & ita id ipsum te-
 net Abb. in cap. 1. num. 5. de
 caus. possess. & propr. Sed ea
 opinio falsa est, nec alibi pro-
 batur, standum enim est re-
 gulæ generali, de qua sup.
 3 Nec obstat tex. in dict. cap. cū
 olim, quia ibi multa simul iū-
 sta effecerunt, vt iudicium
 ita necessarium non esset, &
 ita iudicium fuit ommissum,
 non vero citatio sine qua iu-
 dicium non consistit secun-
 dum prædicta, erat autem æ-
 quissimum, vt ibi iudicium
 ommitteretur. Primò, quia
 constabat quod Papa contu-
 lit dignitatem deceptus ab
 impetrante, quo casu contu-
 lisse non videtur cessante vo-

luntate conferentis iuxta no-
 tata in l. & eleganter. ff. de do-
 lo per tex. ibi. Secundò, quia
 litteræ sic impetratæ fuerunt
 subreptitiæ. Tertio, quia sub-
 reptio constabat liquido ex-
 actis. Quartò, quod causa
 agebatur coram summo Pon-
 tifice. Quinto, quod erat cau-
 sa beneficalis, in qua habet
 ipse Iudex, & Papa plenif-
 simam potestatem. cap. 2. de
 præb. in 6. Clem. 1. vt lite nō
 contestat aded, vt ex ea cau-
 sa dicat Abb. in cap. 1. vbi
 sup. num. 26. Quod potest
 procedere in ijs Papa sine ci-
 tatione. Vnde fit, mirum non
 esse si in dict. cap. cum olim
 summus Pontifex sine ordi-
 ne iudiciali processit, notoriè
 intrusum repellendo propria
 auctoritate, constat enim,
 quod clandestinum possessio-
 re potest quis repellere à do-
 mo sua sine Iudice. l. clam
 possidere. §. qui ad nundinas.
 ff. acq. poss. quæ interpreta-
 tio ad d. c. cū olim ommissis
 alijs vera videtur, & per eam
 limitatur decisio tex. in cap.
 conquerete de restit. spoliat.

Neq;

Neq; enim si possessor clau-
destinus expellatur à domi-
no restitui debet. cap. olim. o
5 1. eod. tit. Non etiam obstat
tex. in d. l. 2. §. 1. ff. de admin.
rerum ad ciuit. pertin. quia
potest intelligi secundū Bar-
tol. ibi, vel etiam potest dici,
quod procedit ex eo, quia ibi
absens iam fuerat citatus, &
conuictus super eo, quod di-
cebatur pecuniam frumenta-
riam ciuitatis conuertisse in
alios vsus, vnde nouum iudi-
cium non est necessarium ad
hoc, vt eam pecuniam præ-
stet ciuitati cum incremento
vsurarum, pro vt etiam con-
stat in eo casu quem Bartol.
6 effingit. Ex quibus infertur
iustè dubitari possede praxi,
quæ vulgo abusiue habetur,
vt valeat conuentio de cita-
tione faciendā in alia perso-
na extranea, attentā præci-
puè Ordināt. lib. 4. tit. 72.
Vnde illa ita admitti videtur
si constet absente reo citatio-
nem fieri, sicut pronunciatū
extat à Senatu argum. Ordi-
nat. lib. 3. tit. 2. vbi in litis in-
gressu procuratori, non nisi

absente reo citatio facta te-
net. Nec item admittitur hu-
iusmodi citatio, nisi ex chy-
rographo recognito & iusti-
ficato, vti sæpissimè iudica-
tum vidi.

§. 1.

De citatione in animam.

IN hac citatione praxis est 7
vt reo non comparente re-
feratur iuramentū actori, quasi
non comparēs ei referat tra-
dit Riminal. consil. 413. lib. 3.
Limita si ille cui refertur iu-
ramentum probabiliter igno-
ret factum, tunc enim ei iu-
ramentum referti non potest 8
l. Marcellus. §. fin. & ibi Bar-
tol. ff. act. rerum amot. Aym.
consil. 203. num. 5. Vel si de
facto probabiliter dubitet,
nam dubitans, non cogitur
illud suscipere. l. generaliter.
§. 1. vers. hoc attesteretur. C. de
reb. credit. Bart. in l. manife-
stæ. num. 4. ff. de iur. iurand.
Item limita in citatione per
edicta, quia tunc actori non
refertur iuramentum in ani-
mam, vti decreuit Senatus in
causa Nonij Dias de Brito,

F 2

Scriba

9 Scriba Sebastiano de Padilla, Anno 1609. Sed cautè procurator quando videt reū citatum animose velle iurando in animam negare debitum, potest poenitere antequam iuret. vt in l. si quis ius iurandum 11. C. de reb. credit. Nec enim ex praxi ad reuocationem delationis iuramenti requiritur, quod iusta causa de nouo superueniat vt putauit Bartol. in l. non erit. §. fin. num. 4. ff. de iure iurand. intelligendo sic illum tex. quem dicit communiter receptum Iass. in l. ius iurandum, quod exconuentione. num. 7. ff. eodem. Nam tex. iste hoc non requirit, vt impugnando communem considerauit Imol. in l. fin. ff. de prator. stipul. quanuis defendendo comunē dici possit, ibi partem allegasse se probationem sufficiētem habuisse, & sic in effectu superuenisse causam post delatum iuramentum, statim enim solet dicto allegantis de nouo aliquid superuenisse. cap. pastoralis de exception. Bartol. re-

cept. in l. admonendi. num. 4. ff. de iur. iur. At contra cautella in hoc casu talis erit, vt Iudex requirat an procurator actoris habeat mādātum ad reuocādā actionē, quod si non habuerit nihilominus iuramentum reo deferretur, iudicauit Senatus in litē cuiusdā Germani, Anno 1616. Scriba Valentino da Costa, & probatur ex traditis á Carroffio de contractibus, tit. de iuramento decisorio. Ceterum si reus incontinenti non suscepit iuramentum, & si postea iuret, nihil ei proderit iuramentum, quia censetur delatio iuramenti resoluta, glos. vlt. in dict. l. non erit. §. fin. vnde Bart. ibi. num. 3. admonet, vt ille, cui defertur iuramentum, non respondeat, volo deliberare vtrum iurē, quia tunc resoluetur delatio, sed respondeat se suscipere, & paratum esse iurare, petere tamen tempus deliberādi qualiter iurare debeat: hoc enim admittit iuramenti delatio, l. ius iurandum, & ad pecunias in fin. ff. de iur. iurand.

rand. sequitur Iust. in §. item
 si quis postulante. num. 33.
 de action. Cephal. consi. 65.
 II num. 63. An autem in hac ci-
 tatione in animam possit de-
 clinari iurisdictio? diuersimo-
 de praticari vidi, modo sic
 ex l. tutor. §. ult. ff. de iur. iu-
 rando, modo non ex Bart. in
 l. i. ff. de confessis.

CAP. II. -
 De Libello.

I Vdex comparente Reo
 in iudicio per se, aut per
 procuratorem (si non va-

luerit partes ad concordiam
 reducere, aut controuersiam
 statim dirimere) præcipit li-
 bellum offerri ad primam au-
 dientiam ex lib. 3. tit. 20. §. 4.
 In quo, vt recto ordine pro-
 cedamus, prænotarilicet quid
 sit libellus, & qualis esse de-
 beat? Et quo ad primum li-
 bellus nihil aliud est quam
 narratio quædam in scriptis
 redacta claram intentionem
 actoris continens, vt colligi-
 tur ex traditis à glos. & alijs
 quos refert Alciat. in pract.
 fol. 101. col. 2. Mascar. de pro-
 bat. concl. 979.

*Dis Martinho morador nesta cidade contra Pedro R.
 & se comprir.*

- P. *Que na instituição do morgado que fes & instituyo Louren-
 ço, ordenou, & mandou que não socedesse nelle femêa, salvo
 não se achando varão.*
- P. *Que elle A. he da geração do d. instituydor, & seu descen-
 parente mais chegado, por ser como he irmão de Diogo, pay
 de Geronymo ultimo possuydor, o qual he falecido sem deixar
 filho varão lidimo descendente.*
- P. *Que o R. Pedro he filho de Isabel irmãa do ultimo possuydor,
 & filha de Diogo irmão de elle A. & por estar em mais re-
 moto grão não lhe pertence a successão do morgado, senão a
 elle A. que he varão. he fama publica.*

Petit admitti, & iustitiam omni meliori modo, cum expens.

2 In primis requiritur vt ap-
ponatur quid, narrando factū
vt in l. si in rem, & l. officium
vbi Bart. ff. de rei vend. Item
& quo iure, causa, vel ra-
tione petatur, nam licet non
sit necessarium nomen actio-
nis proponere, oportet tamē
causam ponere, ex qua con-
clusio sequatur Bart. in l. edi-
ta. C. de edend. Iass. in §. om-
nium. num. 165. Inst. de actio.
Gayl. lib. 1. pract. obserua. 61.
ex num. 4.

3 Item ponitur in libello,
& *se comprir*, quæ clausula
ex vsu communi in omnibus
libellis apponi solet, & ope-
ratur hunc effectum, quod li-
cet plura in libello cumulās,
ea omnia astringatur proba-
re, vt dicit Archid. in c. 2. de
testibus in 6. Tamen per præ-
dictam clausulam solum as-
tringitur probare id quod ad
victoriam illius causæ suffi-
ciat, quæ clausula successit in
locum antiquæ, qua diceba-
tur (non me astringens ultra
quam ad necessaria) cuius
meminit Abb. in cap. ex par-
te o. 1. nu. n. 8. de rescript. &

in cap. examinata de iuditijs
Gomes in §. omnium. col. 5.
de action. Item propter præ-
dict. clausulam, non astringi-
tur. A. qualitatē in libello pro-
positā probare. Masc. de pro-
bat. consi. 1254. n. 56. Itē dici-
tur, *prouara*, vel *intende pro-
uar*, fortē secundum consiliū
& cautionem quā dicit Bar-
tol. in l. si ita stipulatus. §.
Chrisogonus. nu. 8. de verb.
oblig. vt scilicet ponatur in
libello, agit, & agere intendit,
idq; ad hoc vt etiam in futu-
rum comprehendat.

(*Petit admitti, & iustitiam*)
clausula ista salutaris est, &
nunquam ommittenda, tam
ex parte actoris, quam rei, nā
plures effectus habet, & mul-
ti defectus per eam suppleri-
tur, vt videbis apud Iass. in
§. omnium, à num. 147. de
action. Ita vt licet quando
narratio facti est diuersa à cō-
clusionē, ei, & non narrationi
standum sit secundum Dec.
consil. 28. col. 2. num. 3. Ta-
men per istam clausulam nar-
ratis etiam standum erit, vt
tradit Auend. responso 1. nu-
me. 18.

me. 18. Gyl. vbi sup. à nu. 11.

Item clausula illa super omnibus, & singulis, quam utilis sit, & quādo vide per Mascard. conclus. 1254.

Item ponitur (*omni meliori modo*) quæ clausula licet non sit necessaria, est tamen utilis, & habet hunc effectū, vt si duo remedia proponantur in libello, vnum aptum, & aliud ineptum, vel aduocatus sit dubius de remedio competenti, virtute dictæ clausulæ sustinetur libellus, eo modo quo melius de iure valere possit, vt per Iass. in d. §. omnium. numer. 149. & 151. de action. Marant. in pract. pag. 396. num. 10. Hypol. sing. 36. Et ideo proponens duas actiones in libello cumulatiuè, nō potest compelli, vt vnā ex illis eligat, si vtraq; ad eundem rei finem tendat, pro vt deciderit Senatus in grauamine Catherinæ Coelha, cum Catharina Lopes, Scriba Bernardino da Costa, pro qua decis. est glo. optima iun. tex. ibi in l. 1. §. quia autem. ff.

quorum legat. eleganter Bartol. in l. edita. num. 14. C. de edendo. vbi respondet ad contraria. Et inde etiam sustinetur libellus licet conclusionē non habeat secundum Bald. in d. l. edita. num. 6. Quod hodie planū sit attenda Ordin. lib. 3. tit. 63. Pro vt ex simili lege regia, quæ est apud Hispanos probauit Matienso in dialog. relatorum. 3. par. cap. 43. num. 2. Auend. 1. resp. Afflict. in constit. rub. §. 8. num. 4. Et quidem prædict. ordinario consonat mentiiuris antiqui, vt est glo. in l. 1. §. si quis argentum, verbo iuranti. ff. de positi recepta ex Iass. in l. 1. num. 6. ff. de officio assess. Et inde etiam fit, vt licet quis agat ex vna causa, & aliam probet, non propterea debet succūbere propter prædictam clausulam, vt dicit Socin. in l. naturaliter. §. nihil commune. nu. 3. ff. ac qui. poss. ff. Dec. in leg. petens numer. 5. C. de pact. Marant. in pract. pag. 195. num. 33. Contrarium tamen ex multis defendit Vallasc.

- de iur. emphyt. quæst. 6. nu. 12. vers. verum. Pinel. in l. 2. 3. par. cap. 3. num. 28. & 32.
- 9 Quorum sententiam libeter amplector attentæ præcipuè Ordinatione lib. 3. titul. 63. §. fin. vbi non potest ferri sententia ex causa probata, si nō fuerit intentata, cuius legis ea potissimum ratio esse videtur, quia pars citata non potest se defendere nisi super expressè deductis in libello, unde non aliter sententia ferenda est. Unde si super non deductis sit inter partes discussum, videtur super illis sententia ferri posse, quia non potest dici partem fuisse in defensam, vt notauit Abb. in cap. Abbate de verborum signific. Afflict. decif. 95. vel si compatiantur probata cum propositis secundum Vallas. sup. num. 13.
- 10 Item poni solet vbiq; clausula illa (cum expensis) quia de iure communi Iudex hanc expensarum condemnationem facere non tenebatur, nisi à parte petita fuissent secundū gloss. in cap. fin. de rescript.

Couar. in pract. cap. 27. nu. 5. Nec enim officium suum teneatur impartiri, nisi petenti. l. 4. §. hoc autem iudicium. ff. de damn. infect. Nec si omittentur in condemnatione rei iudicatz, postea peti poterat. l. 4. C. de positi. l. terminato. C. de fruct. & lit. expens. quāuis hodie aliud sit, nam iudex tenetur semper victam condemnare in expensis, licet ille iustam causam litigandi habuerit. Ordin. lib. 3. titul. 67. quod non erat ita de iure communi, secundum gloss. & Bartol. in l. properandum. §. siue autē. C. de iudit. Meno. lib. 2. de arbitr. cent. 2. casu 177. Et licet specialiter nō petantur, satis est principalem rem peti, & super ea iustitiam ministrari argum. tex. in l. ædiles. §. item sciendum. ff. de edict. edict. aliās si iudex omittat condemnationem facere expensarum, tenebitur refarcire damnum, vt in dict. §. siue autem, in eo enim qui iustitiam denegat, facit litem suam. l. 4. §. si iudex. ff. de act. & oblig. l. fin. ff. de var. & extraordin.

traord. cog. Quod non solum procedit quando fertur sententia definitiva in negotio principali, sed etiam quando fertur interlocutoria in negotio incidenti, vel emergenti. l. non ignorat. C. de fruct. & lit. expens. quia si per calumniam, aut temeritatem quis litigauerit, æquissimum est, ut hoc non cedat in præiudicium victoris, pro quo præsumitur propter sententiam. l. 2. ibi, quod non arbitramur. C. de officio ciuil. iud. Meno. lib. 2. tit. 67. de præsumpt.

II. Item ponitur (*he fama publica*) quia licet fama publica de per se non inducat plenam probationem, sed semiplenam, secundum glos. in cap. 1. verbo fama, extra de appell. Barto. in l. de minore. §. plurimum. num. 30. ff. de quæst. & ibi Hypol. num. 27. tamen cum vno teste plenam probationem inducit, secundum glos. & DD. quos refert Mascar. de proba. concl. 753. Et sic de stylo ponitur in fine articulorum, secundum Abb. in cap. inter dilectos.

num. 2. de fide instrum. quamuis quando solum testes in fine examinis deponunt de prædictis extare publicam vocem & famam, illam non probari tenuerunt Bur. sat. cō. fil. 20. num. 64. Ferretus cō. fil. 246. num. 2. lib. 2. Item dici solet in fine, *sem contenda de iure*, quæ admonitio nō est necessaria, sed tamen exurbanitate, secundum glos. in cap. licet Elij verb. in scripto, de symon.

CAP. III.

De exceptionibus.

§. I.

De suspitione iudicis.

Quanuis nullibi reperiatur de iure ciuili necessariam esse causam, ut iudex suspectus dicatur, sed tantū de iure canonico. cap. 2. cap. cum speciali de appellat. quod ius apud nos seruatur etiam in seculari iudicio, tamē an id indistinctē in omnibus

nibus iudicibus etiam inferioribus admitti liceat, & bono publico conueniat; alij uideant, cum iure Castellæ, quæ est melior praxis, tantum sufficit parti, quod iuret non esse calumniosam suspicionem l. 2. tit. 4. par. 3. exceptis casibus relatis in l. 1. tit. 10. lib. 2. recopil.

2 Huius autem suspicionis probatio, intra 45. dies finiri debet, & non ultra progreditur, quanuis factò aduersarij præd. terminus probationis esset transactus. Ordin. lib. 3. tit. 21. §. 21. & 22. ibi, *sem embargo*, quæ lex licet dura seruanda est. l. prospexit. ff. qui, & à quibus. Nec enim licet nobis iudicare de lege, sed secundum legem. cap. erit autem 4. d. cap. pastoralis. §.

3 quia uero de officio deleg. Et ob id cautè quidam supplementum impetrauit à Senatu maximo, nam cum leges uniuersaliter ferri oporteat, nec soleant singuli articuli in ea explicari. l. iura. 1. & 2. l. neq; l. non possunt. ff. de l. occurrenti casu qui si conti-

neatur in lege uniuersali redderet eam iniquam, & durā, dicit æquitas illum casum subducit de lege accedente superioris auctoritate. l. 5. l. leges à 3. C. de ll.

Item potest, & debet pars aduersa postquam pronuntiatum sit suspicionem procedere intra terminum obijcere impedimenta, & exceptiones aduersus procedimentum suspicionis; ita ut lapso termino 30. dierum, & sententia lata super recusatione talia impedimenta nihil præstent, ut decisum fuit in lite Guillerme Cocayme cum Francisco d'Almeyda, Scriba Ioāne Leal, Anno 1609. Nam illa simul cum suspicionem curare debent, & una sententia terminari intra præfixum terminum, ut dixi.

§. 2.

De declinatoria fori.

5 **E**Xceptio ista declinatoria proponitur coram eodem Iudice, cuius iurisdic-tio declinatur, & iudicium incompetens allegatur, qui de

de tali incompetencia cognoscere, ac pronuntiare potest. l. si quis ex aliena. ff. de iudit. vbi Bartol. & in l. 2. ff. si quis in ius vocatus, Gima decis. 340. num. 3. Licet ex eo Iudex aliquod interesse pretendat veluti sportulas, secundum Cabed. decis. 41. lib. 1. Qui super illa summarie cognoscere ac pronuntiare debet Paul. in l. 1. C. de ord. iud. 6 num. 9. Alioquin si absq; pronuntiatione ad vterius pro cederet, processus tanquam à iudice suam iurisdictionem ignorante factus esset nullus vt voluit Caualecan. consil. 115. num. 4. Bartol. in l. multum. ff. de cond. & demonstr. Affinius in praxi. §. 13. cap. 8. 7 num. 2. Et siue ille pronuntiet se esse competentem, aut non, semper, & in omni casu etiam minoris summe vtraq; pars potest supplicare per petitionem, aut per instrumentum quicquid Vallasc. consil. 47. num. 5. in fin. tom. 1. tradidit Cabed. decis. 48. nu. 2. 8 1. par. Sed quauis de iure processus coram Iudice incom-

petenti factus post dec'inato riam annulletur, secundum Vantium de nullit. ex defectu iurisdic. Gama. decis. 219. vbi plures ad id refert. Tamē in praxi sæpe Senatus obseruare solet, quod sententia sola annulletur, acta vero ad iudicium competens remittantur, & sustineantur, vt decreuit Senatus in lite Ioan. Canfue, contra Gaspar Iaques, Anno 1612. Scriba Ludou. Motta Feo. Quicquid Alber. in l. 2. col. 6. vers. sed nunquid acta. ff. si quis in ius vocatus, & alij in l. is apud quem. C. 9 de edēdo. Nisi pars ex eorū annullatione interesse aliquod pretendat secundum Cabed. decis. 259. num. 2. Vallasc. consil. 65. ad fin. 1. par. Alio 10 quando etiam in hoc casu impetrari solet à Iudice competentis, vel conseruatore auocatoria, & requisitoria vt processus remittatur, & transferatur iuxta ea quæ tradit Couar. pract. cap. 9. Quæ si per impedimenta cōstiterit quod sit notorie iniusta, aut nulla, vt quia sit concessa sine cau-

sa cognitione, vel sine mandato principis, ut opus est iuxta Ordin. lib. 1. tit. 65. §. 18. Vel quia non constat de potestate iudicis requirentis, ut quia non sit eius Iudex, secundum Couarru. in pract. cap. 11. num. 5. Cabed. decis. 49. 1. par. illa adimpleri non debet ex regula cap. inter ceteras de re iud. Couar. lib. 1. var. cap. 1. num. 10. vers. ultimo. Marant. de ord. iud. disput. 1. num. 36. Imò in ijs nec impedimenta remitti, sed debere Iudicem requisitum de illis cognoscere decreuit Senatus in causa Petri Scholaris, cum Antonio de Brito de Sylua, super auocatoria emanata à Conseruatore Conymbr. Anno 1609. Scriba Marco do Couto.

§. 3.

*De exceptione litis
pendentis.*

II Sta exceptio est etiam dilatoria, & idcirco ante litis contestationem similiter est obijcienda, Ordin. lib. 3. tit. 20. §. 9. Afflict. decis. 130.

num. 5. lib. 4. Afsin. in praxi. §. 13. cap. 2. num. 3. Limita in tertio comparere, qui potest etiam post litis contestationem dilatoriam exceptionem obijcere, ut obseruat Angel. in l. si quis libertatem col. vltim. in fin. vers. & secundum hoc. ff. de petit. hzred. Dec. in cap. cum super num. 3. de officio deleg. quem sequitur And. Gayl. lib. 1. pract. obserua. 71. num. 8. Inducitur autem litis pendentia per supplicationem principi prorectam praesertim si subsequatur rescriptum principis. l. 1. & 2. C. quando libellus princip. dat. & l. 1. C. ut lite pend. Vel per citationem, iuxta Clem. 2. ut lit. pend. declarat Guid. Pap. decis. 478. Alex. in l. cum notissimi. C. de praescript. 30. ann. Nam iurisdicatio dicitur praesentia per citationem ut probatur per iura, quae dixi, lib. 2. cap. 2. Vel etiam per commissionem causae, aut per impetrationem iudicis. cap. suggestum de appell. cap. causam 2. de testibus. Vel etiam si causa licet noua, & pri-

privilegiata respectu perso-
 narum dependeat ab inuen-
 tario & iudicio vniuersali fa-
 milia eriscundæ, quia tunc
 remittenda erit ad priorem
 iudicem, vt praxi receptum
 esse constat, & decisum à Se-
 nato in lite Mariæ d^e Oliua
 cum Guiomar de Lemos,
 Scriba Sebastiano Gôçal. de
 Lima, Anno 1612. Alios mo-
 dos litis pendentis refert Fir-
 mianus verb. lis pendet, &
 Mascard. probat. concl. 987.
 Dixi autem per solam cita-
 tionem induci litis penden-
 tiam, quod intelligo non so-
 lum casu, quo ipse actor prius
 citauit coram vno iudice, &
 postea interpellauit reum co-
 ram alio, sed etiam quando
 alius tertius veluti socius aut
 cohæres super eadem re, &
 causa iam reum conuenerat,
 nam ne ipse diuersis iudicijs
 vexetur super eadem causa,
 exceptio admittenda est. l.
 qui prior. ff. de iudit. iun. l. 1.
 ff. quibus rebus ad eundem
 iud. eatur, iudicauit Senatus
 in lite Hectoris Roderici cū
 Antonio da Veiga, Scriba

Ioan. de Payua, Anno 1609.
 Imò & rursus idem intelligo
 quando ipse Reus prius intē-
 tauit actionem contra actore
 veluti de annullando, aut res-
 cindendo contractu (vt sæ-
 pe contigit) & actor vult po-
 stea eum citare super eadem
 re, & causa in alio iudicio,
 quantumuis ille agat via or-
 dinaria, & iste per viam sum-
 mariam, exceptio recipienda
 est propter præuentionem iu-
 ditij, in lite Iuliani Enriquez
 cum Petro Booz, Scriba Lu-
 douico Gomezio decreuit Se-
 natus Anno 1609. Pro qua
 decisione inducitur tex. ratio
 in Ordin. lib. 3. tit. 33. §. 2. &
 l. qui prior. ff. de iudit. Nam
 & continentia causæ diuidi
 non potest. l. nulli. C. de iu-
 dit. iun. l. vbi captum. ff. eod.
 & facit quod tradit Gutier-
 res de iuram. confirmat. cap.
 2. num. 18. Contrarium tamē
 existimauit Senatus pro vt in-
 fra dicam cap. 22. num. 33.
 Limita in exceptione eius li-
 tis, quæ pendet in foro Ec-
 clesiastico inter laicos, quia
 illa non admittitur ex decisi-
 sione

sione Cabed. Arest. 91. 2. p.

§. 4.

De exceptionibus incidentibus, vel emergentibus.

14 **E**Xceptio quæ incidit, vel emergit in causa principali, aut est præiudicialis aut non. Primò casu facit ut super negotio principali super sedeat Iudex vsq; quo incidens finiatur, & plenè tractetur ut in l. quoniam Alexandrum. C. ad l. Iul. de adult. l. 3. C. de iudit. l. pen. C. de ord. cogn. ex quibus ira decisum fuit in casu de quo Cabed. arest. 89. 2. par. Nam ideo dicitur præiudicialis quia præiudicium affert causæ principali. §. præiudiciales Inst. de action. ita ut cesset negotium principale si pronuntietur in fauorem obijcientis. l. fundū. l. fundi. ff. de except. l. 2. C. de ord. cog. cap. tuam eodem titul. l. 1. C. de ord. iudit. cap. 15

15 lator qui filij sint legit. Si vero causa emergens, vel incidens, non est præiudicialis cēsetur vna, & eadem cum negotio principali, ita ut iudex

aditus non dicatur incidēter de ea cognoscere, sed impartiri officium suum in negotio principali, ut tenet Barto. sic intelligendus in l. interdum. §. qui furem. ff. de furtis, quæ sequitur Iass. in §. ex maleficijs. num. 77. de action. Et est communis opinio secundum Hypolit. consil. 115. num. 19. adeò ut malè doceant auctores communiter in l. 3. C. de iudit, dicentes iudicem causarum criminalium non posse incidenter cognoscere de negotio ciuili, id enim tripliciter intelligi potest, primò quando causa est præiudicialis, & tunc vera est communis opinio ex eo, quia prius tractanda est, nec potest cognosci de causa principali, antequam de ea cognoscatur. l. quoniam Alexandrum. C. de adulterijs. Secundò, quando est exceptio non præiudicialis, sed aliàs peremptoria veluti exceptio pacti, & tunc non dicitur causa incidens, sed excludens actionem, seu accusationem, ut in l. 2. ff. de except. Ideòq; non est mirū si

si Iudex qui cognoscit de accusacione, possit etiam cognoscere de pacto. Tertiò, quãdo verè negotium est incidens, & tunc si non possit separari à negotio principali, nemo dubitat posse eundem Iudicem de ea cognoscere, ex ratione tex. in d. l. quoniã Alexand. quanvis tunc sumariè agendum sit vt in dict. l. 3.

& in l. si quis à liberis. §. si vel
 16 parens. ff. de lib. agnosc. Propterea, quod non est causa præiudicialis, cæterùm si negotium incidens possit separari à negotio principali, nõ video cur Iudex causarũ criminalium non possit de tali negotio ciuili, etiam incidenter cognoscere, quicquid dicant Iass. & alij in l. 3. C. de Iudit. vnde fit vt si causa est præiudicialis licet de ea non possit Iudex separatim cognoscere, potest tamen quando eadem est incidens, vt l. 3. C. de iudit. l. r. C. de ord. cogni. & in ea ferre sententiam definitiuam, quæ habeat auctoritatem rei iudicatæ, quicquid contrarium velit Iass.

post alios in l. r. §. qui mandata, nu. 7. ff. de offic. eius.

§. 5.

De impedimentis in genere,

& qualia illa sint, quæ ad-
mitti debeant, vel

non.

O Pportunè hic, quo- 17
 niam de dilatorijs agimus, annectitur tractatus de impedimentis in genere, nã solent procuratores morosi, qui causas protelare student, ubiq; impedire, & impugnaire id quod iudex præcipit; & Hispani irrident, & inuehuntur in iura nostra, quæ hoc non prohibent; vnde nõ defuere iudices grauissimi, qui saltim in audientia huic cautellæ prudenter contraueniunt, iubent enim vt verbaliter procurator explicet, vel illico proponat, quæ sint impedimenta ad obijciendum. 18

Quo modo cautè euitatur magnalitiũ prolixitas, cui obuiari conueuit, sunt enim fugiendæ lites propter expensas, & vexationes, & alia incommoda, quæ inde oriuntur, vt l. fratris. C. de transact. l.

mi-

minoribus. ff. de minor. l. ser-
uus. ff. de act. & oblig. cap. dis-
pendia de rescript. in 6. Idq;
laudatur à I. C. in l. item si
res. §. fin. de alien. iud. mut.
Nam ob bonum publicum
introducitur est finem, &
modum litibus præscribi. l.
properandum. C. de iudit.
cap. finem litibus de dolo, &
contum. cap. 1. de appellat.
in 6. l. litibus. C. de agricol.
& cens. lib. 11.

18 Data igitur copia ad obij-
ciendum, posteaq; super eo
vnus impugnat, & alter su-
stinet per rationes iuridicas,
Iudex pronuntiat super re-
ceptione impedimentorum,
quæ si non admittuntur, sup-
plicari potest per petitionē.
Si autem iudex illa recepe-
rit, non potest altera pars gra-
uamen interponere per peti-
tionē, nisi tantum in actu pro-
cessus ex consuetudine Reg-
ni, unde tunc cautela est, vt
procurator in audientia ali-
quid requirat à Iudice quod
sibi erit denegandum, à qua
denegatione cum supplicare
liceat, in petitione grau. mi-

nis cumulatim aget de vno,
& altero grauamine, quibus
Senatus vtriq; vel alteri ma-
gis necessario providere so-
let, vti contigit in processu
Ludouici de Arutia cū Alō-
so Nuñez Flores, Scriba Lu-
douic. Gomesio, Anno 1616.

Diximus autem per sen-
tentiam Iudicem pronuntia-
re prius debere super recep-
tione impedimentorum, an-
tequam ponantur in dilatio-
ne, quia si non fuerint rele-
uantia, recipi non debent:
nec est tunc necessaria pro-
batio, reijcitur enim illa, quā
do impertinens apparuerit.
l. ad probationem. 22. vbi
Bald. C. de probat. Alexan.
consil. 166. num. 7. volum. 6.
Dec. in cap. dilecti, num. 4.
de except. Et quod sit noto-
riè impertinens demonstrari
potest arguendo à sufficienti
partium enumeratione, quod
in iure argumentum solidissi-
mum est l. patre furioso, vbi
notatur de ijs qui sunt sui, vti
in eodem proposito arguit
Roland. à Valle consil. 34. ex
num. 13. lib. 3. Aut quando
non

non sit verisimile id quod dicitur in impedimentis, nec enim admittitur probatio rei non verisimilis, ut voluit Imol. per tex. ibi in cap. quia verisimile de præsumpt. sequitur Anchar. consil. 257. refert Tiraquel. in l. si unquam in præfat. numer. 39.
 21 in fine. Aut quando in articulis nulla alia testium probatio admittenda erat, nisi per instrumenta, iuxta Ordin. lib. 3. tit. 59. Et illa fuerunt cum articulis iam oblata, tunc si ex illis nullum adhuc ius partis obijciētis esse apparuerit, impedimenta recipi non debent, nam ultra dilatio inutilis, & superflua censetur, & circuitus euitandus est. l. dominus testamento. ff. de condict. indeb. Clementina auditor de rescriptis, cum concordantijs utrobique adductis per glo. Noster autem Senatus ubique rejicit inutilia superflua, & otiosa, idque magis expedit partibus, ne vexentur superfluis litibus, & expensis. Aut si impedimenta obijciuntur in cau-

sis sumarijs, & illa altiore indaginem requirunt, nam tunc admittenda non sunt, ut est vera Vlpiani traditio in l. 3. §. ibidem. ff. ad exhibendum. l. ille à quo. §. si de testamento. ff. ad Trebellian. ubi gloss. ante pen. alias concordantias ad id etiam adducit. Dicuntur autem summaria causæ illæ, de quibus Iudex summam cognoscere debet, quarum exempla videbis relata per Accurs. in l. 3. vers. sciendum est autem, verbo summam. ff. ad exhibendum. & melius per Ordinac. reg. lib. 3. tit. 18. §. 3. vsq; ad §. 12. Dicuntur etiam impedimenta requirētia altiore indaginem, quæ vel sint in se ita obscura ut ius partis illico, & manifestè non indicent, vel quæ incontinenti probari non possunt, id est intra terminum ad probandum concessum ut dixi. lib. 4. cap. 10. num. 31. Aut si impedimenta 22 sint reiterata, id est si prioribus impedimentis adhuc non finitis, una post alia adducantur, quæ quidē admitti non

debent, nam solent non nulli
 ut primum obijciunt aliqua
 impedimenta, antequam illa
 fiantur, & terminentur,
 de alijs etiam obiectis oppo-
 nere, ut quia receptis impe-
 dimentis, & admissa parte ad
 probationem, postea ipse petit
 copiam sibi dari aduersus pu-
 blicationem illius incidentis;
 ex quo præsuntur iam mali-
 tia contra impediens vo-
 luisse scilicet facere iocum
 magnum ut in cap. nullus du-
 bitat de præsump. Propterea
 in ijs cautè iudices in Regno
 Castellæ ex praxi concedunt
 decem dies dilationis perem-
 ptorios absq; aliqua publica-
 tione, & conclusione (vulgo
 ibi dicitur, *con todo cargo de
 publication y concluso*) & ita
 conuenit ne in vnoquoq; in-
 cidenti processus ordinarius
 23 fiat. Aut quando in ipsis im-
 pedimentis apparet aliqua
 præsumptio contra impedi-
 tē, nam hæc etiā impedi-
 ta recipi non debet Innoc. in
 cap. super hoc. num. 2. de re-
 nuntiation. vbi ponit exem-
 plum in eo qui obijcit de spō

tanea voluntate contra agen-
 tem de vi: nam probata violē-
 ta spoliatio per duos testes,
 non valet aduersario aliqua
 probatio super spontanea,
 etiam si per centū testes pro-
 baret ut dixi infra. lib. 4. cap.
 9. num. 3. Aut quando impe-
 24 dimenta præsuntur calū-
 niosa, ut quia impediens
 procurator non sit sufficiens
 seu litem negligat, & ab ea
 desistat. l. sed si vnius. §. pro-
 curatorem o r. ff. de injurijs,
 vbi excluditur pater ab actio-
 ne pro filio dando mandatū
 non sufficiens. cap. cum dile-
 cti de restitutione spol. Vel
 quia illa ad rem non faciant.
 Rebus. de rescript. articul. 3.
 glos. 3. in fin. tom. 2. vel quia
 non seruiant decisioni pro-
 cessus, idem Rebus. vbi supra
 glos. 5. Deniq; omnia illa im-
 pedimenta, quæ nihilo aliò tē-
 dunt, quā ut morentur, &
 differant litem, & frustren-
 tur, reijci debet, quia calūnio-
 sa præsuntur vti rescrip-
 sere I. C. in l. si calumniatur.
 ff. de verb. sign. & in l. sed ad
 eos. ff. ex quibus caus. maior
 vti

¶ **¶** Ad hoc ea notauit Rebus.
 vbi sup. glos. 3. Mascard. de
 probat. conclus. 253. num. 9.
 25 Aut quando impedimenta
 sint de materia veteri, & iam
 allegata, nam ista quoq; ad-
 mitti non debent ex l. 1. vbi
 gloss. Bald. Iass. & Menes. C.
 de iur. & fact. ignor. glos. no-
 tab. in l. Necenius 41. §. fin.
 ff. de re iud. Alex. in l. ex di-
 uerso. §. fin. col. 2. vers. secun-
 dō etiam limita. ff. solut. ma-
 trimon. Fallit tamen si illa iu-
 26 dex non reprobauerit, quia
 tunc poterit postea de illis
 nihilominus opponit ex l.
 quod in diem. 6. §. fin. ff. de
 compensat. l. si autem 8. §.
 fin. ff. de negot. gest. tenet
 Abb. in cap. fin. col. vlt. de iu-
 ram. calum. Paul. in l. fin. §.
 donec. C. de iur. delib. & est
 communis secundum Rip.
 in l. qui Romæ. §. duo fratres.
 num. 26. ff. de verb. obligat.
 32 Secundō, fallit etiam si Iu-
 dex illa expresse reprobaf-
 set in casu exceptionis perē-
 ptoriē, nam adhuc potest
 reus respondere libello acto-
 ris ex materia iam discussa,

& allegata in illa, quam iu-
 dex reprobauit Ordin. lib. 3,
 tit. 20. §. 15. quod non deuiat
 à iure communi, vbi præ-
 dict. exceptio si habet altiorē
 indaginem solet reservari in
 processu causæ in tēpus, quo
 negotium principale defini-
 tiuē decidendum sit vt per
 Bartol. post glos. ibi, in l. nam
 postea in princ. ff. de iur. iur.
 Mirant. in pract. pag. 417.
 num. 13. & de communi sty-
 lo Curie Castellæ ita in Re-
 gijs Conuentibus inualuisse
 testatur Molina lib. 4. de pri-
 mog. cap. 9. num. 42. Tertiō 28
 fallit si qualitas aliqua adda-
 tur, quia tunc iam non dice-
 tur materia vetus secundum
 Soares allegat. §. num. 4. Vel
 etiam si materiæ veteri noua
 causa interueniat, vt in l. de
 eo. §. sapius. ff. ad exhibend.
 quo loco I. C. huius rei tria
 exēpla proponit. Quartō fal- 29
 lit quoties est diuersus finis
 agendi ab eo, qui erat excipie-
 di, nam quod deductum est,
 per viam excipiendi, si non
 obtineatur, potest peti per
 viam actionis Paul. in l. 1. nu-
 mer.

mer. 7. C. de ord. cogn. declar. Fe i i. in cap. suborta. numeri. 3. & 4. de re iud. pro quo est tex. opt. in l. vindicantem 17. cum l. sequēti. ff. de euiet. Bart. in l. Iulianus verum debitorum. num. 10. ff. de cond. in deb. & in l. qui Romæ. §. duo fratres. num. 6. in §. opposit. ff. de verb. oblig. ubi explicat quādo decifum in vno iudicio per viam exceptionis
 30 possit in alio refricari. Fallit si de materia veteri excipiat ad alium casum, & ad alium finem diuersum, nam repelli non debet, quia ex diuersis non fit illatio. l. ult. in fin. & ibi Barto. ff. de calumniator. l. Papinianus, & ibi quoque Bartol. ff. de minoribus, & l. inter stipulantem. §. sacram. ibi. *sed hac dissimilia sunt.* ff. de verb. oblig. ex quibus illud axioma depromitur separatorum separatam esse rationem.

36 E contrario autem generaliter in dubio impedimenta recipi solēt, vt merita cause partium assertionem pandantur ex l. fin. C. si per vim, vel

alio modo. l. Necenius vers. in re. ff. de neg. gest. Barbof. in l. si alienam. num. 5. ff. solut. matrim. Nec ad receptionem impedimentorum oportet quod statim constet de veritate illorum, sed quod exceptionū forma concludat intentum, iuxta tradita per Speculat. in tit. de officio iud. §. de seruitutibus. num. 14.

Sed si iudex impedimenta
 32 admiserit, & postea apparuerit in fine, quod non debuerant admitti, pronuntiat pro non probatis Maranta in pract. pag. 441. nu. 23 Barto. in l. si duo patroni. §. idem Iulianus. num. 11. & ibi Jasson. num. 31. ff. de iur. iurand. Quāuis regulariter si illa probentur, victoriam certam promittunt excipienti, & secundum ea iudex pronuntiare tenetur, iuxta glos. in cap. cū contingat. verb. nihilominus extra de officio deleg. Dec. consil. 84. num. 2. Nam iudex recipiendo articulos, tunc per interlocutoriam pronuntiare censetur illos esse pertinentes, & dicuntur pertinen

tes etiam modicum conferētes ad causam, vt notat Bald. in cap. quoniam de testibus.

33 Rursus aliquando impedimēta, non solum admittuntur, sed etiam, si statim iusta appareant, simul recipiuntur ac habentur pro probatis, sine aliqua præiua pronuntiatione super eorum receptione, quod causa breuitatis optimo cōsilio introductum esse censetur in lite Paul. Rodrigues, cum Ludouico de Mercado, Scriba Paulo da Breu, Ann. 1611. Nam exceptio si est notoria satis est, quod allegetur, nec opus est vt probetur, docet glos. verb. aliās in Clementina appellanti de appell. communiter recepta, secundum Couarru. in cap. Raynuius. §. 11. num. 3. Tiraque. de retract. tit. 1. §. 32. glos. 1. num. 98. Padilla in l. ædiles in fin. C. de seruit.

34 Et dicitur notorium, quod ex ipsis actis apparet, vt dixi infra. cap. 15. num. 4. Aut si impedimenta à iure insint, & in iure consistant, nātunc simul, si admittuntur, habe-

ri etiam debent pro probatis, quia in ijs, quæ insunt sup plere debet Iudex etiam parte non opponente, ita Bart. in l. si vnus. §. pactus ne peteret. num. 20. vers. si verò apparet. ff. de pactis, dixi infra. cap. 22. num. 59. & 60. vbi vi debis exempla.

CAP. IIII.

De exceptionibus peremptorijs.

EX ijs prior est sententia X
l. 1. ff. de re iud. quoniā illa finem, & modum litibus imponit. l. 2. §. fin. C. de veter. iur. enu. l. cum quærebatur. ff. Iud. solu. l. 1. §. fin. ff. ad tertyll. l. transacta. ff. de verb. sign. l. terminato. C. de fruct. & lit. expens. & singulis controuersijs vnum iudicati finem sufficere placuit, vt dicit tex. in l. singulis. ff. de except. rei iud. quia res iudicata facit ius inter partes, & pro veritate habetur. l. res iudicata. ff. de reg. iur. l. penul.

G 3 § pen.

§. pen. ff. de iust. & iur. l. 1. & l. præses. ff. de re iud. Amplia etiam si sententia sit cum alijs habita, dummodo sit cum legitimo contradicatore, à quo ius itidem aliorum pendeat. Vel super iure vniuersali, aut libertatis, vel legitimisationis, aut filiationis, vt in l. ingenuum. ff. de stat. homin. l. 1. §. fin. cum leg. sequenti. ff. de lib. agnos. Alex. in l. sæpe. nu. 76. ff. de re iud. Abb. in cap. pen. num. 17. extra eodem. Couar. pract. cap. 13. num. 5. l. 19. & 21. tit. 22. par. 3. Tiraque. de nobil. cap. 37. num. 2. & sentit glos. 2 in l. & an eandem. ff. de except. rei iud. nisi in casu leg. 2. C. de fid. instru. men. vbi Bald. & in alijs de quibus infra. cap. 21. nu. 10. Secundò, amplia etiam si sententia sit lata in iudicio summario, vt per Bartol. in l. à Dino Pio. §. si super rebus. ff. de re iud. Nanquè sententia lata in iudicio possessorio habente annexam causam proprietatis pariet exceptionē, Molina lib. 3. cap. 13. nu. 22. Sed qui vincitur in possessio-

rio, vincere poterit in iudicio proprietatis, nec obstat exceptio, vt l. si iudex. ff. de liber. causa. cap. veniens o 2. extra de testibus.

Cæterum hæc omnia intellige quando sententia fuerit lata ab eo qui iudicandi ius habet. l. 4. §. condemnatum. ff. de re iud. nec enim dicitur sententia, nisi illa quæ valida est argum. tex. in l. nō putauit. §. non quæuis. ff. de bonorum poss. ff. contra tab. gl. in clem. 1. de sequest. poss. & fruct. Secundò quando sententia lata est super eadem re, causa & iure. l. Iulianus, & l. si mater. §. eandem, & l. cum quæritur cum sequentibus. ff. de except. rei iud. nec .n. refert quod in 2. iudicio sit eadem causa defensionis, quæ fuit in primo, sed quod sit eadem causa petendi, pro ut est casus mirabilis, quem sic summat Paul. de Cast. in l. si vno. ff. de except. rei iud. Tertiò limita nisi denuo scripturæ reperiantur iuxta l. imperatores. ff. de re iud. l. sub prætextu vbi Padilha asserit

ita

ita esse Senatu decisum. C. de transact. Quartò, limita nisi præd. exceptio requireret altiore indagine, quia reseruari solet in processu causæ, vt dixi in cap. præced. nu. 32. Quintò, limita si sententia fuit lata ab obseruatione iudicij, vt quia non probasti secundum Bartol. in l. Iulianus verum debitorem. n. 34. ff. de condict. indeb. præsertim alio agente, vt per Bart. in l. 2 §. 1. num. 4. ff. vi bonorum rapt. Et similiter idem quod dicitur de sententia dicendum est in exceptione transactionis, vt illa sit cum eadē persona, & super eadem re. l. 1. 3. & 4. C. de transact. & fuerit item facta super re dubia Bart. in l. eleganter. ff. de condict. indeb. & aliquo dato vel accepto. Sed quauis illa sit generalis restringitur tamen pro ratione subiecti vt comprobati potest ex ijs quæ dixi lib. 1. cap. 3. nu. 39. Item & infringi potest si dolus ex proposito, vel metus in illa interueniat. l. actione. l. sub prætextu. l. interpositas, C.

de transact. etiam si sit confirmata per Principē vt fun-
dit Molina. lib. 4. cap. 9. nu. 33. de primog. Tertiò idem
4 dico de præscriptione, nisi ius
resisteret, vel alia quæ impe-
diunt præscriptionem vt ha-
bes in lib. 4. cap. 2. num. 10.
De reliquis peremptorijs po-
nit exempla Assinius in pra-
xi. §. 13. cap. 6. & aliud esse
potest ex Ordin. lib. 5. tit. 92.
§. 7. prout in Curia iudicatum
fuit in lite Augustini d'Al-
meyda cum Ioanne Roderi-
co Scriba Aluaro de Moraes,
Anno 1607. Item sententia
5 in præd. exceptione lata non
nocet, si noua causa superue-
niat. l. si mater. §. eandem. ff.
de except. rei iud. quod regu-
lare est, & in hoc multa cu-
mulat Tiraq. lib. 1. retract. §.
8. glos. 7. à num. 4. explicat
Soares in l. post rem. declara-
tione leg. regn. §. pro euiden-
tia. num. 40. Menoch. lib. 2.
cent. 1. casu 19. Imo si igno-
rante ommissa fuerit excep-
tio peremptoria in causa prin-
cipali, poterit illa opponi in
causa appellationis Butrius,

& Abb. in cap. inter Monasterium. col. 6. de re iudicat.

CAP. V.

De Tertio opponente se liti.

Solet autem in processu duorum inter se collitigantium pars aliqua se offerre, & examini causæ se opponere ad vtrumq; excludendū actorem scilicet, & reum, dicens rem super qua contenditur ad se pertinere, quæ oppositio plerumquē dolo, & fraude fit, non alia ex causa quam quod Reus timens iustissimam condemnationem litem differri velit, ideòq; si oppositio fiat iam pendente dilatione ad probandum, vel in causa appellationis iudex non debet supersedere in processu, imò ad ulteriora progredietur, & lis diffinienda erit absq; illius tertij præiudicio, qui nihilominus in separato processu admittetur ad proprii iuris probationem, & ad causam agendam ab initio,

ac si ab alio cæpta non esset, omniaq; sunt cum illo repetenda: huius sententiæ auctor est Innoc. in cap. cum super. col. 3. vbi Felin. num. 17. extra de re iud. Couarru. præf. cap. 14. num. 4. Quod si tertius oppositionem proponat ante initium termini, qui assignari solet ad probationē faciendam, vel in ipso huius termini initio, cum enim id tempus omnibus simul currere possit, nec damnum aliquod cæteris ex huius oppositionis ad misionē irrogari, nec negotium vltius protrahi valeat, æquum videtur eius oppositionem non repellere, imò in iisdem actis oppositio admittetur, quod pluribus iuribus, & rationibus probari potest, & colligitur ex Ordin. lib. 3. tit. 20. §. 31. quantum sit causa sumaria, vt decisum extat in processu Mathiæ Leyte cum Marchione de Villareal, cui medius se opposuit Egydius da Breu vtrumq; exclusurus, Anno 1607. Scriba Cosmo da Guar da.

§. 1.

De Tertio assistente.

CAETERUM si hic tertius qui se liti opponit, venit ad coadiuuandum reum, vel actorem, utq; ei assistat, tunc in eo statu causam prosequi debet, quo prosequabatur ipse principalis. c. ult. ut lite pend. lib. 6. Felin. in c. cum super. num. 15. Extra de re iud. Couar. pract. cap. 13. num. 1. Nec quanuis sit minor, poterit restitui ad probandum, si iam fuerit facta publicatio, uti cauetur Ordin. lib. 3. tit. 20. §. 32. quanuis de iure communi contrarium esse dicendum, ut expressè deducitur ex gloss. in l. si parentes, verbo ex persona. C. de euiction. Afflict. decis. 15. Nec id iniquum videri debet, cum adhuc tertio saluum maneat ius appellandi ad proprii iuris defensionem, vel impediendi executionem in ijs casibus, quibus sibi non nocet res inter alios acta cum principali. Couar. pract. cap.

14. num. 3. col. 3. & cap. 15. Vnde si in secunda instantia iam sit lata sententia, minor assistens non excludetur in Cancellaria per restitutionē in integrum allegare exceptiones, quæ infringant ipsam sententiā, quanuis pars principalis ultra cum illis non audiretur, quod est notabile ad Ordin. lib. 3. tit. 87. §. 1. in fin. ibi, *que desfação.*

Verum Auctor nominatus tenetur sequi forum illius, à quo fuit nominatus ad sui defensionem, nec potest allegare priuilegium sui Iudicis. l. venditor. ff. de iudic. l. 57. tit. 6. par. 1. Ordin. lib. 3. tit. 45. §. 11. Gama decis. 332. Amplia primo, ut procedat etiam si iudex rei delegatus sit, nam quanuis eius iurisdic-tio non sit prorogabilis ad personas in delegatione non expressas. cap. P. & G. de officio deleg. Tamen in terminis, de quibus loquimur iurisdic-tio delegati porrigitur ad personam auctoris, ea nimirum ratione, quam affert Afflict. qui hanc sententiam pro-

probat decis. 227. & tenuit And. Gayl. lib. 1. pract. obserua. 70. num. 2. Secundò amplia vt procedat, etiam si is auctor sit Clericus iuxta sententiam glos. in cap. clericū nullus 11. quæst. 1. quæ seruatur Hispaniæ secundum Coar. pract. cap. 8. num. 3. & in Lusitania iuxta Ordin. lib. 2. tit. 1. §. 11. & in Gallia secundum Fabr. §. fin. col. 2. Inst. de satisdat. Limita primo, nisi vocatus allegaret in competentiam iudicis inter partes principales colitigantes secundum Ancharr. consilio 333. num. 3. quem sequitur Felin. in cap. exceptionem. nu. 25. de except. Secundò limita quod auctor iste poterit allegare suspicionem iudicis, ex tex. notab. in l. si pariter. 9. ff. de lib. causa, quod vt singulare notauit Gayl. vbi sup. obserua. 71. num. 7. Tertiò limita in Rege & Fisco qui si vt auctor fuerit vocatus, ad iudicem patrimoniij Regij debet acta remitti. O. din. lib. 3. tit. 45. §. vlt. & tenuit etiam Barto. & Platea, quos refert Mar

tin. Laudensis de Fisco quæstio. 27. quicquid Bald. in l. 3. col. 2. C. de iure Fisci. lib. 10. Quartò limita nisi iste tertius veniat ad defendendum se ipsum, & rem quam adhuc dicit esse suam, licet alius nomine eius teneat, nam tunc conseruatur in suo foro, vt in Ordin. lib. 3. tit. 45. §. 10. ibi, *per ante o juiz do seu foro*, quæ ordinatio sic declarari, & concordari debet, aliàs non repugnaret tex. in §. 11. statim sequenti, pro qua concordia ponderatur ratio tex. ibi, *pois he demandado por a causa que dis ser sua*, quod est notabile pro declaratione tex. in l. 1. & 2. C. vbi in rem actio, & fundatur ex ijs quæ dixi. lib. 1. cap. 3. numer. 3. Quod ita decidit Senatus in lite Michaelis Leyte cū Duce de Auero, super renouatione emphyteosis, in qua tertius assistens, fuit admissus cum exceptione declinatoria, Anno 1611. Scriba Ioanne de Payua.

CAP. VI.

De litis contestatione.

Quanuis olim de iure communi litis contestatio esset vnus actus substantialis iudicij, adeo vt si omitteretur, totum processum vitaret, vt per gloss. in cap. dudum o 2. de electione. Bartol. in l. prolatam. C. de sent. & interlocut. Auendan. 1. respons. num. 2. & 4. Min sing. cent. 3. obseruat. 174. & dixi lib. 2. cap. 8. Tamen hodie de consuetudine Regni talis error non facit processum nullum, & absq; ea sustinetur, imo causa breuitatis in luctu fuit, vt iudex ex officio teneatur statim in principio dicere litem esse contestatam. lib. 3. tit. 5 1. per quod corrigitur ius commune in auth. libellum. C. de litis contestatione & tollitur controuersia Doctorum, de qua per Mascard. concl. 434. Sed non de ista, sed de propria, & stricta litis contestatione, quæ per responsionem partis inducitur,

intelligenda est lex regia, cū illa sit pænalis, in lib. 3. tit. 36. ibi, *se quizer decer*, pro vt in terminis decidit Senatus in lite Gaspar de Faria cum Alonso de Cisneros, Scriba Iorgeo Fernandes, Anno 1611. Et in hoc etiam sensu accipienda est Ordin. lib. 4. tit. 13. §. 10. ibi, *do tempo*, quæ obseruatio ad praxim vtilis erit, & vera videtur attenta dispositione iuris communis, vbi litis contestatio tunc solum dicitur, quando fit responsio contraria ad libellum actoris, vt in cap. vn. iun. gl. ibi, extra de litis contestatione. cap. dudum o 2. de electione. Iudicauit in terminis Senatus in lite Andreæ de Castro, Scriba Christophoro Ribero, Anno 1610. quæ decisio sustinetur etiam ex traditis à Gama descr. 147. nu. 2. in fin. Licet contrarium consuerit postea idem Senatus in lite Ludouici da Cunha cum Cathalina de Atayde, Scriba Antonio de Freytas, ex eo quia moratoria rei cunctatio quo ad hunc effectum habetur

tur pro litis contestatione, vt per Bald. Alber. & Iass. in l. si eum. §. qui iniuriarum. ff. si quis caut. & tenuit etiam Tiraq. lib. 1. retract. §. 15. glof. 2. num. 5. Conciliari tamen pos sunt prædict. duæ decisiones, vt prima procedat quando reus habuit iustam causam iudicium subterfugendi, & non contestandi. Secunda vero decisio procedat quando constiterit dolosè reum litē frustrari, differre, & cunctari, nam tunc ne ex suo dolo fructus lucretur, moratoria eius cunctatio in eius odium habetur pro litis contestatione quo ad fructus restituendos, ita nuncupatim voluit Faber quem citat Tiraq. vbi sup. num. 8. cum sequentib. Inde etiam alius effectus infertur vt scilicet etiā post libellum oblatum ante contrariam partis responsionē possit actor ab instantia desistere sine eo quod teneatur desistere ab omni causa, vt per Senatū in lite Vasco Fernādez cum Frācisco de Lemos Scriba Valentin. da Costa,

quod notari licet pro declaratione tex. in l. postquam liti. C. de pactis. Item alius effectus est vt post litem contestatam non possit actor mutare libellum, nec addere vt dixi infra cap. 10. & cap. 11. in princ. Et ex ijs etiam infertur declaratio ad Ordin. lib. 4. tit. 39. §. 2. ibi, *antes da lide contestada*, vt intelligatur de propria, & vera litis contestatione, de qua supra, & ita praticari vidi.

CAP. VII.

De iuramento calumnie.

Post litis cōtestationem sequitur iuramentum calumnie, quod qui recusaue- rit, siue actor, siue reus cadit à causa. Dummodo tamen præcedat iussus iudicis secundū Paul. in l. 2. §. quod si actor. C. de iur. iur. propter calum. & pars statim insistat, & indicetur, nam si per dissimulationem, sine vlla sententia, in causa progrediatur, nō

ideo

ideo processus reddetur retro nullus vti olim erat de iure communi secundum Mathesal. singul. 6. Ferrar. caut. 12. ante Ordin. lib. 3. titul. 63. per quā prædicta cautela euiatur.

CAP. VIII.

De compensatione, & reconuentione.

Reus conuentus si quid ab actore consequi sperat, habet duplex remedium repellendi. Primum est per viam compensationis, quod non semper habet locū, præsertim si non sit liquidum ex alterutra parte. l. vltim. C. de compens. quāuis ad hoc vno modo cauit Capola. cap. 83. alio Bart. in l. 3. ff. de stat. lib. Secundum remedium est reconuentionis, per quod Reo plenius consulitur corā eo demmet Iudice siue ille sit ordinarius, siue delegatus ad instantiam tantum actoris, vt per Bartol. in auth. & con-

sequenter. C. de sent. & inter locut. Marant. in specul. aduocat. 4. par. dist. 6. num. 11. pa. 151. limitata sic lege Regia in lib. 3. titul. 33. §. vlt. vbi loquitur de delegato ad instantiam vtriusq;. Et siue ille sit ad certam speciem causarum, vel personarum specialiter deputatus, quales sunt in hac vrbe Iudices pupillorum, & rerum Indiarum, vel residuorum, Marant. vbi sup. num. 19. vers. 5. quæro. Nisi eius rei super qua mutuo petitur per reconuentionem iudex incapax sit, Ordinatur vbi sup. §. 5. quæ sic debet intelligi, & concordari cum alia, Ordin. lib. 2. tit. 1. §. 1. notauit Bartol. vbi sup. num. 6. & 19. quem sequitur Paul. ibi, num. 2. Sed qui obijcit compensationem debiti sibi iam soluti, an teneatur pœna dupli, de qua in Ordinatur. lib. 3. tit. 36. Bart. dicit quod sic in l. amplius non peti in final. verbis. ff. rem ratam habet. Contrarium tamen defendi potest, quia cum sit pœnale, non debet extendi. l. inter-

interpretatione. ff. de pœnis.
Sed non est discedendum à
Bartol. quia & is, qui com-
pensat, verè actor dicitur. l.
neq; . C. de compens. imo &
is tenebitur pœna stelliona-
tus. l. si fideiussor. 29. §. in om-
nibus, in fine. ff. mandati.

CAP. IX.

De libello responsorio Rei.

IN ista repulsione quia reus
inefficitur actor. l. i. ff. de ex-
cept. poni debet specificè ra-
tio, & causa per quam Reus
concludat suam responsionē
& defensionem, ita vt eam
non in genere, sed in specie
proponat secundum Bartol.
in d. l. i. num. 6. & 7. Felin. in
cap. pastoralis. col. 5. extra de
except. Et vbiq; fecerit
mentionem in suis articulis
de aliqua scriptura, illam of-
ferre tenetur sicut & Actor.
l. i. ff. de edendo. Alias articu-
li deleri debent ex Regia Or-
dinat. lib. 3. titu. 20. §. 25. Nec
edere videtur, qui totam scri-

pturam non edit. l. i. §. fin.
vbi glos. verbo edere. ff. eden-
do. l. veluti, ibi, vel minus ple-
nè editum. ff. edendo. l. vbi
ex igitur. vers. dolo autem. ff.
eodem. Nisi talis scriptura sit
penes partem aduersam, nam
tunc non tenetur eam offer-
re Abb. in cap. i. de probat.
Bart. in l. si legatum. ff. de edē-
do. Vel nisi scriptura de qua
fit mentio fuerit inter alias
personas; nam potest articu-
lari de illa, etiam si non offe-
ratur, vt tradit Vallasc. de iur.
emphyt. quæstio. 7. num. 35.
Vel nisi petatur licentia ad ar-
ticulandum de tenore illius,
& de eius ammissione, nam
in ijs casibus prædict. Ordin.
limitatur ex auctoritate deci-
sionis Senatus in lite Ludo-
nici Aluares da Costa, cum
Vicentio Monteiro, Scriba
Dominico de Pina, Anno
1607. Et quia qui offert in-
strumentum, censetur fateri
omnia in eo contenta, vt in
l. cum precum. C. de lib. caus.
Bartol. in l. post legatum. nu.
2. ff. de ijs quibus vt indigni-
Ne aliqua eius capitula pro-
du-

daenti noceant cautè ali-
 qui dicunt illud producere
 quatenus contra se non facit
 secundum Bald. in cap. cum
 dilectus. num. 15. de consuet.
 Sed contra cautela est, vt ad-
 uersarius dicat, ego reprodu-
 co eandem scripturam quan-
 tum pro me facit, secundum
 Butrium in cap. cum olim de
 censibus, & resoluit commu-
 niter Franc. in cap. imputari,
 ad fin. de fid. instrum. quan-
 uis alij præd. cautionem ni-
 hil prodesse magis putet, quo-
 rum dicta nititur ad concor-
 diam reducere Masc. concl.
 916. ex num. 15. Igitur ista
 repulsatio semper admittitur
 in audientia, si & in quatum,
 idest si pertinet, & in quan-
 tum pertinet, quod alibi dici-

tur (saluo iure impertinen-
 tium, & non admittendorum)
 nam impertinentes articulos
 non esse admittendos colli-
 gitur ex l. C. in l. si duo patro-
 ni. §. idem Iulianus. ff. de iu-
 re iurand. Bart. in l. ad proba-
 tionē a 1. 2. notab. C. de pro-
 bat. Vestrius in pract. cap. 14.
 & 15. lib. 1. Masc. concl. 132.
 de probat. Vnde ista clausula
 (si & in quantum) efficit ne
 attendatur admissio, vbi ar-
 ticuli impertinentes reperiā-
 tur, si credimus Bart. in d. l. si
 duo patroni. §. idem Iulianus
 Bald. in l. fin. in fin. C. qui le-
 gitim. personam. Crauetta
 consi. 23. Marc. decif. 565. &
 567. 1. par. Felin. & commu-
 niter omnes in cap. cum con-
 tingat de officio delegat.

Contrariando dizem Pedro & sua molher.

R.R. contra Mart. & sua molher, &c.

P. *Que na instituição do morgado que fies Lourenço, somente
 excluyo femeas no mesmo grao, & linha, & antes faltando
 no mesmo grao varão, admittio femeas, assi no primeiro, co-
 mo nos demais chamamentos que fies dos seus descendentes,
 & collateraes.*

P. *Que elle Pedro he filho de Isabel irmã de Geronymo, ultimo
 possuydor*

possuydor do d. morgado, o qual he falecido sem filhos, & assi
por f. litar naquele grao varaõ, como auia de succeder sua mãy
se fora viua, com muito mais razãõ elle R. por ser tambem
varaõ.

Petit admitti, &c.

*De primo & secundo articulo
pro masculino ex femina.*

5 **Q** Vanuis testator voca-
uerit masculos, & in
eorum defectu filias fœmi-
nas, non inde censetur ex-
clusus, imo est admissus mas-
culus ex femina. Primò, quia
de rigore, & propria nomi-
nis significatione, masculo-
rũ appellatione cognati mas-
culi comprehenduntur auth.
de hæred. ab intest. ven. §. nos
igitur, ibi, quiq; ex masculo-
rum, &c. quẽ tex. ad id alle-
gat Fulgos. confi. 86. num. 4.
Ant. Rub. confi. 22. num. 7.
ad idem etiam allegari solet.
l. i. C. de cond. inst. iun. do-
ctrina Paul. ibi num. 4. & li-
cet hæc iura non probent eã
sententiam ad quam allegan-
tur, verissima est, & pro ea
est melior tex. in auth. sicut
hæreditas. C. de legit. hæred.

iun. l. i. C. quando mulier, &
dubitari nõ potest quin mas-
culorum appellatio compre-
hendat masculos cognatos,
secũdum communem vsum
loquendi, cui standum est. l.
librorum 50. §. quod tamen
Cassius versicu. nam & ple-
runq; ff. deleg. 3. à qua pro-
prietate non est recedẽdum,
nisi appareat euident contra-
ria voluntas. l. non aliter. ff.
eodem. l. ille aut ille. §. cum
in verbis. ff. deleg. 1. Secundò 6
pro hoc masculino facit tex. in
cap. 1. de eo qui sibi, & hæ-
redibus. vers. tandem, quem
ad hoc induxit Grego. in l. 3.
tit. 13. par. 6. verb. *mugeres*.
col. 6. vers. sed quid si, vbi scri-
bit, quod si conditor maiora-
tus vocauit masculos, quos
voluit semper præferri fœmi-
nis, deficientibus masculis
admittentur ad maiorum
masculi ex fœminis, in cuius
senten-

sententiam citat etiam An-
 char. confi. 359. num. 3. Paul.
 de Castro in l. 1. C. de cond.
 insert. idq; asserit Greg. ma-
 ximè procedere in maioratu,
 in quo sunt villæ, castra, iu-
 risdictio, nam tunc testator
 præferens masculos videtur
 considerare fragilitatem mu-
 lierum, quibus dominari non
 conuenit, eandem etiam sen-
 tentiam sequitur Bald. confi.
 133. lib. 2. & repetit idem Bal.
 in l. quoties. num. 6. C. de suis
 & leg. hæred. & in cap. signi-
 ficauit. num. 1. de rescript. &
 ferè in eisdem terminis Ant.
 Gom. in l. 40. taur. num. 62.
 7 vers. quarto facit. Præterea
 pro hoc sæpe consuluisse as-
 serit Mantica de coniecturis.
 lib. 8. tit. 18. num. 6. & 19. &
 per integrum illud consilium
 multis rationibus & Docto-
 rum testimonijs hanc par-
 tem tuetur, & ipsum etiam
 defendit Pelaes de maior. 2.
 8 par. quæst. 6. nu. 67. Vltèrius
 pro hac parte facit, quia quo-
 tiescunq; conditor maiora-
 tus masculos ad successione
 vocauit, & eis extantibus no-

luit fœminas admitti, non ta-
 men causa conseruandæ ag-
 nationis, sed ex prædilectio-
 ne sexus propter fragilitatē
 mulierum, quibus dominari
 non licet, vt supra dixi, vel
 ex eo quod ipsi masculi susti-
 neant onera familiæ, fœmi-
 nis vero sufficiat competen-
 tem dotem assignari, vt per
 Molin. lib. 3. cap. 5. num. 26.
 Vel ex eo quod honorem, &
 dignitatem masculi tueatur,
 iniurias propulset, atq; illa-
 tas vendicent, vt inquit Ce-
 phal. consil. 306. nu. 72. lib. 3.
 Pròculdubio in hoc casu cer-
 tum est vocatis masculis in-
 telligi vocatos masculos ex
 fœminis descendentes, quia
 ex vi, & proprietate vocabuli
 negari non potest, quod mas-
 culorum appellatione com-
 prehendantur masculi descē-
 dentes ex fœminis quam cō-
 clusionem in terminis tenet
 Rub. confi. 22. num. 3. Corn.
 confi. 246. lib. 2. Ruyn. con-
 fil. 43. lib. 1. Bolognin. cōf. 63.
 Capol. consil. 7. Brun. tracta.
 de statut. fœm. exclud. art. 3.
 Molin. lib. 3. cap. 5. num. 48.

Pelaes dict. quæst. 6. num. 55.
 & 58. asserens hoc esse de mē-
 te omnium scribentium. Et
 9 confirmatur, quia conditor
 vocavit in defectu masculo-
 rum filias, eiusquē descen-
 dentes, ita ut ijs deficientibus
 ad collaterales masculos de-
 veniret successio, quo casu
 dubiū non est masculū ex fœ-
 mina censeri vocatū ea ratio-
 ne, quia ex quo personæ ipsæ
 honoratæ non poterant esse
 agnatæ, nō censetur cōsidera-
 ta agnatio, sed qualitas mas-
 culinitatis, ita in terminis
 Anchar. consil. 339. col. 3. &
 4. Dec. consil. 303. num. 8. do-
 cent Aret. col. pen. & Socin.
 num. 59. in l. Gallus. §. nunc
 de lege velleia. ff. de lib. &
 posth. Molina & Pelaes ubi
 10 sup. Nec obstat quod testator
 vocavit filios cum qualitate
 masculinitatis, & sic videtur
 voluisse conservare agnationem,
 quia illud non procedit
 quoties qualitas masculini-
 tatis ad certos gradus, &
 personas restringitur, nam
 tunc conservandæ agnationis
 ratio ulterius non extēditur,

limitata enim causa limitatū
 parit effectum. l. in agris, de
 acq. rerum dom. l. age cum
 Geminiano. C. de transact.
 cum alijs adductis à Mieres
 de maior. quæst. 6. num. 106.
 & ita limitat Imol. in l. si ve-
 ro. §. de viro ad fin. ff. solut.
 matrimonio, quem sequuntur
 communiter DD. quos re-
 fert Molin. lib. 1. cap. 5. n. 37.
 & lib. 3. cap. 5. num. 10. & 18.
 Pro quibus ego ultra ipsos
 considero, quod de persona
 ad personam non fit regula-
 riter extensio. l. commodissi-
 mē delib. & posthu. secundū
 interpretationem quam assi-
 gnat ad eam. l. Bart. in l. Gal-
 lus. num. 9. cui subscribit Cu-
 man. in d. l. commodissimē.
 num. 3. Ripa in l. 1. num. 82.
 ff. de vulga. Soar. in l. quo-
 niā. amp. 1. num. 11. l. ass. con-
 sil. 220. col. 4. lib. 2. Vnde in
 eo casu quo conditor maio-
 ratus statuit, quod non suc-
 cederet fœmina nisi quando
 non reperiretur masculus, Se-
 natus contra fœminam agna-
 tam admisit cognatum in li-
 te Ducatus de Veragua, pro
 domi-

domino Nuno Colon, Anno
1604. pro quo ego consului.

C A P. X.

De libello replicationis.

Replicatio iuuat, & for-
tificat libellum pro vt
notat Bald. in l. fin. quæst.
17. num. 38. C. de hæ. instit.
nam replicatio habetur pro
libello, glo. in l. quæsitum 31.
§ fin. ff. de pecul. Gam. de-
cis. 330. num. 2. Vnde si illa re
pugnaret, & esset contraria
libello non admitteretur, Af-
flict. lib. 2. feud. fol. 55. tit. de
controuerfia inter Episcopū
& Vassal. num. 6. Nec enim
permittitur auctori actionem
mutare post litem contestatā
secundum glof. & Bartol. per
tex ibi, in l. edita. C. de eden-
do, iudicauit Senatus Neapo-
litan. in fortioribus terminis
secundum Afflict. decis. 60.
Vnde in hoc casu reus pote-
rit impedire replicationem
compellendo agentem, vt pri-
mā causam prosequatur iux-
ta authen. qui semel C. quo-
modo, & quando Iud. Aut pe-
ter absolui, nec admittet, vt
actor mutet actionem secun-

dum cautellam, quam comi-
niscitur Pinel. in l. 2. 3. par.
cap. 3. num. 25. de rescind.
Sed tunc actor desistet à prio-
ri actione, & tantum prose-
quetur deductam in replica-
tione secundum Dec. in d. l.
edita. num. 53. soluens prius
expensas interim factas, pro
vt tradit Salicet. in l. postquā
liti. num. 19. C. de pact. Sed si
replicatio non opponatur, ex-
ceptio habebit locum Dec.
confi. 84. num. 2. Ideoq; repli-
catio (oportet) vt offeratur
in termino, aliās repelletur
actor, & non auditur Ordin.
lib. 3. tit. 20. §. 19. In quo An-
gel. Arer. in rubrica Instit. de
exception. num. 23. ad fin. ad
monet caufidicos vt sint cau-
ti & elapso termino perēpto-
rio accusent contumaciam,
& iudex ad ipsorum petitio-
nem instanter super hoc pro-
nuntiet, videlicet titium fuisse
contumacem in termino,
& de cætero non fore super
illo audiendum, quod dicit
idem sensisse Bald. in l. diffi-
mari. C. de ingen. & man. Sa-
licet. in l. si ea. C. qui accusar.

non poss. eandem cautelam
posuit Capola. cap. 164. Et
idem etiam censuit Natta in
Clemen. sapè. §. & quia. col.
14 de verb. signific. Felin. in
cap. licet causam. nu. 17. vers.
limita 4. de probat. & vide-
tur sentire Ordin. vbi sup.
ibi, *o juiz os mandara pre-
goar, & ibi os lançara*. Et qui-
dem hac cautela semper huc
vsq; fuere vsi aduocati nostri
temporis, sed iam praxi re-
ceptum est necessariam non
esse accusationem contumaciae,
sed ipso iure absq; peti-
tione partis elapso termino
ab ipso Scriba dari mandatū
de capiendo processum con-
tra aduocatum, & si in illo
non reperitur responsio, re-
manet pars repulsa, & pro-
greditur in causa, quæ praxis
sustinetur ex eo, quia attentā
Ordin. Regia omnes termini
hodie sunt iam peremptorij,
& à lege inducti in lib. 3. tit.
20. §. 44. ibi, *sejam anidos por
lançados do que ouuerão de
vir, posto que à parte contra-
ria não accuse sua cōsumacia,
& ibi, não sera necessaria ou-*

*tra obra mandado, pronuncia-
ção do julgador*, quasi termi-
nus iste legis sit statutus in
modum præscriptionis, ita
Felin. in d. cap. licet. vers. limi-
ta. 3. cui sententiæ conuenit
tex. in l. quinquaginta, & in
l. siue oportet. §. 1. & §. con-
sequens. ff. de excusar. tut. vbi
non auditur elapso termino
50. dierum, qui datur ad ex-
cusandum Alex. in l. insulam
num. 34. ff. de verb. oblig. Bal.
in l. exceptionem. C. de pro-
bat. Abb. in cap. cum in tua
ad fin. qui matrimonium ac-
cusar. poss. & ratio est, quia
fortior est dispositio legis ad
excludendum, quam disposi-
tio hominis, nam lex nō sup-
pletur per Iudicem, & ideo
terminus legalis prorogari
non potest, auth. de exhib.
reis. §. suscepto, nam ex termi-
no iuris oritur quædam inter-
locutoria, à qua non appella-
tur. l. si qua pœna. ff. de verb.
signific. Masc. de prob. concl.
1235. num. 36. Quod tamen
limita nisi pars reiecta alle-
get impedimentum ex clau-
sula generali, & plerūq; pars
admitte-

admittitur si adhuc res est integra, prout erat tempore assignati termini, & ius aduersari non sit factum de terius glos. in Clein. s. p. s. & quia vers. non obstante de verb. signific. & videtur tex. pro hoc in l. mancipiorum. ff. de option. leg. vbi si datur alicui terminus ad eligendum, & post terminum electio trans-

feratur in te, tamen elapso termino potest mora purgari, si ius aduersarij non efficiatur deterius, similis tex. in cap. si tibi absenti de praben. in 6. vbi lapsus termini ad acceptandum beneficium non nocet re integra, quin post terminum lapsum possit acceptari, & forma hæc est.

Replicando, &c.

P. *Que o fundador do morgado da contenda, não somente por palavras claras, mas por coniecturas muy expressas quis que este morgado não viesse a femeas em quanto ouuesse varão, posto que fosse de mais remoto grão, porque*

P. *Que o fundador teue intento de cōseruar sua agnação, a qual não se conserva pelas femeas, senão pelos varões, chamandoos sempre, & excluyndo as femeas.*

De primo articulo. Pro masculo agnato, contra cognatam.

4 **I**N primis contra cognatū expenditur tex. in l. si viua matre. C. de bon. matre. vbi nepos non debet esse melioris conditionis, quam filius, vnde Paul. in l. gallus. § nūc de lege. dicebat in emphiteosi accepta pro se, & libe-

ris masculis nepotem ex femina non posse admitti, quoniam mater eius, si viueret, excluderetur, deinde expenditur doctrina Bartol. in l. liberorum. num. 14. & 26. ff. de verb. signific. quæ est recepta communiter secundum Pinel. in dict. l. si viua matre. num. 19. Gomes in l. 40. taur. num. 61. Molin. lib. 3. cap. 5. num. 1. Pelæus 2. par. quæst. 6.

4 num. 52. pro quibus est.
 l. illam. C. de collat. vbi ne-
 pos subintrans in locum ma-
 tris in eadem portione succe-
 dit, quā mater habitura esset,
 & in l. fin. C. de natur. lib.
 vbi prohibitio facta filio ex-
 tenditur ad nepotem vbi est
 eadem ratio, deniq; est tex.
 in cap. 1. §. hoc autem notan-
 5 dum de ijs qui fæud. dar. poss.
 in quo fœminæ non succe-
 dunt, nec eorum filij admit-
 tuntur, cum de fæudo ad ma-
 ioratum passim argumen-
 tur DD. vt constat ex Bald.
 in l. cum antiquioribus. n. 2.
 C. de iur. deliberand. Couar.
 lib. 3. var. cap. 5. vers. 6. Maxi-
 mē cum ratio illorum iuriū
 militet etiam in alijs disposi-
 tionibus. Ea enim est quia nō
 debet quis melioris esse con-
 ditionis, quā auctor eius fuit.
 l. non debet. l. quod ipsis de
 regu. iuris, quam rationem in
 d. §. hoc autem assignat Iser-
 nia. num. 9. vbi eleganter Bal.
 inquit successionem non de-
 bere fieri per saltum, & ideo
 oportere vt gradus antea sit
 successibilis argument. l. tria

prædia de seruit. rustico. præd.
 Destructo namq; antecedenti 6
 sequitur consequentis destru-
 ctio. l. 1. ff. de officio eius. Fa-
 cit ratio tex. in cap. licet ex
 quadam de testibus, cum sa-
 tis sit absurdum eos admitti,
 quorum repellerentur aucto-
 res, vnde Ioan. And. in addit.
 ad Speculat. in tit. de success.
 ab intestat. scribit quod si quis
 aliquem hæredem instituerit,
 & substituat alium sub con-
 ditione, si sine liberis mascu-
 lis deceferit, si institutus de-
 cedat relicto nepote ex filia,
 non videtur defecisse fidei-
 comissi conditio, & ideo sub-
 stitutus admittetur, quam sen-
 tentiam plures secuntur, quos
 Molina refert vbi sup.

CAP. XI.

De libello Triplicationis.

AN in causis summarijs
 duplicatio, & triplica-
 tio daretur? magis obtinuit à
 Senatu illam dari, vti in ordi-
 narijs, in lite Martini Alfossi,
 Scriba

Scriba Bertolameo Moro,
Anno 1609. Vnde in causa
habilitationis hæredū tripli-
cationem admitti à Senatu
quoq; decisum fuit. Item an
post oblatum libellum tripli-
cationis possit actor addere
suo libello replicationis? dubi-
tatum fuit in lite Bertolamei

Thomas cum Francisco de
Freytas, Scriba Valentin da
Costa, Ann. 1611. Vbi tamē
decisum extat actorem nihil
addere nec mutare posse, vt
quia post terminum elapsū
non dicatur res integra secū-
dum Bald. in l. si eo tempore.
C. de remiss. pignor.

Triplicando dis, &c.

- P. *Que no chamamento primeyro que ses o fundador para o dito
morgado de seus filhos, despois de os auer nomeado aos va-
rões, & seus descendentes deles varões por linha masculina,
logo chamou a falta deles a suas filhas, & nas demais susti-
tuições tornou a fazer o mesmo modo de chamamentos nos
netos do primeiro chamado.*
- P. *Que no cabo pos hũa clausula, & disse, que pelo mesmo modo
& maneira se soccedesse nos demais descendentes seus, ou
transuersais, adonde entrasse o dito morgado.*
- P. *Que quando a falta de filho ou neto varão se chama a filha,
não se tem respeito propriamente a agnação.*
- P. *Que a may delle R. esta en grao & linha mais chegada, a qual
seu filho re presenta.*

*De secundo Articulo Triplica-
tionis. Ex quibus colligatur
voluisse testatorem eun-
dem modum succe-
dendi in seqq.*

Substit.

2 **D**ixi ponderanda esse
illa verba, succedasse

así, & da mesma maneira,
quæ omnimodam similitudi-
nem significant, & includūt
in se eundem modum succe-
dendi, secundum Bart. in ex-
trauag. ad reprimendum ver-
bo, pro vt, sequitur Bald. &
Lass. in l. pen. C. de institut.
Alex. consi. 9. num. 10. lib. 1.

Nam illa verba habent relationem ad præcedentes substitutiones factas, & primo nominatas, ex qua relatione idem modus præcedens inest in referente. l. asse toto. de hære. inst. l. si ita scripsero. ff. de cond. & dem. Quomodo verbum *asse*, similitudinem denotat. l. quæsitum. §. peto. l. qui habebat. §. fin. leg. 3. l. libertas. §. hæc scriptura, de manumissi testam. Bart. l. quibus diebus. §. terminus. 2. col. ff. de con. & dem. Aymo. consil. 25. num. 26. ubi dicit dictionem (ita) esse restrictivam ad præcedentia. Et verbum, semper, idem importat, quod omni casu secundum Rom. consil. 166. col. pen. Et dū dixit testator *succedasse assi*, aperte significavit illis verbis, ordinem in principio expressum servandum esse in omnibus, qui in locum deficientium subrogarentur.

De tertio articulo. An ex vocatione femine, agnatio censeatur exclusæ.

Quoties in aliqua parte dispositionis femina aliqua inuitatur ad successionem, non censetur habita ratio conseruandæ agnationis, iuxta celeb. consil. Bald. 473. lib. 5. ubi probat tunc censi conseruatam agnationem; quando femina semper excluditur, & nullo casu admittitur, & plures refert Molina lib. 3. capit. 5. num. 50. & ultra ipsos Paul. in l. gallus. §. nunc de lege. num. 8. quem refert & multis comprobatur Meres d. quæst. 6. num. 64. vers. 2. dicta communis.

Sed hæc sententia limitatur, ut non procedat, quando institutor feminas vocauerit in subsidium, non ex prædilectione, sed eas relinquendo in dispositione iuris communis; tunc enim censebitur voluisse conseruare agnationem interim dum superest aliquis masculus agnatus etiā remotissimus iuxta doctrinam Decij in consil. 364. num. 2. dicentis quod si statuto prohibeantur succedere feminae, quandiu

quādiu supersunt masculi, non ex eo sequitur fœminas esse vocatas, sed remanere in dispositione iuris cōmunis, inducta enim ad exclusionē non debent operari effectum contrarium. l. legata inutiliter de leg. 1. l. legata inutiliter ff. de adim. leg., quod in alio proposito rectē comprobatur Pelas. d. quæst. vers. quibus non obstantibus. num. 101. Facit doctrina Ancharran. & Florian. inter consilia Ancharran. consil. 359. ubi docet, quod si testator masculos, & descendentes eorum vocaverit, licet postea fœminas in eorum defectum admiserit, masculus agnatus etiam remotior excludet quancūq; fœminam & masculum cognatum, & etiam proximiorē, quam doctrinam bene fundat Greg. in l. 3. tit. 13. par. 6. verb. *mugeres*. vers. 2. præmittendum, docens propter talē vocationem fœminarum nō fuisse recessum ab agnatione prius expressa.

Pro cuius pleniori intelligentia, & confirmatione ob-

feruo fundatorem maioratus ad vocationem fœminarum descendere quasi coactum, ne bona libera manerent; nam evenire poterat, ut masculi agnati, quales ipse ad suam successionem desiderabat, deficerent; atq; ita in ultimo masculo viderentur ipsa bona manere libera, & alienabilia argum. l. qui solidum. §. prædium deleg. 2. & in terminis ita respondet Bertrand. consil. 46. num. 8. lib. 1. docēs, quod quando fœminæ non sunt inuitatæ, nec substitutæ, ultimus masculus potest libere de bonis testari, probat late Iass. consil. 164. num. 2. lib. 4. & in consil. 3. lib. 1. quavis contrariæ partis auctores plures referat Mieres in 3. p. quæst. 6. num. 44. & 4. p. quæstio. 29. num. 2. col. 3. illius num. ad finem. Quò fit, ut in hoc casu conditor maiora tus qui perpetuam esse cupit suam successionem per subrogationē eorum, qui essent de suo genere iuxta l. cum debere colūnam deseruit vrb. præd. l. proponebatur. ff. de iudit.

iudit. & l. sicut. §. fin. quod cuiusque vniuersis. nomine, deficientibus masculis prudenter fœminas, & earum progeniem admiserit, ne fortè existimari posset in ultimo masculino maioratum expirasse; atque ita ad conseruationem agnationis, quam prædilexerat, defecisse non videtur, interim dum superesset aliquis, per quem ea conseruari posset; desideria enim morientium ex arbitrio viuentium, non sine iusta ratione interpretanda sunt. l. quoniam desideria. C. de natur. lib. Superior autem interpretatio proculdubio arbitrio testatoris, si viueret, conueniret. Atque ideo in conflictu eorum omnium, qui erant cognati, illum, qui ex matre, tantum descendere præferri illis, qui ex matre, & auia. censuit Senatus Castellæ, in lite Comitatus de Cisuentes, anno 1613.

In quarto articulo, ibi, a qual seu filho representa.

8. **R**epresentatio tunc de muni admittitur, si aliqd

ex voluntate testatoris non appareat vt in Ordinatio. lib. 4. tit. 100. §. 3. Nā prouisio hominis facit cessare prouisionem legis Tiraq. in l. si vnquam. verb. liber. num. 8. & 9. Molina lib. 1. cap. 2. num. 27. Et in dubio videtur testator se conformare cum dispositione iuris. l. si duo. acq. hære. l. hæredes mei. §. cum ita. ff. ad Trebell. Vnde verba illa, *oque elle ordenar, & dispuser, se guardara*, ad dispositionem expressam institutoris necessario sunt referenda, cum id dispositum dicatur, quod ex verbis dispositionis euidenter constet, & non coniecturis tantum deducitur secundum Dominic. in cap. 1. §. licet. num. 5. de procurat. in 6. & comprobatur ex adductis in terminis per Molinam. lib. 3. cap. 8. num. 2. cum sequentibus. Tu tamen dic sufficere tantam voluntatem ex verbis, aut mente testantis iuridice deductam. Cum voluntas non tantum dicatur, quæ expressa est, sed quæ tacite, & per coniecturas ex verbis deducitur

ducitur. l. cum virum. C. de fideicom. l. pen. deleg. 1. l. cum proponeretur. l. qui solidum deleg. 2. l. 3. C. de lib. præterit. l. licet imperator deleg. 1. singular. tex. in l. titius. §. 1. de liber. & posth. & in terminis Paul. Parisi. consil. 38. num. 13. vol. 2. Dec. consil. 1. 15. & 38. Tyb. Decian. consil. 63. nu. 7. vol. 2. Auend. in l. 40. Tau. gl. 20. nu. 2. & 4. & ibi Palat. nu. 22. & 29. Castillo. num. 30. Greg. in l. 3. tit. 13. pa. 6. verb. *mugeres*. col. 7. ad fin. versic. Ideoq; dicendum est, quos refert Molina. lib. 3. cap. 8. nu. 5. Et confirmatur ex eo, quia expressum etiam est illud, quod ex verbis inferitur, seu deducitur, licet illud non exprimatur. Et scriptum dicitur quod ex scriptis colligitur Angel. in l. quoties. ff. de hæ. insti. Bart. in l. si fideiussor. §. meminisse. nu. 1. in fin. ff. deleg. 1. resoluit Dec. consil. 68. col. 4. Cepha. consil. 74. num. 10.

10 Vnde primo representatio cessabit, si conditor maioratus ad successionem voca-

uerit filium, vel successorem, qui tempore successionis maior existat, nam tunc filius secundo genitus admitteretur excluso nepote si i primogeniti, qui in vita aui præ mortuus fuerit vt tenuit Ancharr. consil. 82. num. 11. Alciat. consil. 579. num. 4. Dec. consil. 443. in fin. Soc. consil. 87. vol. 3. & in l. si cognatis. nu. 5. de reb. dub. & alij quos refert Molin. lib. 3. cap. 8. nu. 18. & confirmat multis rationibus, & auctoritatibus. Auenda. in l. 40. gl. 17. ex num. 18. Et comprobatur quia verba illa (*filio mayor*) secundum naturalem, & non fictam significationem sunt accipienda. l. fin. C. de ijs, qui ven. æta. Et quando filius vocatur cum aliqua qualitate, quæ non reperitur in nepote, nepos non continetur appellatione filiorum, vt in specie pro patruo considerauit Alexan. & Iass. quos refert Auend. vbi sup. num. 19. Iudicauit ita Senatus ex ijs, in lite Simonis da Cerpa cum Blanca Florina, Scriba Iorg. Fern. ann. 1618.

Con-

II Contrarium tamen tenue
runt non nulli quos refert
Molin. lib. 3. cap. 8. num. 19.
& Tiraquel. de primog. qua-
estio. 40. num. 11. & quaest. 41.
num. 4. Peralt. in l. cum ita.
§. in fideicommissio. num. 15.
deleg. 2. Et ultra ea, quæ ab
istis auctoribus pro nepote
allegantur, illa argumentatio
pro eo magis vrget, scilicet,
quod cum omnes descenden-
tes sint vocati ordine succes-
sivo (pro vt est in materia
maioratus) inde fit vt tales
descendentes in secundo gradu
censeantur vocati secundum
glos. receptam in l. gallus. §.
quidam recte. ff. de lib. & posth.
vbi Paul. explicat & probat
Soc. Ergo videntur inuitati
per substitutionem compen-
diosam, scilicet, vt eo casu
quo proximus non succedat,
censeatur vocatus sequens in
gradu per substitutionem vul-
garem, quæ etiam habet locum
in legatis, & fideicommissis.
l. vt hæredibus. ff. delegat. 2.
Et eo casu quo non succedat
primus censeatur vocatus se-
quens in gradu per fideicom-

missum, quod aperte proba-
tur ex doctrina Bart. in l. cen-
turio. num. 32. ff. de vulgar.
recepta communiter secun-
dum Rip. ibi. num. 146. Al-
ciat. num. 96. Alex. conf. 162.
num. 1. lib. 2. Paul. Paris. con-
sil. 18. num. 14. lib. 2. quam
explicat Couar. in cap. Ray-
nutius. §. 9. num. 1. de testam.
vbi DD. communiter talem
substitutionem appellant com-
pendiosam lato sumpto voca-
bulo, cum ea substitutio cen-
seatur repetita per omnes des-
cendentes, quoniam quot sunt
capita, tot sunt substitutio-
nes ex natura maioratus, vt
bene probat Molin. lib. 1. c. 1.
num. 17. & lib. 3. cap. 6. n. 29.
Sequitur manifestè quod cum
post mortem cuiuslibet pri-
mogeniti censeatur vocatus
per fideicommissum sequens
in gradu, censebitur etiam
vocatus per vulgarem substi-
tutionem scilicet mortuo pri-
mogenito in vita patris, cum
igitur talis nepos censeatur
admissus ex prima maiora-
tus institutione secundum
prædicta, consequens est, vt
licet

licet testator vocauerit filiū maiorem qui reperiatur tempore mortis vltimi possessoris, non debet nepos ex primo genito excludi, tñ ex eo quia nepos semel admissus, ex natura maioratus debuit postea specialiter excludi, nec in verbis generalibus censetur exclusus, vt in l. cum auus. ff. de cond. & dem. Quàm etiam ex eo quia verbum (filius maior) positum in maioratu debet referri ad solos filios, ita vt inter eos ex orta contentione maior præferatur, non vero ad casum de nepote contra patrum, inter quos non potest dari bona comparatio maioritatis.

33 Secundò representatio cessabit ex alia cōiectura, veluti si testator dixerit, vt succedat filius qui superuixerit, vel qui superstes extiterit tempore mortis vltimi possessoris, vt tenuit Gregor. in l. 28. tit. 8. pa. 5. verb. *segun*. Bertrand. conf. 214. col. 4. vol. 4. Costa de patruo, & nept. num. 13. vsque ad num. 16. & alij quos refert Molin. lib.

3. de primogen. cap. 8. & eam multis rationibus & auctoritatibus comprobatur Auenda. in l. 40. taur. gl. 8. ex num. 11. vbi argumentis in contrarium satisfacere Conatur.

Tertiò representatio cessabit ex alio, veluti si institutor maioratus vocauerit suū proximiorē, vel proximum in gradu, vt in terminis nostræ Ordinationis probatur etiam latissimè Auend. in l. 40. taur. gl. 20. ex num. 16. cum seqq. Nam vbi proximior vocatur, filius non representat personam patris prædefuncti. Co. uar. pract. quæst. cap. 38. nu. 4. Ant. Gom. in l. 40. taur. n. 41. Costa de patruo, & nep. pag. 130. quicquid Molina de primogen. lib. 3. cap. 8. num. 11. cuius fundamenta impugnat Humada in l. 2. tit. 15. par. 2. gl. 17. num. 10. Et ita sanè iudicauit Senatus in lite Aluari Rodrigues Borralho, anno 1607. Scriba Hieronymo de Mendoça.

Quartò cessabit si conditor maioratus agnatum, remotiorem admiserit, & per illum

illū excluderit filias foeminas
nam tunc neptis ex filio pri-
mogenito prædefuncto, quā
uis aliās ipsa prærogati-
uam viri patris repræsentet
vt resoluit Tiraq. de iure pri-
mog. quæst. 14. num. 3. & 4.
Covar. præct. cap. ult. num. 8.
vers. 4. Molina lib. 3. cap. 8.
num. 10. de Hispan. primog.
Pelaes de maior. 2. par. quæ-
stio. 6. à num 15. & 19. Costa
de successione Reg. pag. 198.
Tamen per patrum ipsa ex-
cludetur vti decidit Senatus
Castellæ in causa Comitatus
de Palma pro domino Ludo-
uico Portocarrero, Anno
1594.

- 16 Sed & illud pro declara-
tione nostræ Ordinatio. adde
quod si conditor maioratus
in linea descendentiū ex-
pressè sustulit ius repræsen-
tationis, tacitè illud videtur
sustulisse in linea transuersa-
li. Auendan. in l. 40. taur. gl.
18. num. 6. Et ratio est, quia
cum prædict. Ordinatio. Illud,
quod disposuerat circa ius re-
præsentandi in linea descen-
dentiū, ampliavit, proinde

re in linea transuersali, vt ibi,
o que não samente, &c. Dedu-
citur quod exclusa per testa-
torem repræsentatione in li-
nea principali descendentiū,
ampliatio quæ facta est ad li-
neam transuersalem, debet
etiam censi exclusa, iuxta
doctrin. Dominic. in cap. qua-
lis. 25. dist. Et quia ampliatio 17
siue addicio facta ad lineam
transuersalem, non potest cō-
sistere sine suo principali re-
gula cum principalis de reg.
iur. in 6. Quam opinionem
probauit etiam Azeued. in l.
5. tit. 7. lib. 5. nou. recopilat.
num. 5. Inquiens quod si in
linea descendentiū pater
ordinauit quod patruus ex-
cluderet nepotem filium pri-
mogeniti, idem etiam vide-
tur voluisse obseruari in li-
nea transuersali, quia constat
hoc casu testatoris volunta-
tem fuisse, vt propinquior in
gradu præferretur, nam nul-
la alia ratio reddi potest, &
ideo haberi debet pro expres-
sa. l. quanuis vbi glof. com-
muniter recepta. C. de fidei-
commissis. Deinde quia ille ca-
sus

fas in filio secundo expref-
sus ex paritate rationis, vel
per argumentum à fortiori,
aut de maiori ad minus, pro
culdubio & alios casus simi-
les in transuersalibus com-
prehendere debet, quando cō
currit si. us. secundus cum
nepote.

CAP. XII.

*De dilationibus, & quibus
modis probatio
fiat.*

IN causis violentiæ vnicam
tantū dilationem concedi
Praxi & stylo receptum esse
constat. In ordinarijs vero
secunda dilatio non conce-
ditur illi, qui in prima dilatio
ne nullam probationem, aut
diligentiam fecit, vt traditū
est ab Speculator. tit. de prob.
bat. §. 1. & docuit Bald. in
eius addit. in tit. de dilat. Et
ratio est, quia iura negligen-
tibus non subueniunt. l. pu-
pillus. ff. quæ in frad. credit.
Vnde absq; iusto impedimē-

to probato, finita dilatio rein-
tegrari non potest. l. oratio-
ne, ibi, causa cognita. ff. de
feriis. Bartol. & Bald. in l. fin.
eodem titulo. Ino sine causæ
cognitione datio secundæ di-
lationis erit nulla secundum
Abb. consi. 64. num. 2. & al-
tera pars supplicare poterit,
vt per Barto. consil. 97. Quæ
quidem secunda dilatio sem-
per intelligitur lapso priori
termino Tiraq. de retract. lib.
2. §. 2. glos. vnica. nu. 23. Sed
in hoc melior est praxis Ca-
stellæ vt secunda, vel tertia
dilatio petatur intra termi-
num, non vero termino elap-
so, vti fit in hoc Regno relu-
tante Ordinarij lib. 3. titu. 54.
§. 1. Sed non currit dilatio si
facto aduersarij impediatur,
secundum Alexan. consi. 72.
vol. 3. Iass. in l. sicum. §. qui
iniuriarum. col. 3. & 4. ff. si
quis caut. & cautela est, vt
pars protestetur secundum
Marant. in practic. pag. 434.
num. 8. Item praxis est vt pe-
tenti prorogationem termini
non sit necesse ei notificari
ex regula. cap. cum qui de re
gul.

gul.iur.in 6.& sic communis
vtriq; ita vt vni concessa pro
fit alij. l.petendæ. C.de tem-
por.in integr.rest. nec potest
renuntiari inuito aduersario
Tiraq. lib. primo. retract. ad
fin.num. 27.

Item, quia sæpe contigit,
vt malitiosè dilatio petatur
extra Regnum, optima est
praxis Castellæ, vt illa con-
cedatur sub cominatione cer-
tæ pænæ pecuniariæ in defe-
ctu probationis fiendæ, sic
enim lites finientur, & mali-
tiji cautè obuiari poterit.

Item petens terminum vl-
tra marinum ad regiones In-
diarum, & alias, iurare ille sta-
tim tenetur, nec debet expe-
ctare, vt notificetur ad iuran-
dum, imo si vsq; ad primam
audientiam non iurauerit,
reijcitur a petitione præd. di-
lationis, & ita praticari vidi
in litè Lupi Roderico, Anno
1609. Scriba Martino Alfon-
so d'Auis.

Item praxis est tempore
dilationis *da terra protestar
por tempo, & carta para fora,*
quauis absq; hæc protesta-

tionem illam fore concedendā,
para fora, censuerit Senatus
in lite Antonij Correa, cum
Gondifaluo Lopes de Vergas
Scriba Pet. Carualho, Anno
1616.

§. I.

*De Probatione qua fit per
testes.*

PRIMO modo probatio fit
per testes, qui probandi
modus primum sibi locum
vendicat, & omnibus alijs
dignior, quia naturalis, &
iuri diuino consona. cap. ter-
tio loco, vbi Abb. extra de
probat. vnus enim testis pro-
batio nulla reputatur. l. iuris
iurandi. C. de testibus. cap. li-
cet vniuersis extra eodem.
Quod primo fallit quando ip-
se deponit de facto proprio
ad vtilitatem alterius. l. quæ-
ro. §. I. ff. de ædilit. edict. de-
fendit Alex. confi. 197. col. 2.
lib. 7. Salicet. in l. si quis decu-
rio. C. de falsis, & alij quos re-
fert Tiraq. de retract. 1. par.
§. I. glos. 14. num. 46. Ita ta-
men si aliquot bonæ conie-
cturæ concurrant, & de eius
commodo, vel incommodo
non

non agatur vt per Vallasc. cō
sul. 73. num. 4. Cuius tamen
sententia adhuc dubia vide-
tur ex ijs quæ ipsemet Alex.
sibi contrarius tradit. in l. 2.
§. si absens, & ibi quoq; latè
Iass. per multa quæ vterque
allegat. ff. si ex noxal. caus.
agit. quæ illic in promptu
sunt omnibus, & ideo illam
adhuc restringendam puto,
vt procedat tantum in rebus
parui momenti, & in causa
ciuili rectè Symanch. in ca-
thol. institu. cap. 62. num. 41.
6 Secundò fallit, quando vni
testi, idest certæ personæ, &
eius dicto committitur ex cō-
uentione litigantium, quòd
sanè fieri potest vt per Bart.
& Ang. in l. vlt. ff. de prætor.
stipulat. dicit communè Ale-
xan. consil. 54. lib. 2. Quod
cum moderamine accipien-
dum est, quoties scilicet no-
minatim quoad certum ne-
gorium, & super re certa con-
sensus præstatur vt probatur
in l. Theopompus, ibi, *inequa-*
libus. ff. de dot. præleg. Nè
alias propter generalitatem
datur occasio fraudibus, &

fallitatis, vt considerauit
Couar. lib. 2. var. cap. 13. vers.
verū. Et ita tamè vt in illa re
testis affectio, & commodum
postea non appareat, vt quia
agat de se exonerando Barto.
in l. defferre in fin. ff. de iur.
fisci, Farinaceus de testibus.
quæst. 60. num. 18. Aliter etiā
distinguit Bald. in l. in bonæ
fidei. num. 8. C. de reb. cred.
Tertiò fallit vt infra cap. 22.
num. 9. & alijs casibus de quib.
per Gibril. titu. de testi-
bus concl. 1. Iass. in repetitio-
ne l. admonendi ex num. 173.
ff. de iur. iurand. Vnde dedu-
citur ad perfectam probatio-
nem, non minus quam duos
testes requiri, & ipsos suffi-
cere. l. vbi numerus. ff. de te-
stibus. cap. in omni negotio,
& cap. licet vniuersis extra
eodem. Quauis hoc limita-
re contendāt multis modis.
Specul. titu. de testibus. §. re-
stat. num. 1. Farinaceus tra-
ctatu de testibus. quæstio. 63.
ex num. 32. in quibus plures
testes, quā duo requiruntur.
Item addo ex lege Regni nul-
lam esse probationem per

stes in ijs quæ eius summam
excedunt, quicquid Abb. in
cap. 2. num. 10. & ibi Felin.
num. 16. de probat. aliter do-
ceant, atq; ideo nec per libel-
lum posse illam summam pe-
ti sine instrumento declara-
uit Senatus in lite Marci de
Quintal cum Ioan. Roderic.
Nouais, Anno 1607. Scriba
Bertolam. Moro, & tradidit
Cabed. decif. 31. lib. 1. Nam
prædicta nullitas inducta à le-
ge ipso iure habet locum, li-
cet à parte non opponatur,
Ordinat. lib. 3. tit. 59. in fin.
& sic inutilis redditur caute-
la Cæpol. cap. 253. non mi-
nus quam alia quæ ad prædi-
ctam constitutionem poni-
tur à Barto. & Salicet. in l. san-
ctimus. C. de donat. attenta
præcipuè Ordin. lib. 4. tit. 19.
§. 2. Sed ille casus cautè qui-
dem notandus est, ut si plus
sit dictum inter partes, & mi-
nus reperiatur scriptum à Ta-
bellione, illa ommissio pro-
bari possit per testes secundū
Bart. in l. si librarius 93. in fin.
ff. de reg. iur. Quoniam ista
iuxta probatio admittitur e-

tiam in casibus requirentibus
scripturam Bartol. recept. in
l. certi conditio. §. quoniam.
num. 14. ff. si cert. pet. & in
specie ita colligitur ex Ang.
in l. quoties. nu. 3. & ibi Imol.
num. 9. ff. hæc. inst. sequitur
Aret. in l. gallus. §. idem cre-
dendum. col. 2. ff. de lib. & po-
sthum. Alex. consi. 215. nu. 2.
lib. 2. Dec. consi. 11. num. 17.
Et decisum fuit à Senatu in
lite Emanuel. de Goes cum
Hector Mendes, Scriba Mar-
co do Quintal, Anno 1610.
Et his etiam addo alium ca-
sum, quo scilicet dotis pro-
missionem à fratre factā ma-
rito Sororis suæ potuisse pro-
bari per testes, etiam si illa
summam ordinationis exce-
deret, decreuit Senatus in cau-
sa Ludouici de Arrutia, cum
filio Emanuel Gomes Gale-
go, Anno 1616. Scriba Ludo-
uic. Motta Feo. Sic ampliata
Ordin. d. tit. 59. §. II. verfic.
nem, quanvis Thom. Valasc.
in hoc variè à Senatu Por-
tuensi indicatum fuisse asse-
rat decif. 72. num. 45. tom. 1.
Alios casus ad limitationem

prædict. Ordina. cautè notauit Hypol. in rub. num. 37. de prob. Vallasc. de iure emphy. quæst. 7. num. 18. ad quos lectorem reijcio.

§. 2.

De probatione quæ fit per scripturam.

10 **S**ecundo modo probatio fit per instrumentum, cui tamè derogari potest per duos, vel per tres testes, vt per Lanfranc. in praxi. cap. 9. num. 39. Mascard. de probat. quæst. 6. num. 60. Couar. lib. 2. var. cap. 13. num. 11. Menoch. lib. 2. de arbitrar. casu 105. Cuius rei praxim ad articulandum docuit Bartol. in l. in exercendis. num. 9. C. de fid. instrum. vbi etiam ponitur contra cautella. num. 15. Vel si illud non habeat requisiti, de quibus in Ordina. lib. 1. tit. 80. §. 7. Quæ singula de clarat Couar. præct. cap. 20. Mascard. vbi sup. ex num. 92.

§. 3.

De probatione quæ fit per confessionem partis.

11 **T**ertio modo fit probatio per confessionem

partis in iudicio, quæ vt valida sit, nonnulla necessaria sunt. Primò, vt sit facta à maiori, quia confessio pupilli sine tutore ei non præiudicat, nec valet, l. certum. §. in pupillo. ff. de confess. l. clarum. C. de auct. præst. Nec etiam confessio minoris sine curatore in causa criminali, pro vt habes. lib. 5. cap. 1. nu. 39. Quauis in ciuilibus valida sit, sed aduersus eam restitui possit secundum Speculator. tit. de confess. §. sequitur, & in tit. de restit. in integr. §. 2. in princ. Bartol. etiam in l. 1. col. penul. C. de confess.

Secundo vt sit sponte, quia **12** confessio per metum, vel fraudem, vel vi extorta irrita est, nec confitenti nocet, cap. 1. extra quod met. causa. cap. 2. 15. quæst. 6. l. 1. §. 1. ff. de quæstion. Item, & scienter, quia **13** si per errorem facta fuerit, erit nulla, cap. fin. extra de confess. l. 2. ff. eodem Masc. lib. 1. quæstio. 7. num. 19. & concl. 378. Nec enim erronea confessio præiudicat, imo reuocari potest, nisi sit confes-

fio super facto proprio, in quo non cadit probabilis error, l. quanquam ad Vellean., & ideo contra illam non admittitur probatio Bartol. in l. non fatetur. ff. de confess. Vel nisi sit facta dato termino ad confitendum, & illa sit à parte recepta, nam tunc prætextu erroris minimè reuocari poterit, vt per cautelam instruit Cypol. cap. 69. num. 2. Sed contra cautelam videbis apud Bartol. in l. de ætate. §. qui iusto. num. 3. ff. de interrogat. act. vbi dicit se 14 pluries ita consuluisse. Item confessio, quæ fit in vno iudicio respectu ad certum finem, in alio non præiudicat. l. fin. ff. de interrogat. act. inducta enim ad vnum finem, non operantur diuersum. l. legata. ff. de adim. legat. Et ideo ex confessione, quam quis fecit productus in testè, non potuisse in alio condemnari censuit Senatus, teste Vallasco, consult. 33. l. par. Ad quod optimè pertinet in signè dictum Alber. de Rotat. in 2. par. statut. quæf. 148.

vbi dicit, quod si lege municipalis caueretur, vt omnes pro æstimo faciendo deberent afferre omnia bona sua, vt possent notari, & etiam si haberent debita, si quis, vt minus pro æstimo solueret, retulit bona sua, & iurauit etiam se debere centum sempronio, quod talis virtute illius confessionis etiam iurata non potest cogi à sempronio, vt sibi illa centum soluantur, cui suffragatur quod pulchrè dixit Salicet in l. 1. col. 4. C. de confess. quem pro singulari sequitur Hypol. in rubr. num. 104. vers. limita. & in repe. l. fin. vbi de hoc latè. C. de probat. & in hanc sententiam sunt, & alia consimilia exempla quæ egregiè in proposito affert Mascard. concl. 345. ex num. 23. cum sequentibus, & voluit etiam Tiraquel. in tit. res inter alios acta limit. 1. in fin. Et inde etiam est, vt confessio dubia semper in fauorem confitentis soleat accipi, & intelligi, vt post Dec. resoluit idem Mascard. concl. 344. num. 12.

Et

15 Et inde etiam fit, vt si quis confiteatur in iudicio se debere pro certo respectu, & ad certum finem, non possit confessio separari, sed & qualitati fides adhibenda erit. cap. cum olim in fin. de censibus, & multo magis si confessio fiat cum iuramento iudiciali, quia licet aliàs in confessione absq; iuramento, si qualitas sit separabilis, vt quia post debitum confessatū interuenisset, qualitati, quæ pro confitente facit, fides adhiberi non soleat pro vt resoluit Bartol. in l. Aurelius. §. idem quæsit in fine. ff. de lib. leg. communiter recept. ex Boer. decis. 243. nu. 3. & decis. 339. & satis apertè colligitur ex Ordin. lib. 3. tit. 50. §. 1. vers. *porem*, & ex l. siquidem. C. de except. Cabed. arest. 68. r. par. Tamen in confessione cum iuramento iudiciali indistincte fides adhibenda est, & qualitati etiam si ex post facto constet interuenisse, vt probat Ord. lib. 4. tit. 52. & idem esse de iure communi tenuit Faber. in §.

si quis postulante in princ. & ibi Gomes. num. 17. de actio. & alij quos refert Cabed. decis. 34. r. par. Et ratio est, quia in præd. iuramento qui iurat, censetur iudex. l. 1. in princ. ff. quarum rerum actio, iudex autem non solum super causa principali pronuntiare potest, sed etiam super dependentibus ab ea. l. cum vendente, & ibi Paul. C. vbi causæ fiscal. clem. dispendiosam ad fin. de iudit. Vnde pars deferens iuramentum tacitè videtur permittere quod etiam super connexis iuret, argum. l. 3. §. penul. ff. de contr. & vtil. act. tutel. tradit Iass. in l. 1. num. 3. C. de transact. Quare præd. Ordin. intelligenda est quando qualitas allegata habet aliquam connexitatem, siue dependentiam à causa principali, aliàs prædictæ qualitati fides non adhibebitur, verbi gratia, si iures te mutuum accepisse, & tamen aduersarium tibi deberi ex alia causa eandem quantitatem, cum enim hæc causa omnino separata sit à causa

principali, illi non adhibebitur fides, vt in terminis declarat Boer. confi. 7. num. 6. Iudicauit ita Senatus in lite Gaspar Lopes, cum Emanuele Gomes deluas, Scriba Ludouic. Motta Feo. Ex quibus optimè fundari potest decisio.

16 Cabed. 34. num. 12. Alia autem est confessio extra iudicialis de qua Mascard. conclu. 346. & sequenti. In quo notabis ad extorquendam confessionem ab aduersario inuentam esse à DD. cautellam fundatam in l. filius fam. a 2. ff. ad Maced. quam appellat mirabilem Mathes. notab. 22 & secuntur alij quos refert Mascard. concl. 627. num. 36. Menoch. lib. 1. cas. 94. num. 7. & casu 21. Fuluius Patian. in tract. cui incubat onus probandi, lib. 1. cap. 29. ex nu. 26 Cui adde & aliam cautellam ad probandum debitum pecunie, quam mutuo dedisti amico se moris arbitris, qui æs alienum coram testibus confiteri renuit, vt illum ducas in tuum cubiculum, vbi habens testes abditos, tunc

roges quando debitum tibi velit exoluere, qui tunc nullum præter creditorem adesse putans, faciliè sponte debitum fatebitur, & testes deponent per hostij rimulam vidisse, & vocem habuisse notam, hoc igitur pacto creditoris intetio optimè erit probata, vt tenuit Accur. in l. 2. §. idem labeo in verb. audierunt. ff. de aqu. plu. arc. Cuius doctrinam vt eximiâ plurimum commendant, & secuntur ibi Bart. & ceteri omnes scribentes relati ab Hypol. in rubr. de probat. num. 350. Masc. concl. 458.

§. 4.

De probatione, quæ fit per eidentiam facti.

Quarto modo probatio fit per inspectionem oculorum, quæ nunquam cõsetur exclusa, quia etiam post lapsum terminum, & conclusum in causa admittitur: & superat omnem spetiem probationis secundum Azon. in summa. C. de lege Aquil. pro ut eum allegat Bal. in l. contra negantem. num. 7. C. eod.

Iass.

Iass. in l. 1. num. 10. ff. nou. oper. nunc. & in hanc rem plura dicit Tiraq. de retract. linag. §. 4. glos. 1. num. 37. Hypolit. in l. 1. §. si seruum. ff. de quæstion. Vbi etiam multa egregiè adducit, nec enim alia ex causa probatio in iure requiritur, nisi vt veritas in apertum referatur, & ipsi iudici sit nota vt per Couar. lib. 1. var. cap. 1. vers. 7. nu. 1. Et sic nunquam censetur prohibita, vt dicit Alciat. in tractat. de præsumpt. 2. par. nu. 16. Ita vt si statuto caueatur, vt non possit opponi aduersus sententiam, nec etiam de nullitate, tamen hoc non habet locum in nullitate, quæ constat ex inspectione actorum secundum Anchar. consil. 212. quem sequitur Hypolit. vbi sup. num. 7. tradit Masc. lib. 1. de probat. quæst. 8. num. 17. Fulu. Patian. lib. 1. cui incumbat onus probandi cap. 47.

§. 5.

De probatione, quæ fit per iuramentum.

✱

Quinto modo probatio fit per iuramentum necessarium, quando scilicet actor in causa parui momenti vnum tantum testem idoneum habuit, qui facit semiplenam probationem. l. Theopompus. ff. de dor. præleg. l. ius iurandum. C. de testibus, ideo præstatur iuramentum suppletorium ex mandato iudicis, petente tamen parte secundum Bar. in l. admonendi circa fin. ff. de iure iurand. Quod tamen impediri potest ex multis, veluti ex defectu personæ, vt quia actor sit per iurus, infamis, pupillus, usurarius, excommunicatus, & alia huiusmodi. Vel quia qualitas causæ id non patitur, vt quia in ea de consuetudine requiratur plena & integra probatio vt per Socin. reg. 252. vbi 80. colliges causas ex quibus prædict. iuramentum impediri possit, & alias ex Herculano de probanda negat. num. 199. & nu. 235. & alias ex Ploto in l. si quando. C. vi de vi, à num. 125. & alias à Cabed. decif. 45. lib. 1. nu. 5.

Menoch. de arbitr. iud. lib. 2.
 21 casu 208. Notabis tamen
 quod quando actor probat se
 implere, & idem reus effi-
 ciat, reo potius deferendum
 est iuramentum, debet enim
 iudex esse paratior ad absol-
 uendum quam ad condenan-
 dum. cap. ex literis extra de
 probat. l. Arrianus. ff. de act.
 & oblig. cap. inter dilectos in
 fin. de fid. instrum. adeo ut si
 tu probes per vnum testem
 magis legalem, & fidedignu,
 & aduersarius per alium te-
 stem non ita fidedignum, non
 deferetur tibi hoc iuramentu
 Arret. in cap. in nostra, & ibi
 22 Felin. de testibus, nam licet
 perfecta probatio per aliam
 contrariam non elidatur, sed
 plenior, & verisimilior præ-
 ualeat, cap. in nostra de testi-
 bus, tamen imperfecta pro-
 batio per contrariam, & mi-
 nus verisimilem eliditur ar-
 gum. cap. literas de præsump.
 Bart. in d. l. admonendi. num.
 51. de iur. iur. Gozadin. conf.
 8. num. 48. Quod si viderit
 actor quod iudex non sibi,
 sed reo deferat iuramentum

per cap. fin. de iur. iurand.
 hanc poterit interponere cau-
 tella ut percludat ipsi iudici
 viam, asserendo reum ad iu-
 ramentum præstandum esse
 sibi suspectum. l. non omnes.
 §. á Barbaris. ff. de re milit.
 notauit Masc. de probat. qua-
 stio. 9. num. 57.

APPENDIX I.

de positionibus.

TEmpore dilationis po-
 sitiones fiunt, ex qui-
 bus actor suam intentionem
 instruere conatur per confes-
 sionem partis aduersæ, ut ita
 Iudici probatio fiat secundu
 Speculat. tit. de positionibus.
 §. 4. Est enim positio optima
 & fundamentalis pars proba-
 tionis continens id super quo
 quis petit ab aduersario res-
 ponderi secundum Bald. in l.
 generaliter. §. sed sacramen-
 to. C. de rebus creditis, vnde
 illa solum recipit confessione
 ipsius partis. cap. statuimus
 de confessi. Atq; ideo licet sit
 minor 25. annis, & maior 14.
 Ipse & non curator deponere
 tenetur ut per Cabed. de
 cis. 137. 1. par. num. 3. Dixi
 tem-

tempore dilationis positione fieri quia elapso termino dilationis non tenetur reus deponere Bald. in l. in contrariis. §. illo C. non num. pecun. Marant. in pract. pag. 441. num. 11. Mascari. de proba. concl. 1181. Item si positio sit partim vera, partium falsa tota negari potest absq; periurio secundum glos. in cap. 2. de confess. in 6. Quam dicit communem Iass. in l. 1. §. si stipulanti. num. 10. ff. de verborum. Vnde quomodo rectè formari possit positio, ne deponens excusari possit à periurio super quantitate tradit Couar. lib. 1. var. cap. 2. num. 5. ad fin. Gayl. pract. obseruat. 82. ex num. 16.

Solet autem in Regnis
26 Aragoniæ & Italiæ pars petere, vt testes qui fuerint producti contra se, respondeant ad sua interrogatoria super articulis secundum circumstantias causæ, & personarum, quæ praxis non inutilis est ad indagandam veritatem, & ad faciendos testes variari in altero ex illis decem præ-

dicamentis, quæ ponit Bald. in l. testium. num. 14. C. de testibus, & ideo illorum copia non datur parti, ne instruatur testes ad falsum, vt per Alex. in l. 2. C. de edend. Et miror quod aduocati eruditissimo huius Regni hac praxi non vtantur. Cum etiam de iure communi illa ubiq; sit admissa ab aduocatis antiquis, vt traditum est per Speculat. titul. de testibus. §. iam de interrogatorijs, & per DD. in cap. 2. vbi glos. verbo interrogatoria de testibus in 6. Maranta in pract. pag. 406. & pag. 454. act. 7.

CAP. XIII.

De repulsis aduersus personas testium.

SI pars præsens fuerit in loco, vbi testes examinantur, debent statim tempore examinis, vel si absens quam primùm post finitam dilationem petere nomina testium, & dicere causas ob quas testes

2 testes reprobare intendit, idq;
 praxi & usu forenſi receptum
 eſſe conſtat, etenim iure cō-
 muni aduerſus teſtes erant
 obiectiones, & vitia propo-
 nenda ante ſententiam, cap.
 1. de except. id eſt ante con-
 cluſionem in cauſa, cap. cum
 dilectus de fid. inſtrum. cap.
 auditis de procurat. imo an-
 te publicationem, & nō poſt
 vt in cap. præſentium de te-
 ſtibus. Vnde à fortiori, nec in
 cauſa appellationis contra
 eoſdem teſtes obiectione ex eo-
 rum vitijs, & defectibus ad
 illorum elidendū testimoniū
 admitti debet. Et ita praxi
 hæc ſententia vera eſt, quam
 etiam Neapolis ſeruari aſſe-
 rit Afflic. decif. 266. quic-
 quid gloſ. in cap. 1. de excep-
 tion. verb. per ſententiam, &
 ibi Abb. & Felin. col. 2. cuius
 gloſ. & Abbatis opinionem
 ſeruari in Regno Franciæ te-
 ſtatur Guid. Pap. decif. Del-
 phin. 500. Et praxi eſſe rece-
 ptam in prætorio Granatenſi
 aſſignat Couar. præct. c. 18.
 nu. 5. col. 4. verſ. deinde ſcio.
 3 Cæterum prædict. reſolutio

limitari poteſt in obiectione
 de falſitate, & de ſubornatio-
 ne teſtis ex pretio iuxta Or-
 din. lib. 3. tit. 58. §. 2. verſ. ſal-
 uo. Nam exceptio falſitatis
 ſemper, & ubiq; etiam aper-
 tis teſtibus, & poſt ſententiā
 allegari poteſt, vt infra dixi.
 cap. 15. num. 7. in fin. & cap.
 20. num. 2. Vel ſi pars ſit mi-
 nor qui admittetur per reſti-
 tutionem in integrum aduer-
 ſus lapſum temporis cōceſſi
 ad obijciendum contra teſtes,
 quanuis contrarium teneat
 Capel. Tholo. decif. 53. Boer.
 decif. 245. num. 7. Palat. in
 rep. cap. per veſtras. §. 26. nu.
 13. & l. 1. tit. 8. lib. 4. cōpill.
 Caſtellæ. Vel ſi ex actis pro-
 ceſſus conſtet iudici de inha-
 bilitate teſtium, ille ex of-
 ficio poterit quocunq; tem-
 pore teſtes repellere, quanuis
 repulſæ à parte non fuerint
 oppoſitæ Felin. in cap. inti-
 mauit de teſtibus laſſ. in l.
 admonendi. num. 14. de iur.
 iurand. Bald. in l. ſi quis teſti-
 bus. num. 7. C. de teſtibus.
 Gomes. 3. tom. cap. 12. nu-
 mer. 22.

§. 1.

*Quibus ex causis testes repel-
li, ac contradici possit.*

6 **C**Ausas ex quibus testes
impugnari possint, re-
fert ad longum Masc. concl.
1363. & sequenti, cuius dicta
transcripsit Farinaceus de op-
positione contra personas te-
stium. quæst. 54. cum seqq. ad
quos lectorem reijcio. Cate-
7 rum repulsa illa nō admittur
si vnus testis legalis concor-
det cum alio, qui patitur de-
fectum, nam fides vnus tol-
lit defectum alterius. Bald. re-
cept. in l. si quis ex argentarijs
§. 1. ff. de edēd. ex multis quos
refert Tiraq. de pæn. caus. § 1.
num. 121. & colligitur ex Or-
din. lib. 3. titul. 62. §. 3. in fin.
Quod tamen accipi debet,
quando plures etiam testes
concurrunt, prout intellexit
Ange. quem secūtur alij quos
refert Gabriel in com. tit. de
8 testibus concl. 1. num. 2. Nā
si ad perfectam testium pro-
bationem ad minus necessa-
riū requiruntur duo testes. l.
vbi numerus. ff. de testibus:
proculdubio vterq; debet es-

se probata vitæ Bald. in cap.
tertio loco de probat. Nam si
fides vnus testis omnino tol-
litur, dictum illius suppleri
non potest, cum id quod ni-
hil est supplementum non re-
cipiat, vt ex Bald. notauit Ti-
raq. vbi sup. num. 124. Item 9
repulsa inimicitie non admit-
titur si constiterit maliciose,
iam lite mota, facto aduersa-
rij, contra quem testis produ-
citur inimicitiam fuisse con-
tractam vti contra cautelam
Capolæ. cap. 4. rectè notari
licet ex traditis à Bart. in l. 1.
§. cum quis in fin. ff. de quæ-
stio. & melius ex Ordin. lib.
3. titul. 5 §. 8. Gomes. 3. tom.
cap. 12. num. 14.

Item repulsa non admitti- 10
tur, si obiectio aduersus per-
sonas testium, eius inhabili-
tatem non concludat tempo-
re iuramenti, & depositionis
iuxta tex. in l. non hoc. ff. vn-
de cognat. Nam conditio te-
stis inspiscitur tempore dela-
ti iuramenti, & non tempo-
re publicati processus vt per
Bart. & Rom. in l. damni. §.
fabini. ff. de damn. infect. Bal.

in

in l. si quando. C. de testibus,
vbi Salicet. col. 3. Ferrara vbi
ita aduertit. cap. 15. de cautel.

Item quauis ex praxi nō
admittatur reprobatio testiū
qui dixerunt circa repulsas,
nisi tantū in duobus casibus
de quibus in Ordination. lib.
3. titul. 58. §. 4. Tamen lau-
datio testium, quos pars con-
traria intendit repellere, de-
negari non solet, nec debet.

CAP. XI III.

De publicatione testium.

Publicatio etiā in sum-
marijs iuditijs neces-
saria est vt dixit Bart.
in extrauagant. ad reprimen-
dum, verb. figura. vers. & an
requiratur publicatio, quem
refert & sequitur quo ad re-
media possessoria, Capicius
decis. 55. num. 3. & ita serua-
ri de consuetudine testatur
Molin. de primogen. lib. 3. ca-
pit. 13. num. 67. Nam publi-
catio ideo fit vt partes pos-
sint recipere copiam exami-

nis testium, & tunc censetur
præclusa via producendorū
testium. Nam regulare est pu-
blicatis attestationibus testes
amplius non recipi super eis-
dem articulis, vel directo cō-
trarijs. Auth. at qui semel. C.
de probation. cap. intimavit.
cap. fraternitatis de testibus.
Clem. 2. eodem titul. quæ re-
gula limitatur in multis casu-
bus vt per Menoch. de arbitri-
quæst. 34. alias fallentias po-
nit Rojas singul. 203. alias 13.
Andreas Gayl. lib. 1. pract. ob-
seru. 105. ex num. 2. & eam
fusissime explicat Anto. Ga-
briel. lib. 1. tit. de testibus con-
clusionem vltima, vbi 71. limi-
tationes ponit præter vnde-
cim ampliationes. Nam ad-
huc publicatis attestationi-
bus iudex ex officio potest
quærere à teste interpretatio-
nem sui testimonij, & iterum
eum examinare si confusè di-
xerat, vt docet glos. verb. du-
bium in cap. in præsentia de
probat. & si non fecerit re-
quisitus à parte, potest ab eo
supplicari aut appellari secū-
dum Felin. in cap. per tuas.
nu. 5.

num. 5. de testibus, cui sub-
scribit Hypol. in l. 1. §. si quis
vltro. num. 34. ff. de quæstio.
quicquid Aret. & ibi Abb. in
cap. cum clamor de testibus
aliud existiment. An autem
publicationis ommissio red-
dat processum nullum? Bart.
dixit quod non. in l. prolatâ.
num. 19. C. de sententijs, &
interlocut. omn. Iud. Menoc.
de arbitr. quæst. 33. Nisi tamē
à parte publicatio petatur,
quoniam tunc si Iudex illam
non faciat, processus nullus
iudicabitur secundum glos.
in cap. fin. vers. cessante. ver-
bo iuditijs de hæret. in 6. Si
modo à tali denegatione ap-
pelletur, vt resoluit cum plu-
ribus Bantijs de nullit. titul.
de nullit. ex defectu process.
num. 40. & testatur commu-
nem Assinius in praxi. §. 3.
cap. 10. num. 4. Vnde hanc
controuersiam omnino tol-
lere videtur Ord. lib. 3. tit. 63.
ibi, *ou n'âo fôssent as inquiri-
ções abertas*. Vel eam Ordin.
intellige, & declara vt per
DD. proxime relatos. Quan-
tis in causa criminali publi-

cationem testium esse de sub-
stantia iudicij, eiusq; ommissio
nem nullitatem processus in-
ducere pro constanti defen-
dat Iul. Clar. lib. 5. sententia-
rum. §. fin. quæst. 40. num. 1.

§. 1.

*De impedimentis aduersus
publicationem testium,
& de restitutione
in integrum.*

Quoties quodlibet im-
pedimentum subfit,
publicatio impeditur, & ite-
rū dilatio reformatur. l. ora-
tione. ff. de ferijs, Maranta in
pract. pag. 433. nu. 5. Et mul-
to melius si pars fuerit mi-
nor per restitutionem. cap.
auditis, & ibi Abb. de in in-
tegr. restit. Nam eo ipso, quo
ommissa est probatio, minor
censetur læsus, nec est neces-
saria alia probatio Mascard.
concl. 1279. à nu. 11. cū seq.

Quod primò fallit in cau-
sa criminali, in qua non resti-
tuitur minor accusans aduer-
sus ommissam allegationem,
vel probationem, vt est tex.
notab. in l. auxilium. ff. de mi-

nor. tenet Alex. in l. 1. §. nuntiatio. num. 34. & ibi Iaffon. num. 10. vers. 2. ff. nou. oper. nuntiat Ant. Gomes. 3. tom. var. cap. 1. num. 7. Cald. in l. si curatorem, verb. vel aduersarij dolo. num. 37. C. de in integr. restit. Secundò fallit in minore iuris perito secundum glos. in l. professio. C. de muner. patrimon. lib. 10. quã vnica & singularem appellat ibi Ioan. de Platea, & Anton. Gomes. 2. tom. var. cap. 14. num. 5. versic. 10. & alij quos refert Roland. de confessione inuent. 2. par. quæstio. 6. Auiles in cc. prætorij. cap. 33. glos. verb. *amenos costata*. num. 4. quantis Sarmien. lib. 3. select. cap. 12. contrariam opinionem defendat.

10 Tertiò fallit quando petitur restitutio post publicatas attestaciones ad probandam aliquam exceptionem dilatoriam, vel declinatoriam, nã talis restitutio deneganda est Inoc. in cap. coram de in integr. restitut. quem sequitur Bald. in l. peremptorias. numer. 28. C. sententiã rescind.

non poss. à quò tamen discedit Couar. præf. cap. 26. n. 4. vers. vidi tamen, Molina. lib. 3. de primogen. cap. 13. n. 60. Quartò fallit in causa summaria, & iuditio possessorio, vt per Capic. decis. 13. Couar. vbi sup. cap. 17. num. 4. vers. 6. Cald. vbi sup. num. 19. Quintò limita vt minor non restituatur post didicita, & publicata, ad probandum idẽ super quo iam aliquos testes ipse produxit, propter euidentis periculum subornationis, vt post Innoc. in c. auditis de in integr. restit. tenet Bart. in l. 1. §. nuntiatio. num. 33. ff. nou. oper. nunt. Menchac. quæst. forens. cap. 31. ante n. 4. Ant. Gom. 2. tom. cap. 14. num. 5. Quæ sententia recepta fuit à Senatu in lite Francisci Lopes Franco Anno 1612. Scriba Dominico de chaues, quicquid Cald. vbi sup. num. 20. 11 Sextò limita vt restitutio semel concessa non reitaretur, nec in secunda instantia in causa appellationis. l. 1. C. si sapius in integr. restit. Nam in vnoquoq; casu vnã restit-

tutionem concedi praxi receptum esse constat, nisi sint diuersi articuli Cabed. decis. 200. i. par. num. 4. Vel nisi in secundo gradu noua exceptio allegetur, tunc enim iterum restitutio concedetur, pro vt tradit Azeued. in l. 5. titul. 9. lib. 4. recopilat. num. 4.

- 14 Septimò limita vt etiam minor non restituatur aduersus lapsum temporis concessi ad obijciendum aduersus testes. Capella Tholosan. decis. 53. Boer. decis. 245. num. 7. Palat. in repet. cap. per vestras. §. 26. nu. 13. dixi sup. cap. 13.
- 15 num. 4. Octauò limita vt minor alicui assistens non restituatur ad probandum si iam fuerit facta publicatio, vt dixi sup. cap. 5. num. 4.

CAP. XV.

De allegationibus in causa faciendis.

Postquam fit testium publicatio, Scriba mittit processum ad aduocatum ac

toris, vt super illo faciat allegationem de re benè probata, tam de iure, quam de facto. iuxta l. qui prior. ff. de iudic. cuius allegationis copia datur reo in ipsis actis ad allegandum similiter tradit Ia. ff. in l. is apud quem. col. 2. C. de edend. Murant. in pract. pag. 484. nu. 50. Menoch. lib. 2. de arbitr. cent. 2. casu 175. vbi refert quatuor opiniones, apud Lusitanos autem id sine controuersia est. Initio autem allegationis poterit aduocatus aliqua prænotare vt fiant, ex quibus se iuuare speret, præsertim si illa sint eiusmodi, vt extra terminum probatorium fieri possint, veluti si per inspectionem oculorum Iudicis velit pars aliquid probare de sua intentione, quia talis probatio nunquam censetur exclusa vt dixi sup. cap. 12. num. 17. Vel potest offerre acta processus iam finiti sicut stylo seruatur. Vel petere vt Iudex quærat à teste interpretationem sui dicti, quod ex officio facere potest, pro vt dixi sup. cap. 14.

num. 2. Vel etiam petere, vt deferatur iuramentum suppletorium, vt per Marant. in pract. pag. 499. num. 4. Vel vt fiat examen nam in ijs, & similibus ante sententiam Iudex prouidere solet, si sibi rectè videatur, vt infra dicam. cap. 16. num. 2. Sed si vltra aduersarius dicat aliquid debere fieri de iure, potest dicere aduocatus, doce, quia hoc nulla lege cauetur, nam vt dicit Bald. in cap. nihil circa fin. de electione, quod lege non cauetur, in practica non habetur, & paria sunt aliqua fieri sine lege, & contra legem, idem Bald. in cap. in genesi eodem facit, cap. is qui, ibi, *cum id non sit expressum in iure de sententia excommunic. in 6.* Auth. de non eligend. secund. nubent. coll. 1. ibi, *nec qualibet est lex tale aliquid dicens.* Quauis dici non potest, quod ille loquitur sine lege, qui allegat rationem. Nam lex est omne quod ratione consistit. gl. in c. consuetudo. 1. dist. gl. in c. ex eo, verb. rationis, de electi. lib. 6.

§. 1.

De modo videndi processum.

IN primis inspiciat aduocatus, an pars aduersa fuerit Confessa in positionibus, vel in iudicio viva voce, & ipsa confessio fuerit redacta in scriptis per notarium, vt acta demonstrant, quæ faciunt re notoriã. l. gesta. C. de re iud. Roland. consil. 70. num. 7. vol. 1. Bart. in l. 2. num. 4. ff. in lic. solui. Post modum videat attestaciones sui clientuli, in quibus si testes in aliquo discor dent, curet eos componere, quoniam testium contrarietas vitanda est, & testiũ dicta (quantum fieri potest) ad concordiam sunt reducenda, non autem cauilanda, nec stricte intelligenda, sed diluanda, & vt concordent etiã verba impropianda sunt, vt voluit Ceph. l. conf. 77. n. 31. Hyer. Gabriel. conf. 55. nu. 1. Bertazol. consil. ciuili 60. numer. 22. lib. 1. Valle consil. 33. num. 14. vol. 2. Decian. consil. 40. num. 2. vol. 2. Imo sæpe intelligenda sunt secundũ

arti-

articulum Dec. in l. quatenus cuiusq; inter sit. ff. de reg. iur.
 6 Rursus si viderit testes rei, & actoris esse inuicem contrarios, asseuerabit magis suis, tanquam verisimilia deponētib; esse credendum, optime Abb. in cap. cum oporteat. col. vlt. de accusat. l. ass. consil. 126. in fin. lib. 4. Tiraq. in l. si vnquam in præfatione. num. 43. Masc. conclus. 1370. Vel quia sunt sui testes de affirmatiua, contrarij vero de negatiua. glos. in l. diem proferre. §. si plures. ff. de arbitris, aut quia sunt digniores, vel quia sunt plures numero, contrarij vero pauciores, vt dixi. lib. 4. cap. 10. num. 13. Vel quia deponunt cum causa redditione, contrarij vero non, secundum l. ass. in l. cum ij. §. vult. num. 4. ff. de transact. Vel quia sui testes iuris præsumptione, possent esse melius informati, vel quia deponunt in specie, contrarij vero in genere, vel quia sui testes deponūt in fauorem rei, & alia similia, de quibus omnibus Ant. Gabriel late in cō-

munibus. tit. de testibus, conclus. 4. cum sequentibus. Iuxta quæ intelligendus est I. C. in l. 3. vers. tu magis. ff. de testibus. Item in suis allegationibus curet aduocatus probationem aduersarij destituere obijciendo aduersus dicta testium, vt quia deponunt de auditu, qui non probāt Gabriel. in commun. tit. de testibus, conclus. 3.

Vel quia sunt singulares, quo casu etiam non probant idem Gabriel. vbi sup. conclus. 2. dixi infra lib. 5. cap. 1. n. 79. Nisi ex aliquo præsumantur cōtestes Gramat. crimi. consil. 27. n. 12. Grauetta consil. 78. num. 9. Imo quando testes deponunt de actu reiterabili facis est, quod tendant in eundem rei finem. l. qui sententiam. C. de pœnis, Paul. de Castro consil. 113. col. 2. lib. 2. Aym. de antiquit. temp. 4. par. versic. sed enim. num. 11. Alexan. consil. 53. in causa. num. 4. ad finem. lib. 1. Hypol. consil. 5. num. 6. & 8. Parisius consil. 5. num. 14. lib. 1. Marant. in l. is pœst.

K

num.

num. 90. ff. acq. hered. Nequē obstant. cap. cum dilecti de electione, & c. tam literis de testibus, procedunt enim in singularitate obstativa, non in adminiculativa, in hac enim testes singulares coniunguntur ad plenam probationem. cap. fin. de success. ab intestat. glos. verb. legitimis. In l. 2. ff. de excusat. tut. DD. in l. gallus. §. ille casus. ff. de lib. & posth. Paris. consi. 75. num. 13. lib. 1. eleganter Capol. consil. 3. num. 9. in civilibus. Siue agatur de probando aliquid in genere. glos. fin. in l. ob carmen. §. fin. ff. de testibus, siue in specie, dummodo testes singulares in eum scopum depositiones suas dirigant d. l. qui sententiam. C. de pœnis, cum alijs sup. adductis, aut nisi testes quavis singulares sint ita probi, & notabiles, quod iudicem adducant ad indubitatam fidem, ut volūt plures quos refert Tiraq. de pœnis causa § 1. num. 106. Gabriel. vbi sup. nu. 62. & 71.

Veletiam obijciat, quod in suis dictis ipse testis sit sibi

contrarius, ut quia vnum dixit extra iudicium, aliud in iudicio, talis enim contrarietas reprobatur, & nulli fides adhibenda est. l. qui falso. ff. de testibus. l. eos. ff. ad l. Cornel. de fals. Couar. lib. 2. var. cap. 13. num. 7. Mascar. qui egregiè declarat & limitat concl. 1367. num. 3. de probat. Vnde Bar. in d. l. eos. num. 8. posuit cautellam, quando habes testem, qui dixit extra iudicium (ego scio) hoc tantū nō plus, facias scribi dictum eius, vel facias dici coram testibus, quia si aliud dicat in iudicio, puniretur de falso, quæ tamē cautela adhuc non videtur tuta ex ijs, quæ tradit Grego. in l. 41. tit. 16. par. 3. verb. *dixen el contrario*. Vel quia testes plures sunt inter se varij, & contrarij, ex hoc etiam reprobantur ut per Curt. de testibus. 7. par. num. 144. Masc. vbi sup. Vnde caut. Barto. est in hoc casu, ut Iudex mittat pro testibus, ut declarent dictum, quando in eis apparet contrarietas Bartol. in l. 2. §. creditum. num. 10. ff. si cert.

pet. Ceterum si apertis testimoniis reperitur quod aliquis testis dixit falsum qua practica & cautella vti debeat aduocatus, monuit Bart. in l. si falso. num. 3. C. ad l. Cornel. de falso. & contra cautellam videbis apud eundem Bart. in l. 3. num. 4. C. de fid. instrum.

8 Item obijcere poterit aduocatus, si testis de credulitate, vel iudicio deponat, quia ei fides adhiberi non debet cap. quoties de testibus, gloss. in l. testimonium. C. eodem. quod quam verum sit explicat Masc. vbi sup. concl. 1369. Vel etiam si deponat extra capitula Bart. in l. si duo patroni. S. idem Iulianus per tex. ibi. ff. de iur. iur. Masc. concl. 1370. & conclus. sequenti. Vel si testis dat alium in contestem, qui inter rogatus neget, aut dicat se nescire, redditur enim de falso suspectus, & facit vt neutris eorum tanquam contrariis credatur. ita Bald. in cap. causam. col. 3. de testibus C. ap. de testibus. reg. 410. Bur. lat. consil. 69. num. 26. vol. 1. Cephal. consil. 233. num. 24.

vol. 2. Vel si testis non reddat rationem sufficientem dicti sui, quia tunc nullam fidem facit Bald. in l. conuenticulā. col. 4. C. de Episcop. & cler. laté Menoch. de arbitr. quæstio. 25. num. 3. declarat multifarie Mascard. concl. 1375. Vel si testis deponat in causa ad suum commodum spectanti, aut eorum qui sibi vinculo affectionis sunt coniuncti. l. nullus. ff. de testibus. l. omnes C. eodem Masc. concl. 1363. Nisi ipse testis ante depositionem protestetur cum iuramento nihil commodi ex depositione expectare, ita cautè notauit Ferrara caut. 40. Soc. reg. 513. vers. primo falsit, & voluit Felin. in cap. per sonas de testibus, & nisi ipse affinis aut consanguineus, & ita inhabilis deponat de facto proprio, quod ipse fecit ad vtilitatem alterius, vt eleganter notauit Paul. in l. 2. §. si absens, & ibi Iass. num. 8. ff. si ex noxal. causa agat, quod cautè notandum est.

§. 2.

De modo allegandi.

K 2

Qui

9 **Q** Vi in suis allegationibus optimum methodum seruare velit, sequentia principaliter debet attendere (nec enim alienum erit hæc pro iunioribus explanare) vt nihil huic studio aduocandi deesse videatur. In primis igitur pro faciliiori intellectu eorum, quæ ad subiectæ materiæ expeditionem respiciunt, debet pars aliqua euidentia in facto, vel in iure præmitti per capita, vt in l. præponebatur, versic. *quibus ita præmissis*. ff. de cast. pecul. quia sic melius dicenda percipiuntur, vt in l. i. ff. de origin. iur. vbi suadetur euidentia ab aduocatis in foro dicentibus esse præmittenda per duos effectus, primò quia auditores reddunt audios, & attentos. Secundò quia dicendorum præstant intellectum. Deinde debet diuisionem ponere, nam partitio (vt ait Accurs. in proximo Inst. §. igitur. verb. partiri) animum legis incitat, mentem intelligentis præparat, memoriam artificiosè

informat. Item & casum litis motæ verè, & breuissimè figurare debet, nam ex facto ius oritur. l. ex plagijs. §. incliuo. ff. ad l. Aquil. l. fin. in princ. ff. de iur. iurand. & quæstionem ex casu insurgentem proponere, & de ea pro vtraque parte disputabit, nam arguendo, & disputando veritas detegitur. l. munerum. §. mixta. ff. de muner. & honor. Et si fuerit res clara, & legibus determinata, non curet plures auctores congregare. Etenim (vt dici solet) vbi legem habemus, superfluum est glosas, & Doctores allegare teste glos. in l. sed licet. ff. de officio præsid. Nam vbi est casus legis ibi non est quæstio. glos. vlt. l. ancillæ. C. de furtis. Et si habuerit regulam pro se, ea firmiter niti debet vt dicit Accurs. in l. omnis definitio in princ. ff. de regul. iur. Nec enim dubium dicitur de quo est regula, vt inquit Bartol. in l. quoties. ff. si quis caut. nam secundum regulam semper pronuntiandum est vt per Bald. in l. si tutor in fin.

fin. C. de seruis comun. manumitt. & dicit glos. in rub. de reg. iur. in 6. paulò ante finem. Potiorem esse eius causam, pro quo facit reguia sequitur Abb. in rubric. ut lite non contestat. cum alijs adductis à Iasson. in l. 2. col. 6. versiculo nota istam doctrinam. ff. si quis in ius vocat.
 10 non ierit. Sed si lex aut Ordin. non ita expresse casum decidat, illa tamen in argumentum adduci potest per aliquem ex locis legalibus, quos retulit Specul. in titulo de dispu. & alleg. §. post hoc. & latissimè Euerard. in centiloquio. Quod si lis, vel controuersia fuerit super intellectu alicuius clausulæ instrumenti, pro sua parte debet ponderare semper verba scripturæ contractus, vel testamenti, nam regulariter à proprietate verborum non est recedendū. l. non aliter. ff. deleg. 3. quod in legibus, & statutis etiam procedit glos. opt. per tex. ibi in l. 1. §. si is qui naut. vers. in re igitur dubia. ff. de exercitor. act. multa Tiraq.

in l. si vnquam verb. libertis, ex num. 4. C. de reuoc. & num. 71. Mantica de coniecturis, tit. 4. lib. 3. Sed fallit nisi vsus loquendi aliud patiat, qui ante omnia attendendus est. l. librorum. §. quod tamen Cassius. ff. delegat. 3. l. labeo, ubi Bart. ff. de supplect. leg. Mascard. de probat. conclus. 329. num. 3. Etiam in qualibet materia odiosa, & poenali, secundum Bart. in rubr. ff. nou. oper. nunt. & quauis in statuto caueatur, ut verba intelligantur ad literam, & pro ut iacent secundum Bald. in l. omnes populi. pen. quæ. ff. de iust. & iur. Abb. in proæm. decret. & ibi Felin. num. 14. Masc. concl. 1129. num. 17. 21. & 22. Tiraq. de retract. §. 2. glos. 1. num. 6. Nam propter vsum testatoris, vel regionis receditur à proprietate verborum, ut est tex. vulg. in l. cum delanionis. §. aliam. vers. optimum. ff. de fund. instruc. Nec enim in testamentaria dispositione, multum attenditur verborum proprietates, cum saepe ab ig-

naris, & indoctis proferatur,
 vt in d.l. non aliter. §. 1. verfi.
 cum plerunq; ff. deleg. 3. ob-
 feruat Accurs. in l. quod si ne
 potes. 1. scholio. ff. de testam.
 tutel. Item quid verba signifi-
 cent, & importent diligen-
 ter attendet. Sunt enim quæ
 voluntatem liberam, & quæ
 arbitrium boni viri signifi-
 cant, de quibus plura Bartol.
 in extrauag. ad reprimendū.
 verb. videbitur, & melius Gre-
 gor. in l. 29. tit. 9. par. 6. Me-
 noch. lib. 1. de arbitr. quæ. 7.
 cum sequentibus. Nam le-
 gatum in arbitrio hæredis po-
 situm valebit, & in eius vo-
 luntate minime. l. Senatus. §.
 1. l. si sic. 78. ff. deleg. 1. l. vtrū.
 §. cum quidam. ff. de reb. dub.
 Vnde si testator rogauit hæ-
 redem, vt post mortem no-
 minet Titium in emphy. *si sibi*
videbitur, & ille meruerit,
 Senatus sanxit fideicommissū
 deberi in lite Francisci Pe-
 drofa da Gama cum donna
 Isabel Pereyra, Scriba Anto-
 nio de Freytas. ex l. fideicom-
 missi 11. §. quanquam, ibi,
videbitur, & ibi, meruerit. ff.

deleg. 3. adde Sarmientum.
 lib. 2. select. cap. 6.

Item mens testatoris non
 est coniecturanda in casu om-
 nino omissio, & abortiuo,
 sed ex verbis à testatore pro-
 latis perfectis, vel imperfe-
 ctis, vt per Alex. & Iass. in l.
 3. C. de lib. præt. & vulgò di-
 citur in mente retentum ni-
 hil operari. l. si repetendi. C.
 de condict. ob caus. l. quidam
 cum filium. ff. de hæred. insti.
 l. commodissimè. ff. de lib. &
 posth. & omissum habetur
 pro omissio. l. quicquid as-
 tringendæ. ff. de verb. oblig.
 l. vlt. C. de pact. conu. Et non
 fit extensio de re ad rem, nec
 de persona ad personam. l. si
 vnus. §. ante omnia. ff. de pa-
 cti. l. si ita 126. §. Chrisog-
 nus. ff. de verb. obl. Sed tunc
 debet totam scripturam per-
 legere iuxta l. in ciuile. ff. de
 ll. Nam ex vna parte scrip-
 turæ alia declaratur cum vo-
 luntas testatoris, vel contra-
 hentis semper præualeat, quæ
 ex verbis scripturæ connexis
 vel admixtis elicitur, & fit
 manifesta, vt per Bart. notabi-
 liter

in l. 2. num. 39. & ibi Alexan. num. 32. & Iass. num. 36. ff. de vulg. Bald. Ang. & Salicet in l. precibus. C. de impub. & alijs. Præferenda est enim voluntas verbis, vt animus corpori, & sequenda tanquā Regina, vt de contractibus notatur in l. pen. ff. quæ res pignor. oblig. l. si insulam. ff. de præscript. verb. de vltimis volunt. in l. in conditionibus ff. de cond. & dem. l. 3. C. de lib. præ. l. cum proponeretur ff. deleg. 2. Tiraq. in l. si vnquam, verb. libertis ex n. 52. & sufficit quod illa ex coniecturis propiciatur Valle consil. 6. num. 15. vol. 4. dixi sup. 12 cap. 11. num. 9. in fin. Nam, & voluntas disponentis elicitur, & probatur ex vicinitate scripturæ. l. hæredespalam. §. 1. ff. de testam. Nam si superius de aliqua qualitate loquitur, quod eam prosequatur, vicinitas scripturæ semper innuit glos. in §. item lapilli. Inst. de rerum diuisione quanuis ponatur aduersatiua (sed) semper enim intelligitur retentis iisdem terminis

præcedentibus Syluest. Aldo brand. in §. sed ius quidem ciuile Inst. de iure nat. gent. & ciuil. Nam & præcedentia magis influunt in sequentia, & maioris efficacix est clausula præcedēs ad sequētia, quā è conuerso. glos. 1. in l. quisquis. 93. ff. deleg. 3. Bart. in l. auia. ff. de cond. & demonst. & in l. si quis ex argentarijs. §. si initium. num. 20. ff. de edendo Mathesal. notab. 151. Peralta in l. si quis in principio testamenti. num. 166. deleg. 3. Deinde è conuerso probatur voluntas, quod fuerit talis in præcedenti ex sequentibus. l. si seruus plurium 53. §. vlt. ff. deleg. 1. Nam sequentia declarant præcedentia, vt docet Mant. de coniect. mente testant. lib. 6. titul. 13. Iul. Clarus. in §. testamentum. quæst. 76. Et ex posteriori scriptura declaratur prima. l. quisquis 93. iun. glos. vlt. ff. deleg. 3. actus qui sequitur declarat voluntatem in actu præcedenti, vt in l. sedet Iulianus. §. proinde. ff. ad Macedon. & in §. pauonum Inst. de rerum di-

fione, & per Bart. in l. cætera. §. sed si parauerit. ff. deleg. 1. Ex quibus in ijs terminis dicit Ruyn. confi. 139. num. 13. vers. & præmitto. 2. vol. quod si masculi in conditione sequentis substitutionis appositum sint, ex hoc masculos in præcedenti substitutione vocatos esse intelligitur, sequitur Anto. Gabriel. lib. 4. commun. tit. de testamen. concl. 10. num. 9. Ita credo censuisse Senatum Castellæ, in lite
 14 Comitis de Buendia. Præterea voluntas elicitur ex contextu ipsius testamenti ut in l. numis. ff. deleg. 3. nec enim colligitur ex vno solo verbo, sed ex omnibus clausulis iunctis dispositionis ut in l. Maruia. 44. ibi neq; contextu verborum totius scripturæ. ff. de man. miss. testam. Vnde dicebat Bald. consil. 136. col. 1. volu. 3. Quod non debemus inspiscere vnā clausulam solā testamenti, sed omnes optime Brunus confi. 39. nu. 6. declarat Mant. vbi sup. tit. 13.
 15 Rursus voluntas declaratur ex Relatione ut in l. talis scri

ptura. §. fin. ff. deleg. 1. Molina lib. 3. de primog. cap. 7. nu. 11. Et ex repetitione ut in l. qui filiabus vbi Iass. ff. deleg. 1. Et ex præfatione ut in l. vltim. ff. de hered. instit. notat Molina lib. 1. primog. cap. 5. a num. 2. Et ex clausula generali in fine posita l. quæ cōditio. ff. de cond. & demonstr. Et ex causa argum. l. si quis nec causam vbi Cornel. ff. si cert. pet. & à primordio tituli à quo posterior formatur euentus. l. 1. vbi glos. & Bar. nu. 9. C. de imponend. lucrat. descript. lib. 10. ex quo infertur ad quæstionem Bald. quem sequitur Iass. in l. generaliter. §. cum autem. num. 11. C. de instit. & subst. Et à ratione propter quam dispositio dicitur emanare. l. cum pater. §. dulcissimis. ff. deleg. 2. quia illa regulat, & ampliat prædict. dispositionem Roland. à Valle consil. 6. num. 16. lib. 1. Tiraq. de cessant. caus. 1. p. num. 144. Et tanto magis id dicendum venit, quando testator si de hoc fuisset interrogatus utiq; ita respondisset
 iuxta

iuxta notat. per Bart. in l. Titius. §. Lutus. ff. de lib. & posthum. glos. communiter approbata in l. tale pactum. §. fin. ff. de pact. de quo multa Tiraq. in l. si vnquam in principio. num. 3. & nu. 56. C. de reuoc. donat. Nā desideria morientium ex arbitrio viuentium, non sine iusta ratione interpretanda sunt. l. quoniam desideria. C. de natur. lib. Matic. de coniect. lib. 3. titul. 2. num. 6.

16 Vltius voluntas elicitur & probatur ex conditione, & qualitate personæ, in quam verba fuerint prolata, sic docuit l. C. in l. & si suscepit. §. & si proponas. ff. de iudic. & in l. pen. de alim. leg. l. Titia. §. vlti. ff. de aur. & argen. leg. & in l. si seruus plurium. §. si. ff. de legat. 1. optime Bald. in l. ex militari. ff. de testam. milit. Bart. in l. plenum. §. equitij ff. de usu, & habit. Simon. de præf. lib. 1. de interpret. vlt. vol. fol. 106. & 118. ex nu. 8. Mant. de coniect. lib. 6. tit. 11. vbi ex hoc inferunt ad plures questionēs, & idem antea tra-

didit Palat. in rubr. de donat. §. 11. num. 12. & 14.

Deniq; voluntas elici, & 17 deduci potest ex grauamine alicui iniuncto, vt in l. deniq; §. interdum. ff. de pecul. lega. Vbi quanuis si legetur libertas seruo in testamento nō videatur sibi relictum peculium, iuxta l. vnica. C. de peculio eius, si tamen seruus inbeatur aliquid dare de peculio hæredi, ex hoc censetur sibi relictum peculium, & ita ex grauamine inducitur honor ad limitationem tex. l. legata in utiliter. ff. de adim. legat. Secundo facit tex. in l. Titia scio 89 §. scia libertis. deleg. 2. Vbi ex grauamine quod nouissimus fundum restituat videtur induci inter legatarios reciproca substitutio. Tertiò facit l. si ita stipulatio 39 ff. de oper. libert. Ex quibus inferebat Bart. in l. centurio. num. 37. ff. de vulgar. limitationem ad glos. communiter approbatā in l. Lutus in fin. ff. de hæredi. instituend. Vbi si filij in conditione positi fuissent à testatore grauati, ex hoc censeren-

tur honorati & vocati ex testamento, quasi primus videatur grauaturs ex fideicommissis eis bona restituere, vt ita grauamen ipsis impositum subsistat, quam sententiam defendit Galliaul. ibi. nu. 458. & magis communem testatur Alciat. num. 99. Couar. in cap. Raynutius. §. 3. nu. 3. Ruyn. cons. 39. lib. 3. nu. 12. quicquid Iass. in d. l. centurio nu. 57. Rip. nu. 266.

CAP. XVI.

De conclusione in causa.

Conclusum in causa dicitur, quando est productionibus, & allegationibus renuntiatum, vt per Iass. in l. admonendi. num. 51. r. lect. & num. 62. 2. lect. ff. de iur. iurand. Vel etiam quando alterutra parte inuita in contumacia Iudex præcipit fieri conclusum iuxta auth. iubemus. C. de iudic. alios modos quibus conclusio fit adnotauit Felin. in cap. cum dilectus á num. 27. vsq; ad num. 39. de fid. instru. Et illa quidem in omnibus

causis necessaria est, vt per Menoch. lib. 1. de arbitr. question. 35. num. 7. vbi num. 8. enumerat decem causas, in quibus non concluditur, & de stylo in hoc Regno Scriba ponit conclusionem, & dicitur esse processus conclusus, quanuis nonnulli melius putent adhuc non dici verè conclusum interim dum non est processus positus in manu iudicum. Cæterum conclusio processus aperiri potest, non solum ex ratione tex. in Ordin. lib. 3. tit. 20. §. 30. Sed etiam ex alijs, de quibus Gail. lib. 1. præct. obseruat. 107. ex num. 5. Vel etiam si Iudex reperiatur antea oportere fieri aliquas interrogationes ad se bene instruendum, præsertim in causis summarijs, vt Clementina sapé, verb. *interrogabitur*, in fin. de verb. signific. Vel super aliquo prouideri, quod ab aduocato sit prænotatum, pro vt diximus sup. cap. 15. vel etiam in causa criminali poterit admittere omnem probationem, vt per Barto. in l. diui fratres. ff. de

de poenis, & infra dicam lib. 5. cap. 1. num. 81. Vel etiam si aliquis ex litigantibus moriatur, aperitur conclusio, vt heredum habitatio fiat, ne detur sententia contra defunctum. l. defuncto. ff. de pub. iudic. Si autem conclusio facta sit à partibus, illam iudex reuocare non potest, etiam iusta subsistente causa, cum conclusio non sit actus suus, sed partiū, aduersus quarum conventionem nil facere potest Iudex ipse ita Bald. Affinius, & alij quos refert & sequitur Menoch. lib. 2. præsumpt. 64. num. 3.

CAP. XVII.

De sententia Iudicis.

Iudex in sententia debet exprimere causas, quibus nititur ad ita iudicandum ex nostra consuetudine. lib. 3. tit. 66. §. 7. correcto in hoc iure communi in cap. sicut, & in cap. cum Bertoldus de re iud. Per quæ iura

communis opinio est non esse necessarium, quod causa exprimatur secundum Imol. in l. si is ad quem. ff. acq. hæred. Iasson. in l. qui Romæ. §. duo fratres. ff. de verb. oblig. Rationem posuit glos. in l. si quis ad exhibendum. ff. de except. rei iud. quam ad id notauit Bartol. in l. inter stipulantem. §. 1. num. 11. ff. de verb. oblig. Sed non requiritur causa vt valeat sententia, sed vt constet de causa condemnationis, vt est tex. in simili. in l. 2. §. ignominia. ff. de ijs qui not. infam. maximè quia prædict. Ordin. non procedit annullando prohibitiuè, quo casu valet actus in contrarium ex Salicet., per tex. ibi in l. vlt. C. de sentent. ex breuil. sequitur Iass. in l. non dubium. num. 18. C. de legibus.

CAP. XVIII.

De impedimentis in Chancellaria.

Licet impedimenta omnia illa obijci possint in Chan-

Chancellaria, quæ in executione aduersus sententiam. Tamen commodius erit in Chancellaria propter Gabellæ exactionem. Et quia in ijs (de quibus modo agimus) si recipiantur, datur replicatio, & treplicatio secundum Cabed. Arest. § 1. 2. par. quod non est ita in impedimentis aduersus executionem, nec item datur iuramentum yti fit in executione, Ordin. lib. 2. titul. 88. Sed utrobique de illis cognoscit idem iudex, qui sententiam tulit ut in l. fin. vbi Salicet. C. de sententijs, quæ sine certa quantitate. Bart. & Paul. in l. 1. per tex. ibi. C. de sentent. & interlocut. omni. iud. Item antequam sententia transeat per Chancellariam potest pars petere declarationem per impedimenta, ut declaretur super aliquo, veluti si pars petat ius sibi reservari in proprietate, vel contra aliquem, nam sententia obscura declarari potest Ordina. lib. 3. titul. 66. §. 6. notavit Gabriel. lib. 6. de regul. iur. conclus. 3. num. 25.

Si autem declaratio infringat totam condemnationem, non est admittenda, nam qui declarat nihil de nouo addere potest. l. hæredes palam. §. si quid post. ff. de testament. l. adeo. §. videtur. ff. acq. rerum dom. notabiliter Oldrad. con. fil. 263. num. 2. Effet enim tunc potius noua dispositio, quam declaratio, quod ius non patitur. l. ab executore, & ibi Bart. num. 5. ff. de appellat. observant ex alijs Menoch. de arbitr. lib. 1. quæst. 73. num. 17. & num. 21. cum sequentibus. Andr. Gayl. observat. 1. num. 6. lib. 2.

Observa tamen in praxi 4
utilius, & pinguius provideri damnato per appellationem ac supplicationem, quam per impedimenta in Chancellaria, & ratio est, quia si pars condemnata victa quoque fuerit in illa secunda sententia, quæ lata fuerit super impedimentis, & eis non obstantibus transferit per Chancellariam (quanvis ab ea appellari, & supplicari possit) non tamen dñi Senatores grauaminis

minis cognoscunt de meritis, & in iustitia primæ sententiæ, contra quam fuere impedimenta obiecta. Ord. lib.3. tit.84. §.8. Vnde cautius & consultius faciet aduocatus, quanuis videat sententiam habere aliquam nullitatem, vt non curet eam impedire in Chancellaria, sed supplicationem interponat, cum etiam in gradu appellationis, vel grauaminis possit agi de nullitate sententiæ, vt in Ord. lib.3. tit.75. §.1. Quanuis iudices superiores in hoc casu debuerant prius cognoscere de nullitate, & pronuntiare super illa, quā de meritis causæ, vt per DD. in l. si vt proponis. C. quomodo, & quando iudex. Bart. in l. si expressim. nu.8. vbi ponit practicam. ff. de appellat. Et licet in hoc casu postea appareat, quod appellatio ex aliqua causa sit deserta, non remanebit deserta causa nullitatis, quod notabile dicit Barto. vbi sup. num.10. Minus. cent.4. obseru.63.

6 Obserua etiam in praxi,

quod si quis supplicauit in tempore, & simul posuit impedimenta in Chancellaria, poterit desistere ab impedimentis, & prosequi grauamē intra duos menses vti colligitur ex Ord. lib.3. tit.84. §.4. in fin. Quæ tamen lex dum probat duos menses currere etiam à tempore, quo impedita fuit in Chancellaria sententia ab eo, qui supplicauit, debet intelligi & limitari, nisi ex probabili ratione fuisset impedita, quia tunc tempus ad supplicandum concessum non currit secundum Bald. in l. contra maiorem. C. de in officios. testam. Angel. & Paul. in l. hæres. col.1. in fin. ff. de vsuris Hypolit. sing.152. Didac. Peres in l.2. titul.5. lib.3. ordin. glos.1. in princ.

Item obserua, quod decima Chancellariæ non debetur de sententia eius rei, quæ est inæstimabilis Cabed. arresto 84.2. par. Nec de illa quæ, lata est à Iudice commissario in eo processu, qui captus fuit in iudicio, vbi decima nō debebatur, & postea per diploma

ploma Regium fuit aduocatus, & alteri iudici commissus, ut decidit Senatus in lite Francisci Botelho, Anno 1608. Scriba Francisco d'Almeyda.

CAP. XIX.

De praxi procedendi in gradu appellationis, aut supplicationis.

IN primis licet regulariter omnibus, & in omnibus causis appellatio permessa sit, quia est defensio glos. in l. qui restituere. ff. de re iud. tamen ultra 45. fallentias, quas ponit Marant. in pract. pag. 618. ex n. 267. & alias centum & viginti vnā, quas refert Anton. Nicel. in cōcord. glosarum. glos. 6. & alias 32. quas constituit Soc. reg. 40. & alias Greg. in l. 13. & 16. tit. 23. par. 3. Couar. pract. quæst. cap. 23. num. 4. in fin. Tu iuxta ritum Regni quinque modis principaliter limitare poteris ex Ordinat.

lib. 3. tit. 79. Primò quando sententia lata est in ea summa quæ iudicis iurisdictioni subit, nam illa executioni mandatur, neq; ab ea appellari licet, idq; propter negotiorum qualitatem, quæ non patitur iuxta rei pub. bene institutæ vtilitatem, executionem sententiæ in tam breui summa appellatione proposita impediri. In qua tamen semper attendi debet quantitas petita ab actore, quanuis reus reconueniat de maiori summa. l. si idem. §. quid si. ff. de iurisdic. omni. iud. Cabed. decis. 21. r. par. num. 6. Et licet in minori summa iudiciū fiat, ut quia reliquam maiorem, videlicet nonaginta è cētum fuisset statim reus confessus, ita seruari iussit Senatus in lite Francisci Botelho, cum Francisco Mendes transoso, Scriba Michael Rodrigues, Anno 1610. Non enim attenditur nisi sola forma petitionis, & non confessionis, aut probationis extrinsecæ, ut per Alex. in l. 2. num. 16. ff. si quis in ius vocatus, Menoch.

- 5 noch. confi. 2. num. 94. Nec etiam in actu, quem quis approbavit, appellatio admittitur, de quo Menoch, quando dicatur approbari in lib. 2. præsum. 94. Nec post decendū. Nec etiam in causa, in qua aliquis fuit verus contumax. l. 1. C. quorum appell. non recip. l. ex consensu. §. ff. de appell. vbi Barto. Imol. & Alex. declarant quis dicatur verus contumax Marant. in præct. pag. 620. num. 274.
- 7 Licet ipse possit opponere exceptionem nullitatis argum. tex. in l. 4. §. condemnatum. ff. de rei iud. optimè Bart. in l. dinus. ff. de milit. testament.
- 8 Nec etiam ab executore, nisi excedat modum, quod tunc dicitur si opposita aliqua exceptione ad impediendum, illa non obstante, in executione procedat glos. in l. ab executore, verb. excedat. ff. de appell. caute notavit Capol. cap. 44. Dueñas, reg. 41. falent. 1. vbi etiam alia exempla proponit.
- 9 Item licet appellatio habeat effectum deuolutiui,

& suspensiuum. Tamen sententia non suspenditur per apellationem in causa alimētorum per l. fin. vbi Barto. de appell. recip. Nec in via executiua iuxta Ordinat. lib. 3. tit. 86. §. 3. Nec in iudicio liquidationis pro vt dixi infra cap. 21. num. 6. Nec in via sumaria decem dierum pro vt habes infra. cap. 22. nu. 3. Nec in iudicio familiæ eriscūdæ, pro vt scribitur lib. 4. tit. 96. §. 22. Nec etiam in causa depositi, argum. tex. in Ordinat. lib. 4. tit. 49. §. fin. In quibus licet appellatio iurē admittatur, quo ad causæ deuolutionem, non vero quo ad eius suspensionem, alia exempla pro praxi Castellæ adiungit Couar. præct. cap. 23. ex num. 7. Marant. in præct. pag. 588. ex num. 163. & dixi sup. lib. 2. cap. 11. num. 18.

Item pars quæ grauamen ¹⁰ interponit debet intra duos menses illud prosequi, alias rejicitur à remedio prædicto, nec ex vi iusti impedimenti prædictū tempus prorogari potest nisi à solo Rege Gamma decil.

decif. 38. Et in hoc differt primò supplicatio ab appellatione Cabed. decif. 42. nu. 7. lib. 1. in qua partes possunt allegare causas impedimenti, quando appellatio dicitur deserta. l. vlt. §. illud. C. de tempo. appellat. Clementina si appellationi de appellatione. Secundò differt quia interim dum pendet appellatio in Senatu suspenditur executio. lib. 3. tit. 73. Sed in grauamine tantum per sex menses. lib. 3. tit. 84 §. 14. Tertiò differt quia etià si appelletur ab vna parte tantum; fit appellatio communis utriquè, & tam appellanti, quam appellato prouidetur in gradu appellationis per iudices superiores lib. 3. tit. 72. quod non est ita in grauamine. lib. 3. tit. 84 §. 12. Quartò differt quia si acta veniunt per appellationem ad superiores elapso termino præfixo, semestri tempore potest Senatus ex actis appellationem desertam pronuntiare, quod est notabile, si verò veniunt acta per viam grauaminis ordinarij prædi-

cto termino fatalium elapso pronuntiat Senatus se de tali grauamine non posse cognoscere, & sic est differentia in pronuntiatione quam posuit Cabed. decif. 42. num. 4. & §. lib. 1. Quintò differt, nam in casu appellationis potest pars uti instrumentis dierum apparitionis, in supplicationibus vero controuersum est, & diuersimode à Senatu fuit iudicatum, modo sic modo non vt testatur Cabed. decif. 40. Sextò differt quia si iudex recipit appellationem, altera pars potest aggrauare in actu processus in lib. 3. tit. 70 §. 8. in supplicatione vero si iudex eam concedit, & admittit, pars opponit se contra illam concessionem per impedimenta. lib. 3. tit. 84 §. 5. Septimò differt, quia si pars appellat, cum supplicare debuisset, potest superior cognoscere de grauamine, nõ sic e cõuerso, nam si pars supplicat, non potest cognoscere de appellatione, nisi appelletur argumento. Ordinario. lib. 3. tit. 69 §. vlt. Octauò differt

differt in alio, vt infra dicā.
num. 14.

12 Item prius datur copia
processus ad exprimēda gra-
uamina supplicanti ex l. qui
prior. ff. de iudit. qui si velit
aliquid probare per testes, de-
bet in sua allegatione licen-
tiam petere, quia illa conce-
di non solet, nec debet, nisi
super articulis de nouo, &
super quibus in prima instā-
tia non fuerunt adducti, &
recepti testes, Bart. in l. per
hanc. C. de temp. appell. nu.
4. & idem in auth. qui semel.
C. de probat. Ordinatio. lib. 3.
tit. 83. ibi, *qualquer razão de
novo*, quæ tamen ita singu-
lariter exponi ac declarari
debet, vt scilicet illa ratio,
& materia noua sit depen-
dens ab ea, quæ in articulis
veteribus continebatur fa-
ciens ad causam, & respiciēs
primam actionem. Quia si
fuerit aliquid omnino nouū
& diuersum, tunc admitti
non debet, vt dicit Abb. in
cap. si iudicauerant, & ibi Fe-
lin. in 4. colum. de except. &
pro. singul. refert Hypolit.

sing. 240. Rebus. in tractatu
de rescript. articul. 3. glos. 4.
num. 14. Mascari. de probat.
concl. 118. num. 50. ex quo
explicant Abb. num. 7. Fe-
lin. nu. 11. quis dicatur no-
uus articulus dependens à
veteri in cap. fraternitatis,
& ibi Marianus extra de te-
stibus. Sed quid si illa ratio
fuiſſet deducta in prima in-
stantia, sed super illa non
fuiſſent testes adducti, nec
recepti? Et videtur quod ad
huc non sit ratio illa admit-
tenda in causa appellationis
ex prædict. Ordination. ibi,
não tenham allegada, & in §.
2. ibi, *de que já erão lançados*
per argumentum ab spetia-
li, & iterum in §. vltim. ibi,
de que não foy articulado.
Contrarium tamen tenent
complures, quos refert & se-
quitur Couar. pract. cap. 18.
num. 6. Matienſo in dialog.
relat. 3. par. cap. 46. num. 2.
decis. Pedemontana 14. &
ita non semel, sed sæpius pra-
cticari vidi, ad quod etiam
pertinet cautela Bald. in l.
ampliorem. num. 5. C. de ap-

L

pellat.

pellat. quem sequitur Cor-
 13 ser. singul. verb. testis. Rur-
 sus non datur licetia ad for-
 mandum articulos si illi sint
 directò contrarij probatio-
 ni ab altera parte iam factæ
 in prima instantia, Clemen-
 tina 2. de testibus, vbi id
 DD. notant, nisi sint de pro-
 bando per indirectam secun-
 dum Ant. Gabriel. tit. de te-
 stibus conclus. 21. num. 42.
 Vel nisi prædicta licentia po-
 stuletur ex restitutione mi-
 noris, vt dixi sup. cap. 14.
 nu. 7. Vel nisi pars velit pro-
 bare per euidenciam facti, vt
 habes. cap. 12. num. 17. Soc.
 14 regul. 403. fallent. 19. Quod
 si vtraq; pars supplicat, qui
 prior supplicationem suam
 interposuit de grauamine,
 ipse prius allegare debet, cu-
 ius allegati copia alteri par-
 ti etiam supplicanti conce-
 ditur, & postea ille prior sup-
 plicans habet etiam copiam
 de allegatione, quam iste se-
 cundus fecit, idq; de more,
 & stylo seruatur, quanuis nō
 sit ita in appellatione, nec
 enim secundi appellantis al-

legatio reuertitur ad primū,
 quanuis iste primus appel-
 lans respectu secundi, qui ap-
 pellauit censeatur appella-
 tus, & sic in hoc etiam dif-
 fert supplicatio ab appella-
 tione, in cæteris vero suppli-
 catio habet se ad instar ap-
 pellationis Cabed. decis. 11.
 num. 15. Afflic. decis. 231.

§. 1.

*De forma expediendi appel-
 lationem, vel grauamen
 per Senatores.*

Causæ appellationis in
 secunda instantia ex-
 pediuntur per Relationem
 in mensa rerum fiscalium,
 Coronæ, & patrimonij Re-
 gij, iudicis Chancellarie,
 præsidum Curie, & audito-
 rum criminum. Item in mē-
 sa grauaminum expediun-
 tur etiam per Relationem
 causæ, quæ veniunt per sup-
 plicationem ab interlocuto-
 ria omnium iudicū prouin-
 cialium per instrumēta gra-
 uaminum, & similiter ab in-
 terlocutoria iudicum huius
 ciuitatis, & quinq; leucarum
 in circuitu, & ab omnibus

man-

mandatis cuiusvis Senatoris in Audientia per petitionē. In quibus licet grauamē simpliciter interpositum regulariter non suspendat, tamen in hac ciuitate praxis est, vt per petitionem grauaminis adiunctam processui signatam à Rectore iudex à quo remaneat inhibitus, & non possit iterum ad vltiora procedere, imo eius iurisdic-
 16 Et contra sententiam Senatus super prædict. petitionibus, vel instrumentis grauaminum latā, potest pars per impedimenta iterum supplicare, & eorum cognitio, & expeditio reuertitur ad eosdē iudices, vt habetur in l. prima. C. de sentent. præfect. l. si quis, & auth. quæ supplicatio. C. de precibus Imp. offer. Quāuis in ijs quæ diximus melior sit consuetudo Castellæ, vt tempore relationis, idest, quando relatio causæ fit; partes adsint, nec nisi illis præsentibus, vel
 eorum Procuratoribus vni soli relatori negotium credatur, nec enim de iure assertioni solius iudicis creditur, cap. quoniam contra falsam extra de prob. Clementi. 1. eodem tit. & quia sæpè euenit quod ex breuissima narratione facti mutati in totū ius euertatur. l. si is. ff. de excusat. tut. l. hoc legatum, & l. fin. ff. deleg. 3. Nec huic cōsuetudini refragatur, imo suffragatur O. d. lib. 3. tit. 20 §. 40. vers. *saluo*. Quam nō semel sed rarius, quā oportuerat; practicari vidi. Sed
 17 & illud peius est quod cum iure Castellæ sapienter sancitum sit, vt iuniores in Senatu prius votum præbeant in l. 6. tit. 4. lib. 2. recopilat. ne fortè respectu seniorum libentius dicere vereantur, vt fatetur Gama decisio. 1. num. 10. Cabed. decis. 6. n. 8. Quod etiam obseruat auditorium Rotæ secundum Roma. singul. 81. & in Neapolis secundum Afflict. decis. 1. Et obseruandum dicit Nicol. Lyrenf. in Exod. cap. 23.

In hoc Regno qui alijs præ-
est relationem facit, & prius
votum præbet ex Ordinat.
lib. 1. tit. 1. §. 13. idq; ex sen-
tentia tex. in l. 1. ff. de alb.
scribend. l. 2. ibi decernendi.
C. de præfec. prætor. lib. 12.
Ita vt alij adiuncti non pos-
sint non propter eius aucto-
ritatem illi assentiri, & sæ-
pissimè factum integrè non
percipientes, quod ita fieri
non conuenit. Nam ex facto
ius oritur. l. ex plagijs §. 3. §.
incliuo. ff. ad l. Aquil. l. fin.
in princ. ff. de iur. iur. Et in-
certus de facto, certus de iu-
re esse non potest, neq; præ-
bere respõsum. l. vt respõsũ.
C. de transact. l. domitius la-
beo. ff. de testament. Ideoq;
in alijs Regnis Aragoniæ,
Italiæ, & in Parlamento Pa-
risiensi, & in Senatu Tholo-
sano, & Rottæ vbi Sena-
tores mutuò relationem fa-
ciunt, vt apud nos, qui Re-
latoris munere fungitur, ex
eo ipso suffragium pro illa
vice non præstat vt affir-
mat Matienso in dialog. re-
latorum. cap. 5. num. 3.

Alio modo causæ appella 18
tionis, & grauaminis à deffi-
nitua expediuntur in Sena-
tu. Scilicet per suffragia, &
deliberationes in scriptis,
vbi si primus (cui est facta
causæ distributio) aut secun-
dus, vel tertius in ea fuerint
deliberatione, quod proces-
sus non est ita benè fulmina-
tus, vt possit finaliter defi-
niri sine præuia aliqua dili-
gentia facienda, poterit in
mensa per relationem pro-
nũtiare interlocutoriã cum
ijsdem, vel alijs super illo in-
cidenti, quantunvis primus,
vel secundus dedissent iam
votum in definitiua, nam
clausis prioribus delibera-
tionibus, ita fit ex lib. 1. titu.
6. §. 14. Quod non deuiat à
iure communi vt in cap. cū
Ioannes vbi Felin. num. 11.
extra de fid. instru. Barro. in
l. vbi cunq; num. 7. ff. de in-
terrog. act. dicens Iudicem
quandocũq; etiam post cõ-
clusionem in causa positio-
nes facere posse. glos. in l. 3.
verb. inimicitia. ff. de testi-
bus, quæ dicit quod iudex
potest

potest se informare de qualitate testis, nam veritas sapius examinata magis splendet in lucem. cap. graue 35. quæst. 9. Contigit etiam vt aliquando grauamen interponatur ab interlocutoria, & interim ante eius expeditionem appellatio veniat à definitiua super principali, & sic concurrit simul vtrunq; scilicet grauamen, quod certis iudicibus distribuitur, & appellatio alijs, praxis est, vt quia remediū appellationis est magis ordinarium, & dignius trahat ad se quod est minus argumento tex. in cap. in dubijs de cōsec. altar. Iubent enim Iudices appellationis prædictum grauamen in actis accumulari ac super omnibus pronūtiare, nec enim data sententia in finali, potest iam tractari separatim super incidenti, vt innuit tex. in lib. 3. tit. 20. §. 46. vers. *porem*. Ita decisum fuit in lite Simonis da Serpa cum Conuentu de Thomar, Anno 1608. Scriba Manoel Manhos.

§. 2.

De Recusatione Senatorum.

Cum facta distributio - 20
ne sciri potest qui Iudex in appellatione futurus sit, praxis est vt tunc intetetur recusatio, nam postea dum fuerit Senator in expeditione, quanuis adhuc votū non dederit, recusari non potest, cum iam res sit iudicari cæpta. lib. 3. tit. 21. §. 5. Quod vtilius est ad tollendas tot calumnias, quibus in iudicum recusationibus passim litigantes vtuntur. Limita primò nisi suspicionis causa superueniat de nouo, nam in ijs, quæ postea accreuerint, recusatio admittenda est, quod exquisitissimo consilio factum est, vt nemo cogatur æquum ferre iudicem, qui sibi suspectus & inimicus sit, cap. quod suspecti 3. quæst. 5. Limita secundò in minore, qui per in integr. restitutionem poterit etiam ex causa, quæ orta sit ante, recusare Senatorem, qui fuerit in expeditione, vt comprobatur mul-

tis rationibus Mauritius de in integr. restit. cap. 253. & receptum asserit Couarru. pract. cap. 26. num. 4. Notabis autem quod si quinq; Senatores fuerint in sententia procedimenti propter trium priorum varietatem, & discordiam, in sententia tamen definitiua tres tantum interuenire debent Cabed. decis. 44. num. 2. 1. par. Sed si pars opponit exceptionem contra sententiam procedimenti, iidemmet Iudices qui fuerunt in prima sententia procedimenti, debent esse Iudices ad cognoscendum de prædictis exceptionibus, & ita praxis seruat.

21 Cæterum an qui Regis Consilij assistunt, possint recusari, quæstionis est? Et videtur quod non, quia ut ex definitione recusationis constat, illa suspendit iurisdictionem iudicis recusati, & Senatores palatij cognoscunt de materijs gratiæ, & non iustitiæ in voce, & nomine Regis, & cum ipso Rege, nam Rex per Senatus

consulta eorum decreta approbat, quo casu sacra maiestas confirmat, & sic qui consulunt non habent iurisdictionem Bart. receptus in l. 1. ff. de officio assessor. Morla. in quæstion. iur. ciuil. & Pontif. 1. par. tit. 2. num. 173. fol. 90. Vnde videtur quod Ordinat. lib. 1. tit. 2 §. 7. ibi, *Desembargadores do Paço*, intelligatur, quando aliquis Senator fuerit iudex inter partes, qui debeat iudicare ut iudex delegatus, ut sic possit recusari, & propter eius auctoritatem, & officij præminentiam augetur cautio in lib. 3. tit. 22. Nam quemadmodum Rex non potest recusari ut per Morlan. vbi sup. num. 187. Nec eius Consiliarius, partes enim corporis eius sunt. l. quisquis. C. ad l. Iul. Maiest. Sed ego vidiz contrariū praticari in quodam Cosmo Machado, qui recusauit Petrū Barbosa dū esset in Consilij Regis in Senatu maximo Madrid, & alius Doctor Petrus Barbosa eius nepos recusauit Sena-

tores

tores Palatij, & omnes hęc recusationes fuerunt admiffę, non in forma iudicandi, fed in forma confilij, & ita fatetur Cabed. decif. 64. 1. p. num. 4. vbi num. 3. afferit 23
ipfum confilium totum recusari poffe, quando principaliore de eo fufpecti funt, & probat Menoch. lib. vlt. de arbitr. Iud. Laudenf. de officialibus dominorum, q. 15. And. Gyl. lib. 1. pract. obferu. 33. Etiam fi princeps deleget cum claufula recusatione remota, vt ibi pereū num. 4. Vnde cautē poni folet in commiffione claufula, vt in cafu recusationis alius Affeffor ei adiungatur, qui cum delegato litem expediat, quo cafu iudex recusatus non remouetur in totum a cognitione caufę iuxta textu in auth. fi vero. C. de iudit. ita communiter intellectum fecundum Couar. practiq. quęft. cap. 26. num. 1. Pręterquam in aliquibus cafibus in quibus iudex in totum recusari potefť, quorum aliquot congerit Greg. Lop.

in l. 22. tit. 4. p. 3. gl. fi. Qui fi in iudicando difcordent ad eundus erit fuperior Auend. in cc. prat. 2. par. cap. 23. num. 14. Item notabis in pra. 24
xi cautionem non amittere illum, qui in lite recusationis iudicatus fuit pro non parte, vel quando durante dilatione mortuus fuit Senator, qui fuerat recusatus, in ijs duobus cafibus non amittitur cautio, vt per Cabed. areft. 25. 1. par. Et idem dici videtur fi fuerit abfens extra Regnum argum. tex. in Ordin. lib. 1. tit. 6. §. 18. iun. ratione tex. in l. gallus. §. ecquid. fi tantum. ff. de lib. & poft. Vbi difpofitio loquęs in cafu mortis extenditur ad cafus fimiles, vbi refultat idē effectus tradunt ibi fcribentes.

§. 3.
De modo admittendi, & expediendi impedimenta pofita in Chancelaria fuppli. cationis.

IN primis illud praxi, & 25
vfu forenfi receptum eſſe

constat nempe secunda impedimenta post prima nusquam admitti propter presumptionem doli ex Regia constitutione lib. 3. titul. 88. Nec enim de iure communi post duas sententias tertio prouocare licebat l. 1. C. ne liceat in vna eademq; causa. cap. sua de appellat. vbi Decius. num. 13. & facit tex. in l. si quis aduersus. C. de precibus Imper. offerend. tradit Hypol. in l. vnica. num. 160. C. de rapt. virg. Greg. in l. 4. & 6. tit. 24. par. 3. Marant. in pract. pag. 619. num. 260. Quod tamen fallit primo, si in sententia sit aliquod caput commissum, super quo non fuit facta aliqua condemnatio aut declaratio, nam tunc licet alias sententia non possit pro parte valere, & pro parte non valere l. in hoc iudicio. ff. fam. treiscundz. Tamen si continetur diuersa capita, potest in vno valere, in alio minime quia tot sunt sententiae, quot sunt capita diuersa l. quae tam mulier. ff. eodem titulo, quae in

ijsdem verbis repetitur in l. ult. ff. de iur. patron. Secundo fallit si in praedicta sententia quae transit per Chancellariam non obstantibus exceptionibus sit aliqua noua condemnatio, aut declaratio super aliquo nouo articulo, nam tunc potest per impedimenta contra illam declarationem, & nouam additionem audiri, quoniam licet secunda sententia sit confirmatoria prioris, tamen cum in ea aliquid addatur, vel detrahatur, vel detur forma exequendi primam, veluti quod aliquid fiat, vel omittatur ante quam executioni mandetur prima, tunc sententiae dissident inter se, nec conformes reputantur, nec in eis locum habebunt supra dicta, quod probari videtur in l. ius civile. ff. de iust. & iur. ibi, ideoq; cum aliquid additur, &c. & ibi Paul. & Iass. Couar. pract. quae sit. cap. 25. num. 6.

Tertio fallit, si posteaquam lata fuit sententia a Senatu, aliquis tertius se opposuit pro suo interesse per impedimenta

menta in Chancellaria, aut
fuit vocatus ad causam, quia
tunc poterit suas exceptio-
nes allegare contra dictā sen-
tentiam super dictis impedi-
mentis latam, quæ praxis re-
ctè deducitur ex serie tex. in
l. ab executore. §. alio. ff. de
appellat. quæ transcripta est
in l. 4. vbi id explicat Greg.
tit. 23. par. 3. Nam licet sint
tres sententiæ latæ confor-
mes, contra quas nec admit-
titur aliqua nullitatis excep-
tio iuxta Clem. 1. de re iudi-
cat. 28. Tamen illa Clementinæ
decisio non est admittenda,
quoad tertium oppositorem,
qui ratione proprii præiudi-
cij aduersus ipsam sententiā
ultimam se opponit ad illam
impediendam vt per Couar-
ru. pract. cap. 15. num. 9. Ga-
yl. lib. 1. pract. obser. 72. n. 4.

29. Quauis cum ista supplica-
tio, vel obiectio in Chancel-
laria sit contra regulam iu-
ris, propter præsumptionem
doli, vt supra diximus, non
aliter admittenda est, quā
si expressa causa iustificetur
glor. celebris in cap. Roma-

na. §. si autem de appellat. in
6. Quam præter DD. ibi val-
dè comendant Abb. in cap.
ad consultationem. col. vlt.
& ibi Felin. num. 19. de re
iud. Nec etiam admittenda
est in casu quo ipsa sententia
ex vi, & natura nocet, aut
prodest etiam ignoranti, vt
in l. sapè. ff. de re iud. cum
alijs adductis à Couarru. in
pract. cap. 13. n. 5. cum seqq.

30. Cæterum praxis utroq; mo-
do diuersimodè habetur, nā
in casu primæ fallentiæ, si
pars vult sententiam ex pro-
cessu in eo, quod est liquidū,
& conforme in prima & se-
cunda sententia, scilicet in
ea quæ transiit per Chan-
cellariam, non ei denegari so-
let, & in cæteris prosequi-
tur. Secundò vero casu quā-
do tertius oppositor fuit ad-
missus, non solet licentia cō-
cedi, vt extrahatur sententia
de processu, vsq; dum finia-
tur cum tertio oppositore,
quæ praxis facilè colligi po-
test ex iure regio in lib. 3. tit.
20. §. 32. vers. è se. Ponde-
rando tex. ibi, allegar contra
a dita

a dita sentença. Pro qua etiã inducitur de iure communi tex. in l. à sententia, & in l. si perlusorio. ff. de appellat. facit etiam tex. de iure pontificio in cap. cum super vbi glos. in 1. notab. extra de re iud. in quibus admissa oppositione tertij in appellatione executio suspenditur.

- 32 Erunt autem in praxi optima impedimenta illa omnia in Chancellaria, quæ nō habent querimoniam aliquā de Senatoribus, qui sententiam tulerunt vti fit in appellatione, vel grauamine, vbi pars appellans conqueritur de iniustitia, & iniquitate sententiæ, nam turpe esset allegare iniquitatem suppremi Senatus. Sed debet pars allegare negligentiam suam propriam, & propriū errorem, vel circumuentionem aduersarij, vti habetur in l. præfeti. ff. de minor. Afflict. in præiudijs constit. in 10. quæst. fallent. 4. Marant. in præct. pag. 557. Vel
- 34 quia in sententia reperitur scriptum diuersum aut con-

trarium deliberationibus Senatorum, aut aliquid ommissum quod eam modificaret, nam probato errore, vel omissione valebit sententia secundum quod fuit in veritate Alex. consil. 215. volu. 2. num. 2. vers. & ex hoc inferitur. Vel quia fundamentum sententiæ sit falsum, & contra veritatem negotij & causæ illud statim esse apparuerit, impediri potest sententia in Chancelaria, & impedimenta admitti debent. l. si prætor 75. §. Marcellus. ff. de iudit. l. 3. C. si ex falsis instrumentum. tradit etiam Gregor. in l. 33. tit. 14. par. 5. verb. allegaciones, nam quando cessat fundamentum sententiæ, cessat & virtus eius. l. egi tecum. verb. Paulus. ff. de except. rei iud. Vnde in illa causa Laurentij Viera, cum Petro de Azevedo concessa fuit prouisio à Senatu maximo, vt iterum reuideretur sententia ab iisdem iudicibus, attento quod apparuerat per confessionem vnus ex illis eius votum fuisse ex falsa

falsa causa, & fundamento
erroneo datum, voluisseque
se retractare, Anno 1614.
Scriba Cosmo da Guarda.
Quod tamen habet difficul-
tatem ex doctrina Bart. in l.
1. §. si quis moriens. vers. itē
facit, & ibi Rom. ff. ad syl-
lan. ductus argumento tex.
in cap. sicut de testibus, di-
stinguit tamen Masc. de pro-
bat. conclusio. 95. 1. num. 23.

36 Vel cautē tunc etiam obij-
ciet pars de illa nullitate, vi-
delicet, quod non interue-
nit mandatum vxoris super
re immobili, ex quo omnia
acta, & sententias corruiere
censuit Senatus anno 1610.
in lite Francisci Paes cū Go-
mes Dias Castanho, Scriba
Francisco d'Azeuedo, quæ
tamen cautela postea eua-
nuit, nam per nouam vxo-
ris citationem, omnia acta
fuerunt recondidata, & res
ad priorem iudicati modum
fuit perlata, in litē Gerony-
mæ da Breu, cum Michaelē
Rodrigues, Anno 1611. Scri-
ba Antonio Cotta, ex ijs
quæ dixi lib. 1. cap. 3. nu. 14.

Vel etiam quia in actis ali- 37
quid vitiatum, vel falsò repe-
riatur commissum, nam per
hoc pars cadit à causa. l. in
fraudem. §. quoties o 1. ff. de
iure fisci, vbi DD. id notant
Farinaceus de falsitate quæ-
stio. 150. num. 37. & sequen-
ti, ita iudicari vidi in lite
Ioann. Sanches cū Ioann.
Bapt. Colonia, Scriba Chri-
stophoro Ribero. Vel etiam 38
aliam quamlibet nullitatem
allegabit non tamē nudam,
sed cum effectū coopertam
adminiculo iustitiæ, nam si
præter nullitatem nihil alle-
get aliud releuans, quod in
puncto iuris foueat iustitiā,
Senatus ad id non attendit
secundum Vallasc. de iure
emphy. quæstio. 6. num. 14.
Nam sententia eius proces-
sus, in quo non fuit seruatus
iuris ordo, non ideo corrui-
t, imo eius error suppleri po-
test correcto in hoc tex. in l.
prolatam. C. de interlocut.
omn. iud. ex Ord. lib. 3. titul.
63. ibi, *pola veridade sabida*,
quibus verbis tollitur ordo
iuditiarius secundum Bald. 39

in cap. 1. §. in vestitura de noua forma fidel. Rom. consil. 20. Roland. consil. 7. n. 32. volu. 3. Præsertim in ijs quæ sunt accidentalia, & non substantialia iuditij ex l. fin. §. ult. ff. de eo quod met. causa, quam ad hoc notat Pinel. in l. 1. 2. par. num. 64. C. de bon. mat. Bant. de null. process. cap. 13. Maranta qui ponit 14. effectus huius clausulæ de ord. iud. 4. par. dist. 9. 40 num. 32. fol. 195. Sed cum quædam impedimenta nullitatis posita in Chancelleria non fuissent recepta à Senatoribus, (nam ad eosdemmet iudices eorum cognitio & expeditio reuertitur) pars condemnata Ioannes à Costa Castelobranco querimoniam exposuit coram Chancellario de visibili nullitate, ob quod glosata à Chancellario secundum Ord. lib. 1. tit. 4. §. 1. Et visa in Senatu cum alijs iuxta Ordin. lib. 1. tit. 1. §. 10. in fin. decisum fuit illam non debere transire per Chancelleriam, Scriba Pa-
yo Malheyro, Anno 1608.

Nam sententia quæ per eundem facti nulla est, nunquam transit in rem iudicatam, cap. fraternitatis, circa med. & ibi Innoc. de frigid. & malef. Bald. in l. 1. in fin. C. sententiam rescind. non poss. dixi sup. cap. 12. num. 18.

CAP. XX.

De Praxi Processus in causa Reuisionis.

PRO perfecta huius rei cognitione illa nobis sunt pertractanda. In primis quod sit reuissio, deinde quo ordine, & modo sit in ea procedendum, ultimo quibus casibus reuissio non admittatur, & de eius effectu. Quoad primum reuissio nihil aliud est quam supplicatio Principi porrecta, ut rigor iustitiæ reparetur, quæ definitio colligitur ex Greg. in l. 1. tit. 24. par. 3. Quæ tamen sufficiens non est, nec alia quam ponit Vallasc. cōsil. 51. n. 5. Et ideo alio modo
desi.

Definiri licet, vt sit petitio in Senatu maximo per quā datur regressus ex iisdem actis processus contra iudicatū, quod per appellationem, nullitatem, seu aliud remedium ordinariū retractari nequit. Alia est quæ ex mera gratia conceditur, alia quæ conceditur quando nullo dato remedio iurisordinarij, pars aliqua vult infringere sententiam, quam dicit esse latam ex falsis probationibus, quæ licet sit nulla, potest tamen pars recurrere ad principē, & petere, vt iterum processus reuideatur vt in Ordina. lib. 3. titul. 95. in princ. quod ita etiam erat de iure communi. l. diuus Hadrianus. ff. de re iud. iun. gl. 1. ibi. Cuius tamen partis allegatio dicentis sententiam fuisse latam ex falsa probatione concludere debet ex instrumentis, quæ offerat iuxta tradita à Dec. in l. fin. C. de edendo, vel per alios testes, qui interfuerunt corruptioni, vel subornationi illorum, vel si indirecte contra illos testificē

tur, vt in cap. ex tenore de testibus, sufficiet tamen probari falsitatem testium absq; eo quod probentur pecunia, vel alio modo corrupti gl. 2. in cap. licet causam de probat. & ibi Abb. & Felin. vers. sic. 6. conclusio, quam communiter scribentes sequi testatur Socin. Iun. consil. 40. num. 9. volu. 2. Et sic in hoc casu falsitatis tripliciter reo damnato subueniri potest, vno modo, de quo diximus, libello principi oblato petita reuisione per in integrum restitutionem, quod durabit quadriennio secundum glos. & ibi Iass. in d. l. diuus. n. 34. Vel per actionem in factum ad interesse contra corruptentem, iuxta tex. in l. qui nomine. 25. vers. ex hac causa. ff. de falsis, glos. in cap. licet causam, & ibi Abb. num. 28. Felin. 36. de probat. quod durabit spatio 30. annorum, argumento tex. in l. sicut. vbi glos. C. de præscript. 30. ann. aut per actionem criminalē, vsq; ad 20. annos, iuxta l. querellam. C. de falsis, vel etiam

etiam per exceptionem falsitatis in executione quæ perpetua erit argumento tex. in l. purè. §. fin. ff. de doli mali exceptione.

5. Cæterum quoad Reuisionem ex gratia, supplicatio cum iuris allegatione fulcita ac subscripta ab aduocato curiali porrigenda est in Senatu intra duos menses à publicatione sententiæ, Ordin. lib. 3. tit. 95. §. 3. Quo elapso tollitur omne beneficium revisionis. Quid si in sexagesima prima die mensis quis revisionem petat? Audiendus erit ita enim I. C. rescripsit in l. vbi lex. 101. ff. de regul. iur. vbi Dec. id notat, quid autem si post duos menses minor velit restitui? decisum fuit quod sic in revisione quam petijt dominus Antonius de Atayde cōtra Fraciscum Barretum, & hanc opinionem tenuit etiam Didac. Perez in l. 8. tit. 4. lib. 2. Ordina. glos. verb. *dentro*, col. 394. Quauis Auendan. in tracta. de secunda supplicat. num. 19. contrarium

velit, nam etiā ex iusta causa quilibet aduersus lapsum temporis per petitionē Principi oblatam restitui debet, & sic etiam post 4. annos ex diplomate Regio, admissus fuit Episcopus do Porto ad petendam revisionem, in lite Antonij da Costa, Anno 1611. Scriba Marcos do Quintal.

Diximus etiam quod Senatores concessa revisione debent reuidere processum ex iisdem actis, & sententiā proferre nullo admissio libello, petitione allegatione, probatione, scriptura, & dilatione etiam per viam restitutionis in integrum, vel aliquo alio modo intentato, nisi fuerint allegationes iuris, Ordin. lib. 3. titu. 95. §. 7. Rebus. de supplicat. num. 80. Quauis viderint impetrari diploma Regium, vt instrumenta de nouo reperta reciperentur in lite Emanueli Gomes Galego cum Petro de la rea, Anno 1617. Scriba Marco do Quintal. Effet enim iniquam, iustam litigantium causam

causam propter nouas allegationes, & instrumenta de nouo reperta prae oculis iudicū perire, vt dicit Cabed. arest. 39. 1. par. Matienso in dialog. relat. 3. par. cap. 8. n. 3.

§. 1.

Reuifio quibus casibus non admittitur.

SVnt tamen nonnulli casus in quibus Reuifio de negari solet, pro vt notat Vallasc. consil. 51. lib. 1. Rebus. de supplicat. questio. 9. Sed quanuis illa non detur in causa criminali, si tamen in ea petatur aliqua magna summa ratione interesse iuxta doctrinam Bart. in l. interdum. §. qui furem. ff. de furtis, ratione illius interesse, si excedat summam, quam lex requirit, reuifio admittitur, pro vt docet Bald. in l. si ex causa. §. nunc videndum. ff. de minoribus, vbi adnotauit, quod si statuto sublata sit appellatio in questionibus criminalibus, vel restitutio in integrum, censetur sublata respectu principalis causae, & non respectu emer-

gentis, seu incidentis in ea sequitur Alex. in rub. num. 2. & ibi Iass. num. 7. ff. de re iudi. Auiles in cc. praeorum. cap. 6. num. 4. & 6. in gloss. verb. sententias. Bossius in praxi crimin. tit. de appellat. num. 11. Nec huic sententiae repugnat Ordin. lib. 3. tit. 95. §. 11. in fin. Alios casus congerit Cabed. arest. 42. lib. 2. Item non admittitur reuifio si non excedat summam centum regalium in rebus immobilibus, & in alijs 150. Ordin. tit. 95. §. 8. Vallasc. sup. num. 39. Quae tamen ordinatio declarari potest, primò vt aestimatio semper considerari debeat tempore actionis, & rei petita, etiam si tempore sententiae creuerit valor, vt notant Bald. Angel. & Iass. num. 6. in l. si idem cum. §. fin. ff. de iurisdic. omni. iud. Auendan. in tractatu de supplicat. num. 15. Tradidit etiam Soares a Pace in praxi. 1. tom. 7. par. cap. vni. nu. 80. & Cabed. decisi. 190. 1. par. Secundò declarari potest, vt si ex vna actione ac-

de-

fensione plurium fieret con-
demnatio etiam in viriles
portiones, tunc vna causa
reputaretur, & vna suppli-
catio sufficeret, vt concludit
Auendan. in tracta. de secun-
da supplic. num. 14. Quan-
uis reuifio petita ab vno nō
prosit alijs, nisi sit res indiu-
dua quæ petitur argum. tex.
in l. si communem. ff. quem-
admod. seruit. ammitt. glos.
in l. 1. C. si in commun. ea-
demq; causa, vbi Paul. de Ca-
stro, & optimè in hanc sen-
tentiam induci potest tex.
in Ordin. lib. 3. tit. 80. §. vlt.

- [12] Item non admittitur Reuifio
à sententia interlocutoria,
vt in §. 12. & notat Vallasc.
vbi sup. num. 50. Etiam si
illa habeat vim definitiuæ
optimè Auend. de suppl. nu.
18. Rebuff. de supplicat. nu.
66. Gayl. obser. 155. num. 6.
Et intellige sententiā illam
dici interlocutoriam, quæ
non definit principalem ar-
ticulum, sed media causæ res-
picit secundum glos. in Cle-
ment. ad compescendas ver-
bo definitiua de sequestr.

possession. & fruct. glos. in
auth. de litigios. §. ad exclu-
dendas verbo interlocutio-
nibus. Auiles in cc. pratorū.
cap. 6. verbo sententias, nu.
10. Similiter sententia, quæ
post se aliam definitiuam ex-
pectat, interlocutoriæ dicitur
l. post sententiam. C. de sen-
tentijs, & l. 1. C. quando pro-
uocar. non est neces. Adde
tamen quod si principaliter
agatur de nullitate, vel res-
cissione alicuius actus, sen-
tentia super eo lata dicitur
definitiuā, quantumcunque
causa principalis, quæ alias
erat inter easdem personas,
decisa non remaneat, colligi-
tur ex cap. auditis, & ibi In-
noc. de procurat. Bart. in l. 1.
§. fin. num. 3. ff. de prator.
stipul. Petrus surd. de alimēt.
tit. 9. quæst. 7. num. 4. & sua-
deri potest ex arest. Cabed.
95. 2. par. Contrarium tamē
decisum fuit à Senatu Ca-
stellæ in causa Ducis de Pa-
strana cum fratre eius, mo-
ibi patrocinate, ex ratione
tex. in l. 7. titul. 20. lib. 4. Re-
copillat.

14 Item notabis vt si aliquis ex litigantibus moriatur tēpore, quo petita fuit Reuifio in Senatu, non est necessaria habilitatio haredum defuncti, pro vt testatur Cabed. arest. 46. 2. par. Contra rium tamē iudicauit postea Senatus in lite Petri de la rea contra Emanuelé Gomes, Anno 1616. Scriba Marco do Quintal, vbi sententiam in reuiforio iuditio latā mortuo interim actore sine haredum habilitatione nullā pronunciauit. Item notabis vt si lata sit sententia à Iudicibus ex commissione principis cum clausula appellatione remota, adhuc si subsit iusta causa, hæc reuifio non denegabitur. Cum etiam ab illis, à quibus appellare non est liberum, supplicari liceat reuifionem vt in cap. cuncta 19. quæst. 3. sicut ab ipso principe supplicatur ad ipsum, cap. ex literis de in integ. restit. cap. cum causa de re iud. Rebus. de supplicat. ex num. 27. quæst. 6. in præfat. Notū est enim quod respondit Ma

chetes interrogatus à Philippo Rege Macedoniæ ad quem appellasset, ad te ipsū ō Rex, dixit, de quō Plutarc. in apothemat. vitæ Philip. appellatur enim à principe male informato ad eundem benè informatum. l. i. §. quæsitum. ff. de appellat. l. i. C. de relationibus, Martin. Laudens. in tracta. de principe. artic. 4. Et ad id præstat nobis optimum argumentum, & exemplum, quod Vlpian. enarrat in l. diui fratres. ff. de iure patronat. vbi Imperatores sententiam Proculiani, & Martiani Iure consultorum eminentissimorum alijs Iuris peritis adhibitis, & re plenius tractata renocarunt, nec quod plures fuerint in vna sententia, ideo eis assentiri debet vir bonus, & doctus, si aliud iustum, & verū esse sentiat, nam legitur Exodi 23. Non plurimorum acquiesces sententiæ, vt a vero deuias. Vnde licet prædicta supplicatio sit ex mera gratia principis, tamen non solet, nec debet princeps re-

M

culare

cusare illam concedere si iustum sit, alioquin iustitiam denegaret, quod non debet facere princeps, cum Regū proprium sit facere iuditiū, & iustitiam. cap. Regum 23. quæst. 5. Bald. in l. princeps. ff. de legibus, & idem dicit tex. in cap. tum ex literis de in integ. restit. Rebus. de supplicat. quæst. 9. num. 45. Imò peccaret si talem supplicationē Reuisionis non admitteret secundum Zabarall. in Clementina pastoralis de re iud. Cassan. in Cathalog. glor. mund. 4. par. confid. 24. nu. 103. Econtrario non poterit eam concedere nisi ex probabili causa, vt per Cabed. decis. 12. num. 1. lib. 1. Nec. n. potest ab aliquo mutari sententia, nisi ab ipso principe ex causa l. diui fratres. ff. de pœnis, & dicetur causa iusta, non solum quando fuit varietas votorum, sed etiam quando deliberationes Senatorum non conueniunt in ratione fundamentali, qua quisque eorum iudicatur.

§. 2.

De effectu Reuisionis.

Effectus qui secuntur ex 16 Reuisione ponit cōplures Rebus. de supplicat. ex num. 96. cui adde alium ex Cabed. decis. 144. num. 3. circa restitutionem fructuū.

CAP. XXI.

De Praxi Processus executiui.

IN primis sententia vt i executioni mandetur postquam est extracta á processu secundum consuetudinem Regni, debet sigillari in Chancellaria iuxta Ordina. lib. 2. titul. 39. Quia ante eius expeditionem sententia dicitur in formis atq; imperfecta vti habetur in regula Cancellariæ de non iudicando iuxta formam supplicationis vbi Gomes quæstio. 1. Molina de primogen. lib. 2. cap. 7. num. 53. Cassan. in cathalog. glor. mund. 5. p. nu. 61. quorum non meminit

nit Cabed. 1. par. decis. 3. n. 7. Deinde praxis est, vt ex prædicta sententia pars citetur ad executionem fiendam, quam approbat Bart. in l. defendente. ff. de auct. tut. & in l. à diuo Pio. §. in venditione num. 2. ff. de re iud. prosequitur Dueñas regul. 94. multæ enim exceptiones opponi possunt post sententiam, vt in l. 1. C. de iur. & fact. ign. fundat Bart. in l. creditores.

2 num. 26. C. de pignor. Quauis si causa fuerit à principio agitata cum procuratore sufficienti eius domino absente habita sententia executio fieri posse videtur sine noua domini citatione, procuratore tamen citato, pro vt decisum fuit à Senatu in lite inter Iustam de Barros, & Antoniũ Fernandez Paes Scriba Michael Couceyro, Ann. 1607. Nec enim potuit procurator executionem subterfugere dicens mandatum expirasse per causæ extinctionem, & esse causam nouam, quæ exequitur, quia non dicitur noua, sed eadem quæ ex illa

deriuatur argumento rex in l. sed & manente. ff. de precario. Contrarium tamen iudicauit postea idem Senatus in lite Laurentij Garces Palla cum Antonio Fernádez d'Eluas, Scriba Ludouico Motta Feo, anno 1617. Quæ practica tutior est secundum Bart. in l. meminerint. nu. 5. C. vnde vi.

§. 1.

De Persona exequenti.

3 **P**Raxis est, vt hæres eius, qui decessit lata sententia pro se, vel inchoata executione; non nisi se legitimato cum ipso reo, illam prosequi valeat, nec sufficiet certificatio sententiæ legitimatiõis, aut confessionis iam cum alio habitæ, vt in l. fin. ff. de interrogat. act. sed est adhuc necessaria iterum habitatio per articulos, quibus contrariari possit, censuit Senatus in lite hæredum Duardi Nunes cum Didaco Nuñez Caldeira, Scriba Frãcisco do Couto, anno 1611. Et à sententia habilitationis supplicari posse potius per

4 petitionem á Senatu decum esse cōstat. Nec id quod diximus de habilitatione, intelligitur solum de hærede vniuersali, sed etiam in quocunq; successore particulari, in quem res de qua agitur translata est cum suo iure, veluti cessionario vt in l. seruo. §. vltim. ff. ad trebell. Bart. in l. in prouinciali. ff. de nou. oper. nun. Nam & is habilitare se debet, vt per Hypol. sing. 26. Boer. decis. 10. ac iste executionem prosequi poterit, quia in eum etiā transiit ius executiuum, pro vt decidit Senatus in lite dominæ Isabel de Gamboa, Scriba Sebastia. de Padilha. Nam habetur loco hæredis. l. in conuentionibus 219. ff. de verb. signifi. l. id tempus. §. 1. ff. de vsucapion. Nam verbū hæres non solum intelligitur strictè pro vt est nomen iuris civilis, sed etiam pro vt significat successore iuris. l. quoties. §. hæres. ff. de hær. instit. l. hæreditatis appellatione 138. ff. de verb. signifi. vide sup. lib. 1. cap. 3.

num. 16. Item & similiter sententia lata pro vno socio in causa societatis, vel pro vno hærede in causa successionis proderit alij cohæredi, & consocio, & iste poterit exequi pro sua parte, gl. in cap. quanuis extra de re iud. Alex. in l. sepe. num. 52. ff. de re iud. Idq; ex vi & natura ipsius sententiæ propter communionem rei, vt acta, sententia, & executio pro vno profit alijs. l. si communem. ff. quemadmod. seruit. amitt. l. loci corpus. §. si fundus. ff. si seruit. vend.

§. 2.

De liquidatione sententiæ.

VNo modo fit liquidatio eius sententiæ, quæ incerta, vel liquida non est per arbitros, alia per articulos, qui ita formari possunt, prout dixi lib. 4. cap. 8. num. 61. Et illis datur cōtraria responsio sine replicatione, vti in gradu appellationis, quoniam proceditur summarie, sed interim executio sistit, nam quoties exceptio trahit originem á tenore ipsius sententiæ

sententiæ veluti de aliquo dubio decidendo per arbitros, quod antea Iudex fieri iusserat in sententia, executio retardatur, vt optime per exemplum aduertit Surdus consil. 186. num. 23. Castro consil. 270. num. 3. lib. 2. vers. allegata vero, Ruyn. consil. 22. num. 9. vers. secundo respondetur, vol. 1. Capicius decis. 17. num. 9. Nec vltra quam quod expressum est in sententia liquidatio fieri potest quia sententia est stricti iuris. l. 1. & ibi glos. C. de sentent. quæ fin. cert. quât. l. 1. iun. glo. C. si aduersus re iud. l. cum post C. de sent. & interlocut. omn. iud. Sed lata sententia in liquidatione, licet ab ea appelletur aut aggrauetur de stylo illa appellatio & supplicatio non suspendit executionem, nam quanuis in lege non ita repariatur expressum, verum est facta liquidatione reum non audiri cum quibuscunque impedimentis, vsq; quo soluat, aut pignora capiantur vt in prædicta Regia con-

stitutione cauetur. titul. 86. §. 1. Ex quo tex. per supplicationem à sententia liquidationis, eius executionem non suspendi, decreuit Senatus anno 1607. inter Simon. Pirez Solis, cum Roquo Antunes, Scriba Dominico Dias Murzelo.

Item liquidatio per arbitros facta, cum per articulos formatos fieri deberet (in quibus reus per contrariam responsionem multa articulare potuisset, quæ illam modificarent, aut extenuarent fuit reuocata ex sententia Senatus inter Emanuel Varela & Monaster. de Odiuelas, Anno 1603. Scriba Francisco de Azeuedo, quæ hodie extat penes Scribam Ludouic. Gomes de Barros. Cuius decisionis ea præcipuè ratio redditur, quia in causâ quæ per articulos liquidari debet non potest pars cogi arbitros assumere ex notat à Molina lib. 4. de primogen. cap. 9. num. 29.

Si vero res talis est, vt nõ nisi per arbitros, & æstima-

tores definiri possit, tunc Iudex compellit partes, vt eligant arbitratores, qui debent esse periti in arte. Nec dictis eorum in hoc creditur nisi aliter constet de eorum peritia, vt ait Bart. in l. de ætate. col. 4. post nu. 9. versic. 2. pono. ff. de minor. Nec illi admittendi sunt, qui rem fabricati sunt, de cuius æstimationis probatione agitur, cū illis laus aut opprobriū euenire possit Mascard. de probat. concl. 654. num. 11.

Et posteaquā sunt electi, & nominati, iuramento ab eis peracto secundum text. & ibi Bald. in l. hac ædictali. §. ijs illud. vers. interposito. C. de secundis nupt. Iudex illis certum diem præfiniet ad faciendam liquidationem & computationem, vel æstimationem. Intra quem altera parte cessante Iudex partibus suis fungetur. l. 2. ad fi. C. de usur. & fruct. legat. Sed si ipsi discordent, partes eligunt tertium vt per Bald. in d. l. hac ædictali. §. ijs illud. C. de secundis nupt. Et si par

tes discrepent in electione, tunc iudex potest eligere vt per Panth. in l. 2. num. 295. & 298. C. de rescind.

Sed omnis exceptio quæ potest repellere testem, potest etiam repellere huiusmodi æstimatores, vt inquit Aret. in cap. causam de probat. in 3. notab. Et similiter prolata sententia per iudicē super illa computatione, & arbitramento debet in continenti executioni mandari, neq; admittitur contra eam appellatio, nisi facta prius solutione, vt in Auth. de sanctiss. Episc. §. æconomis, vbi Angel. collat. 9.

Item notabis ad proximam sententiæ liquidationem fieri debere in loco domicilij condemnati, quantumuis illa sit lata in Senatu supplicationis, vel à prætore curiali, nisi ex privilegio actoris, reus ad curiam trahi possit. Cabed. arest. 28. 1. par. Item & ipsa pars ad liquidationem citari debet vti ex mente Bart. in l. Theopompus. ff. de dote præleg. communis

nis praxis obseruat.

§. 2.

*De executione facienda
contra heredes.*

9 **Q**ui habet sententiam contra aliquem qui postea defunctus est, debet citare, & legitimare eius heredes ad eius executionem, Felin. in cap. quia. num. 3. de iudic. Marant. in pract. pag. 653. num. 17. Nam huiusmodi sententia exequi potest aduersus successores, & eis nocet l. ex contractu. ff. de re iud. Soar. in l. post rem declarat l. Regni r. extension. Cabed. decis. 198. r. par. num. 3. Couar. pract. cap. 13. num. 6. Pinel. in l. 1. 3. par. ex nu. 49. C. de bon. mater. Quod etiam habet locum contra quemcunque successorem, quanuis is contra voluntatem predecessoris succedat Tiraq. de primog. quest. 35. num. 17. Et etiam contra minorem, nam nihilominus potest fieri executio in bonis quæ ad eum peruenerunt ex defuncto. l. pupillus iun. gloss. in §. sed & si creditor. ff. de auct.

tut. l. 1. C. quando decreto opus non est. Item & in Fiscum successorem, vel eum cui fiscus bona dedit vt in l. 1. C. de hered. vel act. vend. l. eum qui bona. ff. de iure fisci. l. ass. consi. 88. lib. 3. quia fiscus non vult nec intendit iuri tertij præiudicare. l. 2. §. si quis a principe. ff. ne quid in loco pub. & princeps concedendo bona, obligationes cōcedere videtur. l. princeps bona 2 r. ff. de verb. signific. Sed hoc limita quando pars 10 litigat super ipsa re cum eo, ad quæ res principaliter pertinet, secus si super qualitate personarum, vt quia dicitur non es consanguineus, nam tunc militat regula. l. sæpe. ff. de re iud. Secundo limita nõ procedere quando sententia fundata fuit super aliquo facto voluntario ipsius possessoris condemnati utpote ex aliqua renuntiatione eius, vel confessione; quia tunc talis sententia non nocet successoris, sicut nec ipsum factum voluntarium noceret ita Bald. in l. 2. nu. 8.

C. quibus res iud. nō nocet, & ibi Salicet. ad fin. Pinel. vbi sup. num. 50. & 7. limit. Tiraquel. de nobil. cap. 37. num. 13. Menchac. de success. creat. lib. 1. §. 6. nu. 28. Tertiò limita quando possessor ob dolum, culpam, vel ob negligentiam fuit condēnatus secundum Vallasc. de iur. emphyt. q. 10. nu. 3. vbi alios refert, Molina lib. 4. de primog. c. 8. n. 7. Quartò limita in sententia habita ex actione ad exhibendum, quæ exequi non potest aduersus hæredem eius, si dicat se nō habere, nam statur eius iuramento, glos. vlt. in Clementin. 2. de vsuris, & ita iudicauit Senatus Castellæ in lite Christophori Atrieta, anno 1613. Scriba Ioanne Moreno. Quintò limita in singulari successore, seu possidēte aliqua bona debitoris, quia cōtra eū nō fiet executio pro obligatione personali. glos. in l. 3. C. de cond. ob caus. l. venditor. ff. comun. præd. Soares in l. post rem declar. leg. Regn. lim. 1. facit tex.

in l. vt pomum de seruit. l. 4. §. opus. ff. de alien. iud. mut. causa fac. Sed hoc fallit in successore rei litigiosæ, vt dixi. num. 87.

§. 4.

De modo quo executio fit.

Diximus supra executionem fieri debere in loco, & domicilio condemnati, vnde sententia lata à Iudice vnius loci exequenda erit extra territorium per literas requisitorias, iuxta l. à diuo Pio. §. sententiam Romanæ. ff. de re iud. Auth. vt differant iud. & in Auth. de exhibend. reis. §. si vero. resoluit Affinius in praxi. §. 31. cap. 9. num. 2. Sed in hoc Regno executio nō fit ex requisitoria Castellæ, si in ea nō sit inserta sententia; quia licet apud Castellanos executio fiat ex instrumento publico, sine aliqua sententia. l. 1. & 2. tit. 21. lib. 4. Recop. In hoc tamen ex instrumento publico absquē sententia executio non fit, atq; ideo nihil mirum, si illa requisitoria in hoc Regno non seruetur.

cur quoad executionem statim faciendam absq; sententia. Imo impedimenta aduersus illam recipiuntur in iisdem actis, vt in causa Iulij Spinola cum Emanuele Gomesio d'Eluas, Anno 1612. Scriba Francisco d'Estrada. Nam consuetudo, & styllus loci, in quo petitur, in respicientibus ad ordinem iudicium attendi debet, & nō loci in quo actus fuit celebratus secundum Bart. in l. 1. num. 15. C. de sum. Trinit. & fid. cathol. receptum ex Iass. ibi. 2. lectura. num. 57. Et sic statuta municipalia vnius territorij, alter Iudex in exequendo sequi non debet, vt sentit expresse Bald. in l. 1. num. 4. C. ne filius pro patre, & in l. vnica. C. de cōfess. Alex. in l. à diuo Pio. §. 1. num. 12. & ibi Iass. ad fin. ff. de re iud. Sed quia ob id cautē nōnulli curarunt prædictas executorias à Regno Castellæ dirigi ad Auditore militiæ Castellanæ, qui residet in hac ciuitate ad hoc, vt ipse eas intrepidē executio-

ni mandaret, qui statim pro earum executione deprecabatur Iudices Lusitanæ ad pignorandum, vel ad personas capiendas incolas huius Regni, decreuit Senatus tales requisitorias vt pote non in forma prædictæ Ordinationis Regiæ latas, irritas, & nullas pronunciari, in lite Hectoris & Francisci de Lisboa, cum Ferdinando Dias de Sylua, Scriba Ioan. de Payua, Anno 1608. & iterum in causa de Branca Nunes, contra Hectorē de Lisboa, Scriba Michaelē Couceyro, Anno 1607. Imo & quod magis est, etiam si executoria procedat ex sententia iam lata, illa adimpleri non solet, vt patet ex decisione Senatus in causa Comitissæ da Toguia Scriba Paulo da Breu da Zambuja.

Item si reus nominauerit bona immobilia ad executionē, ex praxi cogi poterit, vt ostēdat instrumenta rerum consignatarum, vel citata parte dabit testes qui dicant illa bona esse sua, & habere valorem

lorem debiti, qui tamen testes perinde habebuntur, ac si essent fideiussores, iuxta tex. in l. cum ostendimus. §. 15 fin. ff. de fideiuss. tutor. Quo peracto debitor incarcerationis non erit, prout praxis servat auctoritate glo. singular. in l. 3. §. tutores. ff. de suspect. tut. quam dicunt communiter receptam plures relati à Baeza de inop. debitor. cap. 1. num. 26. Sicut nec ille qui habet idoneum fideiussorem secundum Vallasc. qui dicit ita fuisse à Senatu decisum. lib. 1. consult. 13. Quæ notanda sunt pro declaratione Ordination. lib. 4. titul. 76. §. 1. de qua etiam dicam infra numero 80. Sed quid si facta additione de redditibus alienius domus, & iam capta possessione à victore domus diruatur; An victus teneatur adhuc alia pignora dare? & videtur quod non quia finita additione amplius in causa executionis pars non auditur. l. à diuo Pio. §. si post additum. ff. de re iud. & quia illa additio habetur loco

venditionis in qua periculum est emptoris. §. cum autem. Inst. de empt. & vend. l. 1. C. de pericul. & comod. rei vendi. Contrarium tamen iudicavit Senatus in lite Duardi da Costa cum Antonio Perxoto, Scriba Michaelé Rodrigues ex eo, quia pensionum additio ad instar locationis haberi debet, in qua conductor de casu fortuito non tenetur, vt dixi lib. 4. cap. 8. nu. 26. Nec obstat quod fuit facta subhastatio in iudicio, quia factum iudicis, factum partis reputatur. l. si prædictum. C. de euct. Sed quid si pro modico ære alieno executio fiat in re magna, an executio ob id rescindatur? videtur quod sic argum. l. magis putato. §. Item prætor ibi vel propter. ff. de rebus eorum, Gamma decis. Contrarium tamen iudicavit Senatus ex Bart. in l. à diuo Pio. §. in venditione nu. 8. ff. de re iud. in lite Antonij Vas Pereyra contra Ludou. Aluares, Scriba Antonio Teixeyra, Anno 1617. §. 5.

In quibus bonis executio fieri non potest.

IN primis executio non potest fieri in armis militum; nec in equis nobilium etiam si alia bona non reperiatur. Ordin. lib. 3. tit. 86. §. 23. Sed bene in eorum carrucis, & quadrigis plerisque Senatus decisionibus praxi receptum esse constat, Scriba Bertolameo Moro.

Secundò non fit executio in bonis maioratus propter debita possessoris Ordinat. lib. 3. tit. 93. §. 1. fiet tamen in usufructu durante vita possessoris. Bart. in l. codicillis. §. instituto. ff. deleg. 2. Palat. in rub. §. 62. num. 10. Tiraq. lib. 1. retract. gl. 7. num. 48. Iass. in l. commodis. ff. de re iud. Possunt enim ea bona capi, & interim dum vivit possessor maioratus retineri ad soluenda debita ipsius, ita tamen ut post mortem eiusdem restituantur ea bona sequenti in gradu, ex tex. in l. peto. §. prædium. ff. deleg. 2. ubi talis alienatio, tanquam necessaria permittitur sine

præiudicio sequentis fidei commissarii. Amplia prædicta ut etiam ex causa dotis, non possit fieri executio in bonis maioratus, quantumvis sit illa causa publica, & fauorabilis. l. 1. ff. solut. matrimonio, & in specie id ipsum tenet Anton. Gomes in l. 40. taur. num. 87. Pinel. in l. 1. 3. par. nu. 102. C. de bon. mater. Pelæes de maiorat. 4. par. quæst. 1. lim. 1. licet contrarium tenuerit Alex. in l. mulier. §. cum proponeretur ff. ad trebell. Molin. de primog. lib. 4. cap. 6. qui decepti fuerunt auctoritate tex. in auth. res quæ. C. communia delegat. qui communem conclusionem non probat, ad quam solet allegari ut aduertunt multi, quos refert Molina ubi sup. num. 4. licet ipse ab eorum opinionibus discadat. Limita tamén superiorem conclusionem, ut non procedat quando debita sunt ipsius institutoris maioratus, nam tunc fiet executio in re ipsa ex l. filius fam. §. diui o 2. ff. deleg. 1. l. alienationes. ff. fam.

fam. erisc. dummodo alia bona non existant ipsius fundatoris, vt probat Molina. lib. 1. de primog. cap. 10. n. 4. Et quanuis res ipsa maiora- tus sit destinata constructio- ni Ecclesiæ, vel Hospitalis adhuc à creditoribus vendi potest, vt per Iass. in dict. §. diui. num. 24. Imo quanuis Capella sit iam constructa executionem pro debito in ea fieri pro constanti præ- misit Senatus in lite Elisa- bet Gomes, cum Monaste- rio Diui Augustini, Scriba Antonio Correa, ann. 1615. Quia licet Capella sit res sa- cra, ius tamen sepeliendi in ea à laico possideri potest, Syluester, verbo sepultura, num. 3. ac alienari & vendi, Laçarte de decima venditio- nis, cap. 14. num. 5. Molina lib. 1. cap. 24. num. 38. & 39. de primogén. & satis apertè colligitur ex Bart. in l. Aufi- dius in fin. ff. de priuileg. cred. quicquid inepte Par- lad. quotid. quæst. lib. 2. cap. 21. fin. §. 3. num. 27. & 28. Cæ- terum prædicta limitatio de

bet etiam sublimitari, nisi de- bita sint contracta per fun- datorem post maioratum ir- reuocabiler constitutum, tunc enim non fiet executio in rebus maioratus, ne per indirectum maioratus reuo- catio inducatur, quam insti- tuens iam facere non pote- rat tenet Gomes in l. 40. taur. num. 72. in fin. quod ita in praxi sæpe obtentum fuisse, asserit Molina lib. 1. cap. 10. num. 11. Quod verū intelligo si in prædicto maio- ratu interueniat traditio. l. 1. cum glos. 2. C. de iur. fisci. lib. 10. Nam aliàs bona ma- ioratus etiam irreuocabilis poterant hypothecari per in- stituentem. l. vltima. §. luti- us ff. de donat. qui creditores propter hypothecam etiam si posteriores sint præferen- tur. l. eos qui. C. qui potiores in pign. cessante autem hy- potheca tam administrator maioratus, quam alij credi- tores venient in tributum, iuxta l. procuratoris. §. planè ff. de tributor. & l. priuilegia ff. de priuileg. credit.

22 Tertiò non fit executio propter debita patris in emphyteosi concessa pro filio, fiet tamen pro vita patris debitoris, sed eo mortuo filius reuocauit alienationē, quia in iure sibi quæsito pater præiudicare non potui. l. pecto 71. §. prædium. ff. deleg. 2. & in terminis Isernia. cap. 1. num. 6. de inuestit. de re aliena. fact. Brun. cons. 37. Auēdan. responso 13. Cabed. decif. 134. lib. 1. vnde Ordinat. lib. 3. tit. 93. §. 3. intelligenda est in emphyteosi nominationis, in qua nulla certa persona potest prætendere præiudicium, & ratio est quia nō à nominante, sed à domino concedente nominatus videtur ius habere, l. vnum ex familia 69. §. 1. ff. de leg. 2. vnde in re profus aliena executio fieri non potest. l. à diuo Pio. §. si super rebus. ff. de re iud. l. ob maritorum. C. ne vxor pro marito, quod procedit etiam si debitoris bona sint hypothecata, quia licet in generali hypotheca bonorum comprehendatur etiam

emphyteosis, Afflict. decif. 191. nu. 3. Tamen cum morte hypothecantis resoluatur eius ius, censetur etiam resoluta hypotheca ab eo facta. l. lex quæ vestigalis. ff. de pignor. ita Isern. vbi sup. nu. 5. & in simili tradit Bart. in l. si constante. num. 73. ff. solut. matrim. Quod aded procedit, vt etiam si emphyteosis nominationis iussa Iudicis fit capta, vt in ea executio fiat, si debitor moriatur ante perfectam executionē, non poterit fieri adhuc executio contra nomina tū, quia per huiusmodi capturam tantum inducitur pignus iudiciale. l. 1. C. si in causa iudicat. l. ff. in d. l. à diuo Pio. §. in venditione. num. 4. Vnde adhuc militat. reg. d. l. lex quæ vestigalis Gama, decif. 5. n. 7. Carterum si ille nominatus in emphyteosi fuerit quoq; hæres nominantis tūc aduersus eum poterit fieri executio in emphyteosi, vt in alijs rebus hæreditarijs, Afflict. decif. 240. num. 10. Nisi is hæres faciat inuenta-

rium,

rium, Afflic. decis. 26. ad fi.
Pinel. in l. 1. 3. par. num. 96.
C. de bon. mater. versic. in-
fertur 6.

23. Quartò non fit executio
in peculio profectitio filij,
pro debitis patris, vt est tex.
singul. in l. 3. §. sed vtrum ad
fin. ff. de minor. per quem est
recepta sententia secundum
Alex. in l. si finita. §. si de ve-
ctigalibus. nu. 48. ff. de dam.
infect. dixi in l. cum oportet.
num. 44.

24. Quintò non fit executio
in vsufructu quem pater ha-
bet bonorum aduentitiorum
pro debitis filij. l. pen. vbi
Bald. Salicet. & Paul. nu. 2.
C. qui bon. ced. poss. Imo
nec in proprietate aduenti-
tiorum secundum Bart. in d.
§. si de vectigalibus. col. fin.
Iass. in §. omnes. num. 11. de
act. Gomes. 2. tom. var. cap.
13. num. 12. resoluimus in d.
l. cum oportet. à num. 135.

25. Sextò, & similiter in fru-
ctibus dotis iam decursis,
propter æs alienum mariti
diuortio facto, executio non
fiet, prout decidit Senatus

in lite Valqui Anes Carra-
co, Scriba Dominico do Ba-
sto, Anno 1607.

Septimò, & econuerso 26

non fiet executio, propter
debita vxoris in re dotali,
nec illa auferetur à marito
dum durat matrimonium,
vt probat. tex. in l. titia 63. ff.
de iure dot. ad fin. ibi, *cur ma-
rito dos*, quod eo non citato
tenuit glos. in l. quinq; legi-
bus. 3. in fin. ff. de bon. dam-
nat. & ibi Bar. num. 2. Alex.
in l. à diuo Pio. §. in vendi-
tione. num. 27. & ibi Iasson.
num. 19. ad fin. cum sequen-
tibus. ff. de re iud. licet glos.
pen. in d. l. Titia sentiat in
subsidiu quando non fue-
rint alia bona posse execu-
tionem fieri in rebus dotali-
bus, & latè defendit Capi-
cius decis. 128. num. 2. Ta-
men est contra mentem su-
pra allegatorum, & contra
tex. in l. fin. §. si à socero. ff.
quæ in fraud. credit. & ita in
specie gl. reprobat. Fulgos. in
d. l. Titia. Ex quibus inferitur
elegans declaratio ad regul.
tex. in l. 1. ff. de fund. dotal.

Dum

Dum probat non obstante prohibitione legis Iuliae in rebus dotalibus posse fieri executionem virtute sententiae, quia ea regula intelligenda est quando sententia fertur super iure rem ipsam respiciente, alias enim pro obligatione personali mulieris, non potest fieri executio in rebus dotalibus ut supra dictum est, & ita etiam praed. regulam declarat Salicet. in l. ob maritorum. num. 5. C. ne vxor pro marito, l. ass. con. fil. 44. num. 4. lib. 1. ut igitur fiat executio oportet maritum consentire. l. fin. ff. de iure dotium tradit Nouell. de dote. 7. par. priuileg. 1. num. 8.

27 **O**ctauò, executio non fiet in alimentis uti probari videtur ex tex. in l. si quis à liberis. §. si mater. vers. parens. ff. de lib. agnot. nec istud ius alienari ac distrahi potest. l. cum ij. §. si vni. ff. de transact. tradit Surdus de alimēt. cap. Nisi in subsidium quando alia bona non extent. l. stipendia. C. de execut. rei

iud. l. commodis. ff. de re iud. Ordin. lib. 4. tit. 55. in fin. l. 3. tit. 27 par. 3. vbi Gregori. verb. *fallando otros*. Et similiter in praetensione muneris, quae debitor sperabat à Rege propter seruitia ei facta, executio non admittetur, ut in l. spem. C. quae res pignori obligari possunt.

Nondò, non fiet executio 28 in bonis mariti pro aere alieno vxoris, quod ipsa ante nuptias contraxit, & econtra. l. 1. & 2. C. ne vxor pro marito. Ordin. lib. 4. tit. 95. §. 4. Quod tamen non habet locum quando mulier mortuo marito suscepit tutelam filiorum, & transit ad secunda vota, non redditis rationibus, & non petito tutore, quia potest pro debito tutelari fieri executio, etiam in bonis secundi mariti, quia consentur ad hoc ipso iure obligata tex. est notab. in l. si mater. C. in quibus causis pign. vel hypoth. tacite contrahatur.

*

§. 6.

§. 6.

Quomodo in gradu appellationis expediri debeant impedimenta obiecta aduersus executionem sententiae.

29 **Q** Via facta executione, vel pignoratione reus condemnatus solet obijcere aduersus executionem impedimenta, quæ si non recipiantur à iudice exequente, vel in eis in fine condemnatio nihilominus fiat, aut quoquo modo in exequendo executor excedat, pro vt dixi supra. cap. 19. nu. 8. Appellatio, vel supplicatio venit ad Iudices qui sententiam tulerunt, ex Ordinatione lib. 3. tit. 87. §. 7. & 14. Illud etiam pro praxi & stylo obseruari licet, vt si in prædicta sententia, quæ mandatur executioni, fuerint quinq; , aut septem Senatores, tunc de impedimentis illi solum cognoscunt qui fuerunt concordantes in Senatu, vt apparet in Regia constitutione, lib. 1. tit. 1. §. 10. vers. *suprem.* Non vero illi, quorum vota fue-

runt victa, in tantum vt si in locum eius qui fuit victus in votis, alius sit substitutus propter illius absentiam aut suspensionem (vt sæpè contingit) adhuc iste substitutus non poterit in prædictis exceptionibus suum votum interponere, quod summa cū ratione praxi receptum esse constat. Quod si in parte aliqua non fuerint concordantes in reliquis vero sic, etiam & ipsi Iudices adhuc remanebunt super prædictis impedimentis, & ita stylus seruat. Cæterum si per instrumentum grauaminis ab aliquo incidenti in executione sententiæ, veniat supplicatio ad prædictos Senatores, licet tres Senatores concordantes in expediendis instrumentis grauaminis sufficiant, tamen de more illa supplicatio vadit ad omnes Senatores quinq; vel septem, qui fuerunt in prædicta sententiâ, è quibus posteriores nihil dicunt, & ferunt hoc esse de more, sed nonnulli id moram appellant, quod adeo verum est,

ut etiam si posteriores votū dederint in contrarium, & fuerint plures numero, adhuc tamen cum res sit iam euicta à tribus prioribus, ea sententia seruanda erit, idq; ita esse de iure declarauit Senatus maximus in lite domine Isabel da Sylua cum Antonio Rodrigues mōte mor. Limita in executione eius sententiæ, quæ lata fuit à Commissarijs & delegatis à Rege, nam tūc eorum maior pars in votis attendenda est. l. duo ex tribus. ff. de re iud. Secundò limita in executione eius sententiæ, quæ fuit habita pro deserta ex instrumento dierum apparitionis, quia tunc non reuertitur appellatio ab impedimentis aduersus executionem ad illos, qui sententiam tulerunt, secundum Cabed. arest. 64. lib. 1. Item si executio fiat per literas requisitorias, & iudex requisitus cognouerit de exceptionibus obiectis aduersus executionem, appellatio, vel supplicatio vadit ad superiorem iudicis requi-

siti, non verò ad superiores iudicis requirentis pro ut habes lib. 2. cap. 12. num. 11.

Item notabis quod appellatio a iudice inferiori liquidationis eius sententiæ, quæ fuit lata à prætore curiali tātum, ad ipsum prætorem vadit, sic decidit Senatus in lite Ferdinandi Gonçalves cum domina Luisa de Moura, Scriba Bertolameu Moura. Sed quæstionis est an si actio iudicati intentata sit virtute alicuius sententiæ, quæ fuit lata à Senatu iuxta Ordinam. lib. 3. tit. 25. §. 8. eius supplicatio vadat ad superiores illius qui sententiam dedit in actione iudicati? an vero ad illos, qui fuerunt iudices certi in priori sententia, de qua orta fuit illa actio iudicati, decretum fuit quod sic in lite do prouedor do Loreto, Anno 1616. Scriba Francisco d'Azeuedo.

§. 7. *Quibus impedimentis executio suspendatur.*

IN primis executio sistit per impedimenta restitu-

N tionis

tionis in iudicio recepta, Ordin. lib. 3. tit. 41. §. 4. Quæ ideo in iisdem actis admitti ritus Regni obseruat. Quod Amplia primò etiam si sententia quæ executioni mandatur, sit transacta in rem iudicatam à quocunq; iudice ordinario. l. in causâ a 2. §. ult. ff. de minor. l. ult. vbi Bartol. C. vbi, & apud quem. Amplia secundo, etiam si executio fiat ex tribus sententijs conformibus, vt tenet Milius in suo repertorio, verb. executio trium sententiarum. Nam probata læsione ita competit restitutio contra plures sententias, sicut contra vnâ. cap. cum ex literis de restit. in integr. l. minor. ff. de minor. quam opinionem ex pluribus amplectitur Cassad. decis. 1. post num. 3. vers. aliquando vero. Gama decis. 106. Salicet. in l. 1. C. ne liceat in vna eademq; causa, Quâuis contrarium velit ibi Bald. quem sequitur Alex. in l. 4. §. condemnatum. col. pen. ff. de rei iud. Anto. Canar. in tract. de exe-

cutione instrum. 21. quæst. princip. nu. 48. quorum opinioniones ad concordiam nititur reducere Masca. de probat. conclus. 1280. num. 18. Amplia tertio etiam si executio fiat propter sententiâ Principis, nam contra eam admittitur restitutio. l. minor autem magistratus. §. 1. ff. de minor. & probatur argum. cap. suscitata de in integr. restit. vbi Innocenc. & Abb. num. 8. Couar. pract. cap. 25. num. fin. Amplia quarto, vt prædictum beneficium restitutionis competit etiam hæredibus minoris in eo negotio, quod cum illo gestum fuit. l. minor. 19. §. fi. ff. de minor. de ratione Barbosa in l. quia tale. num. 48. ff. solut. matrimonio. Gomes 2. tom. cap. 14. Vnde executio etiam supersederi debet, prout ex ijs decreuit Senatus in causa Alfonsi Vieyra, cū hæredibus de Dom Aleixo de Meneses, Scriba Amaro Coelho, anno 1604. Amplia quinto vt prædicta restitutio profit etiam cessionario, cui præd.

prædicta restitutio, & actio
cessa fuit, vt per Tiraq. de
retract. §. 26. glos. 3. num. 13.
scilicet in ijs, in quibus mi-
nor ante cessione læsus fuit
glos. in l. non solum. ff. de in
integr. restit. l. ex pluribus. ff.
administ. tut. l. quod si minor
in princip. ff. de minoribus.
36 Fallit tamen si restitutio sit
petita maliciose, Ordin. lib.
3. tit. 41. §. 5. Bart. in l. defen-
dente in fin. ff. de auct. tut.
Dicetur autem præsumi ma-
litosam esse petitionem re-
stitutionis, quando illa peti-
tur non docto aliquo pacto
de bono iure suo, tunc enim
per solam allegationem læsio-
nis non probatur, sed proban-
da, non debet sententiæ exe-
cutio suspendi, secus vero si
ex actis nouis, vel antiquis
apparere possit aliquod,
quod præsumptionem calū-
niæ, vel malitiæ filere faciat,
nam tunc non erit denegan-
da restitutio aduersus execu-
tionem sententiæ, vt asserit
Aufrelius ad Capell. Tho-
los. decis. 54. incip. item fuit
quæsitum, quod etiam tradi-

dit Innoc. in d. cap. suscitata
num. 2. vers. impediri vbi
Abb. num. 8. Fallit secundò
si ipsa sit petita à marito ma-
iori respectu suæ vxoris mi-
noris ætatis, nam licet in iu-
ditijs maritus respectu suæ
coniugis restituatur, iuxta
Ordinat. lib. 3. tit. 42. §. 4.
ex ratione l. si communem.
ff. quemadmod. seruit. amitt.
& quæ tradit Hypol. in l. de
minoribus. §. tormenta. nu.
13. ff. de quæstio. Tamen in
executione sententiæ, vt illa
superseadeat, restitutio ista
non admittitur Ordin. lib. 3.
tit. 41. §. 5. Nam de iure com-
muni nullibi admittebatur
restitutio ex capite vxoris,
nec marito prodesse poterat
l. vnica. C. si in commun. ea-
demq; causa. l. 3. §. sed vtrū.
ff. de minoribus. Fallit tertio
in executione, quæ sit ex iu-
ditio familiæ eriscund. pro
vt dixi lib. 4. cap. 3. num. 9.
vers. nec item.

Suspenditur secundò ex 37
cutio si tertius possessor su-
per re pignorata impedimē-
ta alleget, aduersus executio-

nem, nam ex praxi ista impedimenta faciunt superfedere executioni per Ordinem. lib. 3. tit. 86. §. 17. in fin. ibi, & vido. Licet ille tex. hoc non apertè probet tamen sic ex illo praticari, & fuisse decifum testatur Cabed. arest. 66. 1. par. & de iure communi hanc sententiam tenuit expresse Bart. in l. à diuo Pio §. si super rebus. num. 3. & ibi Paul. num. 8. Ia ff. 9. Alex. 26. ff. de re iud. Dueñas reg. 275. lim. 6. Vallasc. consult. 55. 1. par. Couarru. in pract. quæst. cap. 16. num. 3. in fin. vers. quartus casus, & idem probatur in Regno Castellæ. l. 3. tit. 27. vers. & si per vñ
 38 *tura.* par. 3. Quod procedit etiam si tertius non opponat de iure proprietatis, sed tantum de iure possessionis ita glos. in d. §. si super rebus, quam ibi sequitur Bartol. & communiter receptam dicit Ia ff. num. 6. Alex. in l. si marito in princ. ff. solut. matrimonio. Abb. in cap. cum super extra de sententia, & re iud. Et ratio est, quia in du-

bio possessor præsumitur esse dominus. l. 1. vers. dominium. ff. de acquir. rerum dom. §. retinendæ Instituta de interdict. l. fin. C. de rei vend. l. siue possidetis, vbi omnes. C. de probat. l. fin. vers. nec interlocutio. C. si per vim, vel alio modo, & vnico verbo hoc totum optime declarat Bart. vbi sup. vt scilicet si executio fiat in aliqua re pro pecunia debita ex actione personali, tunc qui libet tertius impedit executionem siue sit dominus siue possessor, quia de isto iure rei nunquam fuit cognitum, & ita decifum fuit à Senatu in lite Gaspar Dias Franco, Scriba Dominico Nogueyra, anno 1614.

Praxis sic se habet de styl 39
 lo huius Regni, vt tertius iste intra tres dies faciat sumariam probationem de re à se possessa, & interim superfederi debet executio, quibus trāfactis sit conclusum, & si impedimenta recipiuntur suspensa executione datur contrarietas replicatio, &

& triplicatio secundum Ca-
bed. arest. 50. 2. par. Quauis
viderim aliquando admissis
impedimentis, rem statim
domino, vel possessori tradi
non expectata alia sententia
ex decisione Senatus in lite
Ioan. de Acuña, Scriba Bel-
chior Correa, Anno 1609.
Quæ facillime fulciri potest
ex leriè tex. in d. §. 17. si be-
ne expendatur. Item amplia
in nudo possessore rem me-
liorante & resciente prop-
ter ins retentionis ob impen-
sas, vt infra dicam. num. 49.

40 Limita primò, superiorè
conclusionem principalem
non procedere quando sen-
tentia quæ executioni man-
datur, lata est super actione
reali alicuius rei, quam ter-
tius dicit esse suam opponēs
de eius proprietate, nam tunc
non suspenditur executio,
sed illi cauetur præstita in-
demnitatis cautione, ita pro-
bat. l. si is à quo fundus 57.
vers. vt possessoria. ff. de rei
vend. & in l. sequenti versic.
nisi satisfidatum fit, & in l.
pen. ff. de petit. hæred. vbi

Bart. in fin. tradit Felin. in
cap. veniens o 2. extra de te-
stibus. num. 8. Dec. consil.
187. num. 2. Craueta consil.
12. num. 8. Adde quæ dicta
sunt infra. num. 48.

Limita secundò, quando 41
tertius possessor fuit citatus,
tunc sententia lata contra
principalem, mittetur exe-
cutioni contra illum tertium,
vt colligitur ex ijs quæ tra-
dit Felin. in cap. cum super.
num. 13. extra de re iud. Vn-
de si agas pro debito contra
hæredem, caute facies. no-
tificari legatario, vt postea
ab eo repetas solutū, & exe-
cutionem facias in re legata
iuxta l. fin. §. fin vero credi-
tores. C. de iure delib. & te-
net expresse Gregor. in l. 20.
verb. *supieße*. titul. 22. par. 3.
vide infra. num. 79.

Limita tertio in possesso-
re ex clausula constituti, se-
cundum Vallasc. consul. 55.
lib. 1. vbi dicit ita à Senatu
fuisse iudicatum, scilicet nō
suspendi executionem. Nam
licet ex constituto naturalis
& ciuilis possessio acquiratur

tur tamen adhuc pro reali,
& actuali interdictum ad-
piscendæ solet proponi, vt
per Tiraq. de constit. 1. par.
num. 10. Molina de primog.
lib. 3. cap. 13. num. 3.

Limita quartò, quando
reus conuentus dolo desijt
possidere rem super qua lis
est, & alius tertius possidet
ad contradicendum. Nam
contra istū tertium fiet exe-
cutio, disputat Bart. in l. ere-
ditores. num. 23. C. de pig-
nor. & in d. §. si super rebus.
num. 7. facit Ordinat. lib. 3.
titul. 86 §. 16.

Limita quintò, quando
possidens confitetur debito-
rem esse verum dominum,
nam in illo iure dominij fiet
executio, quod est penes de-
bitorem, quanuis ius posses-
sionis remaneat penes tertium
contradictorem, ita Bart. in
dict. §. si super rebus, in fin.
quod est notandum.

42. Ultra quæ alio modo cau-
tè reus intēnt impedire exe-
cutionem, si de aliquo con-
tractu aut officio reddit ra-
tionem coram quaestore ma-

ximo, qui solet expedire li-
teras requisitorias ne execu-
tio fiat in illis bonis, donec
finiantur calculationes, quæ
pendent in suo tribunali, sed
Senatus ad id non attendit,
& non obstante prædicta re-
quisitione iubet vt executio
fiat, & pecunia deponatur,
& non semel, sed sæpius vidi
id ita iustissimè obseruari in
lite Ioan. Caldeyra cum Af-
fonso Bocarro, Scriba Hye-
ronimo Carualhosa, Anno
1607. Nam solent debitores
condemnati malitiosè affe-
ctare has literas precatórias
ad defraudandam executio-
nem, quam ipsi per se non
potuerunt impedire, vt affe-
rit Cabed. arest. 26. 2. par.
vbi ait á Senatu in simili ca-
su ita erim fuisse decisum.
Sic & affectare solent prædi-
cti debitores vt aliquis ex-
trinsecus faciat sibi iussu iu-
dicis detestationem, vulgò
embargo, ne creditori soluat,
viquequo cum illo auditur
de iure suo, cui parendum
est. l. fin. ff. de lege com-
missor. Bart. in l. non solum.
§ morte

§. morte. num. 35. de nou. oper. nuntiat. Dammodo tamē prædicta detestatio subscripta sit ab eo, cui detestatio fit argum. Ordinat. lib. 1. tit. 24. §. 21. decidit Senatus Anno 1617. Scriba Emanuele Gutierrez, sed talis detestatio tollitur data fideiussione. l. pen. C. de posici. Item similiter executio impediri solebat, si debitor opponeret de errore calculi in sumptibus, & litis expensis, sed hodie non nisi eas deponendo pars auditur apud Iudicem Chancellariæ. Imo si error processerit, ut sæpe contingit, ex ignorantia calculatoris, ipse condemnari debet in expensis, ut per Rebuff. 3. tom. ad ll. Gallix. tit. de inquisitioni. gl. vn. art. 17. Et ita decisum fuit à Senatu in litē Ioan. Gytan Calderon, Scriba Emanuele Coelho.

§. 8.

De impedimentis, quæ aduersus executionem admittuntur in actu separato.

43 **I**n primis exceptio nullita-

tis opponi potest aduersus executionem sententiæ, & illa recipitur ut per DD. in l. 4. §. condemnatum. ff. de re iud. facit l. si cum nulla § 8. ff. eodem. l. 1. C. de executione rei iud. nam sententia nulla, non est sententia, cap. fin. de sententia, & re iud. in 6. Clement. pastoralis, eodem tit. & quæ nulla sunt non producant aliquem iuris effectum. l. si aut nullum. C. de legit. hæred. l. 2. ff. de auct. tut. l. non putauit. §. non quæuis. ff. de bonorum possess. c. 6. tra tab. l. si expressim 19. ff. de appell. Afflict. decis. 283. Rebuff. ad ll. Gallix. 1. tom. tit. de sentent. executorijs artic. 7. glo. 10. num. 4. Couar. pract. cap. 25. num. 2. Bantijs de nullit process. cap. 13. Licet si nullitas sit notoria, & ex actis sit tim probetur, executio supersederi debet, uti notatur in cap. de cætero de re iud. vbi Abb. num. 2. & 3. Felin. num. 11. & glo. in cap. super eo. verb. tenebitur de officio delegat. gloss. in l. qui cum natu maior. §. accusasse

cufasse de bon libert. Bartol. in l. 1. C. si aduersus rem iud. Rom. sing. 51. Gigas de pens. quæst. fin. num. 22. Nam certa & legitima dicitur probatio, quæ ex actis resultat secū dum Angel. in l. fin. ff. de petit. hered. Bant. in titulo quis possit dicere de nullitate. num. 52. Gabriel. tit. de executione rei iudicatæ, concl. 1. num. 8. quanuis eius allegatio sit denegatiua veluti reum non fuisse citatum Fului. Patian. in tract. cui incumbat onus probandi. cap. 44. num. 11. & 20. Mascasr conclus. 1116. num. 4. & 5. de probat. nam non entis, & nō apparentis idem est iudiciū. l. duo sunt. Titij. ff. de testam. 44. men. tutell. Similiter etiam casu quo de nullitate principaliter agebatur per libellū ad rescissionem sententiæ, su perfederā vidi in executione ex Couar. in pract. cap. 24. num. 6. vers. tandem, vbi in hanc sentēciam refert alios, tenuit etiam Gutierres de iuram. confirmat. cap. 2. n. 18. & alij quos citat Masc. con-

clus. 687. ex num. 9. Et ratio est, quia maioris efficaciz est allegatio nullitatis per viam actionis ad impediendā executionem, quam per viam exceptionis, vt admonet Paul. de Castro in l. 4. §. condemnatum. num. 3. ff. de rei iud. quicquid Angel. & Imol. aliud velint ex eo, quia tunc actio per libellum videatur requirere altiore indaginē per l. fin. C. de ord. cognit. Bant. de nullit. rubr. quot, & quibus mod. nullitas proponi possit. num. 29. distinguit Canarius in tract. de executione instrum. quæst. 51. & 52. num. 90. & ita decisum fuit in lite Emanuel. Gomes Galego, cum Petro de Gouuea, Anno 1607. Scriba Michaele Couceyro. Et idem dico de exceptione nullitatis ratione in competentiz, quia per illam executio impeditur, vt per Alex. consil. 77. lib. 2. num. 12. glos. in Clementina vlt. de sequestr. possess. distinguit Couarru. pract. cap. 25. num. 4. aliter etiam distinguit, & limitat Iass.

laff. in d. §. condemnatum. num. 16. Scilicet casu quo prædicta sententia sit confirmata à superioribus, & ab illis non sit appellatum docet Cabed. decis. 48. 1. par.

45 Præterea exceptio compensationis admittitur aduersus executionem sententiar. lib. 3. titul. 87. §. 1. in fin. Medices de compens. quæst. 25. 2. par. Sed apud nos non recipitur in eodem actu executionis, quia cum iure Regni, nullum detur tempus ad soluendum. lib. 3. titul. 86. & compensare fit soluere. Iam plus. ff. rem ratam haber. sequitur, quod nullum etiam tempus dari debeat ad liquidandam compensationem in eodem actu. Bart. in l. aufer. tur. §. qui compensationem. ff. de iure fisci recept. ab Alexan. consi. 93. 4. vol. & consil. 44. & 95. Nisi velis cum alia sententia liquida compensare, quæ licet sit aliena, si tamen sit tibi cessa compensare ex illa non prohiberis. l. in rem. ff. de compensation. glos. in l. eius. C. eodem.

Decisum fuit in litè Ioann. Nunes Correa cum domina Maria, Scriba Sebastiano Paes de Matos, Anno 1608. notauit Medices vbi supra, quæst. 11. & 43.

Item exceptio transactio 46 nis impeditiua est, & recipitur, quod tamen habet difficultatem, quia transactio nõ datur nisi super re dubia, & sententia est iam res certa, & sine dubio decisa, vnde propter hanc difficultatem cautè consuluit Angel. in l. 1. ff. de transact. quem refert Cæpol. caut. 41. vt transactio fieret de omnibus, scilicet præsentibus, & quæ in futurum fieri possent, tunc enim super rebus decisis valebit transactio, nam sæpe etiam post sententiam progrediuntur lites in executione, quæ fiunt immortales. Non tamè illa extenditur ad actiones futuras de quibus cogitatum non est. l. si de certa. C. de transact. vbi Barto. num. 4. Padilha. num. 9. Et similiter quælibet exceptio nouationis impedit executionem, quia

quia nec sententia nouata,
nec stipulatio, vel alius con-
tractus illam nouans execu-
tionem meretur. l. si causam.
C. de executione rei iud. l. 4.
§ si ex conuentione. ff. de re
iud. Soar. in l. post rem no-
tab. 1. Bar. in l. minor. 25. cui
ff. de minor. Et idem dicen-
dum est in delegatione, in
qua sine dubio fit nouatio li-
cet expresse non agatur. l. de
legare a 1. ff. de nouat. l. ff.
in l. singularia. num. 38. ff. si
cert. pet. glos. in l. 3. C. de no-
uat. Masc. de probat. concl.
1112. num. 21. & 23. Quia
per delegationem debitor li-
beratur si delegatus promi-
sit, & se obligauit, quanuis
ipse postea fieret non soluē-
do, Angel. in §. præterea.
num. 5. Inst. quibus modi tol-
lit. oblig. vbi allegat. Bartol.
idem tenentem in d. l. singu-
laria. num. 19. probat Me-
noch. lib. 3. præsumpt. 134.
num. 68. Nisi debitor dele-
gans esset etiam obligatus
ad interesse singulis annis,
donec debiti solutio retarda-
retur. Nam delegato facto

non soluendo creditor ad de-
legantem recurrere poterit
tam pro principali quā pro
interesse, quia acceptans de-
legationem debiti principa-
lis absq; vlllo suo periculo,
& sine inouatione prioris
obligationis ad interesse, præ-
sumitur noluisse debitorem
liberare quo vsque integre
sibi satisfactum non sit, ita
singulariter sanxijt Senatus
in lite Iorgei Roderici da
Costa, cum o Môteiro mor,
Scriba Iorgeo Fernandes.
Vel nisi delegans sciuiſſet de
legatum de proximo de co-
cturum, vel esse paupere n,
& creditor ignorauit, Gi-
briel in comun. tit. de nouat.
conclus. 1. num. 29. & 30.
Vel nisi delegans delegasset
eum, qui sibi debitor nō erat,
aut qui aliqua exceptione ef-
ſet tutus, nam tunc debitor
principalis nō liberatur per
talem delegationem. l. si no-
men. 4. cum l. ſequenti. ff. de
hæred. vel action. vend. cen-
ſuit Senatus in lite Bernardi
Gomes Barahona, cum Di-
daco Lopes Caminha, Scri-
ba

ba Dominico do Baſto.

47 Item exceptio in competentia Iudicis executoris, an impediatur executionem, dubium est, nam in causa domine Elenae cum matre eius, sententiam executioni mandari absque vlla in competentia, vel declinatoria fori exceptione, iussit Senatus, Scriba Didaco de Faria, & confirmatur ex alia Cabaed, decis. 210. lib. 1. Imo nec precatoria ad aduocandam executionem concessa à Iudice de legato ad illam causam adimpleta fuit in lite Petri Gócalues da Camara cum filio eius, Scriba Michael Rodrigues, Anno 1611.

48 Item exceptio tertij aduersus executionem in re à nemine possessa, admittenda est per l. fin. in fin. C. de edict. diui Hadrian. tollend. cap. veniens o 2. vbi Innoc. extra de testibus, sed si sit praesumptio calumniae contra tertium, sufficiet cautio de indemnitate, nec suspenditur executio, iuxta cap. suscitata, & ibi Aob. de in in-

tegr. restit. Et quoniam res sit possessa ab alio non obstante contradictione tertij, fiet executio per l. sticho. ff. de rei vendicat. l. pen. ff. de petit. heredit. data tamen cautione. l. is à quo fundus, & l. sequenti. ff. de rei vend. Abb. consil. 82. col. 4. in fin. lib. 1. Min sing. cent. 3. obserua. 73. num 5. Gayl. lib. 1. pract. obserua. 70. num. 21. cum seqq. quae cautio etiam cessat, si is, à quo satis petitur, offerat cognitionem incontinenti. l. si is à quo. 3. ff. ut in possess. legat.

Item impedimenta meliorationum & expensarum in re à se possessa, impediunt executionem propter ius retentionis ex reg. tex. in l. si in area in fin. ff. de condict. indeb. quia non impugnant sententiam. Necenius §. si. ff. de re iud. Bart. in l. in fundo. num. 16. ff. de rei vendicat. Tiraq. lib. 2. retract. §. 7. gloss. 1. num. 14. datur quidē propter illas ius retinendi. l. non solum. vbi Bart. ff. de rei vendic. facit Ordinat. lib. 4.

tit. 54. §. 1. resoluit Vallasc. de iure emphyt. quæstio. 25. num. 22. & tenet Ant. Gom. var. 1. tom. cap. 12. num. 40. vers. intellige. Menoch. recuper. 15. remed. num. 508. Negusantius de pignor. 4. memb. 5. par. num. 10. Limita primo in impensis factis colligendorum fructuum gratia, has enim colonus petere non potest. l. diuortio. §. fin. ff. solut. matrimonio, ubi Alex. num. 3. Bart. in l. impensæ. num. 4. ff. de impens. in reb. l. prædia. §. pen. ff. de fund. instruct. etiam si præter opinionem facientis locatio non duret vsq; ad tempus in quod factæ fuerunt meliorationes. l. si quis domum. 9. vers. idem quærit ibi non recuperaturum. ff. locati. Barbosa in d. l. diuortio. §. fin. Limita secundò in impensis pro tempore conductionis dumtaxat duraturis, Garcia de expens. cap. 14. num. 13. Gomes 2. tom. cap. 3. nu. 2. Limita tertio nisi impensæ essent adeò magnæ, ut cogatur actor rem relinquere pro

pter earum magnitudinem. l. in fundo. ff. de rei vend. l. 41. tit. 28. par. 3. l. sed an vltro §. 1. versic. quid. ff. de negot. gest. fundat Tiraquel. de retract. conu. §. 7. glos. 1. nu. 5. Limita quartò, ut si reus impendat 100. fundus autem melior ob id factus est 150. Actor tantum centum reddere cogetur, idest, tantum quantum impensum est (non quanti res melior effecta est). Et si è diuerso impensæ sunt centum, melioratio autem fundi quinquaginta, ea tantum 50. reddet, idest, id solum quo res locupletior facta est, non quod impensum est per tex. notab. in d. l. in fundo, in princ. iun. glos. verb. plus pretio, & ibi quocumque Bart. ff. rei vend. Castro cons. 270. col. 3. lib. 2. Qui valor æstimandus est respectu fructuum magis, quàm rei ipsius, ut per iura & DD. quos refert Tiraquel. sup. num. 9. Limita quintò, ut pro expensis in vna re factis, non possit alia retineri. glos. in l. plane. verb. deducat. ff. de petit. hered.

hered. Barbof. in l. diuortio.
 §. fin. 2. par. num. 41. vers. 2.
 ff. solut. matrimonio Tiraq.
 vbi sup. num. 11. Surdus con
 fil. 183. num. 21. lib. 2. Limita
 sexto, vt tantum possessor
 rei possit retinere, non vero
 alius impedire executionem
 vti colligitur ex mente Bart.
 in l. in fundo. num. 2. ff. de
 rei vendicat. Nec enim im
 pedimenta tertij impediunt
 executionē nisi super re à se
 possessa.

50 Item exceptio præscrip
 tionis aduersus executionē
 admittitur, vt quia post tri
 ginta annos sententia non
 mandetur executioni ex no
 tab. doctrina Innoc. in cap.
 fin. de exception. & ibi Bal.
 & est famosus tex. in l. sicut.
 C. de præscriptione 30. an
 norum, quem Bald. dicit nō
 esse alibi quoad hoc. Soares.
 notab. 1. in l. post rem. nu. 3.

51 Sic & omnes aliæ excep
 tiones similis naturæ, & qua
 litatis opponi possunt ad
 uersus executionem senten
 tiæ, quæ illam non infringāt
 nec offendant, sed quæ illam

modificant, & restringunt.
 l. si fide iussores 42. §. idem
 respōdit. ff. de fideiussor. vbi
 Bal. Alex. in l. ex diuerso. §.
 fin. num. 5. ff. solut. matrim.
 Iass. in l. inter eos. num. 10.
 ff. de re iud. & idem Iass. in
 l. 1. nu. 15. C. de iur. & fact.
 ignor. vbi Menes. num. 36.
 Quæ autem infringunt sen
 tentiam admitti non debent
 prout de iure communi, &
 regio receptum esse constat
 ex traditis à Vallasco de iure
 emphyteu. quæst. 25. & 23.
 Quia etiam si dicatur per er
 rorem, vel ambitiose fuisse
 sententiam latam, publicè
 interest exequi propter rerū
 iudicatarum auctoritatem l.
 seruo inuito 65. §. cum præ
 tor. ff. ad Trebelleanum, nec
 item quæ iam fuerunt alle
 gata recipi debent, pro vt di
 xi lib. 3. cap. 3. num. 25. Nec
 item exceptio suspicionis ad
 mittenda est, quanuis ipse
 iudex executor asserat se esse
 suspectum, pro vt decidit
 Senatus in litē Petri Barbo
 sa, Anno 1610. Scriba Ruy
 Castanho.

Sed

§2 Sed & illud tentari potest quod tradit Czpolá pro cautela. cap. 8. vt condemnatus iniuste, possit obijcere de cōfessione partis vincētis, quod dixisset sententiam pro se latam esse iniustam & iniquā, quod tenuit Guido Pap. tractat. de præsumpt. num. 84. Felin. in cap. quoniam contra. col. 12. vers. fallit ergo de probat. & ibi Dec. num. 30. quod quam verum sit explicat Menoch. de præsumpt. lib. 1. quæstio. 61. numer. 4. Couarru. 1. par. de sponsal. cap. 4. §. 1. num. 1. Masc. de probat. in proæm. quæst. 10. num. 51. Alciat. in prælud. de præsumpt. 2. par. num. 4. §. 9.

De impedimentis an & quādo cognoscat Iudex executor, an vero ea debeat remittere ad Iudicem qui sententiam tulit.

§3 **I**cet omnes istas exceptiones impeditiuas in differenter possit executor remittere ad Iudices qui sententiam tulerunt, vel de illis

cognoscere, iuxta Ordin. lib. 3. tit. 87. §. 14. Tamen in hoc praxis ista magis obtinuit, vt si cognitio versatur circa res, in quibus executio faciēda est, tunc de istis impedimentis executor cognoscendi facultatem habebit iuxta l. à diuo Pio. §. in venditione, & §. si super rebus cum. §. sequenti. ff. de re iud. aut versatur circa exceptiones quæ respiciunt merita causæ principalis, & non potest cognoscere, nec eas discutere, sed remittere debet ad priorem iudicem. l. pen. ff. de confess. aut solum tangunt executionem, nec impugnant sententiam, vt si is contra quem debet fieri executio, obijciat exceptionem incompetentiæ, vel fideiussori opponat exceptionem epistolæ diui Hadriani, vel compensationem, tales exceptiones executor audire, ac de ipsis cognoscere, pronuntiare quæ potest. Aut vero tales sunt exceptiones, quæ directo sententiam impugnent, vt exceptio nullitatis, falsorum instru-

instrumentorum, & similes, has audire quidem & admittere executor potest, non tamen super eis pronuntiare, sed si intellexerit eas esse veras, vt quia nullitas euidenter appareat, tunc remittere eam debet ad priorem Iudicem, iuxta cap. de cætero de re iud. l. si prator. §. Marcellus. ff. de iudicijs, si eas falsas reperierit, ijs non attentis exequi potest sententiam primi Iudicis per tex. in l. satis. C. ad l. Cornel. de fals. resoluit Minsing. centur. 3. obseru. 69. Gyl. lib. 1. pract. obser. 113. num. 8. Similiter etiam si Iudex deprecatus sit, eas remittere debet ad Iudicem deprecantem secundum Cabed. qui ita asserit fuisse (æpius in Senatu decisum, decisi. 49. 1. par. Quænis de iure communi iudex deprecatus possit de obiectis cognoscere secundum DD. in l. à diuo Pio. ff. de re iud. Couar. in pract. cap. 10. n. 7. Menoch. lib. 1. quæst. 38. nu. 3. de arbitr. Et aliquando ita receptum est apud nos, nam

si impedimenta sint huiusmodi, vt coram executore expediri rectè possint, illa non esse remittenda censuit Senatus in lite Michaelis da praça cum fratre eius, Anno 1611. Scriba Dominico Nogueyra.

§. 10.

De ijs que instar sententiarum habent paratam executionem.

IN primis pro censu (quem §6 vulgo dicimus foro) executio fit captis pignoribus, non solum contra ipsum debitorem, iuxta l. creditores. 8. ff. de distract. pignor. pro vt censuit Senatus in lite Emanuel. Gomes da Costa, cum Daniel da Rosa Scriba Christophoro Ribeyro, Anno 1608. sed & aduersus eius heredem executio fit, vt in l. 1. C. si vnus ex pluribus hæredib. creditor, vel debitor, per quem ita tenet Soc. consil. 75. col. pen. lib. 1. Sed & contra tertios illius rei possessores praxis admittit etiã pro præteritis pensionibus executiuè agi posse vt constat

stat decretum fuisse à Senatu in causa Ioannis Carualho munis, contra dominam Felippam Sedenha, Scriba Sebastiano Gonçalves de Lima, Anno 1609. Et probari id non dubito in l. Imperatores. ff. de publican. & vetigal. secundum Tiraquell. lib. 1. retract. §. 6. glos. 1. n. 7. Vallascum de iure emphyt. quæst. 17. num. 17. Adeò vt nec declinatoria fori ipsi se defendi nequeant si in prima scriptura fori priuilegio renunciatum sit vti decidit Senatus in lite Didaci Pinto incolæ de Borba, cum Petro Rodrigues bueno, Scriba Dominico de Chaues, ex l. si quis in conscribendo, & ibi communis. C. de pactis, vide infra cap. 22. num. 45. Imò si census constitutus sit in pluribus rebus, & hæ ad varios possessores perueniât, qui neq; contraxerunt, neq; hæredes sunt, aduersus vnūquenq; in solidum agi posse ad exactionem redditus decursi, nec aduersus omnes simul, aut contra quemlibet

pro rata compellendum esse dominum census actionem exercere tenet Couar. lib. 3. var. cap. 7. num. 7. Rebusus in l. plebs. §. pignus. ff. de verbo. signif. si mans ita in Senatu Parisiensi iudicatū fuisse, tenuit etiam Vallascus de iure emphyt. quæst. 32. n. 15. quicquid Cassan. in consuetud. Burgund. rubric. 5. §. 2. num. 35. Rupellan. lib. 1. forens. institut. cap. 10. vide in fra. cap. 22. num. 33. vers. 5. Nec si emphyteosis infructuosior, & sterilior reddatur, ob id pensio diminuenda est. l. quicumq; C. de fund. patrim. lib. 1. Vallas. de iur. emphyt. quæst. 27. á num. 3. Molina Theolog. de iust. & iur. tract. 2. disput. 454. quicquid Menoch. qui longè in alijs terminis consuluit consil. 855. decisum fuit à Senatu in lite Antonij Ioannes contra Franciscum Gomecium, Scriba Francisco de Azeuedo.

Praxis etiam admittit aduersus depositarium iudicij executiuè procedi argumen-

to tex. in Ordin. lib. 4. tit. 49. §. fin. Nec expectandi sunt nouem dies vt perperam praxis abusuē huc vsq; admisit nisi in casu dumtaxat de qua in prædicta Ordina. quando scilicet depositarius dicit se tradidisse iudici. Nec alia vlla exceptio, *ou embargo de terceyro*, admittitur. l. pen. iunta auth. ibi posita. C. de positi. At vero mortuo depositario aduersus eius uxorem & hæredes, non executiuē, sed via ordinaria agendum esse censuit Senatus in lite Vicentij Furtado, cum hæredibus Emanuelis de Palacios, Scriba Petro de Pina, argum. tex. in l. ad probationem. 2 r. ibi, sed quem tenor scripturæ designat. C. de probat.

Item iuramentum deciso- rium habet paratam executionem, in l. post rem. & ibi Bart. & Ang. ff. re iud. Soar. notab. 1. Cabed. decis. 34. lib. 1. & probatur in l. actori. C. de iur. iurand.

Et licet ex instrumēto agatur etiam summarie, & execu-

tiuē lib. 3. titul. 25. Tamen multum differt hæc executio ab illa, quæ fit ex sententia, vel ex iuramento litis decisorio, & ideo de illa separatim dicemus in cap. sequēti. Nam conuento ex instrumento assignantur decem dies, conuento autem ex sententia, vel iuramento nulla datur dilatio, Ordin. lib. 3. titul. 86. in princ. Item post sententiam, vel iuramentum exceptiones non admittuntur. l. peremptorias. C. sententiam rescind. non poss. Tamen quando agitur executiuē ex instrumento omnes exceptiones legitimæ admittuntur, & de illis cognoscitur, modo scilicet præscripto, vt obseruat Soares in l. post rem iud. 12. limit. ff. de re iud. pag. 625. Et hac ratione post sententiam, vel iuramentum, non potest transigi, quia res est iam decisa. l. & post rem. ff. de transaction. Et tamen quando executio fit ex instrumento admittitur transactio, quia propter exceptiones res adhuc

dubia videtur Paul. in l. si causa cognita. num. 4. & ibi Alex. num. 9. C. de transaction. Et hinc etiā est, quod in executione instrumenti admittitur exceptio non numeratæ pecuniæ, Gomes. 2. tom. cap. 16. num. 3. Ita vt si opponatur intra decē dies, ad executionem non potest procedi, quia prædicta exceptio ex sola propositione cēsetur probata. l. 2. cum glos. C. non numerat. pecun. Ordin. in 4. tit. 51. §. 2. & tamē stante iuramento decisorio, vel sentētia opponi non potest, quia ex illis videtur cōstare de veritate numerationis, Cremenf. singul. 152. Curt. iun. in l. 2. in fin. ff. de iure iurand. Deniq; in iisdē terminis executionis instrumenti opponi potest exceptio simulationis, Ordina. lib. 3. tit. 59. §. fin. Quæ tamen opponi non potest stante iuramento decisorio, nam allegando simulationem allegat se falsō iurasse illud esse verum, vnde non est audiendus, quia allegans propriam

turpitudinem non auditur. l. transactione. 30. C. de transaction. & ita Imol. in cap. cum contingat. num. 78. ad fin. de iur. iur. Ruyn. consil. 135. num. 3. lib. 1.

§. 11.

*De Præferentia creditorum
in executione rei pig-
noratæ.*

I Vre Portugaliz in praxi 58 hæc regula certissima est, vt qui prior fecit executionem, alijs omnibus licet anterioribus creditoribus etiā habentibus prius sententiā, vel actionem realem, in illa re super qua fuit facta pignoratō, sit præferendus, Ordin. lib. 3. tit. 91. in princip. & §. 1. Quæ lex non ita alibi reperitur præterquam in hoc Regno dumtaxat, & sic omnes auctores exteri, & leges iuris communis, quæ de prælatione creditorū agunt, parum ad hanc praxim adaptari possunt. Sanē prædicta lex ob bonum publicum lata fuit, ne aliās confunderentur, & perturbarentur commercia, vt considerauit in simili

simili Afflict. decis. 190. & ne dominia rerum essent in incerto, litesq; maiores ob id excitarentur. Fundatur autem primò hæc lex Regni auctoritate tex. in l. 2. & l. cū rempub. & l. eos. C. qui potiores, quanuis nōnulli hæc iura accipiunt, & intelligūt quando cum debito fuit hypotheca bonorum, vt ex illis satis apertè colligitur, sed facit etiam tex in l. si pignus & l. si & iure. 10. ff. qui potiores in pignor.

Secundò fundari potest ex eo, quia illud ius possessionis pignoris, quā quis prius apprehendit per manus iniectionem, iuxta l. non est mirum. vers. sciendum. ff. de pignor. action. alteri acquiri non potest, nec in alium trāsferri. l. id quod nostrum. 11. ff. de reg. iur. l. si vt certo. §. si duobus vehiculum, ibi, vel possessionem. ff. commodat. Cui rationi conuenienter etiam cohærent alia pleraq; iuris exempla vbiq; dispersa in l. fin. ibi, & ex eius parte auellere. C. depositi. l.

si debitor, ibi possidentis melior est conditio. ff. de pignor. l. quoties. C. de rei vendicat. cap. quod autem. cap. pastoralis de iure patro. cap. si à sede de præb. in 6. in quibus iuribus ratione præoccupationis possessionis vnusquisq; præcedit, & alijs præfertur, sunt & alia in hanc rem plura adducta à Tiraq. de iur. primog. quæst. 17. opinion. 11. & 12.

Tertiò fundatur lex nostra auctoritate Bartol. in l. cum vnus in princ. col. ult. ff. de bon. auct. Iud. possid. vbi expressè tenet, quod ille qui prius in pignore ex causa iudicati præuenit, potior est, & alijs præfertur, quanuis ab eo (vt solet) discesserit Bald. fragili fundamento, & ibi etiam Salicet. eius Simia in l. fin. C. de bon. aucto. Iud. possid. Et inde fit, vt si quis prius petat executionē, licet posterius habeat sententiam, alijs creditoribus præferetur, vti probatur in hac lege. §. 1. ibi, *postea que* & tenuit glos. communiter

recepta in l. inter eos. verbo occupantis in fine, & ibi Alex. ff. de re iud. nec enim attēditur si quis habuit prius sententiam, vt in l. in iudicati. ff. eodem. *Limita* primò si vnus creditor rem habuit in pignore penes se ex conuentione partis, nam licet alius creditor postea habuerit sententiam, & fecerit prius executionem in illa re non auditur ad persequēdam re, nisi oblato ei pretio sibi debito. l. 1. 2. & 3. C. si antiquior creditor pignus vendid. & ratio est, quia illi creditori ex pignore conuentionali, non est necesse facere executionem, & aliam pignorationē, cum ipse possideat, sed tantum ei addici. l. serui nomine in fin. ff. de vsucap. glos. in l. sciendum. §. 1. verb. possessi. ff. qui satisdar. cog. Sufficit, vt præueniat in possessione pignoris, vt alijs præferatur. l. si debitor. 10. ff. de pignor. facit etiam tex. in l. 2. & l. diuersis, C. qui potiores. l. creditor. 12. ff. eodem. vbi præfertur sepe qui prius

rem habuit in pignore conuentionali, quæ iura non censentur inmutata de iure regio, & ita censeo quicquid aliud Senatui visum fuit lenioribus, quàm vt refutanda sint, argumentis, in lite Inacij dacunha cum Monasterio sanctæ Claræ Colymbicensis, Anno 1612. Scriba Francisco d' Azeuedo, nā postea idem Senatus ita verum esse agnouit. Et idem dico in pignore prætorio, quādo creditor fuit missus in possessionem causa rei seruandæ, nam iste præferetur vt in l. si postquā. C. vt in possessionem legat.

Limita secundò prædictā 59. regulam non procedere, si creditor antiquior erat ab sens à loco vbi lis fuit agitata, nec habuit rationem, aut causam sciendi, quando creditor secundus debitore conuenerat pro suo debito, quia tunc si debitoris non supersint alia bona, ille erit præferendus secundo creditori in illa re super qua executio fit, ita probat Ordi. vbi sup.

Ceterum si alia bona super-
sint debitori, vel eius fide-
iussori, non erit antiquior præ-
ferendus in illa re, quia bona
fideiussoris debitori aggreg-
gantur simul, ut censeatur
vnum patrimonium. l. si plu-
res. §. præterea o 2. iuncta
glos. verb. aggregandæ. ff. de
fideiussor. Bald. in l. mulier,
in fin. r. lectur. C. de iure
dot. Alex. in l. si constante.
col. 2. num. 3. ff. solut. matri-
monio. Hypol. singul. 3. & in
rubr. de fideiussor. num. 197.
Dec. in l. nemo dubitat. nu.
1. ff. de reg. iur. Vnde ad eui-
tandam istam limitationem
notabilis est cautella, quæ
deducitur ex Regia Ordina-
lib. 4. tit. 6. Quam etiam po-
suerunt alij auctores de iure
communi in l. si eo tempore
per tex. ibi. C. de remissione
pignor.

60 Limita tertio, quando cre-
ditor antiquior, qui præsens
erat liti motæ, protestatus
fuit coram Iudice se esse præ-
ferendum, ut in prædict. Or-
din. & probat optimè tex. in
l. si debitor. 4. §. 1. ibi, nisi sal-

ua. ff. quibus mod. pign. vel
hypotheca solu. Quæ tamen
protestatio fieri debet præ-
sente parte, quia in actibus
dependētibus à duorum vo-
luntate, protestatio absente
parte, (de cuius præiudicio
agitur) non valet. l. cum in
plures. §. locator horrei. ff.
locati, quam ita intellexit
Bart. in l. non solum. §. mor-
te. num. 21. ff. nou. oper. num-
ciat. vbi Crotus, num. 85. te-
statur communem, & Curr.
iun. in l. pacta nouissima. C.
de pact. Eo autem præsen-
te, valet protestatio, licet ille ex-
pressè non consentiat vti,
tanquam receptum resoluit
Alciat. in l. detestatio. n. 48.
ff. de verb. sign. Rubeus in d.
§. morte. num. 259. Iass. in §.
fuerat. num. 106. de action.
& ex professo defendit Cur.
iun. vbi sup. num. vlt. Quic-
quid alij plures velint quos
refert Felin. in cap. cum M.
Ferrariensis. num. 34. de con-
stit. & ibi Dec. num. 23.

Limita quarto, in fructi-
bus fundi, vel domus locatæ,
in quibus & si aliquis debi-

tor antiquior fecerit prius pi-
gnorationem, præferetur ta-
men nihilominus dominus
fundi propter tacitam hypo-
thecam pro mercede, pro vt
dixi in lib. 4. cap. 4. num. 9.
& decifum fuit à Senatu in
lite domini Ioan. Ludouici,
Scriba Bertolameo Moro,
Ann. 1613. Et idem dico in
bonis inuectis, & illatis in
fundum conductum, quæ do-
mino fundi pro penfione cē-
sentur obligata, nam in illis
etiā præferetur dominus
fundi ex prædicta obligatio-
ne contra quemlibet tertium
poffefforem, vt in l. 1. in prin-
cip. ff. de Saluian. interdict.
& voluit glos. in l. 1. C. eodē
Mascard. de probat. conclus.
210. num. 13.

62. Limita quintò in specie
tex. in l. verum 64. §. si cum
tres. ff. pro socio, vbi non
præcedit is, qui prius partem
suam fuit consecutus à so-
cio, sed debet restitui, vt al-
terius tertij socij portio exe-
quetur, cum quo concordat.
l. 15. tit. 10. pag. 5. vbi Greg.
verbo *tornado*, aſſerit ſpecia-

le eſſe propter ſocietatem.

Limita ſextò prædictam 63
regulam non procedere, ſi
creditor habuit prius ſenten-
tiam per confeſſionem par-
tis, nam tunc ſi virtute præ-
dictæ ſententiæ exequitur, nō
habebit prælationem, vt de
ciſum vidi in cauſa Emanue-
lis Nuñez de Vilaviçofa, cū
Emanuele Rangel, Anno
1607. Scriba Martino Af-
fonſo d' Auiz, vbi etiam alia
ſententia fuit adiuncta in eo-
dem caſu inter Felippam Bo-
telha, cum Antonio Pinto
Ribeiro, & idem etiam de-
cretum fuit in lite hæredum
Bretiz Aluarez, cum Gracia
Correa, Scriba Michaele Ro-
driguez, Anno 1604. Qui
omnes Senatores moti ſunt
præcipue ex eo, quia ſenten-
tia de præcepto non eſt ſen-
tentia, ſed tertia ſpecies vl-
tra diſſinitiuam, & interlo-
cutoriam, vt per Angel. in l.
ſancimus. C. de admin. tut.
Felin. in rub. num. 5. ad med.
de rei iud. Nam ſententia de
præcepto non habet ſigillū,
& ſic non tranſit per Chan-
cel-

lariam, ergo sententiæ nomē non meretur, cum sigillum sit substantiale, vt per Affl. & decis. 253 num. 2. Deinde quia sententia de præcepto non fuit lata durāte processu, vt lex Regia requirit, ibi (*Nem o contrariou per ante o Iuis em quanto o feyto durou*) non potuit ergo processus, & sententia impediri, cum processus nō durauerit, planē verbum *durou* requirit perseverantiam, & existenciam, atq; ideo prædicta verba contradictorio iuditio conueniunt iuxta tradita à Bart. in l. 1. num. 3. C. de confessis, pro qua decisione indeceteriam potest text. 64 in l. 1. §. vtrum. vers. quid si in lite vinci maluit. ff. si quid in fraud. patron. vbi sententia non præiudicat patrono, in qua libertus in iure fuit confessus, nec litem fuit prosecutus, facit etiam tex. in l. 3. ff. quæ in fraud. credit. vbi gestum fraudationis causa, intelligitur si reus ad iudiciū non assuerit, vel litem mori patiatur. Inuat item quod fir-

mat Rebus. 1. tom. ad ll. Gallic. tit. de chyrograph. in præfact. num. 81. Quod recognitio schæulæ in discussionē bonorum non præiudicat creditoribus, alioquin esset in potestate debitoris præiudicare tertio, quod nō est dicendum per l. rem alienam. ff. de contrah. empt. & per hoc daretur materia calumniandi contra l. conuenire. ff. de pact. dotal. Conducit etiam, quod tradit Tirraquel. de retract. tit. 2. §. 1. gl. 7. num. 43. vbi asserit scripturam priuatam per confessionem partis non habere prælationem, & quod etiam docet Pelaes de maior. 4. p. quæst. 14. numer. 6. vbi ait, quod sententia lata per confessionem partis non præiudicat successorī in maiora tu, quod antea tenuit Pinel. in l. 1. 3. par. num. 50. limit. 9. C. de bon. mater. Et prædicta confirmantur, quia dos confessata à marito, non habet ius prælationis, vt per gl. in l. assiduus. verb. data. C. qui potiores in pignor. quam

quam dicunt receptam plures, quos refert Barbosa in l. 1. 6. par. num. 25. ad fin. ff. solut. matrimonio. Vallasc. consil. 6. num. 12. & alij allegati per Mascard. conclus. 566. num. 1. Gutierrez de iurament. confirm. 1. par. cap. 15. num. 1.

Limita septimò, quando prior sententia fuerit lata à Iudice in competenti, nam pignoratior, quāvis etiā prior, eius virtute facta, nulla erit, nec alijs creditoribus nocebit dixi sup. cap. 4. vers. cæterum, & satis probatur in Ordin. lib. 3. tit. 91. in princ. ibi, *perante o juis a que o conhacimiento pertencer.*

65 Limita octauò, quando debitor soluit per gratificationem secundo creditori, quia tunc videtur dolum committere, & participare cum eodem, vt resoluit Angel. in l. pupillus. num. 3. ff. quæ in fraud. cred. per l. summa cū ratione. ff. de pecul. optimè Bald. consil. 400. lib. 5. nu. 8. vers. 3. Vnde in hoc casu rectè procedet glos. in l. pecu-

niam. C. de priuilegio fisci; dum asserit priorem creditorem agere posse ad pecuniam posteriori creditori à debitore solutam, quam secūtur plures quos refert Coar. pract. quæst. cap. 29. n. 1. Barbosa in l. 1. 6. par. ff. solut. matrimonio, & dicit communiter receptam Afflict. decis. 190. cum tamen improbat Fulgosius in d. l. pecuniam, & in l. ex facto. ff. de pecul. Cuman. in d. l. pupillus. col. 2. ff. quæ in fraud. credit. argu. tex. in l. si non expedierit. §. 1. ff. de bon. auct. Iud. poss. Concordari tamē possunt prædictæ opinioniones, vt prima procedat, si prior creditor fuit impeditus, vel absens, iuxta Ordin. de qua supra, ibi, *posto que o dito prego,* & in §. 1. in fine. eodem titulo.

Limita nonò, non procedere prædictam regulam contra dotem, & ratio est, quia cum dos semper priuilegiata sit, inde inferri videtur legem istam loquentem generaliter non habere locum in

causa

causa dotis, quia lex generalis non comprehendit illos, qui eo casu sunt privilegiati. l. vnica. §. si quæ vero C. de Iustin. Codice confirm. l. 3. C. de silentarijs. lib. 12. & ibi notat. glos. 1. & glos. in cap. vnico. verb. consuetudine extra de Cappellis Monach. lib. 6. latè Felin. in cap. 1. num. 10. de rescriptis, & in specie, quod lex generalis non comprehendit dotem, videtur probari in l. fin. C. de iure dot. iunctis ibi dictis per Salicet. in 4. notab. & in l. si dotare. 12. C. ad Vellean. inducendo vt per Neguzan. de pignor. 1. memb. 8. par. num. 25. qui ex num. 23. latissimè hanc sententiam vti veram & communem defendit. Contrarium tamen imò quod legis generalis determinatio comprehendat etià casus privilegiatos probat tex. l. in fraudem. 16. §. fin. ff. de milit. testam. & ibi Bal. & cum pluribus resoluit vti veriore Barbofa in l. 1. 1. p. num. 14. vbi respondet ad contraria. ff. solut. matrimo.

& in eodem casu dotis, circa aliud statutum Franciæ, idè tuetur Tiraq. de retract. l. inag. §. 1. glos. 14. num. 96. vbi ad id plura legum exempla, rationes, & auctoritates adducit, & ad contraria etià respondet ex num. 103. Sed nihilominus in proposito nostræ consuetudinis dotem esse præferendam viris doctis magis placuit, vt colligi potest ex sententia Barbof. vbi sup. 6. par. num. 24. versic. & ideo. Præcipue si agatur de restituenda dote à marito, non verò procederet prædicta sententia in dote à debitore promissa, argum. l. vnic. §. & vt plenius ff. de rei vxor. act. l. assiduis. C. qui potiores. Nec enim habet eadem privilegia ex Barbof. vbi sup. in 4. par. Atq; ita creditor, qui prius fecit pignorationem in bonis debitoris, præferetur doti ab eodem debitore promissæ vti censuit Senatus ex eo, quia præsumitur quod debitor promisit illam dotem iam in fraudem creditorum, in lite Ant. Dias de Lisboa, cum

cum Didáco de Castro, Scriba Belchior d^e Azevedo, Anno 1615. Nec item praeferatur mulier durante matrimonio, pro dote in re communium cum marito, eo non vergente ad inopiam, sic in fortioribus terminis iudicavit etiá Senatus in lite dominæ Ioánnæ d^e Almada, contra Ludovicum Pinto, Scriba Iorge de Mendanha.

- 67 Limita decimò, prædictâ regulam, non procedere in vindicationibus. l. si ventri. §. in bonis. ff. de privileg. cred. ex Bald. & alijs citatis per Barbof. in l. si constante in prin. num. 63. iuxta fin. ff. solut. matrimonio. & in l. 1. §. par. num. 6. & in l. si eum dotem. §. fin. num. 2. & 3. ff. eodem. licet alias in actionibus realibus planè procedat ut dixi sup. num. 58. Et ideo in re illa vendita habita fide de pretio, & tradita emptori, si eius creditor licet antiquior pignorationem fecerit, illa pignoratio non nocet, quin venditor possit rem vindicare, ex Ordinat. lib. 4.

tit. 5. §. 2. & sic alijs præferetur, quicquid Gomes. 2. tomo. cap. 2. num. 30. vers. ite infertur. Parlad. quotid. questio. cap. 8. num. 3. Ex quo cessat cautela Bald. in rubr. C. de contrah. empt. quest. 13. Scilicet, quod venditor referuet sibi dominium donec pretium sibi integraliter solvatur, quia tunc non præferetur hypothecarius, & sequitur Greg. in l. 28. gloss. 1. tit. 13. par. 5. Nam adhuc sine prædictâ cautione præferetur venditor pro re sua vindicanda, ut dixi, adde l. procuratoris. §. planè. vers. sed si dedi. ff. de tributor. & l. si huius. & licum fundum. §. servum suum. ff. si cent. petati & tex. in auth. siquid tamen. C. qui potior in pign.

Limita undecimò, ut similiter prædictâ regula non procedat contra deponentem, iste enim præferetur in re deposita omnibus creditoribus l. si hominem. §. quoties. ff. depositi. l. si ventri. §. in bonis. ff. de privileg. credit. l. 12. tit. 14. par. 5. vbi Gregorius in.

Anno 1608. in causa Francis-
cisci Dias Mendes, cum Di-
daco de Castro del rio, Scri-
ba Marco do Quintal, vbi
ex persona filij impuberis
patri restitutio, quo ad prae-
lationem concessa fuit.

69 In contrarium tamen fa-
cit, quia praedicta lex Regia,
cum generaliter loquatur,
comprehendit etiam mino-
res, vt probatur in l. si sine
haerede. §. Lutus. ff. admin-
tat. & in cap. constitutus de
integ. restit. Bart. in l. 2. C.
de fund. patrim. lib. 10. Tira-
quel. de praescript. glos. 9.
Mauritius de restitutione in
integ. cap. 93. & confirma-
tur, quia licet lex, quae loqui-
tur de minoribus, sit magis
specialis quo ad personas, &
generalis quo ad causas, ta-
men cum ista noua constitu-
tio sit contra magis specia-
les quoad causas, & genera-
lis quo ad personas, illa re-
stringitur per istam, nam cū
lex antiqua de minoribus, &
constitutio ista ius singulare
& speciale contineant pro-
pter aliquā utilitatem. l. ius

singulare. ff. de legibus. Illud
speciale conseruari debet in
quo euidentior, & maior vti-
litas reperitur, ista enim est
benignior interpretatio. l. be-
nignius. ff. de legibus, &
quia causa magis privilegia-
ta praefertur. l. i. C. de priui-
leg. dotis. l. privilegia. ff. de
priuileg. creditorum. Vnde
in proposito cum specialitas
huius constitutionis sit pro-
pter utilitatem vrgentissimā
vt supra vidisti, dico hanc
legem derogare illam, quae in
privilegium personale mino-
rum est introducta ita Bart.
in extrauag. ad reprimendū.
verb. non obstantibus. col. 2.

Secundò facit quia con-
tra diem legis Commissoriae
pupilla non restituitur. l.
Aemilius 39. ff. de minoribus
1. par. nec contra tempus re-
dimendi pignus. l. 2. C. si ad-
uersus venditionem pignori
nec contra tempus excipien-
di de non numerata pecun. l.
si intra. versi. fin. C. de non
num. pecun. nec contra tem-
pus petendi inuestituram.
cap. 1. §. praeterea si quis de
pro

prohibet fraud. alien. per Feder. nec contra tempus conficiendi inventarium, glos. in l. auxilium verb. cessabit. ff. de minoribus. Nec contra tempus finiendæ instantiæ. l. properandum. § fin. C. de iudit. Vnde similiter nec contra tempus prioritatis minor restitui debet, pro vt in tempore ad retractum concessio resoluit Tiraquel. de retract. linag. §. 35. glos. 2. 3. & 4. vbi plura in idem adducit.

70 Quibus non obstantibus à priori sententia non est discedendum, nam quanuis currat præscriptio contra minorem ex generalitate Regiæ constitutionis, tamen ei denegari non debet restitutio, nec enim censetur sublata per verba quantumcunque generalia apposita in legibus Iass. in l. si infanti in fin. C. de iure delib. Roland. à Valle. consil. 68. nu. 28. vol. 3. nisi in casibus expressim à lege exceptis, de quibus supra Et ita in simili iudicauit Senatus Castellæ in concessione restitutionis minoris post

lapsum sex mensium ad petendam possessionem maioratus in consilio Regio, ex l. 45. taur. in lite Marchionis de Vilamanrique, & Ducis de Bejar, Ann. 1613. Scriba Hieronymo de Leon, licet in hoc casu dubius existeret Molina lib. 3. cap. 13. nu. 60. de primogen.

Limita decimo quarto 71 prædictæ Ordinatione non procedere contra Regem, & causam fiscales, nam licet priuatus habeat sententiam, & faciat prius pignorationem, non erit preferendus, ita Senatus censuit in lite hæredum Ferdinandi de Morales cum Ioanni. Baptista reuelasca, & Procuratore Regio, Anno 1612. Scriba Ludou. Veloso, tradidit vnico verbo. Barbosa in l. 1. 6. par. num. 24. verfi. & ideo. ff. solut. matrim. Contrarium tamen, vt quia executio facta à priuato, & obligatio fuerit antiquior, illam præferri fisco, melius iudicauit eodem tempore Senatus in lite domini Antonij de Atayde,

de, Scriba Dominico de Pi-
na, ex tex. in l. si fundum, vbi
glos. C. qui potior. l. si pig-
nus. 8. ff. eodem. Gregor. qui
plures quæstiones annedit
in l. 27. titul. 13. par. 5. Nam
etiã fiscus non præfertur an-
teriori creditori in hypothe-
ca, vt in d. l. si pignus, & in
l. fin. vbi Bart. ff. qui potior.
Nec enim ius priuati læditur
per obligationem fisco po-
stea factam. l. 3. C. de remiss.
pignor. nisi fiscus sit credi-
tor in debito primipili. l. sa-
tis notum. C. in quibus caus.
pign. l. pen. C. de primipilo.
lib. 12. Capicius decis. 129.
vbi dicit intelligi primipi-
lum, idest generalem thesau-
rarium principis. Vel nisi in
bonis quæsitis post obliga-
tionem contractam cum fis-
co. l. si is qui. ff. de iure fisci.
vbi glos. & Barrol. Rebus. 2.
tom. ad ll. Gallia. tit. de con-
stit. reddituum glos. 8. nu. 39.
Nam fiscus non est priuile-
giatus, nisi quatenus expres-
sim repiritur glos. in l. item
veniunt. §. in priuatorum.
verb. publica. ff. de petit. hæ-

red. Fulgos. consi. 127. col. 2.

Limita decimo quintò 72
prædictam regulam non pro-
cedere contra creditorem ex
antiquiori hypotheca, si alia
bona debitoris non super-
sint, vt in hac nostra lege,
ibi, *& o deuedor não tiner
outros bens.* Nam tunc etiam
facta venditione, & addi-
tione, creditor antiquior a-
nuocabit pecuniam, vt ibi,
posto que o dito preço, & de-
cisum ita fuit à Senatu in li-
te Petri Coelho cum Isabel
Duarte, Anno 1616. Scriba
residuorum Francisco Perey-
ra. Cui tamen sententiæ mul-
tum. vt get tex. in d. lege Re-
gia si bene expendatur, qua-
tenus ibi non simpliciter ex-
cipit tatum casum, quo alia
bona debitoris non extent,
sed copulatiuè requirit, vt
scilicet creditor antiquior sit
protestatus, & simul alia bo-
na debitoris non superfue-
rint argum. tex. in l. si hæredi
plures. ff. de cond. instit. alias
frustra lex diceret, quod qui
prius fecisset executionem
præfereretur etiam habenti
actio-

*5^a in l. hunc legi
d. l. in l. hypothecæ
2^a p. an. 21. leg. in
cap. al. an. 26.
Barb. in l. p. 1.
7^a n. 7. d. l. hunc
2^a d. d. reliquis*

actionem realem, vt in hac l.
§. 1. Nam actio hypothecæ,
actio realis est, & in rem scri-
pta. §. item seruiana Insti. de
act.

74 Limita decimosexto si eo-
dem tempore concurrerent
in petenda executione habē-
tes plures sententias, super
diuersis debitis non priuile-
giatis, vel pariter priuilegia-
tis, licet diuersis temporibus
latas, omnes concurrent in
bonis debitoris, quando bo-
na non essent omnibus soluē-
do, & pro rata cuiuscunque
debiti bona diuidentur inter
eos l. priuilegia. ff. de priuil.
cred. Grego. in l. 11. tit. 14.
par. 5. glos. 3.

75 Limita decimo septimo si
debitor habuit plures nego-
tiationes diuersas, Pannorū
vnā, aliam Piperis, vel alte-
rius negotiationis, tunc in
hoc casu non erit melior cō-
ditio præoccupantis, sed ille
præferetur circa illam rem
negotiationis, cuius occasio-
ne ille contraxit, quia non
omnes creditores venient
communiter ad omnia, sed

quilibet ad suam negotiatio-
nem tex. est notab. in l. pro-
curatoris. §. si plures. vers.
sed & si duas tabernas. ff. de
tribut. vbi hoc declarat Pau-
de Castro, & Greg. vbi sup.
glos. 4. vers. & nota. vbi dicit
hoc esse mente tenendum.

Limita decimo octauo si 76
res illa, in qua creditor prius
fecit executionem fuerit ab
alio resecta ex eius pecunia,
nam pro illa iste secundus
præferetur, quia totam rem
saluam fecit. l. interdum. ff.
qui potior. l. 28. tit. 13. par. 5.
Negusan. de pign. 2. membr.
5. par. num. 15. & similiter
quando res pignorata fuit
empta ex pecunia alterius
creditoris. l. licet. C. qui po-
tior. l. 30. tit. 13. par. 5.

Limita decimo nono si 77
creditor fecit pignorationē
in re peculij pro debito filij
fam. præferetur enim pater.
l. ex facto. ibi nullum priuile-
gium præponi patri. ff. de pe-
culio. glos. in l. 5. §. mercis,
verb. iure pignor. ff. tribut.
act. Et ratio est, quia pecu-
lium non est filij, sed patris,

& administratio sola filij est, dominium vero patris, vt dixi in l. cum oportet. C. de bonis quæ lib.

78. Limita vigesimo in impensa funeris, quia illa præfertur omni ari alieno. l. fin. §. in computatione. C. de iur. deliber. l. at si quis. §. i. ff. de religiof. & sumpt. fune. Idq; propter publicam vtilitatem vsu & praxi receptum & iudicatum esse constat vt per Franch. decis. 51. & Surd. decis. 255. Mastrilho decis. 10. Ceciliz.

79. Limita vigesimo primo in legatarijs, qui si fecerint prius executionem in rebus testatoris, & eius bona non sufficiant, creditor præferri debet quocūq; tempore, imò pecuniam eis solutam auocare poterit. l. fin. §. & si præfatam. vers. fin. vero creditores, ibi, vel indebiti conditione vti. C. de iur. deliber. l. 7. tit. 6. par. 6. vers. *pero de ximos*. Et ratio est, quia legata non debentur, nisi ex bonis defuncti, quæ non dicuntur, nisi deducto ære alie

no. l. sub signatum. §. bona. ff. de verb. signific.

§. 12.

De subhastatione facienda.

IN subhastatione ramus li. 8. citatori à præcone traditur loco hastæ, quæ olim de iure antiquo dabatur in signum venditionis factæ, nec enim per huiusmodi rami traditionem dominium aut possessio transferebatur, vt per Hostiens. titulo. de caus. possess. vers. sed quid. Guido decis. 22. Vallase. consult. 37. num. 5. Quod si pignora capta emptorē non inueniant, poterit tunc creditor licitare, & emere ab executore, vt quilibet alius. l. 2. C. si in causa iudicat. pignus, facta tamen prius, ex licentia Iudicis, subhastatione in illius licitatione, ex Ordin. lib. 3. tit. 86. §. 30. quæ praxis melior est quam quæ alibi de iure communi prædicari solet per l. à diuo Pio. §. si pignora. ff. de re iud. Vel poterit creditor instare, vt condemnatus det emptorem, alias car-

Carceri detradatur, sed nec tunc carcerari iubet Senatus eum, qui bona habet, licet pignora emptorem non inueniant in lite Emanuelis Iorge cum Procuratore da Camara de Caboverde, Scriba Felicio Rodrigues, Anno 1608. & tenuit Rebus. de litter. oblig. art. 12. glos. vnic. num. 9. & iudicatum fuit Neapolis, decis. 358. fundat eleganter Purpuratus in l. 2. §. mutui datio. num. 114. ff. si cert. perat. vide sup. num. 15. Sed an tunc creditor compellatur adhuc emere iusto pretio à publicis officialibus taxato? videtur quod sic argumento tex. notab. in l. alie nus. ff. ad l. falcid. vbi si quis damnauerit heredem emere, etiam censetur damnatus iusto pretio emere. Sed id quod dixi ut creditor teneatur sibi in licitatione emere, quando bona pignoris emptorem non inueniunt, fallit si debitor fideiussorem haberet, sanxijt Senatus in grauamine Dominici de Payua, Scriba Francisco de Azeuêdo.

§. 13.

De impedimentis aduersus subhastationem.

Subhastatio potest annul⁸¹ lari si non sint seruatae solemnitates præconiorum, quæ de communi stylo necessaria sunt, ut per glos. in l. fin. tit. 27. par. 3. verb. Veynte Dias Iodoch. de subhastatione. cap. 2. num. 3. & 6. Rebus. ad II. Gallix, rubr. de præconijs. num. 14. col. 2. Idq; propter malam fidem, quæ eo ipso præsumitur quando non est seruatus ordo, & solemnitas subhastationis, ut tradit Accurs. & ibi Bart. & Platea in l. 3. C. de fide instrum. Iass. in §. item si quis in fraudem. num. 45. Instituta de action. Boer. decisio. 1. num. 34. Menoch. de recup. possel. remed. 15. num. 179. vers. est enim certum. Et ista præsumpta mala fides præsumitur ab ipsa lege, absq; vllis alijs probationibus in medium deducendis secundum Bart. in l. quod nerua. nu. 14. ff. depositi Alex. consil. 103. num. 13. lib. 1.

82 Item vitiabitur subhastatio rei immobilis casu, quo victus dederit præconia pro datis per subscriptionem à se factam in actis processus, si in eis non apparuerit etiā vxoris consensus, quia agitur de venditione. l. à diuo Pio. §. si emptor. ff. de re iud. Nisi subhastatio & executio fieret in re immobili, de qua in litē à principio agebatur, cum enim tunc in initio litis consensus vxoris interueniret, postea non requiritur in executione, & subhastatione, iuxta ea quæ tradit gl. in l. 3. §. sed vtrum. ff. de minor. verb. patre, ibi, quia in prima causa consensit, vbi Bald. id notat, & est notandum pro declaratione Ordin. lib. 3. tit. 86. §. 28.

83 Item si gabella non fuit soluta, nulla erit subhastatio ex Ordin. lib. 1. tit. 78. §. 14. ad fin. Quauis acceperim contrarium iudicasse Senatū Portuentem in lite Emanuel de Freytas cum Marcos Fernandes de Guimaraes, Anno 1597. Scriba Gal

par Soeyro. ex eo quia prædicta Ordin. non annullat subhastationem quæ fit ex necessitate, sed tantum contractus, qui ex voluntate partium fiunt. Nec obstat, vers. & isto mesmo, quia ille referri debet ad pœnam tabellioni impositam, de qua proxime dixerat, vnde licet instrumentum additionis sit nullum ex defectu certificationis de Gabella soluta, vt in prædicta Ordin. tamen ipsa subhastatio non erit nulla, quia aliud est contractus subhastationis, qui pertinet ad partes, aliud est instrumentum, quod est de pertinentibus ad notarium, vt inquit Bart. in l. si quis legatum. col. 3. ff. de falsis. l. non figura. ff. de act. & obliga. & quia prædicta Ordina. est pœnalis, & ideo restringenda. l. cum qui dam. ff. de lib. & posthum. tandem pro hac decisione optimè inducitur dictū Alexan. in l. seruum filij. §. eum qui. ff. deleg. 1. vbi scribit, quod si statutum annullat instrumentum propter Gabel-

lam

iam non solutam, non per hoc videtur annullare obligationem, nec debitum, sed solum inualidare probationem, quæ inducitur ex instrumento, & dicit ibi hanc esse communem opinionem contra Bald. qui contrarium voluit.

84 Item rescinditur subhastatio ex latione ultra dimidiam. l. 2. C. de fid. instrum. lib. 10. siue illa sit necessaria ad instantiam creditoris, vt per Pinel. in l. 2. 2. par. cap. 2. num. 18. & 25. Anto. Gomes 2. tom. cap. 2. num. 23. siue voluntaria pro vt ex generalitate Ordinat. lib. 4. tit. 13. §. 7. iudicatum extat à Senatu in lite Emanuel da Togua contra Fiscum, Scriba Iuliano de Goës, quod legis promulgandæ declaratio ne indiget, cum sæpe licitatio ad æmulationem fiat, quod in præiudicium venditoris verti non debet.

* *

CAP. XXII.

De Praxi Processus in actione decem dierum.

Bono publico indutum fuit sumatim esse procedendum per assignationem decem dierum, vt sic creditoribus consulatur, & malitijs obuietur, & prolixitas litium, quantum possibile fuisset, euitetur, ommissis solemnitatibus ordinis iudicarij, inspecta solummodo veritate, & æquitate: idcirco hunc tractatum prædicis admodum utilem, & necessarium, & utiq; in hoc Regno praxi frequentissimū, pro mea tenui viriliq; parte elaboratum inferere curauī. In primis dicā quæ sint scripturæ, in quibus procedatur per assignationem decem dierum. Item quæ requirantur ad hoc, vt huic summarie actioni locus sit, deinde quæ illam impediunt.

Et obiter prænotandum duxi proximè in hoc Regno diuersam admodum esse ab il-

P 2 la

11, quæ practicatur in Gallia, Italia, & in Regnis Castellæ ubi scriptura publica habet executionem paratam, non minus, quàm ipsa sententia, & res iudicata. l. 1. & 2. tit. 21. lib. 4. recopillat. Et sic auctores, qui de ea scripserunt Hispani, ut fuere Couar. in practic. Gomes, Castillo, & alij in l. 64. taur. Roder. Soar. in l. post rem iudicatam in declaratione leg. Regn. & aliter Soares in sua praxi. 1. tomo. 4. par. Rebus. de literarū oblig. modicam nobis huius actionis praxis præstant cognitionem. Nec item iurecōmuni hoc erat notum, ut in l. minor cui fideicōmissum. ff. de minoribus, nisi in quibusdam casibus enumeratis ab Alex. in l. fin. C. de edict. diu. Hadri. tollend. & in l. ait prætor. §. si iudex. ff. de re iud.

§. 1.

*Ex quibus scripturis Actio
Summaria competat
decem dierum.*

3 | In primis oblata scriptura
publica in iudicio, citato

Reo, si ille intra decem dies non ostenderit, & probauerit solutionem, aut aliam exceptionem legitimam, condēnatur per sententiā, quæ executioni mittitur, non obstante aliqua appellatione, ex Regia sanctione lib. 3. titul. 25. Intellige tamen dummodo talis scriptura sit facta à rebellionem creato à Rege, ex Bart. in l. apud proconsulem ff. de man. miss. vindict. & facta in Regno, vel extra Regnum inter regnicolas, super rebus in Regno sitis, ut per Palat. in rubrica in præfatione. num. 23. in fin. Valasc. con. ult. 9. lib. 1. Lucas de Pena in l. dum virum. col. 1. in fin. C. de decurion. lib. 10. Masc. de prob. conc. 927.

Intellige etiam, ut talis scriptura sit propria, & non exemplata secundum Barto. in l. probatorias. C. de diuer. officijs. lib. 12. Alex. in auth. si quis in aliquo. num. 3. C. de edend. nam exemplata non probat Masc. de prob. concl. 711. & 712. Nisi reus non negauerit in actis obligationē scrip-

scripturæ, sed tantum oppo-
nat contra illam, quia tunc
procedendum esse per decē
dies, ex tali exemplato cen-
soit Senatus in lite Angeli
Abet, cum Iayme Lopes,
Scriba Felicio Rodrigues,
Anno 1612.

5 Secundò id ipsum recep-
tum est apud Lusitanos, vt
actione decem dierum pro-
cedatur, non executiuè ex
scriptura publica, quæ in alio
Regno sit confecta, licet ibi
fuisse executiuæ: quæ praxis
fundatur ex Bald. in l. 1. C.
ne filius pro patre, in respi-
cientibus nanq; ordinem iu-
ditorum, attenditur locus
vbi causa agitur, non vtro
locus vbi actus celebratus
est. l. 2. C. quemadmod. test.
aper. dixi in c. preced. n. 12.

6 Tertiò si scriptura priua-
ta sit confecta, & simul sub-
scripta per nobilem, etiam
in summa excedenti assigna-
ri debent decem dies, nam
quauis de iure communi
sola subsignatio sufficeret. l.
fideiussor. §. pater. ff. de pig.
tamen de consuetudine vtrū

quæ requiritur, ita vt sola sub-
signatio etiam per testes re-
cognita in excedētibus sum-
mam legis, nihil probet, vt
per Gamma decis. 238. Quar-
tò id ipsum admitti videtur
circa libros camporum, vt
ex eis summatim procedatur,
nam contra mercatores eo-
rum partitæ probāt non mi-
nus, quam scripturæ publi-
cæ Masc. concl. 254. num. 6.
& concl. 1477. ex num. 5. de
probat. & eorum rationibus
fides sicut & tabellionibus
datur l. quædam. §. numula-
rios. ff. de edend. Bartol. in l.
admonendi. num. 22. ff. de
iure iurand. & scripturis pri-
uatis mercatorum creditur
secundum Vallascum. de iur.
emphy. quæst. 7. num. 6. in
fin. Menoch. de arbitr. cent.
1. lib. 2. casu 48. Et ideo in 8
eis procedendum esse sum-
matim per decem dies, quan-
uis illæ summam legis exce-
dant, censuit Senatus in for-
tioribus terminis in litē Erā-
cisci Pirez cum Hector Lo-
pes, Scriba Petro Carualho,
Anno 1616. Quintò idem 9

dicendum est de vnico testimonio proxenetæ super venditione facta inter mercatores, nam ex illo procedendum esse sumatim censuit Senatus in causa Thomæ Broque cum Simone Perez, Anno 1608. Scriba Ioāne Pinto Lobo, quæ decisio fundari potest ex ijs quæ dixit Mascard. concl. 1041. num. 15. iun. Ordin. lib. 3. titul. 59.

- 10 §. 19. Sexto si Actor offerat testamentum non viatum, non cancellatum pro aliquo legato, vel petitione hæreditatis aut fideicommissi, actio ista erit decem dierum per viam sumariam secundum Angel. in auth. de hæred. & falcid. coll. 1 §. illud. iun. gl. verb. decreto, quam recipit Alex. & Iass. in l. fin. C. de edict. diui Hadr. Alexan. in l. ait prætor. §. 1. ff. de re iud. Soar. in l. post rem iud. notab. 6. quauis contrarium tenuit Gomes in l. 45. taur. num. 137. & alij quos refert Soar. in pract. 1. tom. 4. par. cap. 2. num. 19. vbi num. 20. facetur in Regno Castellæ

praxi receptum esse, vt via executiua in hoc casu procedatur.

Sed dubium est, an ex illa scriptura in qua promissum fuit factum, & non plus, & promissor fuerit in mora faciendi, nūquid pro interesse agi possit via summaria decem dierum? nā Roman. in l. certi condictio. ff. si cert. pet. tenuit quod sic, contrarium tamen tenent alij quos refert & sequitur Iass. in d. l. certi condictio. num. 20. quæ sententia verior est.

§. 2.

De ijs que requiruntur ad actionem decem dierum.

Requiritur primò, vt scriptura virtute cuius procedendum sit sumatim per actionem decem dierum, contineat causam, aliàs non valet confessio in ea cōtenta glos. in l. cum de debito. §. 1. verb. fin autem. ff. de probat. nec actionem producit. cap. si cautio de fid. instru. vbi Abb. col. 2. & Felin. num. 15. Rebus. ad l. Gal. liz.

līx. titul. de chyrograph. in
præfatione. num. 66. Couar.
in cap. quauis pactum. 2. p.

- 13 §. 4. num. 14. Et licet in in-
strumentis guarentigijs eam
non requiri dicat Iass. in d. l.
cum de indebito. §. ult. Segu-
ra in l. si ex legati causa. nu.
105. ff. de verb. oblig. Con-
trarium tamen videtur ve-
rius ex ijs quæ tradit idem
Iass. in l. iuris gentium. §. fe-
rè. num. 14. ff. de pact. & te-
nuit Auendan. in cap. præ-
torum. 2. par. cap. 30. num. 5.
vers. 7. requiritur, nam ex sti-
pulatione sine causa non ori-
tur actio efficax ad agendum,
quia obstat exceptio. l. 2. §.
circa. ff. de doli mali except.

- 14 Et ita etiā attenta regia san-
ctione Castellæ in l. 2. titul.
16. lib. 5. compillat. (vbi ex
qualibet promissione, & nu-
do, & simplici pacto actio
oritur, & sufficit sola volun-
tas & intentio partis volen-
tis se obligare) considerauit
Matienso ibi glos. 1. num. 8.
Vnde si in instrumēto appo-
natur causa sufficiens, & ef-
ficax ad producendam obli-

gationem, licet de ea non cō-
stet, nec probetur, sumatim
ex illo agendū erit, & ita pra-
xis obseruat quicquid Gom.
2. tom. var. cap. 9. num. 3. in
fin.

Secundò requiritur quod 15
instrumentum sit liquidum
purum, & non conditiona-
le, vt in l. proinde. §. notan-
dum. ff. ad l. Aquiliam. l. hæc
autem. §. non defendi. ff. ex
quibus caus. in poss. eat. l.
hoc iure. ff. de verb. obligat.
l. vltim. C. de compensat. ex
quibus hanc sententiam de-
fendit Couar. lib. 2. var. cap.
11. num. 1. vers. contraria.
Rebus. ad ll. Gallix tit. de li-
ter. oblig. art. 1. glos. 9. nu. 8.
Iass. in l. 1. nu. 31. ff. de edend.
Bald. in l. 2. C. de execut. rei
iud. Vallasc. de iure emphyt.
quæst. 7. num. 34. vers. vnde
Soares in l. post rem iud.
lim. 4. Minfing. cent. 2. ob-
seru. 6. Vnde in eo chyrogra-
pho quo illa conditio conti-
nebatur, *naõ pagando suaõ,*
pagarey ao tempo como fiador
& principal pagador, per li-
bellum via ordinaria proce-

di iu sit Senatus ex l. fideiuf-
for. 17. §. fin. ff. de fideiufso-
ribus, in causa Didaci de Pi-
na contra Duardum da Syl-
ua Reum, Anno 1607. Scri-
ba Geronymo de Carualho-
sa. Contrarium tamen iudi-
cavit postea i tem Senatus in
ijsdē terminis, vt scilicet pro-
cedatur sumatim per decem
dies in litē Emanuelis Xi-
menes cum Gaspar homem
Cardoso, Anno 1615. Scri-
ba Christophoro Ribeiro.

16 Ceterum quo ad condi-
tionem fieri liquidū per cō-
fessionem partis in iudicio
docuit Bart. in repetitione. l.
creditores. C. de pignor. col.
10. vers. aduerte tamen, nam
in eo chyrographo in quo
erat obligatio dandi viginti
habita sententia in tali ne-
gotio, quia reus ad instantiā
actoris interrogatus ā Iudi-
ce confessus fuit sententiam
iam fuisse latam, cautē obti-
nui ā Senatu purificatam es-
se conditionem, vt decē dies
assignarentur contra Ioan.
Ludou. Limpo, Ann. 1607.
Scriba Marco do Couto. Si-

militer ex chyrographo sa-
larij aduocati absq; alia liqui-
datione procedendum esse
via sumaria decem dierum
censuit Senatus in lite Bel-
chior Febus cum Ioann. de
Morales, Scriba Francisco
do Couto, Ann. 1608. &
idem in causa Gaspar Soa-
res de Sampayo cum Fran-
cisco de Torres, Scriba Ioan-
ne de Payua. Nam licet ista
promissio habeat tacitam cō-
ditionem imo expressam de
aduocando, quia tamen prae-
sumitur ex parte aduocati
esse paratum, & non stetisse
per eum, quominus modum
aduocationis adimpleret, ha-
betur pro impleta. l. 3. §. 1.
& l. si pecuniam. §. fin. ff. de
condict. caus. dat. & ibi tra-
dunt Alex. & Iass. & est bo-
nus tex. in l. quæ sub condi-
tione. §. quoties. ff. de con-
dict. instit. quam rationem po-
fuit etiā I. C. in l. 1. §. diuus.
ff. de varijs, & extraordin.
cognit. & in l. qui operas.
vers. 1. ff. locati, ideo nihil
mirum si tanquam purifica-
ta conditione procedatur,
deniq;

17 Denique in alijs an ex coniū-
 ctione duorum instrumento-
 rum fiat liquidum, quod ali-
 ter purum non erat? dubium
 est hodie attendita Ordinatio.
 Regia, quæ tantum admittit
 id in casu ſpeciali dotis ex l.
 cum prætor. ff. de iudit. Sed
 contrarium tenuit Cabed.
 decif. 33. lib. 1. num. 10. cui fa-
 uet Bald. in l. ult. C. de falſi.
 cauſa adiecta leg. & iudica-
 uit Senatus in lite Emanuel
 de Payua cū Francisco Cor-
 rea de Meneses, Scriba Do-
 minico Monteiro, Anno
 1610.

18 Tertiò requiritur quod
 instrumentum fit inter eas-
 dem perſonas contrahentes,
 & contentas in ipſo instru-
 mento Ordin. lib. 3. titul. 25.
 §. 10. Nec enim tertius exe-
 cutionē habebit vt per Bald.
 in l. ſi pro te. C. de dot. pro-
 miſſ. vbi inquit, quod ſi per
 ſtatutum instrumenta man-
 dentur executioni, intelligū-
 tur ad petitionem creditoris
 non tertij, etiam ſi illius in-
 terſit, tradit etiam Alex. de
 Imol. in l. 1. §. ſi hæres. ff. ad

Trebellean. Dec. conſi. 198.
 col. ant. penul. & confirmat
 cum alijs ſimilibus Soar. in
 l. poſt rem iud. declaratione
 leg. regn. lim. 2. Et ex præd.
 Ord. tollitur hodie cōtrouer-
 ſia, quæ olim erat, an perſo-
 na hæredis comprehendere-
 tur? de qua Cabed. deciſ. 33.
 lib. 1. nu. 5. cum per illa ver-
 ba, ibi, *poſto que ſejam here-
 deyros*, res maneat clara, &
 ſine dubio, quod non erat ita
 expreſſum in Ordin. veteri,
 nam verba hæc addita ſunt
 hodie in hac noua legum cō-
 pillatione. Limita tamē præ-
 dicta Ordin. niſi in instru-
 mento dicatur pro te, & hæredi-
bus, nam cum ipſiam ſint
 nominati in ſcriptura, qui-
 bus quis ſtipulari poteſt. l. ſi
 pactum. 9. ff. de probation.
 ipſi agere poſſunt ſumatim
 per viam decem dierum. Sed
 illud magis dubium eſt, an
 ex prædictis verbis Ordina-
 ibi, *ſomente nas proprias pe-*
ſoas, poſſit ceſſionarius pe-
 tere aſſignationem decē die-
 rum? & videtur quod ſic nā
ceſſionarius dicitur creditor
 lab

l. ab Anastasio. C. mand. vbi Bald. notab. 3. & semper agit nomine cedentis. gl. in l. plane, verb. debeat. vers. & sic. ff. famil. erciscund. Et ita de cefum fuit à Senatu in causa D. Didaci Brochero contra Iacob. Duardum, Scriba Frã cisco Pereyra, Anno 1606. Pro quo etiã inducitur Bart. in l. 1. ff. de action. & oblig. 4. co. vers. quæro. vbi tenet, quod si ex forma statuti instrumentum habet executionem paratam, quod habebit executionem etiam cessionarius talis instrumenti, inducitur etiam Bald. in l. ex legato. C. de legat. in fin. vbi dicit, quod potest cedi ius sententiæ, & quod si cedens habet ius executionis, eodem modo cessionarius habebit. subscribit Soar. in l. post rem iud. declar. l. Regn. 7. extens. quanuis aliud postea iudicauerit idem Senatus, scilicet quod cessionarius non posset agere actione decem dierum in causa Guilhermo Coeayme cum Marçal Luis, Scriba Lazaro de Padilha;

& in alia causa Emanuel Soares cum Ioan. Soeyro, Scriba Nicolaõ Pereyra, Ann. 1608. Rursus an idem dicendum sit in vxore, quæ non vt hæres, sed vt socia mariti agit ex illis instrumentis, quæ constate matrimonio per maritum contracta fuerunt? videtur quod possit illa debitores mariti conuenire per actionem decem dierum, pro vt tenuit Soar. in pract. 1. tom. 4. par. cap. 1. num. 34. vbi ad eandem sententiam alios refert, qui licet nitantur fragili fundamento, eorum tamen opinio vera est ex alia ratione, scilicet quia vxor est socia diuinæ, & humanæ domus. l. aduersus. C. de crim. ex pilat. hæred. iunctis ijs quæ dixi. sup. cap. 21. num. 4. vers. item & similiter, iudicauit Senatus in lite dominæ Philippæ de Tauora viduæ cum Petro Vaz Scriba Francisco do Couto, Anno 1609. Illud autem est sine dubio, vt maritus possit agere per actionem decem dierum ex instrumento, quod in fauorem eius

vxoris fuerit factum antequam cum illo nuberet, nā eadem persona verē dicitur agere, sed cum auctoritate viri, qui pro illa in iudicio ex peritur. Limita tamen id nō procedere á contrario, quando ipsa vxor fuit conuenta ex cōtractu mariti, nam tūc actione ordinaria contra illam agendum fore dixi lib. 3. cap. 21. num. 57.

²⁰ Item præd. Ordin. declarari debet, vt si instrumento dicatur, promitto tibi, vel cui istud mihi ostenderit, tertio quocunq; ostendente decem dies assignari iudicauerit Senatus in lite Gaspar Aluares cū Ludouico da Guiar Scriba Geronymo de Mendoça, nam in promissione dā di titio, vel adiecto, rectē adiecto soluitur. l. cum quis. ff. de solut. l. cum qui. §. 2. ff. de verb. oblig. Et idem si debitor hypothecauit rem specialiter cum pacto de nō alienando, quo casu alienatio est nulla secundum Bartol. in l. creditores. num. 10. C. de pignor. per assignationem decem

dierum esse procedendum videtur aduersus singularem successorem, vt per Soar. in l. post rem declaratione l. Regn. lim. 1. num. 13. Couar. lib. 1. var. cap. 7. n. 6. l. ult. §. fin. tit. 5. par. 5. Gu tierres in l. nemo potest. nu. 18. ff. leg. 1. Et idem dico si alicui est legatum nomen debitoris, iste poterit agere summatim. l. ex legato vbi Bald. C. de legat. Soar. in l. post rē. declaratione l. Regn. 1. extensione. num. 12.

§. 3.

De impedimentis quæ obijci possunt in actione decem dierum.

EXceptio impeditiua e. 22. rit si dicas sumam, quæ petitur, non esse in instrumēto comprehensā, veluti si cōtractus conductionis expirasset, & alius tacitus in eius locum subrogaretur, & sic conductor tacitē pro eadem summa videretur re conduxisse, vt in l. item quæritur. §. qui impleto. ff. locati, nam virtute primi contractus cōductionis non poterit procedi

di sumariè pro pretio tacitæ reconductionis, quia secunda pensio non est inclusa in instrumento ita Cabed. decif. 27. lib. 1. qui debuerat citare Bald. in l. etiam. C. de fideicomiss. & Iass. in l. certi conditio. num. 20. ff. si cert. petat. Anto. Gom. in l. 64. taur. num. 6. qui omnes prædictam sententiam tenent.

23 Item exceptio non numeratæ pecuniæ recipi debet secundum Iass. in l. qui pecuniam. col. 1. ff. si cert. pet. vbi hoc multifariè limitat, Gomes 2. tom. cap. 6. num. 13. Dueñas reg. 26. amp. 7. cuius rei praxim, ac formam articulandi ponit Angel. in § idem iuris. num. 6. & num. 63. Instit. de except. & alios modos articulandi tradit Mascard. de probat. concl. 1119.

Item exceptio rei non traditæ est impedimētum, quod admitti debet secundum Bal. in l. ex prædijs. C. de evictio. Dec. conf. 421. num. 2. Palat. in l. 64. taur. Rebus. de chyrograph. recog. artic. 2. num. 35.

Item exceptio simulatio-²⁴ nis admitti debet pro vt dixi infra num. 42. Quod primo intellige quando simulatio fuit in fraudem alterius, secus si ex iusta causa, nam prædicta simulatio non est prohibita glos. 1. cap. quod interrogasti. 27. dist. Secundo quando aliquid debebatur ex certa causa, & partes fingunt deberi ex alia, hæc enim simulatio non est prohibita, vt inquit Alex. conf. 198. num. 10. lib. 7. Iass. conf. 85. col. fin. lib. 1. nam tunc propter consensum partium prima causa transfunditur in secundam, ita vt hæc secunda solum sit in consideratione. l. si ex pretio, & ibi Bart. C. si cert. pet. Paul. in l. fin. num. 4. C. plus valere.

Item exceptio, quod metu fuerit contractum, recipi debet, vt per Dec. in cap. ex parte 2. num. 7. ver. sic. 11. fallit de officio delegat. Affinius in praxi. §. 31. cap. 36. Etiam si sit exceptio metus reuerentialis, nam iste quoq; sufficiens est ad actum
rel-

rescindendum, vt tenuit Bar-
tol. in l. qui in aliena. §. Cel-
sus. num. 5. ff. acq. hered. &
in l. metum. 1. ff. quod met.
causa. Bald. in l. pactum do-
tale. num. 1. C. de collat. pro
qua sententia est tex. in l. 1.
§. quæ oneranda, ibi, vel ni-
mia patroni reuerentia. ff.
quarum rerum actio non de-
tur, & in l. fin. §. 1. & 2. ff.
quod met. caus. vbi Bart. in-
quit solum metum verecun-
diæ sufficere, vt actus irritetur,
idem etiam probatur in
cap. cum virum, ibi coacta
patris imperio extra de re-
gular. Sed ab hac sententiâ
recessit Angel. vbi dicit se
ita consuluisse, & obtinuisse
in §. quadrupl. num. 8. de act.
l. ff. consi. 3. num. 6. lib. 1. Fe-
lin. in cap. causam matrimo-
nij. num. 3. & ibi Dec. nu. 5.
de officio delegat. plures re-
fert. Couar. 2. par. de spons.
cap. 3. §. 6. num. 4. pro qui-
bus est tex. iun. gloss. vlt. in l.
si pater cogente. 12. ff. de ritu
nupt. & cap. quanuis pactū,
vbi filia contraxit cum pa-
tre, cui debet reuerentiam,

& nihilominus requiritur
probatio metus. Nec obstat
tex. in d. §. quæ oneranda,
quia loquitur in pacto one-
ratiuo libertatis, ex quo pro-
mittens enormiter læditur,
quia diminuitur eius liber-
tas, & ideo nihil mirum si
adiuncta patroni reuerentia
cum illa enormi læsione fa-
ciat vt contractus rescinda-
tur quasi per metum gestus,
vt eleganter tenuit Soc. con-
sil. 263. num. 4. lib. 2. Reyn.
consil. 60. num. 19. lib. 3. Curt.
iun. in l. interpositas. nu. 13.
C. de transact. Boer. decis.
100. num. 12. Nec obstat tex.
in d. l. fin. §. 1. & 2. ff. quod
metus causæ vbi notabat Bar.
solum metum verecundiæ
sufficere vt actus officio Iu-
dicis rescindatur, quæ tamē
opinio vera non est, quia si
non sufficit metus infamix,
linec timorem. ff. quod met.
causa, minus sufficet metus
verecundiæ. Nequē obstant
prædicta iura quoniā in d. §.
timebat quis ne vinctus ad
iudicem duceretur, ex quo
poterat timere cruciatus cor-
poris

poris, & in. §. sequenti quodammodo adimebatur libertas, qui iustus metus censetur, iuxta l. 4. ff. quod met. caus. Nec ultimo obstat tex. in d. cap. cum virum, quia loquitur in voto Religionis, quod irritatur propter solū reuerentiæ metum, quia Deus non vult nisi militem voluntarium, & ita intellexit glossa in cap. præsens clericus. versic. patre, in fin. 20. quæst. 3. & est communis opinio secundum Menes. in d. l. interpositas. num. 17. Quæ tamē opinio vera non est, quia etiā matrimonium carnale irritatur propter metum. cap. cū locum de sponsal. & tamen in eo non sufficit metus reuerentialis, vt in d. l. si patre cogente. Neq; obstat tex. in d. cap. cum virum, quia verba illa, coacta patris imperio debent intelligi adiunctis minis, vel verberibus, vt infra dicam, vel quoniam pater erat nimis austerus, & solitus sauire in inobedientes, tunc enim imperium inducit iustum metum, quia pa-

ria sunt compelli, vel timere vt compellatur. l. nouissime. 7. ff. quod fals. tutor. auct. ita eleganter Aret. in d. l. interpositas. num. 4. Soares alleg. 24 in fin. plures allegati à Couar. vbi sup. num. 7. Vnde sequitur quod si simul cū reuerentia probeatur metus ab extrinseco illatus, scilicet minæ, id sufficeret ad actum rescindendum ex Bart. recepto in d. §. quæ onerandæ, cuius sententiā dixit communem Alciat. in d. l. interpositas. num. 19. & ibi Padilha. num. 16. Molina de primogen. lib. 2. cap. 3. nu. 9. Et ita indicatum fuit Castellæ super matrimonio à Duce de Alua per metū patrui cōtracto cum filia Ducis de Alcala, Anno 1594.

Item exceptio illa respue²⁶ da non est contra cessionarium, vt scilicet nō plus exigat à debitore, quàm ipse soluit, & verè numerauit cedenti in actione sibi vendita. l. per diuersas cum l. sequenti. C. mandati, nā emptio actionis pro minori pretio, quàm

sint

sint iura, prohibetur ob publicam utilitatem, ne scilicet pro modico de presenti facile quis remittat ius futurum. l. cum hi in princ. & ibi Iass. num. 1. ff. de transact. Bart. in l. stipulatio hoc modo. nu. 4. ff. de verborum, & ideo nec confessioni cedentis statuitur si dicat totum pretium recepisse propter fraudis suspicionem. l. ab Anastasio, ibi, quæ præstitit, & ibi pecunijs receptis, & rursus, ibi, re ipsa persoluit, atq; item ibi, quod datum esse comprobatur. C. mandati. gloss. in d. l. per diuersas. verb. solutarum late Menoch. lib. 3. præsump. 129. quod planè procedit quo ad debitorem contra quæ sit confessio Bart. in d. l. per diuersas. nu. 12. ubi dicit se ita pluries consuluisse, & communiter receptum dicit Soares alleg. 19. & tenent alij quos citat Tirac. de retract. linag. §. 1. gloss. 18. num. 79. Verum tamen quo ad valorem actionis an premium sit modicum, vel non? in spisci debet dubius euentus litis,

& ratio laboris, & expensarum secundum Syluestr. in summa. verb. vfura o 2. nu. 14. Bart. sup. num. 6.

Item contra scripturam fideiussionis exceptio illa a fideiussore proposita ex Senatus placito admissa fuit, quod scilicet fideiussio facta fuerit absenti sine stipulatione, & absq; persona publica Notarij stipulante, & acceptante in lite Iorgei Fernandes Pereyra contra Rodericum Alvarez, Scriba Dominico Serrano, Anno 1617. idquæ auctoritate tex. in l. blanditus. C. de fideiuss. gloss. not. in l. si procuratorem. §. 1. ff. mandati. Afflict. decis. 39. Iass. in l. 5. §. satis acceptio. num. 6. ff. de verb. oblig. quæ tamen decisio difficultatē habet, quia de iure canonico ex nudo pacto actio oritur, cap. 1. de pact. quicquid Bal. ibi, col. vlt. & quia in scriptura fideiussionis semper præsumitur stipulatio. Iass. in l. sciendum. num. 2. ff. de verb. deinde quia in Regno Castellæ, ubi prædicta scriptura fuit

facta fideiuffio inter abfentes, & fine ftipulatione valet. l. 2. tit. 16. lib. 5. recopill. vbi Matienf. & tenet Greg. in l. 6. tit. 12. par. 5. Dueñas reg. 332. Sauallos præd. quaestio. 646. in fin. Nam confuetudo illius loci vbi contractus gestus est, inſpici debet. l. ſi fundus. ff. de euict. l. ſemper in ſtipulationibus. ff. de reg. iur. Ordin. lib. 3. tit. 59. §. 1. in fin. Atq; ita ex ijs non obſtante prædicta admiſſione idem Senatus in fine prædictam ſcripturam fideiuffionis validam eſſe pronuntiauit.

- 27 Item exceptio, quod ſcriptura eſt iurata, admitti debet ex Ordin. lib. 4. tit. 73. quod intellige ſi contractus ſit validus ſecundum Gurlerm. in cap. Raynutius, verbo duas habens ſcias. num. 247. & num. 258. Si verò contractus ſit inualidus; poteſt iuramentum apponi, & valebit ſecundum Bart. in l. ſi quis pro eo. num. 15. ff. de fideiuffor. adde Pinel. in l. 2. 3. par. num. 4. & 12. de ref-

cind. Vallasc. confi. 16. num. 14. & confi. 99. Intellige etiã præd. Ordin. in iuramento promiſſorio, ſecus vero in aſſertorio, Imol. in cap. cum contingat. num. 65. ad fin. de iur. iurand. Aret. confi. 74. num. 7. in terminis Coſta. in l. ſi ex cautione pag. 116. C. non num. pecun. & quia ratio huius prohibitionis eſt ne prætextu iuramenti laici, trahantur ad forum Eccleſiaſticum, cap. fin. de foro cõpet. in 6. quæ ratio ceſſat in iuramento aſſertorio, vnde non obſtante præd. Ordinatione apud nos poterit admitti noua practica Bart. in l. 2. num. 8. ff. de iure iurand. recept. ex Curt. Iun. ibidem. num. 7. quam defendit Iaſſ. in §. item ſi quis poſtulante. num. 87. Inſt. de action. Matheſ. ſingul. 20. vbi latè additio.

Rurſus exceptio litis pendentiæ admitti debet, & impedit actionem decem dierum, veluti ſi actor in vno iudicio intentauit actionem ordinariam, & in alio actione decem

decem dierum, obstat ei exceptio, quia dum intentavit ordinariam, visus fuit renuntiare summarie Marant. in disput. 6. num. 24. Cauallcan. decis. 1. Burgos de Pas. consi. 39. num. 7. & ita fuit decisum per Senatum in causa Ioannis Soeri, contra Ferdinandum de Chaues, Anno 1606. Scriba Michael Couceyro. Vnde cautè obseruabit aduocatus, ut prius desistat ab actione ordinaria, & tunc poterit intentare actionem decem dierum. Nec enim per actionem ordinariam censetur renuntiare privilegiatæ argumēto eorum, quæ tradit Bald. in l. 3. ff. de testam. milit. via enim ordinaria, & summaria decem dierum sunt diuersæ, & non contrariæ, cum ad eundem finem tendant, & donec satisfactum sit creditori, eligere poterit viam, per quam magis sibi consultum sit, ac ideo per electionem vnus, altera non tollitur iuxta ea quæ tradunt Alexan. l. ff. & Rip. in l. naturaliter. §. nihil

commune. ff. de acq. possess. & probatur in l. cum quaeritur. ff. de except. rei iud. Dec. consi. 460. à num. 6. vbi multa adducit, Alex. consi. 130. & ibi additio. nu. 15. & 16. lib. 4. Rebus. de literar. oblig. artic. 3. glos. 6. num. 7.

Item exceptio usurarum ²⁹ admitti debet, & impedit actionem decem dierum, quia usura facit contractum nullum ex prohibitione legis in lib. 4. tit. 67. iuncta lege non dubium. C. de ll. l. quemadmodum. C. de agricol. & censitis. lib. 11. cuius probatio fieri potest quibuscunq; argumentis, & præsumptionibus, cum sit difficilis probationis. cap. diocesani. vers. si tamen de officio iud. l. 5. 6. Vallasc. consi. 56. num. 2. latè Iass. in l. si vnus. §. prætor. num. 27. ff. de edend. Veluti si reperiatur conuentum in scriptura, ut per modicum tempus duraret venditio, ut in l. 4. §. ab ignoto. ff. de manumiss. Bart. consi. 65. Tiraque. de retract. linag. §. 1. glos. 14. num. 37. Vel quod

Q

ven-

venditor maneret in possessione. l. sicut. §. super vacuū. ff. quibus mod. pign. vel hypoth. solu. Bart. in l. post cōtractum. vers. 3. præsumitur. ff. de donat. Tyber. Decian. consi. 62. num. 39. lib. 3. Tiraq. de iure constituti. 9. limit. Mascar. de probat. conclus. 439. Aut quod emptor restituat post certum tēpus rem, restituta ei pecunia à venditore vt in cap. ad nostram vbi Abb. 3. casu. extra de empt. & vend. Decian. consi. 2. lib. 1. Tiraquell. de retract. conuent. §. 1. glos. 2. num. 69. Couarra, lib. 3. var. cap. 8. Vallas. consil. 41. 1. to. Aut si res pro parte vendatur, & pro parte donetur, vt voluit Bald. in l. 1. C. de repud. hæred. explicat Mascar. conc. u. 444. Aut si ponatur pactum de retro in venditione facta cum paruo pretio, in lib. 4. tit. 67. §. 2. Ord. quæ lex viget etiam florentiæ secundum Ioan. Bapt. Lup. in l. 1. C. de pact. inter. §. 1. sub num. 29. & secundum eam decisum fuisse in Neapoli-

tano Concilio testatur Grat. mat. decis. 66. num. 30. & cōmunius receptam resoluit Viuius. lib. 1. commun. verb. vendere, & verb. cōtractus, & multis modis declarat Mascar. vbi sup. concl. 447. ex num. 7. Vallas. consil. 70. num. 3. 1. tom. Menoch. lib. 3. præsumpt. 122. vbi etiā alia adiungit ex quibus contractus fæneratiuius, & vsurarius præsumatur, & probeatur. Sed non erit vsurarius si promittatur interesse ad rationem dei iuro, vt decisum extat à Senatu in lite Hieronymi Soares cum Alfonso Bembo, Anno 1612. Scriba Amaro Coelho, quod confirmari potest à traditis à Molina de iustitia, & iure, disputatione 418. 2. par. Nec si promittatur interesse pro cambio de Regno ad Regnum, quod esse licitum propter reipub. vtilitatem pluribus argumentis, & exemplis probat Soto de iust. & iur. lib. 6. quæst. 8. art. 1. Natur. cap. fin. de vsuris. nu. 28. sequitur decisio Genaz 134.

Erit

Erit autem cambium ficcū,
& reprobatum, cum qui re-
cipit pecuniam, scit, aut sal-
tim præsūmit literas cambij
verè non mitti extra Regnū
in locum destinatum, cum
ibi debitor pecuniā non ha-
beat ad soluendum literas,
quæ mittuntur ad nundinas,
Syluester in Summa, verbo
usura. 4. num. 9. quem sequi-
tur Soto, vbi sup. quæst. 13.
art. 1. Nauar. in Manual. re-
form. cap. 17. num. 233. lite-
ra M. ad fin. Item cambium
erit ficcum, si conuenerit, vt
pecunia retardetur per ali-
quot nundinas damno acci-
pientis, & quod interesse pri-
mæ nundinæ subrogetur in
forte principali ad causandū
aliud interesse in secunda, &
ex secunda in tertia, & sic in
reliquis, pro vt habetur in
pragmat. sanct. legis Castel-
læ lata Anno 1598. Item ex-
ceptio transactionis admitti-
tur, de qua sup. cap. 4. nu. 3.
& cap. 21. num. 46. Cæterū
quanuis hæ, & aliæ exceptio-
nes admittantur, illæ tamen,
quæ friuolæ apparuerint, re-

cipi non debent Bartol. in l.
prætor. §. et parui. num. 3.
ff. quod vi aut clam, vide su-
pra. cap. 3. num. 19. cum seq.
§. 4.

*De clausula depositaria, &
quibus exceptionibus reus
audiri, & admitti possit
sine eo, quod de-
ponat.*

Clausula ista, per quam
audientia denegatur,
omni iuri aduersari videtur,
diuino, naturali, & humano:
Diuino, vt in cap. Deus om-
nipotens. 2. quæst. 1. Iudiciū
enim, & iustitia nunquam
denegari debet Isern. in cap.
1. in princ. de pace tenend.
Naturali quoq; iuri resistit,
cum agendi potestas dene-
gatur, vt in Clementina pa-
storalis. §. cæterū de re iud.
Innoc. Bald. & Card. in cap.
quæ in Ecclesiarum de con-
stit. Humano iuri etiam ipsa
denegatio audientie contra-
ria est l. rescripta. C. de pre-
cipis imp. offer. & in l. quo-
ties. C. eodem, ibi quod au-
tem totius negotij cognitio-
nem tollit, & vires principa

les negotij exhaurit. Quare partes iustitiam auferre, & audientiam denegare minime valent, quia esset tollere ius naturale contra tex. in §. sed naturalia quidem iura, Instituta de iur. nat. gent. & ciuil. Quinimo maxime aduersatur ius Regium in lib. 4. titul. 72. vt non immerito hanc clausulam, lege promulgata, relegendam esse á Regno existimet doctor Cabeldus vnus ex compilatoribus legum Regni decis. 37. nu. 2. lib. 1. vbi ob id contra eam sapissime dispensari in tribunali Palatij asserit. Licet in illo diplomate ab hoc Senatu iam scripto super illius clausula dispensatione in fauorem Ferdinandi Roderici Lobrego cū Gaspar de mercado noluerit Philippus Rex maximus se subscribere dubitans de eius concessione, vt quia erat in præiudicium partis, vt in l. nec auus. C. de emancip. liber. anno 1594. Scriba Petro á Costa. Nec enim par est, vt qui ex causa transactionis aliquid ab

aduersario recepit, si transactioni ex aliqua causa contraueniat, aliter audiendus sit, quam reddita ea quantitate, quæ ex causa transactionis sibi præstita est, si id pars aduersa opposuerit. l. si diuersa, ibi refusa pecunia. C. de transact. l. cum te fundum. C. de pact. inter empt. Afflict. decis. 220. num. 4. l. si á te. C. de pac. inter. Quo circa hanc clausulam vti iustam defendit Vallasc. consult. 85. 1. par. Et eam inuenisse dicitur auus vxoris meæ Lupus Mendesi in signis I. C. ad euitandas lites. Atq; ita exinde illa est in vsu apud Lusitanos, & à tebellionibus in omnibus ferè instrumentis adeo apponi solita, vt licet partes de ea nihil dicant, adhuc tamen ex contrahentium voluntate expressa censetur. l. quod si nolit. §. quia assidua. ff. de ædilit. edict. Euerard. loc. legal. cap. 63. Cotta in memorab. verb. Notarius Couar. in 2. par. rubr. num. 14. de testam. Tiraq. de constit. lim. 31. num. 7. Vnde primo

primo licet clausula nociva
& quæ affert damnum, & præ
iudicium parti, aliàs non cen
seatur comprehensa in man
dato cum libera, vt dixi lib.
1. cap. 3. num. 38. Tamen po
tuisse procuratorem per præ
dictam clausulam dominum
obligare, etiam si in manda
to non fuisset expressi, decla
rauit Senatus in lite Comi
tis da Vidigueira cum He
ctor Mendes de Brito, Anno
1608. Scriba Marco do quin
tal, pro qua decisione facit,
quia procurator etiã simpli
citer constitutus censetur ha
bere mandatum ad ea facien
dum, quæ sunt de consuetu
dine ita Bart. in l. ult. in fin.
princ. ff. de ijs quæ in fraud.
cred. & in l. si procurator in
princ. ff. de iure fisci. per mul
ta iura ab eo utrobique allega
ta, Felin. in cap. ex literis col.
6. de fid. instrum. Rom. con
sil. 114. col. 2. vbi alia quoque
ad hanc sententiam pertinẽ
cia adducunt, Iass. in l. 1. §. si
procurator col. pen. ff. si quis
ius dicent non obtemp. nam
& procuratorem constitutum

ad fideiubendum, potuisse
renuntiare beneficio de duo
bus reis, & beneficio de si le
iussoribus defendit Barr. vbi
sup. Et constitutum ad ven
dendum potuisse possessionẽ
transferre per clausulã con
stituti tuerur Tiraq. de con
stit. 3. par. lim. 13. ex num. 3.
facit etiam quod tradit Bar
bacia consi. 58. lib. 4. vbi di
cit, quod notarius censetur
rogatus apponere clausulas
ex more regionis. Et quanuis
sint multa quæ ex iuris sub
tilitate in contrariam addu
ci possent, certè Senatus æqui
simus æquiores sententiam
secutus est, vt semper aliàs so
let facere, qui omnibus mo
dis veritatem intendit reie
ctis subtilitatibus sectari.

Secundò prædicta clausu
la non solum operatur effe
ctum contra personas in in
strumento contectas, sed etiã
pro hæredibus, & contra hæ
redes, vt per Gam. decis. 369.
Nec enim obligatio, & eius
qualitas mutatur in persona
hæredum. l. 2. §. ex ijs. ff. de
verb. oblig. nam qualis obli

gatio fuit apud defunctum, talis esse debet apud eius hæredes. l. 2. §. incertam versic. quāuis. ff. de prætor. stip. l. postulante. ff. ad Trebell. vbi Bart. in princ. ex hoc infert quod quemadmodum clausula instrumenti quarentigij operatur effectum executionis contra defunctum, ita contra eius hæredes, communiter recipitur ex Iass. in l. si decesserit. ff. qui satisdar. cog. Dec. in l. hæredem. ff. de reg. iur. Auend. in cc. prætorum. cap. 10. num. 16. Ita tamen vt si vnus ex pluribus hæredibus contraueniat ille tantum pro rata hæreditariæ portionis ad depositum teneatur, vti praxi sæpissimè decusum esse constat. Hoc tamen fallit si filius hæres patris velit infringere promissionem dotis factam genero tanquam in officio saxe ultra tertiam bonorum, nam tunc audietur sine deposito, quia in hoc non agit, nec excipit vt hæres, sed vt filius, quod ius filiationis separatū est à iure succedendi, vt in-

quit Bartol. in l. is potest receptus à Iass. ibi. num. 14. ff. acq. hæred. & ita praticari vidi.

Tertiò prædicta clausula non solum in prima instantia, sed in causa appellationis, & supplicationis suum effectū sortitur, nam si Reus non fuit auditus in prima instantia propter prædictā clausulam depositariam, & lata fuit sententia, nec in secunda sine deposito admittetur, vt decusum fuit in causa Frācisci de Barros cum Francisco Tello, Scriba Bertolameo Mouro, Anno 1607.

Quartò prædicta clausula habet effectū, etiam si reus obijciat exceptionē litis pendentiæ, vt quia ipse prius intentauit actionem ordinariā contra scripturam, virtute cuius postea actor egit summarie contra Reum, nam cum diuersæ sint actiones, & diuersæ qualitatis. l. cū quaritur cum sequentibus, ibi alia res est. ff. de except. rei iud. Actio summaria impediri non debet, vt censuit Senatus

natus in lite Gian Mendes cum Marcos Luis, Scriba Christophoro Ribeyro, Anno 1609. Nim alias daretur occasio huic cautellæ ad impediendam actionem sumariam, quam frequentari vidi in foro Castellæ, & fatetur Soares in l. post rem, declaratione l. regni. vers. circa iudicem. num. 17. vide supra cap. 3. num. 18.

Quintò prædicta clausula habet etiam effectum contra quemcunq; tertium rei possessorem, qui neq; contraxit, nec se obligauit, aduersus quem tamen executiue agitur pro solutione census, nam idē iudicium debet esse de parte, quod de toto, & clausulæ accessorix secuntur naturam sui principalis, decidit Senatus in lite Didaci Pinto cum Petro Rodrigues bueno, Scriba Domini co de Chaves.

34 Sextò prædicta clausula adeo suum effectum sortitur, vt etiam si à Senatu Palatij super ea dispensetur, si tamē in dispensatione nulla fiat

mētio alterius clausulæ, quæ etiam in instrumento apponi solet, quæ contrahens promittit se prædictam dispensationem non impetraturū, nec ea vsurum etiam motu proprio concessa, adhuc prædicta clausula habebit effectum, & talis dispensatio subreptitia censebitur, pro vt iudicauit Senatus in lite haredum Pauli Gomes, Scriba Duardo Borges, quæ decisio optimè fundatur ex Afflict. & alijs, quos circa similem clausulam citauimus supra lib. 2. cap. 4. num. 10. in fine. vers. dummodo tamen, & confirmatur ex notabili Ordin. lib. 3. tit. 37. §. 3.

Cæterum prædicta clausula in pluribus casibus fallit, & in primis puto prædictam clausulam restringendam esse ad ea dūtaxat, quæ apparuerint ex eodē instrumento per fidem tabellionis contrahentem recepissee, nō vero procedere in deposito confessionato, nec enim illud habet priuilegium veri depositi secundum Bald. con

35. *limitatio*

fil. 384. lib. 1. Soc. consil. 142. lib. 1. num. 7. refert Tiraq. de retract. conuent. vers. quod consignare. §. 4. glos. 6. n. 14. Et non ex alia causa, quam quia nihil constabat de recepto, credo à sacro Senatu fuisse dispensatum de prædicta clausula Iorgco Mendes Vilhalobos cum Gispard Sylua ad infringendum contractum ex enormissima lésione, Anno 1584. Scriba Petro de Seixas, nam prædicta clausula in vim pœnæ tunc videtur esse apposita, vnde succedit quod pœna ex transactione promissa, non nisi ite iam definitiue decisa, peti possit, imo & ab eius solutione excusatur, qui habuit iustam causam ligandi, vt in l. qui Romæ §. duo fratres vbi Paul. & Alex. num. 5. ff. de verb. oblig. facit rex. vbi glos. in l. de rebus. ff. de arbitris Molina lib. 4. cap. 9. numer. 44.

36 Item & secundò si scriptura nō est liquida, ac propterea debeat procedi per viñ libelli, tunc pars audietur sine

deposito in ijs, quæ non sunt contra substantialia contractus, sed tantum quo ad liquidationem, vt decisum fuisse constat à Senatu in causa Barbaræ da Sylua, Scriba Gispard de Carvalho, Anno 1606. Pro qua sententia facit, quia licet statuto, vel lege prohibita sit cōtra instrumentum exceptionis obiectio, cum hic contra instrumentum nihil opponitur, sed aduersus definitionē certæ ipsius contractus quantitatatis, quæ ex ipsa scriptura certanō est, nō obstante prædicta lege, & statuto talis obiectio admittitur, vt expressim asseuerat Bald. in l. 2. num. 7. C. de executione rei iud. quem sequitur Hypot. sing. 168. fatetur Couarru. lib. 2. var. cap. 11. num. 1. col. 5. vers. primum ex ijs, & magis in terminis Cald. in l. si curatorem. verb. vel aduersarij dolo. num. 22. post princip.

Item & tertio clausula depositaria non habet locum in ijs, quæ extra obligationē principalem petuntur, nam

In illa scriptura in qua continetur clausula depositaria, iurē & pœna contra impetrantem recriptum Palatii aduersus prædictam clausulam decreuit Senatus audiendum esse reum sine deposito super pœna, in causa Domini Ioann. de Vilaverde cum Domino Hieronymo de Almeyda, Scriba Dominico Dias Murzelo, Anno 1607. non obstante clausula depositaria, quia non poterat de illa fieri extensio ad pœnam ex tex. in l. doli clausula. ff. de verb. oblig. Clement. 2. de pœcurat. l. si stipulatus. ff. de verb. oblig. Imol. in cap. ex literis extra, de iure patron. Et idem dico si petatur interesse propter moram, nec enim prædicta clausula potest extendi ad casum, de quo non loquitur ex reg. si unus. §. ante, ibi in alia re. ff. de pœnis, cum prædicta clausula sit odiosa iuxta regulam, quæ à iure de reg. iur. in 6.

Item & quartò non obstante prædicta clausula ex-

ceptio falsitatis admittetur, dummodo falsitas sit contra substantialia instrumenti, secus vero si contra accessoria nempe contra hypothecam, vel pœnam, iuxta tex. in l. satis aperte iun. glof. verb. obicitur, C. ad l. Cornel. de fals. l. ff. in l. 4. §. condemnatum. num. 9. ff. de re iud. & dummodo in continenti offeratur probatio falsitatis, argumento tex. in l. fin. C. si ex fals. instrum. Abb. in cap. sul citat. de in integ. restit. ubi probat ex prædicta exceptio ne in continenti probanda suspendi executionem, C. uar. in pract. cap. 16. num. 2. Nec enim dicitur instrumentum illud, quod est falsum, etiam si statuto reiectæ sint omnes exceptiones, Menoc. lib. 2. præsumpt. 48. Asinius in pract. §. 31. cap. 50.

Item quoniam exceptio nulli³⁹ litis instrumenti, & obligationis admittetur non obstante prædicta clausula, nam an nullato contractu principali, censentur clausulæ in eo contentæ annullatæ. glof. in l. 3.

l. 3. §. 1. verb. fauiana. ff. si
quid in fraud. patron. quam
multum comendant plures
auctores, quos refert Vallaſc.
conſult. 85. num. 3. i. bar. &
vltra eos illam valde notat
Palat. in repetitione rubri-
cæ. §. 76. num. 6. Auiles in
cc. prætorum. cap. 10. gloſ.
verbo. execution. num. 61. &
firmat Bart. in l. diuus Tra-
janus. ff. de teſtam. milit. n. 1.
& eſt ſimilis gloſ. quæ vide-
tur idem ſentire in l. vendi-
cantem. ff. de euiction. dum
allegat tex. in l. quemadmo-
dum. C. de agricol. & cenſit
lib. 11. Ex quibus deducitur
quod ſi non tenet cōtractus
principalis, non incurritur
pœna ex contrauentione, co-
mendat Capola in caut. 131
laſſ. in l. certi conditio. §. ſi
numos. num. 36. ff. ſi cert.
pet. vbi Dec. col. 2. Pro qua
ſententia expēdi poteſt etiā
tex. in Ordin. lib. 1. tit. 62.
§. 49. & tex. in lib. 4. tit. 48.
§. 1. ibi, *ou prometta pena
alqua. & ibi todo ſera nenhi*,
nam vbi non tenet princi-
palis diſpoſitio, nec tenent

quæcunq; clauſæ in eo con-
tentæ, ad quod etiam alias
concordantias adducit Ti-
raquell. lib. de iur. conſtituti.
limi. 7. nu. 24. Vnde in pro-
poſito contra inſtrumentum
quod eſt nullū non obſtante
clauſula de poſitaria audietur
pars, dummodo ipſa nullitas
appareat ex eodem inſtru-
mento, vt probat Vallaſc.
vbi ſup. cui ſubſcribit Ca-
bed. deciſ. 37. num. 4. lib. 1. &
conſultuit Ruyn. in ſimili ca-
ſu. conſi. 78. nu. 8 lib. 4.

Vnde ſi contractus ſit nul⁴⁹
lus, vt quia uſurarius, pro vt
ſupradixi num. 29. audietur
pars ſine depoſito, quicquid
immerito dubitet Vallaſc.
vbi ſupra, & ſic cautē faciet
debitor ſi agat de uſura co-
ram Eccleſiaſtico, & petat
inhibitoriam cum licentia ta-
men Senatus maximi, iuxta
Ordin. lib. 2. tit. 14. Nam hoc
caſu iudex laicus debet ſu-
perſedere per cap. tuam de
ordin. cogn. quod contra An-
gel. in l. 4. §. condemnatum,
quem refert ibi Alex. nu. 17.
ff. de re iud. tenent plures
quos

quos refert Barbosa in l. Ti-
tia. num. 49. ff. solut. matri-
monio, Gaspar Rodericus
Gallegus de annu. reddit. q.
3. a num. 122. cum sequenti-
bus, Gama decif. 194. nu. 2.
Nisi fraudulenter quis mo-
uerit litem nullitatis, vt per
Innoc. in cap. cum in iure de
officio delegat. Gutierrez de
iuram. confirm. cap. 2. ex nu.
19. & 23. Idcirco pro sisten-
da executione forte ex præ-
sumpta fraude inhibitoriam
huiusmodi promulgari no-
luit Senatus maximus per-
mittere in causa executiua
Ferdinandi de Saldaña cum
domina Felipa demello, Scri-
ba Emanuele Fernandez La-
mego, Anno 1608. & in cau-
sa Iorgei Rodriguez á Co-
sta cum domino Ludouico
de Sylueira, anno 1609. Scri-
ba Bertolameo Moro. Aliàs
autem ab inhibente poterit
supplicari ad iudicem coro-
næ, vt dixi in lib. 1. cap. 2.
num. 8.

41 Item & sextò exceptio il-
la quod dies solutionis non-
dum cessit, admitti debet, nõ

obstante prædicta clausula,
& ratio est quia actioni lo-
cus non est donec terminus
soluendi durat, & non est
elapsus. l. 1. C. de condict. ex
lege, vbi Angel. l. si mandaue-
ro in princ. ff. mandat. l. eum
qui calendis. ff. de verb. obligat.
Secunda ratio est, quia
licet hæc exceptio à Reo nõ
opponatur iudex ex officio
potest creditorem repellere
ante diem agentem si ex in-
strumento sibi constiterit diē
nondum venisse secundum
Bart. in l. lecta. col. 4. ff. si
cert. pet. Tertia ratio est,
quia ipso iure non competit
potentia agendi ante diem,
iuxta tex. in l. 1. C. vt. actio-
nes ab hæred. & contra hæ-
red. quæ resolutio vera erit
nisi debitor suspectus esset
de fuga, vel alia iusta causa
interueniret, nam tunc ante
diem agere poterit argum.
tex. in l. quæsitum iun. glos.
verb. quia interest. ff. de pig-
nor. & in l. 17. tit. 13. par. 5.
explicat Masc. conclus. 456.
de probat. Soar. in l. post rem
iud. lim. 7. num. 2.

Item

42 Item septimò, prædicta
ita sal.
pr. de iur. 39
26
 clausula fallit, si ante aduentum diei persona obligata intentet actionem ad rescindendum contractum ratione simulationis: quauis Cabed. arest. 26. lib. 2. pag. 384. aliud existimet ex eo, quia in effectu per istam actionem intendit obligatus impedire solutionem, & quod non licet per vnam viam, nec per aliam licere debet. l. oratio ff. de sponsal. Quæ tamen opinio sic generaliter intellecta vera non est, & aperte convincitur ex eo, quia si per exceptionem simulationis, ut quia illa exactis appareat, vel incontinenti probetur, potest quis impedire actionem, non obstante prædicta clausula, quia simulatio reddit contractum nullum ex Ordin. lib. 4. tit. 71. & propterea clausula depositaria annullatur, pro ut dixi sup. nu. 39. deducitur ex inde quod a fortiori agi poterit per libellum ad annullandum contractum ex ijs, quæ supra probaui cap. 21. num. 44. Neq; ob-

stat auctoritas Senatus relata à Cabed. vbi sup. quia ibi tempore actionis iam aduenierat dies solutionis, quo casu calumnia præsumebatur, & ideo rectè iudicauit Senatus rem non audiri, nisi factò deposito, nam si tunc tollebatur exceptio, multo magis & actio. Sed pro eo quod dixi per exceptionem simulationis posse impediri actionem, non obstante prædicta clausula, videndus est Bald. in l. cum precibus post princip. C. de proba. vbi ait quod si ex statuto nulla possit opponi exceptio aduersus instrumentum, potest tamen opponi, quod est simulatum, & idem tenent complures, quos latissime refert Tirac. de retract. linag. §. 1. glol. 2. num. 13. Nec obstat si obijciatur, quod id faciens videtur allegare suam turpitudinem contra l. cum profitearis. C. de reuoc. donat. quia & huic obiectioni facile respondetur, id minimè procedere cum allegatur simulatio, ut per Bart. in l. post contractum

tractum. col. 3. ff. de donat.
Tiraq. vbi sup. num. 16.

43 Item octauo, prædicta
clausula non habet locum si
reus excipiat ex remedio. l.
2. C. de rescind. vend. Nam
eadem necessitate, qua ad vē
dendum pertuenit venditor,
videtur istam clausulam ad
ijcere, & ideò qua facilitate
circumuenitur vendendo vi
liori pretio, circumuenitur
in adiectione præd. claus. ar
gum. l. doli mali. vers. diuer
sum. C. de nouat. vniuscui
usq; enim contractus ini
tium spectandum est, & cau
sa. l. si procuratorem dederō.
ff. mandat. l. nam origo. ff.
quod vi aut clam. l. 3. C.
ad Maced. Et quanuis Ca
bed. decis. 37. num. 5. lib. 1.
variè in hoc casu asseueret
se vidisse in Senatu iudicari,
modo sic, modo non, & ni
hilominus affirmet frequen
tius decisum fuisse prædictā
clausulam suum effectū ope
rari, & reum non esse audiē
dum, quia agit de rescinden
do, & non de annullando.
Tamen prior sententia ve

rior est ex eo, quia si renun
tiatio. d. l. 2. nihil præstat ex
Regia constitutione. lib. 4.
tit. 23. §. 9. quicquid aliud ve
lit communis, quam resoluit
Couar. lib. 2. cap. 4. num. 1.
Sequitur quod nec etiā præ
dicta clausula præstare de
beat, nec per indirectum va
leat contra regulam. l. Sciūs,
& Augerius. ff. ad l. falcid.

Item nono prædicta clau
sula non habebit locum, si
reus excipiat de læsione enor
missima, cum eo casu ex do
lo præsumpto contractus sit
nullus. l. si superstiti vbi gl.
C. de dolo. nec. n. vlla renū
tiatio illius valet, vti proba
tur in lib. 4. tit. 13. §. 9. tradit
Couar. lib. 2. var. cap. 4. n. 5.
Menoc. lib. 1. de arbitr. quæ
stio. 71. num. 18. & similiter
nec ista clausula depositaria
valere debet. In quam sentē
tiam se inclinat Cabed. de
cis. 37. num. 5. lib. 1. & po
stea ita etiam iudicauit Sena
tus in causa domini Hiero
nymi d'Almeyda cum do
mino Ioanne de Noronha,
Scriba Vicentio Ribeyro,
anno

Anno 1607. & in lite Augustini Franco, Anno 1609. Scriba Sebastiano Gonçalves de Lima.

*12/abril 1607
de 37 años
gabriel fernandez
de 34 años*

45 Item decimò prædicta clausula non operatur effectum, vbi reus vtitur aliqua exceptione dilatoria, vt quia declinat forum iudicis, coram quo conuenitur ratione incompetentiæ, vel eum recusat, vt optimè differit Cabed. decis. 37. num. 6. i. par. Imo licet contrahens renūciauerit suo foro cum prædicta clausula; tamen eius hæres minor intentare poterit declinatoriam, & remittendus erit prout decidit Senatus in lite Caeterinæ de Moura cum hæredibus Gaspar Mendes, Scriba Sebastiano Gonçalves de Lima, Anno 1607. Nec obstat tex. in l. hæres absens. ff. de iudit. quia non intelligitur de privilegio clauso in corpore iuris pro vt explicat ibi Bart. & ceteri communiter, & tradit Couar. præct. cap. 8. num. 4. vide supra. cap. 21. num. 56.

46 Item prædicta clausula

non operatur effectum, donec in conuentione reciproca, & contractu respectiuo ex alterutra parte detur impletum, vt actio oriatur, iuxta tex. in l. ex placito. C. de rerum permutatione, & ita iudicauit Senatus in lite Petri Gonçalves da Camara cum Michaelle Aluares, Scriba Hieronymo de Mendonça. Nam in contractu inominato facio vt facias ante impletum, etiam si actor præparetur ad faciendum, potest pars altera poenitere ex l. si pecuniam. ff. de conditione causa data, vbi Luff. num. 6. & cum facti conditio sit in eius fauorem, nil mirum si possit ante impletum factum, eirenūciare ex l. pen. C. de pac. decidit ita ex ijs Senatus in lite Christophori de Iranço cum Hospitali Regio, anno 1617. Scriba Simone de Lemos.

Item vndecimò prædicta clausula non habet locum, quando extra personas de quibus directè loquitur instrumentum, tertius prætendat

tendat pro suo interesse, pone enim quod pro tali fundo promitto soluere centum, ex quibus 50. tibi dabo, & reliqua cuicunq; ea pertineant, & debeantur, proculdubio quoad te operabitur effectū, quo ad alios non, & ita decifum extat in litē Hieronymi Gomes, Scriba Marcos do Quintal. Et ratio est, quia alteri per alterum non queritur obligatio. l. stipulatio ista §. alteri. ff. de verb. oblig. l. ea quæ civiliter. ff. acquir. rerum domin. l. quæcunque gerimus. ff. de act. & obligat. l. multum interest in fi. iun. gloss. ibi, & Bald. C. si quis alteri, vel sibi, & pro prædicta decif. est dictum Bald. in l. pro te. C. de dotis promissione, Soares in l. post rem. limit. 2. vbi hoc alijs rationibus confirmat. Contrarium tamen defendi potest ex ijs, quæ tradit Bart. in l. i. in fin. ff. de ijs quæ in testam. delent. vide supra. num. 33. verfic. 5.

48 Item decimo tertio prædicta clausula cessat, si con-

uentus, est incarcerationatus, pro vt decifum esse constat ex decreto Senatus in lite Ioannis Rodrigues cū Honofre Fernandes, Scriba Vicentio Ribeiro, Anno 1609. Sicut etiā cessat si Reus dedit pignora in executione, vt per Cabedū decif. 37. i. par. num. 3.

Item decimo quarto, prædicta clausula fallit in minore, nam ille aduersus prædictam clausulam vti nocinā, pro vt ostendimus sup. num. 30. restitui poterit. Nec enim remedium restitutionis vllō casu censetur exclusum, vt obseruat gl. fin. in l. postquā liti. C. de pactis. Barbosa in l. quia tale. num. 58. ff. solut. matrim. dixi sup. cap. 2 i. num. 70. Idq; ex alia ratione comprobari potest, nam quanuis is qui contendit transactionem ipsam impugnare, teneatur statim actione proposta pretium restituere. l. si diuersa. C. de transact. nec aliter super ea actione audiri possit, vt dixi sup. num. 30. Tamen minor petens contractus recissionem non tenetur

netur vsq; ad finem litis pretium restituere, vt constat ex l. vnica. iun. glo. ibi, verb. debet restitui. C. de reputationibus, quod vt singulare notauit Molina lib. 4. de primog. cap. 9. num. 44.

50 Item decimo quinto prædicta clausula fallit, si debitor agat de nullitate contractus, antequam veniat tempus solutionis, quo erat obligatus prædictam solutionē deponere, vt ibi, *depositaria o que estiuer deuendo por bem do dito contracto*: nam cum dies obligationis non venisset, cessat obligatio depositi, quia qualitas deponendi adiuncta verbo obligationis intelligitur secundum tempus obligationis iuxta regulam tex. in l. in delictis. §. si extraneus. ff. de noxal. l. Titius. ff. de milit. testam. Bart. in l. ex facto. col. 1. ff. de hæred. institut. Et quanuis adhuc ex ijs noluerit Senatus grauamini debitorem dominū Franciscum Lobo audire sine deposito, re tamen maturius considerata Senatus maxi-

mus per diploma Regium, eum audiri iussit absq; deposito, non obstante prædicta sententia supremi Senatus in contrarium iam in eo casu lata in lite præd. dom. Francisci Lobo cum domina Luisa Pereyra, Scriba Michaela Couceyro, Anno 1610.

Item decimo sexto prædicta clausula fallit in cessionario, in quem non transit ius & effectus prædictæ clausulæ depositariæ, quæ fuerat cum primo creditore, vt cē fuit Senatus in lite Iorgei Roderici à Costa, Anno 1615. Scriba Ludouico Gomezio de Barros. Quæ tamen decisio difficultatem habet ex eo quia omne ius executionis, & executiuum, imo & clausulam constituti, & ius arbitrij, veluti si quis aliquid mihi promiserit facere meo arbitrio, omnia hæc, & alia, cedi, & in singularem successorem simpliciter transire resoluunt Tiraq. de retract. §. 26. gl. 3. num. 22. 31. & 33. Defendi tamen potest prædicta decisio ex traditis ab Alex. in l. 1. §. ult.

§. ult. ff. nou. oper. huntiat, ubi scribit illud ius ce li non posse, quod concessum est, habendo spetialem respectu ad personam, & ante eum idem dicit Bald. in cap. de cetero post med. extra de re iud. & ideo si mulier cedat actionem ad repetendam dotem, is non habebit priuilegiu tacite hypothecæ quod mulier habebat secundum Bald. in l. i. col. 4. vers. quærun. C. de priuileg. dot. sequitur Iass. in l. cum fundus. §. i. col. pen. ff. si cert. petat. in quo tamen vide Bart. in l. post dotem. col. ult. ff. solut. matrimonii.

52 Item decimo septimo fallit, si instrumentum sit confectum post triginta annos, quo tempore omnis actio præscribitur, imo quauis aliqua impediant prædictam præscriptionem, vt in Ordin. lib. 4. tit. 79. Adhuc tamen in via ordinaria absq; deposito Reus audiri debet, vt rectè deduci potest ex ijs quæ tradit Soares in l. post rem. lim. & ex alijs ll. Castella, quas

refert Conaz. in reg. possess. for. par. §. ii.

De assignatione decem diebus.

Il decem dies assignantur in audientia per viam actus sine aliquo libello secundum Bart. in l. intra. ff. de rei iud. Rebus. de liter. oblig. artic. 6. glos. 3. num. 5. Et in eis non solum tenetur debitor suas exceptiones allegare, sed & probare, alias licet exceptiones sint admittæ, Reus non excusatur à cōdemnatione, & executione, non obstante appellatione, vt apertissimè nostra consuetudine cauetur. Quod si impedimenta obiecta intra decem dies sint recepta à Iudice sine cōdemnatione (vt aliquando contingit) & illis pars aduersa contrariauerit, & processu concluso nihilo minus condemnatio fuerit postea subsecuta, forte ex defectu probationis, vel ex alia causa, tunc appellatio admittitur, & executio sistit; idq; praxi receptum est ex eo.

R

quia

quia cum impedimenta, vel exceptiones recipiuntur abs quâ condemnatione, iam fit via ordinaria. Et cum lex Regia de hoc casu non disposuerit, remanet ille in dispositione iuris communis per ea quæ dixi lib. 1. c. 2. n. 16. Nec enim lex ista, quæ loquitur de via sumaria extendi debet ultra casum, de quo loquitur, cum sit exorbitans à iure communi, quo via sumaria ista non erat cognita, vt in l. minor 25. annis, cui fideicommissum. ff. de minor. & ita decisum fuit à Senatu anno 1608. in causa Benedicti Pauli cum Antonio Cortes, Scriba Simone de Oliveyra.

§4 Item hi decem dies sunt peremptorij à iure concessi & pro forma assignantur, ita quod nulla ex causa abbreviari, vel prolongari possunt Cabed. decis. 28. 1. par. quod pro cedit etiam si pars supplicauerit à Iudice assignante decendium, & fecerit petitionem grauaminis, decendium curret à die, qua iu-

dex illud à principio præfuerit, vt decisum fuisse testatur Cabed. decis. 30. n. 2. 1. par. Quauis aliud postea si iudicauerit Senatus in lite Gaspar hominem Cardoso cū Feliciano Coelho de Carualho anno 1608. Scriba Emanuele Gutierrez, vt donec acta sunt in Senatu cum petitione grauaminis decendium nō currat. Nec item prædicti decem dies iam incæpti suscipi possunt per ingressum feriarum quia sunt continui Bald. in l. 1. & vlt. C. de feriis, & ita Senatus admisit. Cæterum decendium non curret, si Scriba nō misit processum procuratori rei conuenti secundum Cabed. decis. 28. 1. par. Nec si distributio nō fiat, vel si mandatum actoris non appareat, vel si culpa Notarij non fuerint testes examinati, quia impedito nō currit tempus argum. l. 1. §. dies autē. ff. quādo appell. sit l. vnic. ff. libell. dimiss. vel si tempore luctus citatio fiat, vel si reus intentauit exceptionem declinatoriam fo

ri, vel in competentia iudicis, quicquid Cabed. decis. 30. 1. par. nam prius debet constare de potestate iudicis.

58 Sed & illud opportunè quæri potest an si transacti sint decem dies, Reus possit uti aliquo remedio? Et non nulli existimarunt posse Reum suas exceptiones probare per confessionem partis aduersæ elapso illo termino Vallasc. de iur. emphy. quæst. 7. n. 29. Nam & contra sententiam transactam in rem iudicatā, & quæ exequitur, potest obijci de confessione actoris, ut per DD. quos supra retuli. cap. 21. num. 52. cum etiam elapsis decem diebus, possit actor compelli ad iurandum de calumnia ut per Soar. in l. post rem. vers. sed pulchrū. fol. 146. ff. de rei iud. quicquid Auend. responso 18. aliud vellet, & probat Ordinac. lib. 3. tit. 43. §. 1. ubi in quacunque parte potest actor compelli ad iurandum. Potest etiam similiter reus elapso decem diebus se defendere cum omnibus illis exceptionibus, quæ

dictæ sunt in §. præced. Nam licet non probetur plenè intra decem dies, sufficit tamen allegare intra illum terminum, dummodo constet ex actis de iustitia illorum, ut resoluit Soar. in l. post rem iud. 2. par. declar. l. Regn. §. sed pro euentia. num. 49. & 50. Vel si exceptiones à iure insint, & in iurè consistāt, ut per Bart. in l. si vnus. §. patet. 7. col. vers. si vero appareret. ff. de pact. & in l. lecta. 4. col. ff. si cert. petat. Ex quo infero quod etiam elapso decem diebus poterit filius opponere exceptionem Macedonia, nisi agatur contra illum ex mutuo, & mulier exceptionem Velleiani, nec est necesse probare aliquid infra decem dies, cum istæ sint exceptiones iuris, si est notorium esse filium fam. de hoc videtur casus notabilis in l. tamen si. ff. ad Maced. & quod per illum tenet Bald. in l. si filius fam. 3. col. C. ad Maced. ubi dicit, quod ista defensio potest opponi post sententiam, quinimo iudex, ex officio in

supradictis casibus poterit repellere actorem absque eo quod a debitore requiratur, quia aduersus agentem absque actione Iudex potest impartiri officium suum ad utilitatem priuata secundum glossam in l. ubi patetum verbum. poena. C. de transact. communiter recepta ex Tiraqu. in l. si unquam; verbum. reuertatur. num. 281. C. de reuoc. Rebus. de liter. oblig. ar. 1. gloss. 9. num. 28. Pro qua sententia facit & aliud fundamentum efficacissimum, nam licet transactis decem diebus ex Ordin. reiecta remaneant omnes exceptiones, & non admittantur, illae tamen opponi poterunt, quae apparet ex inspectione instrumenti, aut sententiae, ut est verum Bald. axioma in l. si ex praedictis. C. de euiction. notauit glossa in l. 1. §. hoc interdictum pertinet. vel l. sine suprema tabula. verbum. imperfectam. ff. de tab. exhib. Masc. de probat. quest. 8. num. 18. lib. 1. Menoch. de adipiscend. in 4. remed. num. 530. Nec item illa exceptio praesumitur re-

iecta, quae inest ex subiecta materia, ita Felin. & Dec. in cap. ex parte 2. limit. 10. de officio deleg. & alios recenset Affinius in praxi. §. 31. cap. 29. exemplum affertur in exceptione cedendarum actionum, quam fideiussor opponere potest contra creditorem, tamen si statutum reijciat omnes exceptiones, sic docuit Bald. in auth. praesenti. col. 1. vers. quareo dicit statutum. C. de fideiussor. quem sequitur Rom. consil. 344. num. 5. & alia exempla ponit Menoch. lib. 2. praesumpt. 48. num. 14. & 15. Nec item illa quae respicit inhabilitatem personae nunquam a statuto censetur reiecta Menoch. sup. num. 6. ubi cumulat alias exceptiones, quae admitti debent non obstante statuto omnes exceptiones reijciente.

De quinquennio, quod debitori praestari solet a maiori parte creditorum.

VT huic beneficio locus esse possit, omnes cre-

creditores citari debent etiam absentes Bart. in l. rescriptum. ff. de pact. vbi Iass. dicit receptum. num. 4. vnde remissio per dolum concessa non nocet alijs Bart. in l. fin. num. 8. de appell. recip. Et licet ea creditoribus noceat etiam habentibus priuilegium vt in d. l. rescriptam.

63 Tamen creditori habenti fideiussorem non obest, quinimo fideiussor conueniri potest. l. si precedente § 8. §. L. Titius. ff. mandati quem tex. summe notat Mathes. notab. 105. Greg. in l. 6. tit. fin. par. 5. & primò notandus est in eo quod exceptio, quæ prodest principali non prodest fideiussori contra. §. 1. Inst. de replicat. l. exceptiones a 2. ff. de except. Secundo in eo quod habet in vers. nec enim vt si creditor exegerit in solidum à fideiussore, non habet fideiussor actionem mandati contra debitorem in solidum, sed pro rata remissionis. Nec item in hoc casu habet locum reg. l. idēq; 10. §. generaliter. ff. mandati

vt conuento fideiussore, qui non potest vti aliqua exceptione reo competenti, potest reus eam proponere suscipiendo iudicium pro fideiussore, docet glos. pen. in l. fideiussor. §. quædam. ff. mand. glos. fin. in l. si pro ea. C. eodem, est recepta sententia secundum Hypolit. in rubr. de fideiussor. num. 328. Ang. in §. 1. num. 7. de fideiussor. Item prædicta concessio, & 65 remissio non nocet habenti debitum iuratum, vti ex pluribus resoluit Gutierrez. de iuram. confirm. 1. par. cap. 65. & pro cautela notauit Ferrar. cap. 55. Nec ei similiter qui habet sententiam, & fecit pignorationem, & executionem, vt decreuit Senatus in lite Iorgei Barreto, cum Iorgeo Roderico Luis, Scriba Dominico de Chaues, Anno 1613. Quauis antea aliud visum fuerit Senatui in lite Didaci Duarte cum Aluaro da Costa, & Ioann. Laurentio, Scriba Marco do Quintal, Ann 1607. & nunc in lite Lupi Rodrigues, cum

Roderico Aluares, Anno
1617. Scriba Simone Soares.
Nec etiam in causa depositi
locum habet vt in l. si ventri
§. in bonis. ff. de priuileg. cred.
l. 9. tit. 3. par. 5. in fin. l. pro-
curatoris. §. planè. vers. sed si
dédi. ff. de tribut. l. si quid ta-
men. C. qui potior. Nec etiā
in causa furti argumēto tex.
in Ordina. lib. 3. titu. 37. §. 6.
Nec etiam, ei qui mutuas pe-
cunias credidit, vel merces
vendidit habita fide de pre-
tio mercatori biduum, vel
triduum ante decoctionem,
quia ex breuitate temporis
fraus dignoscitur, & consi-
lium initum à decoctore præ-
sumitur vt per Bart. & alios
quos citat Tiraquel. de re-
tract. §. 1. glos. 7. num. 76. nec
enim decoctor, qui comittit
dolum & fraudem, gaudet
quinquennio. l. sed si ex parte.
§. interdum. vers. quanquam
ff. quod cum eo, facit Ordin.
lib. 5. tit. 66. §. 2. Strach. de
mercat. tit. de decoctoribus.
6. par. num. 20. Tiraq. in l. si
vnuquam. verb. bona. num. 5.
C. de reuoc. donat. & ideo

iste creditor alijs præfere-
tur, quia non censetur trans-
tulisse dominium mercium,
aut pecuniæ, Neguzant. de
pignor. 2. memb. 5. par. nu. 9.
in fin. Matiens. in l. 7. glos. 5.
num. 9. tit. 16. lib. 5. recopil.
imo si extant, revendicare
poterit. l. si ventri. §. in bo-
nis. vers. si tamen nummi. ff.
de priuileg. cred. Ordin. lib. 4.
tit. 5. §. 2. & ita consului.

Alio etiam remedio vti ⁶⁶
potest debitor inops incar-
ceratus, qui non habet vnde
se alat, vt petat sibi à credito-
re alimenta præstari, nā aliās
à carcere solui debet, vt ex
praxi seruari testatur Vallas.
consil. 1. num. 8. Gama de-
cis. 261. qui ampliat in per-
sona cessionarij, & notat etiā
Cabed. decis. 83. 1. par. & ita
esse de iure communi Impe-
ratorum probat Matiens. in
l. 4. tit. 16. glos. 1. lib. 5. recap-
licet Castellæ aliud sit per il-
lam legem. Item amplia no-
tabiliter in praxi quod etiam
ante sententiam cessionis bo-
norum interim dum currit
causa super cessione, incar-
cerato

cerato alimenta à creditore
præstari iussit Senatus in li-
te Dominici Rodrigues cū
Petro Gonçalves, Scriba Ni-
culao Pereira, Anno 1610.
Limita si debitum descendat
ex delicto, vt quia in eo do-
lum aut fraudem debitor cō-
misisset, aut crimen steliona-
tus, aut quia depositum ne-
gavit, aut eo fuit vsus contra
deponentis volūtatē. l. qui
depositum. C. depositi cap. 1.
eodem tit. idem de pignore.
l. si pignore. ff. de furtis.

68 Sed & his etiā addes nota-
biliter vt quāvis debitor per-
cessionem, vel alijs modis,
de quibus suprà creditoris
exactionem effugere possit,
tamen si ille filios diuites ha-
beat, cautē á filijs debitum
extorquere poteris, si dicas
debitum in alimenta filiorū
fuisse conuersum, tentauit

Bart. in l. his solis. 49. ff. de
condict. indeb. Roman. sing.
213. Capol. caut. 246. Iass.
in d. l. his solis, vbi pro hoc
allegat tex. in l. ei qui, ad fin.
ff. quod cum eo, & in dubio
pater accipiens pecuniam,
videtur accepisse pro fami-
lia, idest liberis nutriendis,
Bart. in l. si filius ex num. 37.
C. ad Macedon. Quod sum-
mē notandum est contra il-
los decoctores, qui hodie ma-
ioratum, vel hereditatem ad-
uentitiā dolose faciunt cum
suis consanguineis in perso-
na filiorum constitui, nam
quāuis illud tanquā in frau-
dem cōmissum reuocari nō
possit. l. qui autem. ff. quæ in
fraud. cred. tamen hoc mo-
do recte debitum

recuperari

pote-

rit.

R 4

PRA

P R A X I S DE ACTIONIBVS; ET QVÆ IN VNAQVAQVE EARVM DE STYLO REQVI- RANTUR,

tur, vt Actor concludat intentum, & qui-
bus modis Reus illis per contrariū
respōdere & excipere
possit.

LIB. IIII.

SYMMA EX HOC LIB. IIII.

Praefatio circa formulas
actionum.

Cap. 1. De primo genere actio-
num, idest de action. per-
sonalibus à iure ciuili des-
cendentibus.

§. 1. De conditione.

§. 2. De actione furtiua.

Cap. 2. De actionibus reali-
bus à iure ciuili descen-
dentibus.

§. 1. De rei vindicatione.

§. 2. De actione confesso-
ria, & negatoria.

Cap. 3. De actionibus mixtis.

§. 1. De act. fam. eriscun.

§. 2. De act. comun. diuid.

§. 3. De actione fin. reg.

Cap. 4. De secundo genere
actionum, qua olim pra-
torie vocabantur.

§. 1. De action. reuocatoria

§. 2. De act. Scruiaria hy-
pothecaria pignoratitia.

Cap. 5. De actionibus perso-
nalibus pratorijs.

§. 1. De cōstituta pecunia,
& de act. de peculio.

§. 2. De Institutoria, &
exercitoria actione.

Cap. 6. De tertio genere actio-
num pratoriarum qua ad
pœnam competunt.

Cap. 7. De action. praiuditia-
libus.

Cap. 8. De actionib' bona fidei.

§. 1.

§. 1. de act. ex empto.

§. 2. de evictionibus.

§. 3. de actione redhibito.

§. 4. de actione quanto minoris.

§. 5. de act. ex vend.

§. 6. de actionibus locati, & conducti.

§. 7. de actione pro socio.

§. 8. de actione depositi.

§. 9. de actione mutui.

§. 10. de actione comodati.

§. 11. de actione mandati.

§. 12. de actio. neg. gestor.

§. 13. de actione tutelae.

§. 14. de actione petis. hered.

§. 15. de actione pro dote.

§. 16. de actione ex l. 2. C. de rescindend.

Cap. 9. de actionibus arbitra-

rijs personalibus in rem scriptis.

§. 1. de actione quod metus causa.

§. 2. de actione ex dolo.

§. 3. de actione ad exhibendum.

Cap. 10. de Interdictis.

§. 1. de interdicto possessorio recuperanda unde vi.

§. 2. de interdicto retinenda uti possidetis.

§. 3. de interdicto adipiscenda.

Cap. 11. de actionibus quae ex maleficijs descendunt.

§. 1. de actione iniuriarum civiliter intentata.

§. 2. de actione legis Aquiliae.

§. 3. de actione noxali.

P R A E F A T I O.

Hoc verbum, Actio, quid significet, & quot sint actionum genera, quae species aut differentiae cum alijs distinctionibus, scholis, cum ad eruditione

tyronum magis pertineant, libenter, & consulto dimittimus, esset enim puerile in ijs principijs iuniorum inhaerere, cum parum nobis conducant ad praxim, & ideo tantum de ijs, quae magis in

usu frequentantur per ordinē Iustiniani, quatenus praxis requirit, breuiter nobis differendum erit. Nam licet formulæ actionum, quæ olim erant de iure ciuili, sint sublata Pontificia, Cæsaria, & Regia Ordinatione. l. 1. & 2. C. de formul. sublat. cap. dilecti de iuditijs. lib. 3. tit. 63. §. fin. & in l. 40. tit. 2. par. 3. Necessariæ tamē sunt utroq; iure, nullaq; institutio omni iure quoad forenses exercitationes frequentior excogitari potest. Nam sine actione nemo hodie experitur in iudicio. l. si pupilli. §. videamus ff. de neg. gest. cap. constitutis. 47. iun. glos. de election. quanuis proprium actionis nomen in libello exprimi nulla totius iuris necessitate astringamur, vt in cap. fin. de libell. oblat. cap. 1. de mutuis petit. Vallaſc. de iure emphyt. quæst. 6. num. 9. Auedan. responſo 1. Quod fit vt licet nomen actionis non sit necessarium exprimere, nec item attendatur an sit inepte actio proposita, tamen facti

aptè & purè proponi debet, & ita in praxi utroque foro obseruatur, quia inutilis expressio actionis non debet nocere facto verè & simpliciter proposito, & id apud omnia tribunalia iam ubiq; terrarū custoditur, nec quidem ex ineptitudine actionis causa vitatur Bart. in l. 1. num. 18. ff. de edend. communis secundum Iass. nu. 3. Rip. num. 9. Boloner. 4. in l. edita. C. de edend. Abb. nu. 19. Felin. 11. in d. cap. dilecti Marant. de ordin. iud. 6. par. cap. de sententia. num. 69.

Ex qua resolutione primò infertur intellectus ad l. 1. §. si autē ex locato. ff. si mē for, nam ideo ibi causa vitatur, quia ineptitudo consistebat in ipsius facti propositione, & ita significant illa verba, ibi intentionem non tenere. Et infertur etiā ad text. in l. vnica. vers. eodemq; modo. C. de rei uxoriæ action. vbi si facto rectè proposito actiones conuertantur, non nocebit iuxta superiorem traditionem. Quo fit falsum esse quod

quod vulgò circumfertur ibi
 dotis causa illud singulare
 fore, constat enim ex supe-
 rioribus stricta disputandi
 ratione post Theodosium in
 l. 2. C. de formul. subla. ita ob-
 seruandum esse. Infertur etiā
 inde intellectus ad tex. in c.
 examinata de iudicijs, vbi nō
 actionis nomine, sed in facti
 propositione ineptitudo cō-
 sistit, cum enim rei vendica-
 tionis proprium sit agentem
 esse dominum, & aduersariū
 possidere. l. officium, & l. in
 rem. 23. l. is qui destinavit 24.
 l. qui petitorio. 36. ff. de rei vē-
 dicat. In d. cap. examinata
 agens rei vendicatione pro-
 posuit se possidere, ex qua
 ineptitudine in instantia cō-
 dēatur. Infertur etiam ad
 tex. in cap. cum dilecti de em-
 ptiōe, & vendit. vbi canoni-
 ci ineptē proposuerunt ven-
 ditionem nullam fuisse, cum
 proponere deberēt pretium
 esse supplendum, vel contrā-
 ctum rescindendum ex reme-
 dio. l. 2. C. de rescind. vend.
 Ideoq; vitiatur instantia iu-
 re illis reservato. glos. ibi, &

Beroius. nu. 33. in d. cap. exa-
 minata. Vnde ex ijs facile cō-
 sequitur quā sit tamen ne-
 cessarium proponere hic ea,
 quæ aptum ex facto reddant
 libellum in vnaqua; actio-
 ne, & ideo de ijs requisitis,
 quibus factum rectē propo-
 natur, nobis agendum erit.

C. A. P. I.

*De actionibus personalibus
 à iure civili descen-
 dentibus.*

S. I.
*De Conditione, idest de
 actione condicti-*

tia.
Appellatione huius
 actionis personalis
 continetur omnis
 condictio, per quam ex om-
 ni causa, contractu vè certū
 quid petitur. l. certi condi-
 ctio. ff. si cert. pet. In cuius li-
 bello requiritur causam pro-
 poni, vt in l. & an eadem. S.
 actiones. ff. de except. rei iu-
 di. ex qua. A. cōcludat reum
 condemnari ad dandum, vel
 ad

2 ad aliquid faciendum; oportet enim ut sicut partes conuenerunt, eorum placita seruentur. l. i. l. iuris gentium. §. prætor ait. ff. de pact. & ob id contractus ex conuentione legem accipiunt. l. i. §. si conueniat. ff. de positi, & sic passim lex appellari solet. l. legem. C. de donat. l. ea lege. C. de cond. caus. dat. & non possunt partes ab illis postea resilere. l. sicut. C. de act. & obligat. l. in commodato. §. sicut. ff. de comodat. l. i. C. quando liceat ab emptione discedere. Per contrarium autem Reus articulare poterit de modo non adimpleto in forma, qua conuenerat inter partes, nec enim antea oritur actio, ut dixi lib. 3. cap. 22. num. 46. Vel quia creditor sciens debitori soluisse aliquod debitum citra compensationem concurrentibus alijs iudicijs, & coniecturis, præsumitur enim solutio, Crassetta consil. 129. num. 9. Secus si alia coniectura non concurrant ita Bartol. in l. si quidem. num. 1. C. de trans-

action. ubi Bald. & Salicet. Item in hac actione per quam quid faciendum petitur, Reus excipere potest, quod casus superuenit per quem factum fieri non potuit ut in l. 2. §. si quis iudicio, & in l. fin. ff. si quis caut. sentit Bart. in l. stipulationes non diuiduntur. n. 44. ff. de verb.

Item & appellatione huius actionis continetur conditio sine causa, ut quia promissum vel datum ob causam reuertatur ad non causam. l. i. in fin. ff. de condict. caus. data, & sic intelligenda est decisio Cabed. arest. 27. 2. par. nam si quis timore gabellæ soluendæ in cancellaria ante decendum debitum cōfiteatur, aut quia non habet summam petita ad deponendum ex vi clausulæ depositariæ, si nequo non auditur, illud soluat, per cautellam consuluit Vallasc. consil. 56. num. 6. solutum ex vi prædictæ sententiæ, repeti posse per conditionem sine causa, ut quia causa, propter quam soluit, redeat ad non causam, ut po-

re probata, & delecta vsura,
vel alio secundum Bart. in l.
Iulianus verum debitorem.
num. 12. & Iass. nu 10. & 16.
ff. de condict. indebit.

§. 2.

De actione furtiua.

Competit hæc actio nõ
solum aduersus furem,
sed etiam contra eius hære-
dem, tametsi rem subreptam
non possideat. l. si pro fure.
§. fin. ff. de condict. furt. De-
inde quia etiam si res furto
sublata pereat sine culpa fu-
ris competit ad æstimationẽ
quanti plurimi & ad fructus
ex ea re perceptos, & per-
cipiendos. l. in re furtiua. ff.
de condict. furt. & per eam
recuperat quis rem à tertio,
qui emit nullo ei pretio re-
stituto. l. 2. C. de furtis. Re-
quiritur autem in hac actio-
ne non solum tempus appo-
ni vt in l. libellorum. ff. de ac-
tusat. sed etiam æstimationẽ
rei furatæ secundum Bart. an
l. pædus. §. diuus. ff. de incẽ-
dio ruina, & naufr. imo & il-
lud si clam aut palam fuit
furtum commissum per l. i.

iun. l. sequenti. ff. de furtis.

Sed Reus excipere potest
ex qualitate personæ quia ho-
nesta, & ex crimine furti nõ
quam alias suspecta vt per
Accur. in l. in ciuile. verbo
fuisse. C. de furtis. glos. in l.
de minore. §. nam ex sermo-
ne iun. tex. ibi cuius æstima-
tionis. ff. de quæstion. Tiraq.
de pænis caus. §. 1. num. 130.
& sequenti.

CAP. II.

*De actionibus realibus à tri-
re ciuili descenden-
tibus.*

§. 1.

*De actione rei vendica-
tionis.*

IN hac actione duo co-
pulariue necessario ar-
ticulari ac probari de-
bent, in quorum altero si de-
ficiat. A. succumbet. Primũ
est vt articuletur & probe-
tur reum possidere pro vt di-
xi in præfatione. num. 4. ad
fin. vel dolo desisse posside-
re, l. quod si de dolo. ff. de
rei

rei vendicat. l. 30. tit. 2. par. 3.
 Secundum est, vt articulum
 faciat & probet se esse domi-
 num, vel quasi, alioquin non
 vincet. l. doce ancillam. C.
 de rei vendicat. l. in rem actio
 ff. eodem. docuit Paul. in l. &
 non tantum. ff. de petit. hæ-
 red. latè Bertrand. consi. 85.
 2 num. 5. vol. 7. Fallit tamen si
 agatur rei vindicatione con-
 tra violentum possessorem,
 quia A. excusabitur à proba-
 tione dominij probata violen-
 tia possessoris, vti colligitur
 ex Bart. in l. naturaliter. §. ni-
 hil commune post num. 17.
 vers. sed huic videtur obsta-
 re. ff. acq. posses. Masc. conc.
 3 537. num. 10. Secundo fallit
 si agatur hypothecaria ad
 vindicandū à tertio, non e-
 nim potest referri quæstio do-
 minij, sed satis est articulare
 rem in bonis esse debitoris
 tempore obligationis vt di-
 xi infra cap. 4. num. 11. Ter-
 tiò fallit in publiciana, quæ
 ad reuendicandum compe-
 tit habenti à non domino ex
 iusto titulo rem nō dum vsu
 captam, si eius possessionem

aliquo modo amisit. l. 1. ff. de
 public. in rem act. §. namq;
 si cui Inst. de action. Quartò
 fallit in petitione hæredita-
 tis, quando hæres bona defū-
 cti à quocunq; possessore re-
 uendicare intēdit, nec enim
 ei opus est dominium proba-
 re, sed tantum defuncti pos-
 sessionem vt dixi infra cap.
 8. num. 53.

Cæterum Reus contra li-
 bellum actoris præscriptio-
 ne se tueri poterit, vel exci-
 piet se tenere & possidere
 nomine alicuius, qui se offe-
 rat liti, tunc enim rei vendica-
 tio cessat contra detentato-
 ré. l. 1. C. vbi in rem actio.
 cap. quoniam frequenter. §.
 quod si super rebus vt litē
 non contestat. Couar. pract.
 cap. 8. nu. 2. Sed si appareat
 reum pro se tenere, priuatur
 possessione, & omni iure,
 Bald. in l. 1. C. de ijs qui po-
 tent. nom. titul. prædijs affig.
 Ordin. lib. 3. titul. 39. §. 1. tex.
 notab. in l. fin. ff. de rei vend.

Item rei vendicatio com-
 petit mulieri pro parte fun-
 di, quam maritus vendidit,
 vel

vel donauit sine eius consen-
su Ordin. lib. 4. titul. 48. Sed
ex aduerso Reus excipere po-
test, si ipsa mulier per mortē
mariti totum fundum lucra-
ta est argumento tex. notab.
in l. cum vir. 42. ff. de vsu-
cap. iun. glos. ibi verb. si tota.
facit etiam tex. in l. fundum
dotalem. ff. de fund. dotal.
tradit Barbosa in l. 1. §. par.
num. 18. ff. solut. matrimon.
Boer. decis. 23. num. 13. Nec
obstat quod propria perso-
na quæ alienauit, poterat etiā
reuendicare, & venire con-
tra factū proprium, vt quia
sit contra prohibitionem le-
gis, ita Bart. in l. post contra-
ctum. num. 4. ff. de donat. &
eo mortuo eius hæres Gibr.
lib. 6. de reg. iur. conclus. 11.
num. 31. Afflict. decis. 240.
nu. 8. Quia respōdetur quod
cum illa reuendicatio inten-
tari non posset sine consen-
su hæredum coniugis ex præ-
dicta Ordin. in §. 3. & illa sit
hæres mariti in illo fundo
propter legē, ex qua lucra-
tur dimidietatem bonorum
acquistorum mortuo viro,

nihil mirum si repellatur ex-
ceptione iuxta d. l. cum vir.
& id ipsum confirmatur exē-
plo, quod ponit idem l. C.
Papin. in d. l. cum vir in fin.
de alienatione rei furtiuæ, cu-
ius dominium non transit in
emptorem, & dominus po-
test reuendicare, & tamen
ille qui nulliter vendidit si
succedat domino, iam non
potest reuendicare, quanuis
à principio venditio fuisset
nulla, sic eodem modo quan-
uis maritus alienasset nulli-
ter in præiudicium vxoris,
quia tamen illa successit ma-
rito, si agat rei vendicatio-
ne, exceptione repellatur, ita
in fortioribus terminis iudi-
catum extat in lite Emanue-
lis Soares cū Elconora Cor-
rea, Scriba Bernaldin da Co-
sta. Nam quanuis cum domi-
nus succedit venditori, non
possit emptor contra illum
agere ad confirmationem
nullæ venditionis, tamen il-
le si agat contra emptorem,
poterit exceptione repelli, vt
in l. cum à matre. C. de rei
vindicat. l. venditori. C. de
reb.

reb. alien. non alien. l. 1. ff. de except. rei vend. & tradit. Scilicet vsq; ad quantitatem quæ sibi remansit, glos. mag. in l. scimus. §. in computatione. C. de iure deliber. tradit Bart. in d. l. cum vir. nu. 14. & facit etiam tex. in l. si ab eo. C. de liberal. caus. & sic ista est notab. limitatio ad consuetudinem nostram de qua supra.

§. 2.

De actione confessoria, & negatoria.

IN hac actione, quæ non solum competit pro seruitute, vt in §. 2. que si agat. Insti. de act. Sed etiam pro alijs iuribus in corporalibus veluti si A. impediatur iurè eligendi, decimandi, vel præsentandi secundum glos. in cap. cum Ecclesia de caus. possess. & propriet. Requiritur vt A. dicat se esse dominum, vel quasi, aut habere ius in re. l. ei qui. ff. de seruit. l. creditor. ff. nou. oper. & ite se esse in quasi possessione, & vsu seruitutis de scientia, & patiētia aduersarij, vt cau-

tè notauit Bart. in l. 2. nu. 9. C. de seruit. & aqua, Couar. in cap. possessor. in initio. 2. par. num. 8. vers. sed præter hæc, & multis confirmat Masc. concl. 122. num. 38. de probat. & item ab aduersario impediri iuxta l. si quis diuturno. §. fin. ff. si seruit. vend. Reus excipere potest contra Actorē de defectu tituli, quia illa quasi possessio non releuat ab onere probandi seruitutem deberi vt voluit Alex. post Bartol. in l. si prius. ff. nou. oper. sequitur Gabriel confi. 145. Alciat. de præf. reg. 2. præsumpt. 1. n. 2. Vel obijciat quod iurè amicitie, & familiaritatis actor fuerit prædic. seruitute vsus, quia tunc nunquam præferbitur. l. ult. ff. quemadmod. seruit. amitt. l. qui iure. ff. acquir. possessione, Cæpol. de seruit. vrb. cap. 20. Vel ex defectu bonæ fidei quæ in incorporalibus non præsumitur, nisi probetur Bald. in l. 2. num. 10. C. de seruit. & aqua. Masc. de prob. concl. 1220. num. 15. Vel quia eo inuito,

& non patiente prædicta seruitute vsus fuerit, quod quidem ita esse præsumitur, quod tunc A. patientiam rei, & sciētiā non probauerit; nam illa loco possessionis habetur, sinē qua vsucapio nō procedit. l. sine possessione. ff. de vsucap. Bart. in l. 1. §. hoc interdictum. ff. de itin. actusq; priu. Nisi dicatur se prædicta seruitute vsus fuisse tempore immemoriali. ex gloss. in l. hoc iure. §. ductus aquæ. ff. aqu. quot. & æstiu. quæ est communis ex multis quos refert Tirac. de nob. cap. 14. num. 4. Gabriel. in comun. concl. 1. num. 61. tit. de præscrip. lib. 5. Mascard. ubi sup. num. 41.

1. In actione negatoria requiritur articulare rem, pro qua agitur esse liberā saltem respectu aduersarij, & sufficit allegare, licet non probetur. l. sicuti. §. si quæzratur. ff. si seruit. vend. quia res præsumitur libera. l. si altius. C. de seruit. & aqua. Item requiritur quod dicat aduersarium perturbare, & inquietare eum

ratione seruitutis sibi non debita. l. si quis diuturno. §. fin. ff. si seruit. vend. Nam si ex alia causa perturbaretur tunc daretur contra reum actio iniuriarū, vel interdictum unde vi, vel uti possidetis, vt per gloss. in l. apud Trebatium §. idem. ff. aqu. plu. ar.

CAP. III.

De Actionibus mixtis.

§. 1.

De Action. famil. erciscund.

Actio fam. erciscundæ, idem est quod actio de hæreditate diuidenda, nomen enim (familia) licet varias in iure habeat significationes secundum Bertrand. consil. 32. lib. 2. ex quibus octo posuit Vlpian. in l. pronuntiatio. §. familia. ff. de verbor. significatione. hinc tamen pro substantia defuncti, & rebus hæreditarijs accipitur, vt in l. fin. versic. substantiam. C. de verborum significatio. Et ercisco idem

S

est

est quod, diuido, estq; actio
 ista bonæ fidei, vt in §. actio
 uñ. de act. atq; idè in ea Iu-
 dex habet facultatem ex bo-
 no, & æquo. l. item labeo. §.
 ff. famil. ercisc. §. si familiæ
 Inst. de officio iud. Nam si res
 sit indiuidua, vel indiuisibi-
 lis, vni res tota adiudicatur
 per æstimationem, qui partē
 cohæredi in pretio restituet
 l. 1. & ibi glos. l. ad officium.
C. communi diuid. l. si fami-
 lia. ff. fam. ercisc. §. pen. In-
 stit. de officio iud. Quod ar-
 biter faciet, quando alter ex
 cohæredibus habet maiorem
 partem, vt in l. sancimus. §.
 ne autem. **C.** de donat. quam
 ita intelligit glos. in l. vlt. **C.**
 comuniā delegat. Lucas de
 Pena in l. 2. col. 4. **C.** de exa-
 ctor. lib. 12. & ita iudicauit
 Senatus in litē Catherinæ de
 Caruajal cum Christophoro
 de Iranso Scriba Emanue-
 le Manhos, Anno 1607. &
 tenuit Vallas. de part. cap. 2.
 nu. 3. Pro quo etiam induci-
 tur, quia portio maior debet
 ad se trahere minorem. l. quæ-
 ritur. ff. de stat. hom. Quod ta-

men habet difficultatem ex
 Ordinat. lib. 4. titul. 96. §. 23.
 vbi lex aliud pro forma dis-
 ponit secundum Vallasum
 consil. 53. num. 6. vbi etiam
 nu. 12. tenet ad hoc non esse
 attendendam maiorem alte-
 rius portionē, sed vota, quæ
 erunt in capita, & non in-
 stirpes. & idem voluit idem
 Vallas. de part. cap. 26. nu. 6.
 Cald. denom. quæst. 24. nu-
 mer. 14. Sed si tres cohære-
 des fuerint æquales in parti-
 bus, illi, qui alterius votum
 habuerit, rem totam ad iudi-
 candam fore censuit Sena-
 tus in lite Blasij Cordeyro,
 Anno 1610. Scriba Michæ-
 le Rodrigues argumēto tex.
 in l. duo ex tribus. vers. 1. ff.
 de re iud. sed si plures sint, &
 omnium paritas fuerit, præ-
 ferentur suffragia consan-
 guineorum extraneis vt in l.
 Imperator. ff. de pact. iux. 2.
 lect. glos. ibi, quam approba-
 runt Bart. Paul. Iass. & alij,
 Quod si hæreditas diuidatur
 inter extraneos, & consan-
 guineos, debet dari electio
 consanguineis in ijs rebus,
 quas

quas convenientius est remanere in familia, quam ad extraneos transire, puta in domibus, quæ ab antiquo sunt illius familiæ, pro ut notabiliter scribit Florian. in l. 1. ad fin. ff. famil. ercif. & voluit Franc. Aret. consi. 157. visis. col. 2. Et similiter inter fratres in re, quæ commodè diuidi non potest, præferetur cæteris maior natu, ut nuncupatim voluit Cerial. de primog. lib. 2. quæst. 4. in fin. Tiraq. de iur. primogen. quæst. 60. in fine. Dando tamen partem alijs in æstimatione, ut dixi, & si non habuerit unde soluat, satisfaciendo fructus per singulos annos in re illa pro rata pretij non soluti argumentotext. notab. in l. vltima. §. si per mulierem. ff. de fund. do. tal. Ijs deficientibus sorte lis dirimi videtur. l. si quæ. 5. ff. fam. ercif. l. vlt. C. communia delegat. l. 2. C. quando, & quibus, Bart. in l. vnic. C. de ijs qui se de fer. lib. 10. cuius fortis iudicium et ex facris literis probari asserit Ti

raq. de iur. primogen. quæst. 17. prima opinione. num. 2. & 10. Sed quando fiscus diuidit cum alio, ille alter eligit secundum Bart. in l. dicitur. §. Senatus. ff. de iur. fisci per iura quæ ibi allegat.

In hoc libello requiritur ut actor dicat se, remq; esse hæredes siue ex testamento, siue ab intestato. l. 2. ff. famil. ercif. Gamma decif. 103. Unde per contrarium obijci solet, negando actorem esse coheredem, & filium testatoris, ut quia natus sit post decem menses à morte testatoris, sicut modo contigit, nã eo casu non censi partum legitimum, nec admitti ad patris hæreditatē tenuit glossa in l. septimo mense. 1. schol. ff. de stat. hom. quem sequitur Imol. in l. gallus. num. 9. Alex. 11. l. ass. 2. lectur. nu. 63. ff. de lib. & posth. & communē testatur Aret. 5. col. post med. Orosio. in d. l. septimo. num. 6. pro qua est text. expressus in l. intestato. §. fin. ff. de suis, & leg. hæ. & hæc sententia approbata est in l.

4. tit. 23. par. 4. & multis cōfirmatur á Pineda de rebus Salomonis. cap. 10. §. 8. & 7. & á Tiraq. in l. si vnquam verb. suscepit. num. 210. col. 6. Contrarium tamen iudicauit Senatus in lite Caeterinæ Môteira, anno 1608. Scriba Marcos do Quintal, quæ sententia & in reuisorio iudicio fuit confirmata, & pro ea maximè vrget tex. in auth. de restit. & ea quæ parit. §. vnum. coll. 4. per argumentum á contrario sensu ibi nondum enim perfectō anno, vndecimo mense completo peperit, & quod ex medicorum sententia refert Alciat. lib. 3. paradoxor. cap. 7. quauis add. §. vnū. Responderi potest secundū Alex. vbi sup. vel secundū Soc. ibi ex nu. 4. vel secundū Salomonium, & ad dicta medicorum dici potest, quod medici enumerant partum á die conceptionis, nos verò á die mortis defuncti.

6. Vel etiam si in hoc iudicio aliqui ex liberis dicant tertium hæreditatis iure præ

legati ad se pertinere virtute testamenti, opponet reus testamentum non esse verū, nam in illo elogio ab vtroque coniuge subscripto, quauis inter liberos, quia tamen matris defunctæ subscriptio nō fuit iustificata, nec vllō testimonio munita, declarauit Senatus illud non valere in lite Iorgei Rodrigues, cum Hector Médes de Brito, Scriba Emanuel Manhos, Anno 1617. Pro qua decisione optimè induci potest tex. in l. diuus. ff. de testam. mili. verific. cæterum, ibi alioquin iunctō princip. illius legis, vbi quoquo modo testamentum á milite factum ratum habetur, quem tex. cum alijs singulariter refert Menoch. de arbitr. lib. 2. cent. 5. casu 496. num. 50.

Vel aliter excipere potest reus dicens rem talem non esse diuidē lam, vt quia sunt fructus rei dotatæ, quæ iam non sit in eius potestate iuxta Ordinat. lib. 4. titu. 97. ibi, *porque não ostendo*. Sed contrarium iudicauit Senatus in
lite

litre Ducis de Alcala, cum Comite de Lumières, anno 1616. Scriba Antonio Falcao, ex eo quia illa res dotalis fuerat donata cum pacto de non alienando, quantum ex principis gratia fieret alienabilis.

Item adhuc excipi potest si dicas officium publicum, quod pater ex beneficio principis filio renuntiaverat, quantum sua pecunia illud in vita comparasset, non esse conferendum argumento tex. in Ordinat. lib. 4. tit. 97. §. 12. & decisum extat à Senatu in lite Cosmie Fernandes cum Ioanne Rodrigues de Vargas, Scriba Ioanne de Palma anno 1572. & iterum in causa Emanuelis Fernandes cum Lupo Dacha, Anno 1608. Scriba Belchior Correa. Cōtrarium tamen in iisdem terminis iudicavit postea Senatus in lite Stephani da Mota cum Ines Antunes, Scriba Antonio de Freytas, Anno 1617. ex l. omnimodo. §. imp. putari. C. de inoffic. iung. gloss. ibi, Vallasc. de partic.

cap. 13. ex num. 70. & late dixi in l. cum oportet. 4. par. C. de bon. quæ lib.

Partitione facta executio non retardatur nec etiam prætextu rationum reddendarum de ijs quæ in ad iudicatione incerta postea apparuerunt, uti decidit Senatus in lite Antonij Iorge cum Didaco Lopes Galuaõ, Scriba Vicentio de Pina, ann. 1617. Nec item ex restitutione iure minoris suspendi potest, ut censeuit quoque Senatus in lite das Freyras de Seuilha, com a Misericordia desta Cidade, anno 1610. Scriba Dominico da Mota. Ex defectu vero citationis partitio annullari potest, ut in causa Simonis Achiole cum hæredibus Ferdinandi Fauela, Anno 1608. decisum fuit à Senatu, Scriba Antonio Carualho, Vel quia partitio sit facta per colusionem, ut in l. cum non iusto. ff. de colus. delegend. l. 1. §. utrum. verific. quod si in lite. ff. si quid in fraud. patron. quæ tamen legitime probanda erat, aliàs

minimè rescindetur, vt iudicauit Senatus in litè Leonel Cardoso, cum Beatrice Pereyra, Anno 1597. Scriba Dominico Borges.

§.2.

De Actione communi diuidendo.

- I** N hac actione libellus planus est, & facilis responsio ab aduersario, si neget actorem possidere, vel socium esse vt per Iass. in §. quardam num. 55. de action. Vel poterit reus actorem submouere dicens rationem sumptuum esse habendam, quos in causa communi defendenda impendit, & erogauit iuxta l. ex parte. ff. famil. erciscund. facit tex. in l. 1. §. vt autem. C. de bon. auct. Iud. possid. l. 4. §. 1. ff. fin. reg. Replicari tamen potest actor illum rem suo solo nomine defendisse, & nihil amplius erogasse, quàm quod propria eius causa postulabat; nec plus consumpsisse quàm pro se consumpturus esset, & ideo non teneri adsumptus, vt docuit
- I** 3 expresse Bart. in d. l. ex parte

num. 2. vbi monuit per cauetellā quid faciendum, vt socium obliget ad refactionē sumptuum, nec huic sententiæ contradicit Bald. in d. l. ex parte versic. certè, & idē firmat Greg. in l. 41. tit. 28. par. 3. glos. verbo *entregado*. versic. sed quid si possessor, Garcia de expensis. cap. 7. num. 22. & cap. 19. nu. 7.

§.3.

De Actione finium regundorum.

I N hoc libello quando agitur ad constitutionem terminorum, vel reparationem antiquorum, quoniam confinia sunt mutata, & ad alios nouos dominos prædia vicina peruenerunt, aduocatus articulum faciet, quod fundus olim positus iuxta confines tales, & fundus qui hodie est positus iuxta tales, est idem fundus, nam hoc probato habebit inietum, vt monuit Bart. in l. demonstratio falsa in fin. num. 20. ff. de cond. & dem. Felin. in cap. cum causam. num. 12. versic. 3. scias extra de probat. deinde

de articulum faciet scilicet confines probari posse per famam, & per testes, vt docuit Hieronymus de Monte in tractatu de finibus reg.

15 cap. 47. num. 8. Repulsari autem potest prædicta actio ex præscriptione iuxta tex. in cap. ex literis de probat. cap. quia indicante de præscript. & iudicatum fuit à Senatu Castellæ in causa Comitissæ de Casarubios cum ciuitate Segouienfi.

CAP. IIII.

De secundò genere actionum qua olim pretoria vocabantur.

§. 1.

De Actione reuocatoria.

Alienatio alia est imaginaria, quæ simulatè fit, alia quæ fit in fraudem, nam prior est ipso iure nulla. l. nuda. ff. de contrahend. empt. l. emptor. iunglo. 1. ff. de aqua. pluui. arcen. Ordin. lib. 4. tit. 71. Nec iura-

mento talis alienatio confirmatur. glos. in l. 3. C. plus valer. quod agitur, quam dicit communiter receptam, Alciat. in cap. cum contingat de iure iurand. Posterior vero alienatio, quæ in fraudem fit, valida est mero iure, ideoque per actionem reuocatoriam rescinditur, quæ actio triplex est Pauliana, Clauisiana, & Fabiana, prima est ista de qua hic agimus, aliæ vero duæ actiones competunt patronis ad reuocandas res alienatas à libertis suis in fraudem eorum, vt in titulo. ff. si quid in fraudem patroni. Et præter supradicta alijs etiã modis alienatio fit fraudulentè, vt quando in fraudem filij arrogati. l. fin. §. ult. ff. si quid in fraud. patroni. Et in fraudem filci, vt in l. post contractum, & ibi Barr. ff. de donat. Anton. Gom. 3. tom. cap. 14. nu. 4. Et in fraudem filiorum, vt in l. 1. C. de inofficios. dot. & in l. 1. C. de inofficios. donat. tradit Co- uar. in cap. Raynutius. §. 10. num. 7. de testam. Palat. in

§. 4

cap.

cap. per vestras. not. 3. §. 22.
num. 14. Tiraq. in l. si vnquā
verbo donationis largitus.
num. 9.

§ Requiritur primò articu-
lare debitum (quia de illo
constare debet vt per glos.
verbo creditores. in §. item si
quis in fraudem de act.) Itē
& participationem fraudis
emptoris, vt in l. ait prætor.
ff. quæ in fraud. quæ etiam
præsumitur ex multis, quæ
tradit Bart. in l. post contra-
ctum. ff. de donat. Item & fa-
ctam fuisse prius excussione
in bonis debitoris, vt in l. 1.
& l. penult. C. de ijs quæ in
fraud. cred. Item & eius frau-
dem, quæ facile præsumitur
in alienante eo ipso, quo scit
se habere creditores, & eius
bona non sufficere ad solu-
tionem Bart. in l. si priusquā.
ex nu. 10. C. de iur. fisci. lib.
10. Masc. de probat. concl.
815. à num. 21. Per contra-
rium potest huic libello reus
excipere ex eo, quia post an-
num à tempore venditionis
bonorum actor egisset, vt in
l. 1. & in l. qui autem. §. fin.

& in l. ait prætor. §. annus. ff.
quæ in fraud. cred. Vel quia
post factam venditionē actor
debitori credidisset, vt in l.
ait prætor. §. 1. versic. cæte-
rum. ff. quæ in fraud. Vel ex-
cipiet dicendo se rem tenere
à debitore iure pignoris, quæ
olim fuerat ei hypothecata,
vt in l. illud, & in l. cum ve-
tus. ff. quæ in fraud. credit.
Vel debitorem tempore ven-
ditionis, & donationis plu-
ra alia habuisse bona, & pos-
sedisse, ex quibus creditori
satisfacere posset, vti deci-
sum extrat à Senatu in lite
Christophori de Ieanço cū
Ioanne Vaz de Naue, Scriba
Francisco d'Azeuedo, anno
1617. Nam vt fraus præsu-
matur requiritur omnia bo-
na esse alienata, & nihil
apud debitorem remansisse.
l. omnes. §. Lutus. ff. quæ in
fraud. cred. Strach. de deco-
ctoribus. 3. par. num. 29. l. 7.
tit. 15. p. 5. & ibi gl. 2. & 3.

§ 2.

*De Actione seruiana
hypotheca-
ria.*

Hy.

Hypotheca propriè dicitur, quando solo consensu partium contrahitur absq; traditione, & ad res immobiles spectat, & ex ea oritur actio hypothecaria, quæ quasi seruiana dicitur, hypotheca vero tacita contra hitur legis fictione in rebus inuectis, & illatis in fundo, vel domo pro mercede, vel pensione, & idem in fructibus fundi locati. l. in prædijs ff. in quibus caus. pign. vel Hypo. tacit. contr. l. quauis. C. eodem. nam potest dominus fundi fructus retinere pro pensione, & prohibere ne colonus ex portet Bald. in l. æ. de. C. locat. col. 1. Nec conductor facit fructus suos nisi soluta pensione Bald. in l. 2. C. de rerum permut. Cæ pol. caut. 124. num. 2. Neguzant. de pignor. 4. par. memb. vn. nu. 33. Couar. lib. 1. var. cap. 7. num. 3. qui ex eo inferunt ad id quod dixi lib. 3. cap. 21. num. 61.

¹⁰ Requiritur primò in hoc libello vt actor doceat de iure suo, id est se esse verum cre-

ditorem, Marant. in pract. pag. 112. num. 5. vers. sed si loquimur, Menoch. multis exemplis id planum facit de adipiscend. rem. 3. quæst. 29. à num. 160. Nec sufficit in isto casu, illud probari per confessionem debitoris principalis quando agitur contra tertium, vt tenuit Ioan. Fab. in §. Item Seruiana. 4. col. de act. quæ sententia fundari potest ex ijs quæ dixi lib. 3. cap. 21. num. 63. Secundo requiritur vt articuletur, & probetur debitorem tempore obligationis aliquando possedisse bona, quæ præterduntur obligata, sic sensit Accur. in l. rem alienam. verbo pignoratitia in fin. ff. de pignor. act. Bart. in l. cum res. num. 5. C. si res aliena pignorat. sit Afflict. decif. 183. n. 6. Neguzant. de pign. 3. memb. 8. par. principal. num. 6. Contrarium vero scilicet quod sit necesse probare debitorem fuisse dominum tempore obligationis, tenuit idem Accur. sibi met contrarius in d. §. item Seruiana. verb. quasi. & Bart.

Bart.in l.rem alienam.col.2.
num.6.ff.de pignor. actione
sequitur Roland. consil. 14.
num. 6. vol. 1. Prima tamen
sententia verior est, & ma-
gis communiter recepta se-
cundum Andr. Gayl. lib. 2.
pract. obseru. 27. & de stylo
Curie Delphinatus obserua-
ri asserit Guid. Pap. quæst.
432.num.5. resoluit Mascar.
concl. 457. & conclus. 870.
num.5.

12 Per contrariū potest reus
huius libello ex multis exci-
pere. Primò de excussione
non facta in bonis ipsius de-
bitoris principalis, & eius
fideiussoris, & minus ido-
neis repertis iuxta tex. in au-
then hoc si debitor. C. de pi-
gnor. & in auth. sed hodie.
C. de act. & oblig. O. dinat.
lib. 4. tit. 3. adeo vt excussio
fieri debeat citato illo tertio
possessore secundum Iass. in
§. Item si quis in fraudem.
num. 84. & ibi Gomes. num.
38. de act. Bart. in l. decem.
116. ff. de verb. oblig. & de-
cisum fuit Castellæ in cau-
sa Simonis manso, Scriba Pe-

tro Enriques, & tenuit idem
Iass. in l. is apud quem. num.
23. C. de edend. Mascar. con-
cl. 707. Sed & huic obie-
ctioni replicari potest si sit
notorium principalem non
esse soluendo. gl. in l. fin. ff. si
cert. pet. & glos. vlt. in d. l. de
cem, per quæ ita decidit Se-
natus in lite Elisabet Duar-
te contra Petrum Coelho,
anno 1616. Scriba Francisco
Pereyra, & tenuit etiam An-
dr. Gayl. lib. 2. obser. 27. nu.
14. Grego. in l. 14. tit. 13. par.
5. verbo *primeramente*. lim.
14. dicatur autem notorium
per librum æstimi, vel per
cessiōem debitoris, vel per
confiscationem bonorum,
vt dicit Neguza. de pignor.
1. memb. 8. par. num. 15. vel
etiam per sententiam & exe-
cutionem, vt inquit Bald. in
lis apud quem. C. de eden-
do, vel quando excussio fuit
facta per vnum ex creditori-
bus quæ prodest alijs ita Iass.
in §. item si quis. num. 82. In-
stit. de act. & ad id ponit cau-
tel. Cæpol. cap. 137. Item po-
test replicari quod debitor,
vel

vel fideiussor sit absens in loco longinquo, vt conueniri non possint glos. in d. auth. hoc si debitor, verb. actum. Alex. consil. 200. num. 10. col. 5. Bald. in auth. hoc ita num. 2. C. de duobus reis. Vel quia debitor vedit, mota iam lite, nam tunc possessor conueniri potest sine vlla excussione, vt fuit opinio Ioan. in glos. 1. in d. auth. in fin. quæ est communiter approbata in l. 14 tit. 13. par. 5. Soci. reg. 177. 2. fallent.

13 Secundo potest reus prædicto libello excipere, quod res erat istius modi, quæ non potuit obligari, qualis est res dotalis, aut maioratus, & fideicommisso perpetuo subiecta, aut res minoris, nam in ijs hypotheca non tenet, vt in l. 1. §. eam rem. vbi glos. verbo non potest. ff. quæ res pign. obligar. poss.

14 Tertiò excipere potest ex eo, quod debitor qui se obligauit, erat minor. 25. ann. vt per Mascari. conc. 870. nu. 17. Vel quia res fuit vendita, vt satisfaceret creditoribus, & re

uera premium fuit solutum, quia tunc liberaretur pignus vt declarat Salicet. in d. authen. hoc si debitor, quanuis gl. aliud explicet.

Quarto excipere potest 15 ex eo, quod ius hypothecæ sit præscriptum iuxta Ordinat. lib. 4. tit. 3. §. 1. Sed huic exceptioni replicari potest, quod cum prius actor debuisset facere excussione in bonis debitoris, ante illam non curret præscriptio, quia non valenti agere, illa non currit. l. 1. in fin. C. de annal. except. præsertim cum sit impeditus impedimento iuris, vel ab ipso iure, vnde non currit præscriptio, vt in l. 1. §. si quis autem. ff. de itiner. act. priuato. Alex. consil. 58. vol. 1. quicquid Balb. & Greg. in l. 27. titul. 29. par. 3. verb. annos, vel in replicatione petet restitutionem in integrum ex capite ignorantie aduersus præscriptionem Bart. in l. 1. §. si quis autem. ff. de itin. act. priuato communiter recept. per multos quos refert Roland. à Valle, con-

consil. 68. vol. 3. & consil. 72.
nu. 48. eodem vol.

16 Quintò excipere potest,
quod illud ius iam erat sub-
latum data re aliqua in solu-
tum creditori, etiam si ipsa
postea euincatur Capo. cau-
tel. 123. cuius contra cautelâ
posuit Bar. in l. si quis aliam.
ff. de solut. Sextò excipere
potest actorem passum fuisse
rem sibi hypothecatâ alij
obligari, videtur enim suæ
hypothecæ renuntiare. l. Pau-
lus in princ. ff. quibus modis
pign. Bart. in l. fin. C. de re-
miss. pignor. Neguzant. de
pign. 3. memb. 6. par. nu. 14.

C A P. V.

*De Personalibus actionibus
pratorijs.*

§. 1.

*De constituta pecunia, &
de actione de pe-
culio.*

17 **H**As actiones libenter
prætermitto, quia om-
nibus earû requisita in aper-
to sunt, & de illis, præcipuè

de actione de peculio alibi,
& infra dicam.

§. 2.

*De Institutoria, & de
exercitoria actio-
ne.*

Competit actio ista in-
stitutoria contra præpo-
nentem institutorem alicui ta-
bernæ, vel negotiationi ex
contractu cum illo inito. l. si
institutor vbi Bart. ff. de in-
stit. actione. Sed differt ab
actione de peculio, quia illa
insolidum competit, hæc ve-
ro quatenus est de peculio,
glos. in l. 1. verbo de peculio.
ff. de pecul. §. ea ratione In-
stituta quod cum eo, Ordin.
lib. 4. tit. 50. §. 3. Item illa ha-
bet locum, quando quis præ-
ponitur certo generi nego-
tiationis, hæc vero datur, quâ-
vis filius negotietur sine mæ-
dato patris. Item quando pa-
ter, vel dominus conveniun-
tur de peculio deducunt in pri-
mis quod eis debetur, aut il-
lis qui sunt sub eius potesta-
te, vel gubernatione, vt
per glos. & Iass. in §. actiones
autem Inst. de act. In actio-
ne

ne vero institutoria non fit ali qua deductio, imo præponēs in solidum tenetur Iass. vbi sup. num. 47. Est etiam differentia inter institutorem, & procuratorem, nam ille præponitur certæ administrationi quæstuarie, & vniuersali, hic vero certæ rei, Bart. in d. l. institutor. Iass. vbi sup. num. 48. & dominus institutoris tenetur etiam si institutor in sua persona contrahat, & suo nomine, vt in l. fin. ff. de instit. vbi Bart. & Ang. Dec. consil. 510. Parisius consil. 47. num. 2. 1. par. Per quæ ita ego consului, & obtinui in causa Hieronymi Pardo, quæ comissa fuit Doctori Cabedo, de qua ipse fecit postea Arrestum 63. 2. par.

5 Requiritur in hoc libello articulare dominum consensisse, vel p. ssum fuisse, vt per Bart. in l. quicumq; ff. de Institut. l. sed & si pupillus. §. 1. eodē titulo. l. fin. ff. quod cum eo. Sed Reus per contrarium potest articulando dicere institutorem contraxisse ad id ad quod non erat

præpositus, ex quo dominū non teneri probat l. penult. §. seruus vbi Bart. ff. de institutoria actione. Et cum ista conuenit similiter alia actio exercitoria, quæ datur contra dominum nauis promittendo quod magister accipit causa nauis reficiendæ cū iure hypothecæ. l. huius. ff. qui potior. in pign. l. 26. tit. 13. par. 5. Cui etiam obijci potest naui non fuisse necessariam illam reparationem, & minus suffecisse, quā tum in dicta reparatione erogari dicitur. l. fin. vbi Bald. ff. de exercitoria actione, Alexan. consil. 44. volu. 2. Dec. consil. 510.

CAP. VI. & VII.

*De tertio genere actionum
pretoriarum, quæ ad pœ-
nam competunt:*

& de actionibus præiudicialibus.

DE ijs, & de alijs de quibus in §. pœnales. & §. sequens Instituta de act. quia

quia nō satis ad nostram praxim conducunt, eas consulto ommitto, & de præiudicialibus dixi in lib. 3. cap. 3.

C A P. VIII.

De actionibus bonæ fidei.

§. 1.

De actione ex empto.

IN hac actione, quæ competit aduersus venditorem, ut rem venditā tradat iuxta l. 1. ff. de contrahend. empt. Requiritur primo, in articulis specificè ponere pretium certum rei venditæ ex parte emptoris in pecunia numerata consistens, vel taliter, ut referatur ad ali quid, quod certificari possit, ut in l. hæc venditio. §. huiusmodi. ff. de contrahend. empt. l. si quis fundum. ff. eodem. l. si pater. §. fin. ff. de pact. dot. Item & rem venditam per sua confinia declarare oportet iuxta l. forma ff. de censibus. In conclusione peti debent fructus rei emptæ, ut in l. Iulianus. §. si

fructus, cum l. sequenti, & ibi glos. & Bart. ff. de action. empt. Imo si fuerit venditor in mora tradendi, & fructus percepti, & qui percipi debuerant Ordin. lib. 4. tit. 67. §. 3. Et si venditor non habet facultatem rei præstandæ, nec dolo defijt possidere, condemnatur in interesse, ut notat glos. in §. pretium Instit. de empt. & vend. Bart. in l. 1. ff. de act. empt. Gregor. in l. 5. glos. 3. tit. 27. par. 3.

Per contrarium in libello respōtorio Reus obijcere potest dicendo ab emptore integraliter nō fuisse pretium solutum, nec oblatum, ante enim huic actioni locus non est. l. Iulianus. §. offerri. ff. de action. empt. Iass. in §. actionum. num. 124. Instituta de action. Imò tenetur emptor pecuniæ dominium transferre in venditorem, alias si pecuniam alienam soluerit, & venditor eam nondum consumpserit, ad rem venditam tradendam non tenebitur. l. cum seruus. ff. mādāt. l. cum fundus. §. seruum. ff. si cert.

petat. Vel etiā excipiet quod conuenit de faciendā scriptura, quæ non fuit confecta, & sic ante eius perfectionē ei poenitere licet vt in princ. Instit. de emptione, & vend. vbi glos. verbo scriptura. l. contractus. C. de fid. instrumen. Ordin. lib. 4. tit. 19. l. 6. tit. 5. par. 5. Cald. de empt. & vend. cap. 19. num. 10. & 21.

§. 2.

De euictione.

IN hoc libello requiritur prius demonstrare denuntiationem fuisse factam legitimo, & congruo tempore, quo reus posset rem defendere, vt in l. si rem. §. ult. vbi Bart. ff. de euiction. idest ante testium publicationē prioris instantiæ, sicuti explicat Regia lex in lib. 3. tit. 45. §. 2. & l. 32. tit. 5. par. 5. Quauis apud plures iuris vtriusq; interpretes receptum sit sufficere istam denuntiationem fieri etiam post sententiam in causa appellationis, modo eo tempore integra sint iura defensionis, possitq; venditor seipsum & emptorem de-

fendere, quemadmodum tradit Couar. lib. 3. cap. 17. n. 8. Igitur necessaria est denuntiation. Nisi tempore venditionis ista necessitas denuntiandi remissa foret per venditorem, vt in l. Herennius. ff. de euict. l. quæritur. vers. si venditio. ff. de ædilit. edict. Vel nisi esset notoriū, quod siue emptor denuntiaret, siue nō, emptor causam amisisset, & nihil proderet talis denuntiation, ita Gomes 2. tom. var. cap. 2. num. 39. col. 5. Vel nisi emptor ipse probet iure ab eo rem euictā fuisse, onusq; suscipiat probandi iustitiam euincentis vti probatur in l. emptorem in princ. ff. de act. empti. & probantur plures, quos refert Couar. lib. 3. cap. 17. num. 6.

Item requiritur in articulis addere, quod res fuerit euicta iudicialiter per sententiā Iudicis. l. 1. & 2. l. habere licere. ff. de euictio. Imo quod esset appellatum à sententia contra eum iata, & fuerit appellacionem prosecutus, vt que ad finē l. Herennius 62.

§. cala.

§. *caia*. ff. de euiction. Ordin. vbi sup. §. 3. declarat Gomes vbi sup. col. 8. decisum fuit à Senatu in litè Catherinæ Gomesij, contra Claram Nuñes Scriba Ludouico Lopesio, Anno 1608. & tenuit etiam Cald. de empt. cap. 31. numer. 27.

- 9 Item in libello peti potest æstimation rei venditæ cum suo interesse, & sumptibus, vel vt ad pretij restitutionem reus condēnetur, quod actor maluerit Ordin. lib. 3. tit. 45. §. 3. quam notabiliter declarabis, vt ad pretij restitutionem præcise teneatur venditor, etiam si expresse conuentum fuisset, vt non teneretur de euictione quemadmodum decisum extrat à Senatu in litè Emanuelis de Goes cum Hector Médesio de Brito, Anno 1609. Scriba Marco do Quintal, quam sententiam tenuit etiam Anton. Gom. 2. tom. var. cap. 2. num. 40. & est tex. notab. in l. emptorem. §. qui autem. versicul. ibidem. ff. de action. empti.

Per contrariū potest reus in huic libello obijcere dicendo emptorem consensisse in Iudicem non suum, & eius iurisdictionem prorogasse nulla urgente necessitate secundum Bart. in l. si dictum. §. si cōpromissero ff. de euict. Vel quod non excepit de melioramentis, & ideo quod nō teneatur reus venditor, vt est tex. notab. in l. idemq; & Iulianus. §. 1. ff. de act. empt. Vel quia fuit emptor compulsus per principem rem alteri vendere, & ideo non teneatur reus de euictione. l. Lulius. & ibi glos. ff. de euictio. l. 37. tit. 5. par. 5. Vel quod propter contumaciam actoris fuit sententia lata ex causa ipsius absentia. l. non ideo in princ. ff. de euiction. l. emptor. C. eodem, quod ab iisdem legibus, & decisionibus attenda earum ratione deducitur & probatur in l. 36. tit. 5. par. 5. & tradidit Couar. lib. 3. cap. 17. num. 9. Vnde vt semper euictio locum habeat nonnulla aduertit Cæpol. de cautell. cap. 97.

§. 3.

De actione Rhedibitoria.

Regulariter hæc actio datur pro rebus se moventibus puta quando venditur equus, vel aliud animal, vt l. 1. ff. de ædilit. edict. scribit latissime Cabalin. in lib. de ædilit. action. cap. 2. de rhedibitoria, item pro rebus mobilibus, & immobilibus, vt in l. si prædiū, & ibi Bald. & Salicet. C. de ædilit. action. Ordina. lib. 4. tit. 17. §. 10. Veluti si vendatur domus, quæ habet phantasmata, de quibus Couar. lib. 4. var. cap. 6. & pract. cap. 30. nu. 3. Gomes. 2. tom. cap. 3. num. 3. vel quæ habet malos vicinos, debet enim eos exprimere, aliàs tenetur emptori ad interesse. l. quod sepe. §. vlt. iun. gl. ff. de contr. empt. Gomes vbi sup. cap. 20. num. 48.

14 Reus vero per contrariū in libello responsorio articulare poterit vitium fuisse manifestum, & ideo non teneri vt in l. ea quæ comendandi causa. §. 1. ff. de contrahen.

empt. l. quæritur. §. fin. ff. de ædilitijs actio. Vel illud emptorem sciuisse. l. 1. §. si intelligitur, & l. si tamen. §. in ædilitio. ff. de ædilit. actio. vel **15** excipiet morbum postea euenisse facta iam venditione, quo casu actor excluditur, vt in l. actioni. ff. de ædilit. edict. l. si apud priorem. C. eodem, Cabalin. de ædilit. act. cap. 2. nu. 25. vnde actor articulare debet ante venditionem fuisse equum morbo affectū, vt in l. quæro. §. vlt. ff. eodem. l. 2. ff. de probat. Quod ex eo facile præsumi potest si intra breue tempus **16** à venditione moriatur, vt tenet Ioan. Andr. in addit. ad Specul. tit. de empt. num. 44. Alciat. de præsumpt. reg. 2. præsumpt. 26. Bald. consilio 499. vel ex alijs articulari potest equum venditū fuisse morbosum, de quibus Masc. cōcl. 92. & 633. de prob.

§. 4.

De actione quanto minoris.

Illud notum est quod licet **17** venditor dicat se vendere

T

cum

cum omnibus vitijs non sufficit, sed debet exprimere vitium latens, & intrinsecum, quod residet in animo Bald. & Salic. in l. 1. C. de ædilit. action. Gomes 2. tom. cap. 2. num. 49. quoniam licet propter vitium animi seruus reddi non possit, potest tamen emptor hanc actionem quanto minoris intentare intra annum. l. 1. l. sciendum. §. tempus. ff. de ædilit. edict. Ordinatio. lib. 4. tit. 17. §. 2. quod tempus currit à tempore scientiæ, & non antea. l. cum sex. ff. de ædilit. edict. & ibi glos.

- 18 Huic libello similiter responderi potest à contrario, vitium illud fuisse manifestum tempore venditionis. l. 1. §. si intelligitur. ff. de ædilit. edict. l. queritur. §. fin. eodem titulo. Vel prædictum vitium post venditionem ei superuenisse. l. 1. §. si quid autem. ff. de ædilit. edict. Bald. in l. 1. col. penul. C. eodem.

§. 5.

De actione ex vendito.

HÆc actio competit venditori ad consequenda ea, quæ emptor præstare debeat, & sic in ea venit pretium quanti res vendita est. §. pretium. Instituta de empt. & vend. Ordinatio. lib. 4. tit. 5. §. ult. l. 9. tit. 5. par. 5. quod si aliquis tertius mouerit litem emptori super re vendita, excusabitur ille à pretij solutione, donec venditor det satisfactionem. Quā caut. posuit Bart. in l. 1. §. stipulationum. nu. 2. ff. de præstipul. Cæpol. caut. 27. cuius tamen contra cautella erit, vt venditor obijciat de calūnia, si verisimiliter illa appareat argum. tex. iun. glos. in l. fideiussor. ff. qui satisd. cogā. Potest etiam venditor reuēdicare rem venditam, si pretium non fuerit solutum tempore cōstituto, & ob id alijs creditoribus præferetur in re vendita dixi in lib. 3. cap. 21. num. 67. Vel ager ad fructuum valorem, quos potuit ex re vendita percipere post diem traditionis. l. Iulianus. §. ex vendito. ff. de act. empt. Pet

21 Per contrarium reus actio-
rem repellere potest, dicen-
do venditorem non tradidisse
rem cum fructibus statibus,
vel statibus tempore contra-
ctus celebrati. l. Iulianus. §. si
fructibus. ff. de act. empt. l.
fructus. C. eodem. secuntur
enim fructus rem ipsam, ut
per Couar. lib. 2. var. cap. 15.
a num. 1.

§. 6.

*De actionibus locati, &
conducti.*

22 **A**ctio locati competit
locatori, qui pradium
urbanum, vel rusticum, rem
mobilem, operamve suam
locavit, aduersus conducto-
rem pro re locata deteriori
facta. l. si vulneraueris 46. ff.
locati. l. Pomponius a 1. ff.
in quibus causis pign. Vel
pro restituenda sibi posses-
sione rei locatae finito tem-
pore locationis. l. videamus.
§. qui vim. ff. locati. Quauis
de nouo superuenisset causa
conductori ad acquirendum
eius rei dominium. Nec enim
audietur dicēs rem ad se per-
tinere. l. si quis conductionis.

C. locati. l. 18. tit. 8. p. 5. quic-
quid perperam violando me-
tem Ordinat. lib. 4. tit. 54.
existimauerit Valla sc. consil.
42. num. 4. & aliter declaret
Menoch. 1. 1. recup. ex nu. 15.
cum praecedet. Daturq; pra 24
dicta actio ad expellendum
conductorem, vel emphyteu-
tum ob non solutam canonē
intra triennium iuxta l. 2. C.
de iur. emphyt. & praxi ubi-
quē ita receptum esse con-
stat ex decisione Senatus in
litē Didaci Gomes Ribeiro
cum Antonio Babo, Scriba
Damiano da Veiga, Anno
1609. Qui tamen excusari 25
poterit, si propter absentiam
directi dominij canonē, vel
laudemium deposuerit, ut iu-
dicatum extat a Senatu in li-
te Iorgei de Aldana cum Si-
mone Rodriguez, Scriba Frā-
cisco de Azevedo, ann. 1611.
Rursus actio conducti, vel 26
exceptio conductori compe-
tit aduersus locatore, ad hoc
ut res sibi conducta tradatur,
& ut sibi liceat uti, vel frui
re conducta. Vel ut locator
praestet id, quod in contractu

T 2

locat.

locationis conuenit. l. ex cō-
ducto. ff. locati. nam si perē-
pta res sit casu fortuito, vel
absq; culpa locatoris ea uti
non potuit conductor prop-
ter impedimentum tertij, vel
naturæ, tunc nec locator te-
nebitur ad interesse, nec cō-
ductor ad pensionem. l. si fun-
dus. l. si vno. §. item cum qui-
dam. l. si merces. §. vicino. l.
item queritur. §. exercitu. l.
habitatores. §. ult. ff. locati.

27 Quod si conductor re locata
frui non potuit facto locato-
ris, ut quia ea locator non
præstitit, quæ ex conditione
contractus ad vsum præsta-
re tenebatur, tunc non solū
ad remissionem mercedis,
sed ad totale interesse loca-
tor tenebitur. l. si merces. l. si
quis domum. §. pen. ff. loca-
ti. Bart. in l. si vno. §. item cū
quidam. vers. 3. casu. ff. locati
l. 21. tit. 8. par. 5. vbi Gregor.
verb. vender. Rolan. à Valle
confi. 69. num. 22. lib. 4. Ro-
man. confi. 178. num. 1. Bel-
lon. confi. 22. num. 1. Natta
confi. 261. lib. 2. Tyber. De-
cian. confil. 108. lib. 2. nu. 2.

& 3. Minsing. in §. 2. num. 4.
Inst. locat. Bossius titulo de
remiss. merced. num. 108.
Qui omnes locantur in im-
pedimento à tertio præstito,
quod ipse locator diligentia
adhibendo remouere pote-
rat, idem Canalc. decis. 44.
num. 50. lib. 1. & ita fuisse de-
ciū in Rota Romana tes-
tatur Paul. Aemil. decis. 183
num. 2. & 3. par. 1. Et quod 29
in hoc casu locator teneatur
in conscientia, resoluit inter
Theologos Conrad. de con-
tract. tract. 5. quest. 87. con-
clus. 4. vers. 2. videndum est
Syluester in Summa, verbo
locatio. num. 12. Molina de
Iust. & iur. 2. tom. disp. 493.
num. 5.

§. 7. De actione pro socio.

EX contractu locietatis 30
oritur actio ista, quæ lo-
ciji inuicem competit, quot-
ies oportuerit alterum alte-
ri aliquid ex bono, & a quo
præstare, est quæ directa ex
utraq; parte, ut in §. ex qui-
busdam Instituta de pen. re-
mer. ling. & datur ad diuer-
sos

los effectus. Aliquando ad so-
 cietatem contractam ad im-
 plendam & conficiendam, ve-
 luti ut fiat cessio iurium, &
 collatio rerum in communi
 secundum conventionem so-
 cietatis, quo casu intentari
 illico societate inita poterit.
 Aliquando vero datur ad per-
 sonales praestaciones puta ad
 fructus, & redditus percep-
 tos in communi diuidendos,
 31 & ad lucra, impenfas, & da-
 na communicanda, quo etiam
 casu durante societate pote-
 rit intentari. l. pro socio. l. si
 Titium. l. cum duobus. §. ite
 respondit. ff. pro socio. Ali-
 quando etiam datur pro ha-
 benda vtili ratione lucri, &
 damni inter socios diuiden-
 di finita societate. l. verum.
 §. fin. cum l. sequenti. l. ran-
 diu, & ibi glos. verbo datam.
 ff. pro socio, & tunc in libel-
 lo exprimenda est causa per
 quam fuit societas finita, &
 forma societatis, idest partiū
 lucri, & damni, quae unicuique
 ex socijs euenire debebant.
 32 In libello. responsorio potest
 dici societatem fuisse statim

á principio solutam per cō-
 trarium cōsensum partium,
 quod ex eo elici potest, quod
 socij separatim negotia sua
 tractare ceperunt, ita nota-
 tur in l. Titium, & mæuium.
 §. altero. ff. admin. tur. Vel
 poterit Reus excipere ex eo
 quod actor neglexit rem cō-
 munem reficere, vulgo (*for-*
necer o cōtracto) & ipse reus
 solus refecit, nam si socius
 negligens non soluat partem
 impenfarum ad eum pro sua
 rata portione pertinentium
 intra 4. menses, perdit domi-
 nium suae partis, & illud ac-
 quiritur, & applicatur socio
 refacienti, de hoc sunt in ter-
 minis tex. notab. & expressi
 vnus in l. 4. §. si ut proponis.
 C. de edificijs priuat. alius
 in l. cum duobus. §. 3. §. idem
 respondit socius qui cessan-
 tis. ff. pro socio. quod ut sin-
 gulare, & menti tenendum
 dixerunt Angel. & Iass. in §.
 sequens. nu. 48. Inst. de actio.
 Item potest reus in diuisione
 societatis excipere dicens,
 prius debita quae contraxit
 in causa societatis, & quae

soluit ex sua pecunia, prius
 è cumulo bonorum esse de-
 ducenda. l. Mutius. ff. pro so-
 cio. sed non poterit deducere
 pecuniam, quam debet in
 diem creditoribus, quia suf-
 ficiet, vt ei præstetur cautio
 soluendi, cum dies cesserit.
 l. omne. & l. si socij sumus. ff.
 pro socio. l. cum socij. ff. com-
 muni diuid. l. 16. tit. 10. p. 5.

§. 8.

De actione depositi.

33 **D**atur directæ actio ista
 aduersus depositarium
 ad persequendam rem depo-
 sitam cum fructibus, & om-
 ni causa. l. 1. §. hanc actionē.
 ff. deposit. l. 5. & 8. tit. 3. p. 5.
 etiā si res sit deposita à præ-
 done, vel seruo. l. 1. §. si præ-
 do. & l. quod seruus. ff. depo-
 siti. Per contrariū vero exce-
 ptio, vel actio cōpetit depō-
 tario, & eius hæredi aduersus
 deponentem, & eius hæredē,
 vt sibi restituatur id, quod
 necessario, & vtiliter impen-
 sum fuerit in re deposita. l. ei
 apud. ff. depositi, & interim
 habet retentionem, secundū
 gloss. in l. pen. C. eodem ver-

bo exceptionem, contra quā
 tamen est. l. 10. tit. 3. par. 5.
 Vel illa contraria responsio-
 ne se tueri poterit reus dicēs
 res depositas perdidisse sine
 dolo, articulando casum for-
 tuitum, vel alias præsump-
 tiones, & coniecturas, qui-
 bus dolus præsumptus exclu-
 datur Abb. in cap. bona fi-
 des. num. 2. depositi, & quan-
 uis culpa præcedat, si tamen
 omni modo talis casus con-
 tingere debuerat etiam nul-
 la culpa interueniente reus
 non tenebitur. l. fin. §. si ea.
 ff. ad l. Rhod. de iactu. versic.
 si modo. l. si alius. §. est &
 alia, ibi æquē perituris. ff.
 quod vi aut clam. l. is qui ex
 stipulatu 44. ff. de act. & obli-
 ga. Palat. in cap. per vestras.
 §. 21. num. 11. de donat.

Item depositarius rectē
 excipiet si princeps pecuniā
 consignatam, & depositam
 exegit à depositario, veluti in
 vsum reipub. vti sæpe conti-
 git Bald. in l. 2. C. quod met-
 caus. Bart. in l. creditor. ff. so-
 lut. l. ass. consil. 26. lib. 3. Sed
 quid in ijs casibus an pericu-
 lum

Iam sit debitoris qui eam cō
signauit, an creditoris qui eā
re nūit accipere? admittenda
videtur distinctio Bart. in l.
qui decem, & in l. creditor
oblatam. ff. solut. & in l. i. C.
de suscept. & archar. lib. 10.
& tenent alij relati à Tiraq.
de retract. conu. §. 4. glos. 6.
num. 34. Sed non poterit de-
positarius excipere de inter-
dictione, vulgo *embargo*, ali-
cuius tertiæ personæ sibi fa-
cta auth., sed iam. C. depo-
siti, nec de compensatione.
l. 5. tit. 3. par. 5.

35. Requiritur singulas res
nominatim in libello expri-
mere, si specificè, & nomina-
tim fuerunt consignatæ tem-
pore depositionis, si minus
tunc est in arbitrio libellan-
tis exprimere res existentes
in fardelo, vt est casus no-
tab. in l. i. §. si cista. ff. depofi-
ti, & ibi Bart. nam deficienti-
bus probationibus prædi-
ctas res fuisse in fardello pro-
bari potest per iuramentum
pactis, vt per Bart. in l. in
actionibus, num. 23. vbi Ale-
xan. num. 18. ff. de in litem

iurand. contrā quod tale iu-
ramentum, scilicet tot, & ta-
les res non fuisse in tali far-
dello, nec esse talis valoris,
& pretij, admissa fuit proba-
tio in contrarium in lite An-
tonij de Bulhaõ cum Stepha-
no Curado, Scriba Domini,
co de Chaues, Anno 1613.
quam decisionem probauit
Plotus in l. si quando. num.
405. & 415. C. vnde vi, con-
suluit Parisius consil. 74. nu.
5. lib. 1. tenuit latè Menoch.
de arbitrarijs. lib. 2. cent. 3.
casu 208. num. 26. cum seqq.
Tiraq. de retract. linag. §. 4.
glos. 1. num. 3.

Requiritur etiam in libello
lo dici quod res deposita sus-
cepta fuerit à depositario ta-
cite, vel expresse eo consen-
tiente. §. præterea Instituta
quibus mod. re contr. oblig.
Gomes 2. tom. var. cap. 7.
num. 2.

De actione mutui.

35. Principaliter in huius a-
ctionis libello articulari
debet de enumeratione l. cum
seruus est. de condict. indeb.

Speculat. tit. de teste. versio.
sed pone. num. 66. l. testium.

C. de testibus. l. si ex cautio-
ne. C. de non num. pecun. l.

1. C. de solut. Abb. in cap. si
cautio. col. 3. de fid. instrum.

37 versio. 2. glos. querit. Ceterum
si confessio sit de recepto, &
transacti sint 60. dies in ter-
minis Ordinatus tunc sufficit
articulare tantum de confes-
sione ut per Bald. in d. l. si ex
cautione 10. querit. Bart. in l.
certi conditio. §. si nummos
col. 2. ff. si cert. petat. Masc.
de probat. concl. 1085. nu. 4.
Per contrarium reus excipe-
re potest ex ijs quæ dixi. lib.
3. cap. 22. num. 23.

§. 10.

De actione commodati.

38 **R**equiritur in libello di-
ci ad rogatum como-
datarij re fuisse comodata,
quia alias ille non teneretur
de culpa, sed tantum de do-
lo, ut est notab. glos. in l. si ut
certo. §. interdum. verb. quis
39 ultro. ff. commod. ubi Bart.
dicit quod semper sis cautus
de his facere positionem. l. ass.
in §. sequens. Inst. de act. Vn

de econuerso comodatarius
debet facere articulos, quod
sponte res commodata fuit
sibi oblata, quanuis in dubio
eius rogatu præsumitur, ita
Paul. in d. §. interdum.

§. 11.

De actione mandati.

Similiter actio ista est du-
plex, vna directa datur
mandatori, & eius hæredi ad-
uersus eum, qui mandatum
suscepit, & non expleuit. l. si
mandauero. §. fin. l. inter cau-
sas. §. qui suscepit. ff. mandat.
videtur enim in dolo esse non
adimplendo, quod sibi com-
missum est. l. dolum. 44. ff.
mand. vel illud expleuit do-
lose, vel negligenter cum da-
no mandantis. l. præterea. l. si
procuratorem. §. 1. ff. mand.
§. is qui instituit. eod. Vel
ut mandarius restituat quic-
quid ad eum ex mandato per-
uenit, si res tradita sibi fuit,
alias cedat actionem. d. l. si
procuratorem. §. dolo. Vnde
si tibi mandavi, ut meo, &
tuo nomine vestigal regni
conduces, tuque simpliciter
conduxisti, quia præsumitur
etiam

etiam meo nomine facta cō
ductio, mihi competit actio
mandati, vt partem mihi tra
das, l. si seruum. 21. versic. idē
est in eo. ff. interrog. act. Bar.
in l. qui in aliena. §. si is qui.
ff. acq. hær. fundat Menoch.
de præsump. lib. 3. cap. 49. &
est cōmunis ex multis quos
refert Tiraq. de retract. con
uet. circa fin. nu. 115. quam
communem ampliat Bar. in
l. 4. §. si ab ignoto. vers. vnde
quari. ff. de manumission.
per tex. ibi quod si tibi man
dati vt mea pecunia fundū
emeris, tuq; simpliciter emi
ssi, præsimitur nō solū quod
ratione mandati, verum etiā
quod mea pecunia emeris,
& consequēter actione man
dati compelleris mihi fundū
tradere, oblata tamen tibi pe
cunia, & etiam cum fructi
bus rei emptæ Bald. in rub.
quæst. 15. C. contr. empt. quē
secuntur plures quos refert
Conar. lib. 3. var. cap. 4. n. 7.
ad fin. Reus vero in hoc ca
su excipiet se mandatum nō
suscepisse imo recusasse, &
ideo actus simpliciter gestus

non videtur gestus ratione
mandati, ita Paul. Alex. &
Aret. in d. §. si is qui. col. fin.
Nisi negotiū esset tale quod
omnino pertineret ad ipsum
mandantem Masc. de prob.
concl. 1239. num. 21. Barbo
sa in l. post dotem. ff. solut.
matrim. Item reus per con
trarium excipere potest ad
restitutionem expensarum,
quas necessario, & vtiliter fe
cit, licet negotium infelici
ter successerit absq; sua cul
pa. l. qui mutuam. §. vlt. ff.
mandat.

§. 12.
De actione neg. gest.

Actio ista directā com
petit aduersus eum, qui
sponte negotia absentis ges
sit, ad hoc vt rationem red
dat, & condemnetur in id,
quod non oportuit esse ge
stum, & in id quod ex gestio
ne retinet. l. 2. ff. neg. gest.
vel vt soluat vsuras pecuniar
quæ dēptis necessarijs sum
ptibus superest. l. qui in alie
na princip. ff. de neg. gest.
Daturq; prædicta actio ne dū
domino, cuius negotia gesta
sunt,

sunt, sed etiam cuilibet cuius interest isto iudicio experiri, vt in l. actio. ff. de neg. gest. 45. Requiritur igitur articulare de absentia, vel ignorantia eius, cuius negotia gesta sunt, vt in §. 1. Instit. de obligat. quæ ex quasi contract. l. 2. ff. de neg. gest. alioquin si dominus præsens esset, & taceret, mandatum induceretur. l. qui patitur. l. si remunerandi. §. si passus. ff. mandat. & tunc cessat actio ista. §. 1. de obligat. quæ ex 46 quasi contractu. Reus item per contrarium excipere potest pro eo, quod necessario, vel vtiliter in rebus gestis impendit. l. quæ vtiliter. 47. ff. de neg. gest. & etiam ad hoc, vt liberetur ab obligatione pro domino negotiorum suscepta, & vt indemnitas rerum gestarum sibi præstetur iuxta l. si quis mandatu. 29. ff. eodem. l. 2. C. de sentent. quæ sine certa quantitate, sufficiatq; negotium à principio vtiliter captum esse, licet prospere euentus non fuerit secutus, vt in l. sed an

ultro. §. 1. ff. de negot. gest. 13.

De actione tutelæ.

Actio ista directa com. 47 petit pupillo contra tutorem, vt rationem suæ administrationis reddat. l. 1. C. arbitrium tutelæ. & l. 1. §. officio. ff. de tutelæ. & rat. distrah. nec antea datur quam sit finita tutela. l. tutor. 9. §. si testamētum. l. nisi finita. ff. de tutelæ. & ration. distrah. l. aduersus. & l. rationes. C. admin. tut. Quam rationem tutor reddere debet per inuentarium, quod in principio administrationis facere tenetur. l. fin in fin. C. arbitr. tutelæ. optimè Castillo in l. 27. taur. num. 28. vers. ad quartum. Garcia de expens. cap. 20. num. 22. vbi etiam agunt qualiter, & quomodo per inuentarium ratio sit reddenda. Vnde si tutor inuentarium 48 non confecerit, iuratur in litem contra eum, in id, quod pupilli interest. l. tutor. qui repertorium. ff. admin. tut. quod in suos heredes transmissit, vt per Paul. in l. si per alium.

alium. §. fin. ff. ne quis cum
qui in ius vocatus, licet ad-
uersus hæredes tutoris non
detur hoc iuramentum. l. ult.
C. de in litem iurand. tene-
turq; tutor de leui culpa. l. i.
in princ. ff. de tutel. & ratio.
49 distrah. Tutor vero per cō-
trarium aduersus pupillum
excipere potest, vt restituat
sibi, quod impendit in admi-
nistratiōe, & liberet eum
ab obligatione quam pro eo
contraxit. l. i. ff. de contraria
actiōe tutelæ. Et quinque
modos contrariandi, vt tu-
tor absolui possit de tutelæ
administratiōe, ponit Cæ-
pola, cautela 221.

§. 14.

*De actiōe petitionis
hereditatis.*

50 **A**ctio ista competit hæ-
redi, qui hæreditatem
adiit, & possessionem non
fuit adeptus aduersus possi-
dentem pro hærede, vel pro
possessore ad hoc, vt actor
hæreditatem totam, vel par-
tem cum accessiōibus con-
sequatur ita l. ass. in §. actiō-
num. à num. 186. vbi Min-

siag. n. 104. de actiōe. ideoq;
vniuersalis dicitur. l. i. ff. de
rei vend. mixtaq; quia per-
sonalis, & realis vt in §. quæ-
dam Instit. de actiōe. l. hære-
ditatis petitionem. C. de pe-
tit. hæredit. l. sed et si. §. peti-
tio. ff. eod.

Requiritur vt in libello 51
ostendat actor se esse hæredē
siue ex testamento, siue ab
intestato, siue per se, siue per
interpositam personam etiā
extraneam. l. i. 2. & 3. ff. de
petit. hæred. quod etiam pro-
cedit non facta mentione il-
lorum, qui mediij fuerunt in
successiōe, quia qui est hæ-
res hæredis, primi testatoris
est hæres. l. pater familias. ff.
de vulgar. Nec opus est ex-
primere an sit hæres ex testa-
mento, sed sufficit dicere se
hæredem ita Bar. in l. 3. ff. de
petit. hæred. Nec item est ne-
cesse dicere se adiuisse, quia
eo ipso quod quis agit ista
actiōe, tanquam hæres cen-
setur adiuisse hæreditatem
Bar. in l. iis potest. ff. acq. hæ-
red. imo si filius agat in iudi-
cio, & petat aliqua bona pa-
tris,

tris, censetur se immiscuisse.
l. 1. C. de repud. hæred. l. si
auia. C. de iure delib. consu-
luit Aret. conf. 136. & Alcia.
conf. 574.

- 53 Requiritur etiam articu-
lare defunctum possedisse, li-
cet dominium nō probetur,
ita Bar. in l. ita videndum. §.
ult. cum l. sequenti. ff. de pe-
tit. hæred. Nec est necesse spe-
cificè enarrare res heredita-
rias in libello, Bart. & gl. in
l. 1. ff. de ed. do. Abb. in cap.
2. de libelli oblatione. Item

- 54 peti potest vt reus condem-
netur ad fructuum restitu-
tionem, quia ipsi in hac actio-
ne veniunt, etiam si expresse
non petantur Bart. in l. 2. ff.
de petit. hæred. & à tempore
occupationis, vsq; ad realem
traditionem iuxta decisionē
Senatus in lite Antonij de
Bulhaō cum Stephano Cu-
rado, Anno 1610. Scriba Do-
minico de Chaues. Per con-

- 55 trarium vero huic libello res-
ponderi potest reum posse-
disse prædicta bona, titulo
donationis, vel quouis alio
titulo singulari, vnde prædi-

ctā actio excluditur. l. regu-
lariter. ff. de petit. hæred. cu-
ius interpretationem ita po-
suit Iass. in l. 1. col. 4. C. de in-
officios. testam. Couar. pra-
ctic. cap. 12. num. 2. Soc. reg.
364. Parlador. quotid. quæst.
cap. 5.

§. 15.

De actione pro dote.

DOs licet non sit pro-
missa, adhuc tamen à
focero eā gener exigere po-
test secundum glos. in l. obli-
gamur. verb. lege. ff. de act.
& oblig. quam dicit commu-
nem Alex. consi. 160. nu. 2.
lib. 7. Iass. in auth. prætere-
num. §. C. vnde vir, & vxor,
Gregor. in l. 8. titu. 11. par. 4.
verb. *el padre*, & veriorē
dicit Couar. in 4. 2. par. cap.
3. §. 8. num. 7. Per contrariū
reus in repulsione articula-
re poterit se in scio, & sine
eius consensu filiam matri-
monium contraxisse, ac ideo
ad dotem non teneri Bild.
recept. in l. ult. num. 11. C.
de dot. promiss. probat Pa-
lat. rub. in cap. per vestras,
notab. 3. §. 3. num. 1. & 7. &

§. 4.

§. 4. num. 5. & §. 7. ad fin.
 58 Nec enim bono publico con-
 uenire videtur vt filia in-
 tra 25. annu impune nu-
 bat abq; consensu patris,
 quanuis aliud sit dicendum
 de iure canonico vt per glo.
 in cap. fin. 32. quæst. 2. glos.
 verbo excusata in cap. de ra-
 ptoribus 26. quæst. 1. resoluit
 Alex. in l. 1. num. 32. & ibi
 Claudius. col. 4. ff. solut. ma-
 trimonio, quorum opinio-
 nes cum distinctione nititur
 ad cōcordiam reducere Bar-
 bosa in d. l. 1. 4. par. & aliter
 Molina lib. 2. de primogen.
 cap. 16. nu. 8. vers. ceterum.
 59 Sed prior opinio adeo apud
 nos ita procedit vt etiam si
 filia iam attigisset 25. annū,
 adhuc tamen remaneat ex-
 clusa vt ex Ordinatione lib. 4.
 tit. 88. §. 1. decreuit Senatus
 in lite Emanuel. d. Almeyda
 da Sylua cum Emanuel Cor-
 rea de la cerda, Scriba Fran-
 cisco d. Azevedo, ann. 1611.
 Nam illud verbum (*antes de-
 ter*) quod in prædicta Ordina-
 tione habetur, intelligitur
ante finitum tempus, glos. in

l. eum qui ita. §. qui ita stipu-
 latur in fin. ff. de verb. oblig.

Alex. & Aret. in l. qui ante
 Calendas ff. eod. tit.

Vel excipiet socer quod 60
 non teneatur vltra quam fa-
 cere possit attenta qualitate
 suæ personæ. l. sicut cum l.
 sequenti ff. de re iud. l. ex di-
 uerso ff. solut. matrim. l. pen.
 ff. de iur. dot.

§. 16. num. 16.

De actione ex l. 2. C. de
re resciſcenda.

Hæc actio non solum 61
 habet locum in emp-
 tione, & venditione, sed etiā
 in alijs pro vt explicat Cald-
 verbo l. 1. num. 153. l. 5. &
 tit. 5. par. 5. glos. 9. & etiam
 si deceptio excedat dimidiū
 iusti pretij in vno humo, se-
 cundum Baldam d. 2. quæst.
 12. quem sequitur Iass. in au-
 then. qui rem. num. 16. C. de
 sacr. Eccles. Vallat. consil.
 44. num. 3. tom. 1. Sed cum
 hæc actio sit personalis non
 datur contra tertium posses-
 sorem, Bald. ibi sup. nu. 16.
 Couar. lib. 2. var. cap. 3. n. 10.
 Pinel. hic 2. par. cap. 1. nu. 3.

bene

bene tamen transit ad fidei-
iussores, vt per Paul. in l. 7.
C. de fideiussor. minorum.
Requiritur in hoc libello ar-
ticulati de communi pretio
in tempore contractus, quod
iustum esse dicitur Vallasco.
conf. 43. lib. 1. & ita articu-
lus concipiendus est secun-
dum Aret. in §. si quis agens.
Inst. de action. Masc. concl.

657. num. 5. vbi num. 4. po-
nit etiam alium modum ar-
ticulandi. Vnde cautus rei
aduocatus per contrarium
articulos faciet in libello res-
ponsorio de qualitatibus pre-
tium rei emptæ attenuanti-
bus, ac diminutibus, veluti
si res sit emphyteutica, vel
affecta pacto de retro vendē-
do, aut aliud onus annexum
habens, vt per Angel. in d. §.
si quis agens. col. 4. vers. sic. ex
ijs sequitur relati per Panth.
in l. 2. num. 75. & nu. 286.

63 Vel quia persona venditoris
erat implicita pluribus debi-
tis, nam ex hoc potest con-
cludi, quod talis res existens
hominis sic impliciti debitis
non repe.isset emptorem tā-

tæ quantitatis, vt cautè mo-
nuic Bart. in l. 1. §. si hæres.
num. 3. ff. ad Trebell. Vel quia
res vendita haberet malos vi-
cinos, nam ex eo res mino-
ris valet, minorisq; emitur,
& venditur. l. quod sæpe §.
vlt. ff. de contrah. empt. Ti-
raq. de pœnis. caus. 23. nu. 6.

Requiritur in conclusio-
ne electiue peti, pro vt dixi
in præfatione, num. 5. & tra-
didit etiam Pinel. hic. 3. par.
cap. 3. num. 12.

CAP. IX.

*De actionibus personalibus
in rem scriptis, &*

arbitrarijs.

*De actione quod metus
causa.*

Q Vanuis in libello nõ
fit necesse exprime-
re certam personam in spe-
cie, per quam metus fit illa-
tus. l. si cum exceptione 14.
§. in hac. & ibi glos. ff. quod
met. causa. Tamē cautè faciet
aduocatus, si in articulis de-
ducatur

ducat qualitatem metum inferentis, ut quia erat potentior, seuerus, & qui quod minatus erat, re ipsa præstare consueuerat. Item, & qualitatem eius, cui metus infertur, ut quia erat famina, siue mas, sed timidus, & mitis, cui facile terror incuti poterat Bar. consi. 72. num. 15. lib. 1. Masc. conclus. 1055. num. 7. unde ad tollendum metum, quid faciendum, cautè monuit Bar. in l. transactione. num. 2. C. de transact.

Requiritur articulare de metu, qui cadat in constantem virum, puta mortis, vel cruciatus corporis, vel quid simile. l. interpositas. C. de transact. Et quibus ex causis illum Iudex arbitrari possit, docuit optime Menoch. de arbitra. casu 135. & 136. lib. 2. c. 2. Nec enim sufficit articulare metum in genere secundum Bar. in d. l. interpositas. sed in specie, & ut simul articuletur, & probetur cōmodum ad inferentem metum peruenisse, ita Dec. consi. 42. num. 6. Soci. con-

si. 37. num. 3. lib. 2. Reus tamen excipere potest de libera voluntate articulando aliquas circumstantias, ex quibus deprehendi possit actum fuisse liberæ voluntatis, & non per metum, ita Butrius in capite super hoc de renuntiatione, quem sequitur Cæpo. consi. 2. ciuili. col. 3. Quauis regulariter in hac specie plus creditur duobus testibus deponentibus de metu, quam mille deponentibus de spontanea voluntate, Innoc. in d. cap. super hoc. nu. 2. Alciat. de præsump. regul. 3. præf. 7. num. 5. & de communi testatur Dec. in cap. fin. de appel. Couar. de sponsal. 2. par. cap. 3. §. 5. num. 10. Item potest reus excipere ex eo, quod Assumpsit metum à se ipso, vel à casu, & non extrinsecus, ut quia non fuit illatus metus ab homine, & per iniuriam. l. mulier. 21. quod met. causa. cap. si quis. 17. de regular. Soto lib. 7. de iust. & iur. quæst. 2. artic. 1. Sed Actor adhuc replicare potest se clam protestatum fuisse per

metum contrahere, nam licet illa protestatio non sufficiat ad probandum metum. l. metum. C. de ijs quæ vi metu vè causa, tamen ex eo plurimum coadiunatur probatio metus, ita vt præcedente protestatione ad metus probationem sufficiant præsumptiones, & inditia vt post alios tradit Peralta in l. si quis in principio testamenti num. 124. deleg. 3. Nec obstat quod vt protestatio valeat in actibus à duorum voluntate dependentibus necesse est vt fiat parte præsentente prout dixi supra. lib. 3. cap. 21. num. 60. Quia respondetur quod quando quis iuste timet coràm parte protestare, valet protestatio clam facta, & habetur perinde ac si præsentente parte, vel consentiente facta fuisset, vt contra Bart. tenuerunt Bald. Ang. & Iass. num. 41. in l. qui in aliena. §. celsus. ff. acquir. hæc. Peralta sup. num. 124. & est vera sententia pro qua facit tex. in l. fin. C. de ijs qui per met. Iud. cap. fin. extra

de appell. Nec item obstat quod per contrarium actum videtur recessum à protestatione, quia illud procedit vbi actus, qui fit post protestationem fit sponte, vt est tex. opti. in cap. 1. iun. gl. de ijs quæ vi metusue causa, vbi Abb. 1. notab. Couar. sup. nu. 12. Nam si quis per metum promiserit, & postea soluerit, licet videatur à causa metus recedere vt in l. 2. C. de ijs quæ vi metusue causa, tamē si durat eadem causa metus, videtur etiam per metum soluisse, vti colligitur ex d. l. 2. in fin. docuit Bart. in l. pen. nu. 6. C. de condict. obitup. Dec. in l. pacta nouissima. num. 12. C. de pact. Boer. de c. 100. num. 15.

§. 2.

De actione de dolo.

Dolus cum in animo consistat, nō possunt ita articuli super eius actione fieri, vt verè probatio fiat, vti colligitur ex l. dolum. C. de dolo. ita Iass. consil. 131. col. 3. lib. 4. Ideo q; sufficiet ita articulum fieri, vt præsumptiue

ptiue probatio fiat, vt inquit Paul. in l. quod Nerua. nu. 3. ff. de positi. Masc. concl. 532. Cuius rei exemplum posuit glo. in d. l. dolum. verb. conuenit. Nam inditia, & coniectura, ex quibus velis dolum presumere, debent esse ita perspicua, vt non possint accipi, nisi in malam partem, vt in predicto exemplo. Quæ autem sint illa ius non declarat, idcirco iudicis arbitrio relinquitur, ad quod pertinet plura quæ assert. Menoch. de arbitr. Iud. cent. 2. casu 116.

Ad respondendum vero huic libello articulare poteris ex presumptionibus excludentibus dolum, quales sunt illæ, quæ sumi possunt ex qualitate personarum, & alijs de quibus Menoch. lib. 5. presumptione 3.

§. 3.

De Actione ad exhibendum.

Hæc actio arbitraria est & non solum datur domino, vel quasi, sed etiam olim possessori, vel qui pretendit aliquod interesse. l. 3.

§. est autem. versi. sciendum; cum l. sequenti. ff. ad exhib. & est sumaria in qua non admittitur exceptio altioris indaginem requirens. l. 3. §. ibidem. ff. eod. tantum Iudex sumatim examinare debet an actor habeat iustam causam exhibitionis petendæ. l. 3. §. si mecum. versi. eleganter. ff. eodem. Daturq; prædicta actio etiam contra nudum detentatorem, vel custodem rei, & contra illum, qui quoquo modo habet facultatem rei exhibendæ. l. celsus. ff. ad exhibend. alias vel proceditur ad capturam, vel iuratur in litē contra eum. l. non ignorabit, & glof. etiam ibi. C. ad exhibend. Bart. in l. 3. §. si. r. col. ff. de tab. exhibend. Iudicauit Senatus in lite Antonij de Bulhaō cum Stephano Curado, Scriba Michaele Rodrigues, Anno 1611. Quod tamen iuramentū impeditur potest, quando facti, & personarum qualitas aliter suadeat, vt placuit Ploto in l. si quando. num. 412. C. vnde vi. Tiraquel. de panis caus.

caus. 13. in fin. & caus. 51.
 13 num. 69. In libello autem
 responforio reus se tueri po-
 test ex eo, quod dicat se non
 habere rationes, vel eas per-
 didisse probata ammissione,
 vt in l. si quis ex argentarijs,
 iun. gl. verb. in longinquo.
 ff. de edend. Vel quod sit hæ-
 res, & statur eius iuramento
 iuxta gl. in Clem. 2. de vsu-
 ris, vel quod actoris non in-
 terfit exhiberi, Bart. in l. ult.
 num. 3. ff. de tab. exhibend.
 adde glos. in l. 3. §. sciendum.
 verb. sumatim. ff. ad exhibē.

CAP. X.

De Interdictis.

§. 1.

De Interdicto possessorio vnderi.

IN hoc interdicto duo
 sunt articulada ab acto-
 re scilicet possessio sua,
 & noua possessio conuenti,
 Gabriel lib. 5. comun. tit. de
 restit. spoliat. conc. 5. num. 7.
 versi. 2. conclusio. Menoch.
 de recuperand. remed. 15.

quæst. 31. num. 385. Nam pro-
 bando antiquiorem posses-
 sionē, noua præsumitur clan-
 destina & vitiosa, cap. licet
 causam extra de proba. cum
 duo in solidum possidere nō
 possint. l. 3. §. ex contrario.
 ff. acq. possessione. Bart. in l.
 si duo. nu. 4. ff. vti possidet.
 Dixi quod actor debet arti-
 culare de sua possessione,
 quæ etiam intelligitur, siue
 ipse possideat per se, siue per
 factorem, vel colonum, qui
 si fuerint deiectioni, domino cō
 petit hoc interdictum. l. 1.
 §. quod seruus. & §. non autē
 ff. de vi armat. Bart. in l. 1. §.
 siue autem. ff. eodem. Requi-
 ritur autem tēpus deiectioni-
 nis apponi in libello, vt cau-
 tē aduertit Bart. vbi sup. ex
 ratione de qua ipse in l. de-
 nuntiasse. §. quid tamen. ff.
 de adulterijs.

Requiratur etiam vt in cō-
 clusione dicatur, petit resti-
 tuti, & reintegrari, secundum
 Affli. & decil. 77. Speculat. de
 restit. spoliat. §. 1. num. 7. nā
 verbum restitui, solum ad do-
 minij, non possessionis resti-
 tutu,

tionem pertinere potest. l. qui restituere. ff. de rei vendicat. §. sed & si rem. Inst. de officio Iud.

4 Cæterum quāuis in hoc interdicto exceptio de dominio non admittatur, adhuc tamen Reus per contrarium obijcere poterit articulando spoliatum passum fuisse probationem fieri super dominio, nam tunc restituendus non est spoliatus ex communi interpretatum sententia in cap. 1. per tex. ibi de restit. pol. Bart. in l. si quis ad se fundum. sub num. 2. de vi pub. cum alijs adductis à Mascard. concl. 1331. Vel ex confessione spoliati, per quā cōstet de dominio ipsius spoliatoris, vt tenuerunt plures relati à Menoch. de recup. remed. 1. quæst. 16. nu. 215. nam illa confessio est probatio probata, quæ notāda sunt pro intellectu Ordina. lib. 4. titul. 58. in fin. vers. & postea que.

6 Vel etiam excipere potest quod actor non habebat possessionem, sed rem depositā

à vero domino vt in l. licet. §. fin. ff. de pos. Nec enim sequester possidet. l. interesse. ff. acq. poss. Menoch. de retinend. remed. 3. à num. 86. Reus vero habuerit possessionē à vero domino, & ideo non dicitur committere spolum sequestro, vel depositario. Vnde si quis faciat executionē in aedibus titij, quæ erant depositæ penes alium creditorem, qui tempore licitationis executionem impedire voluit pro suo debito, si nihilominus creditor qui fecerat executionē, possessionē fuerit adeptus, quod non dicatur vim, & spolum 8 committere depositario, cen fuit Senatus in lite Anrique Teles de la cerda cum Antonio Soares, Scriba Domini- co de Chaues, Anno 1612.

§. 2.

De Interdicto vti possidetis.

R Equiritur in hoc, vt Actor articulum faciat de sua possessione per actus positinos, quales sunt qui fiunt in cultura agrorū,

V x iuxta

- iuxta gl. in l. 3. verb. finiatur. C. fin. reg. vbi Bald. num. 4. Aret. in §. sic itaq; num. 7. de act. vel qui fiunt in perceptione fructuum vti colligitur ex l. Titia. ff. de solut. & in l. 2. vbi Bart. C. de acq. possessione Menoch. retinendæ. remed. 3. quæst. 72. num. 564. Mascard. concl. 1188.
- ¶** Nec enim hæc actio competit nisi possidenti secundum Fab. in §. retinendæ. nu. 16. Instit. de interd. quem sequitur Menoch. d. remed. 3. q. 1. num. 18. vbi alios citat. Requiritur etiam articulare à reo conuenito fuisse turbatū eo tempore, quo actor possidebat vt tradit Menoch. vbi sup. quæst. 71. nu. 559. Masc. conclus. 1196. ex num. 25.
- ¶** Item modum, & qualitatem ipsiusurbationis, veluti quia non sinebat eum arare, sic docuit Bar. in l. 1. §. interdictum. num. 8. ff. vti possidet. Menoch. sup. quæst. 61. num. 462. Angel. in §. quadrupli. col. pen. num. 49. vers. item dixit in libello quod non permittit me arare. de act. Mascard. concl. 1396. ex num. 5. Reus vero ad obtinendum articulare debet de anteriori, & antiquiori possessione, vt in cap. licet causam vbi Felin. ex num. 8. de probat. Bart. in l. si duo. nu. 4. ff. vti possid. & alios ad id citat Menoch. sup. quæst. 87. num. 225. vers. septimus est casus. Mascard. concl. 1199. Vel plures testes pro se adducat, nam licet arbitrio Iudicis relinquatur, quæ sint probationes meliores. l. ob carmen. §. vlt. ff. de testibus. Tamen ille melius possessionem probare dicitur, qui per plures testes intentione probat Beroius in cap. licet causam. num. 56. vers. quarta conclusio, & Butrio. num. 35. de probat. Vel etiam articulum faciat de dominio vt est text. & gl. in cap. licet causam de probat. Et ratio est quia si probemus æqualiter de possessione, tunc apparebit iustior possessio illius, qui est dominus, vnde si tu suspicaris aduersarium probare de proprietate, hac cautela vti debes

debes, vt scilicet facias articulos, quod ipse possidet clā à te respectu possessionis, vt per cautellā monuit Bart. in l. si de eo. §. fin. ff. acq. possessione. quam refert Hieronym. de Monte in tractatu de finibus regend. cap. 47. num. 8.

§. 3.

De Interdicto adipiscenda.

Hoc Interdictum competit tam hæredi venienti ab intestato, quā ex testamento. l. 1. vbi Salicet. C. quorum bonorum. Bart. in l. fin. C. de edict. diu. Had. toll. Nec est necesse probare se adiuisse secundum Doctores quos refert Menoch. de adipiscend. remed. 4. quæst. 78. num. 676. ex eo quod satis sit ostendere testamentū, in quo scriptus est hæres, & petat hāc missionem, quoniā ex ipsa petitione declarat se hære idemuxta l. gerit. ff. de acq. hæred. contulit Aret. consil. 136. & Alciat. consil. 574. Nec quæstio dominij in hoc interdicto refrigerari po-

test, vt notat gl. in l. 1. verb. restituas. ff. quorum bonorū & hoc patet cum sit interdictum summarium, in quo non potest opponi vlla exceptio requirens altiore indaginē vt in l. ille à quo. §. si de testamento. ff. ad Trebell. Vn. **18** de in hoc interdicto sufficit sumaria, & præsumpta probatio, vt per Bart. glos. & DD. in l. 2. C. quorum bonorum, nam satis est, quod summarim doceat se hæredem, vel ex testamento, vel quod sit de liberis, vel de agnatis. Et quanuis si res sit vaccans **19** & à nemine possessa, possit actor mitti in possessionem virtute testamenti per tabelionem de consuetudine regni. Tamen si res ab aliquo detineatur, talis missio in possessionem, etiam cum mandato Iudicis, spoliū potius dicetur, vt censuit Senatus in causa Emanuelis de Sousa Mexia cum Ines de Faria Borges, Anno 1608. Scriba Aluaro Pereira. Nam ad adipiscendam huiusmodi possessionem causa cognitio præ-

mittenda est, vt est tex. singular. in l. 1. §. necessatio. ff. si ventris nom. Etiam si lege, pacto, aut statuto, possessio transiret in heredem ipso iure mortuo vltimo possessore, vt per Cyn. in l. 3. C. de condic. ob causam, vbi stante consuetudine (qualis est apud Gallos) quod in heredem transeat non solum dominium, sed etiam possessio, **21** heres non poterit propria auctoritate occupare dictam possessionem, si penes alium reperitur. Ad idem Abb. in cap. verum in fin. de foro cōpet. vbi dicit quod licet ex pacto possit donator intrare possessionem propria auctoritate rei donatæ non seruata conditione, tamē debet præcedere declaratio, & causæ cognitio. Ad idem Oldrad. **52** consil. 223. vbi dicit quod mortuo vltimo possessore alicuius Comitatus, non poterit propria auctoritate detentatorem expellere sequēs ad quē verē Comitatus pertinebat. Ad idem Palat. rub. **23** in l. 45. taur. num. 13. vbi di-

citur, quod stante illa lege Castellæ, per quam possessio Maioratus sine alia apprehensione transit in sequentem, quantuis alius eam occupauerit. Tamen si aliquis ex cō **24** tendentibus præcurrat, & possessionem apprehenderit, ille tuebitur in possessione, donec causa finem debitum suscipiat, nec dissentit Molina de primog. lib. 3. cap. 12. & 13. num. 3. Auendan. in d. l. 45. taur. gl. 9. num. 2. Martienso in l. 8. titul. 7. gl. 5. **25** num. 4. & gl. 2. num. 3. lib. 5. recopill. Vnde si ita etiam cum mandato Iudicis de facto quis spoliatur, de facto quoq; à Senatu restitui solet per petitionem grauaminis in lite Barbaræ Godinha, cū suis priuignis, Scriba Belchior Correa, Anno 1609. Quod confirmari potest ex ijs, quæ tradit Gabriel de restitutione spoliatur. conclus. 1. num. 109. & est tex. intimis memoriz thesauris recondendus in l. 1. §. & hoc edictū. vers. debet. ff. si mulier ventris nom. & gl. etiam not. & omnibus

nibus nota in l. minor. 39. in princ. ff. de euictionibus. verbo Scius.

27 Sed quia lis à detentatore plerunq; longius protrahitur, optimè facies si petas diplomam regium, vt sequestrum fiat, vti contigit in causa Petri de Barros cum Petro de Gouea, in qua predictum diploma non obstantibus quibuscunq; impedimentis à Senatu fuit seruatum, Anno 1608. Scriba Geronymo de Mendoça, & rectè, quia regulariter stante dubio res, super qua litigatur, sequestrari debet, vt per Masuerum in praxi. tit. de possessione. §. item in omni possessorio, Rebus. 3. tom. ad constitutiones Regias. tit. de mat. possess. art. 7. glo. 1. num. 8. Præcipue quia sequestratio neminem spoliât. l. sequester. ff. de verb. signif. l. propriè, & l. licet. ff. de positi, & est optima cautela in proposito ad effugendum litium anfractus, & dilationes, pro vt considerauit Pelæus de maiorit. 3. p. quæst. 7. num. 3. in fin.

Ad responsionem huius 29 libelli reus articulare poterit, se viuente testatore cum titulo possidere cepisse, quo casu cessat prædicta actio, vt tradunt scribentes in l. ult. vbi Bald. nu. 28. C. de edict. diu. Had. tollend. Vel non esse eadem bona, quæ defunctus possedit, quia identitas non præsumitur nisi illa probetur per confinia secundum Bart. in l. demonstratio falsa. ff. de condit. & demonstr. Vel etiam obijcere potest exceptiones causam proprietatis attinentes, quæ sunt admittendæ, si incontinenti probentur, id est intra terminum ad probandum concessum, vt resoluit Molina lib. 3. de primogen. cap. 13. nu. 12. & 18. tenuit Bald. in l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acqu. possess. Gregor. in l. 7. titu. 4. par. 5. verb. possessione. Vel etiam obijcere poterit de nulitate testamenti, virtute cuius prætendit actor hereditatem, & possessionem, vt quia approbatio testamenti in scriptis facta fuerit extra

V 4 folium

folium, & paginam ultimā
 ipsius testamenti, pro vt de
 iure Regni in lib. 4. titul. 80.
 §. 2. requiritur, nam tale te-
 stamentum nullum iudica-
 uit Senatus in lite Francisci
 Nuñes Freyre ex oppido de
 Môte mor. Scriba Emanuel.

- 33 Manhos, Anno 1611. Quan-
 uis eodem tempore contra-
 rium censuerit idem Sena-
 tus in causa Ludouici de Ma-
 tos Fragoso cum Dominico
 Fernandes, Scriba Ludouico
 Lopes, eo potissimum funda-
 mento, quia prædicta Ordi-
 nat. non ideo annullat testa-
 mentum, sed dumtaxat im-
 ponit pœnam tabellioni, qui
 aliter approbationem conse-
 34 cerit. Vel etiam cautè oppo-
 nat proximior testatorē fuisset
 ab actore circumuentum,
 vt in specie cap. constituit.
 20. quæst. 3. Capo. caut. 201.
 & quando dicatur circumuē-
 tus, colligitur ex l. 1. ff. si quis
 commiss. causa testam. & l. 1.
 C. si ex fals. alleg. & l. 1. §. do-
 lum. ff. de dolo. c. pen. extra
 quod met. causa. cap. cum
 olim. extra de re iud.

CAP. XI.

*De actionibus quæ ex male-
 ficijs descendunt.*

§. 1.

De actione iniuriarum.

IN hoc libello poni de-
 bet tempus, & locus
 commissæ iniuriæ secū-
 dum Bald. in l. edita. C. de
 edend. Item & species iniu-
 riæ, & qualitas personæ iniu-
 riatæ. l. prætor edixit vbi gl.
 ff. de iniur. l. atrocem. C. eo-
 dem, & animus iniuriantis,
 l. illud. §. sane autem. ff. de ini-
 iur. qui deprehendi potest
 ex multis, quæ affert Masc.
 concl. 913. nam. 7. Item peri-
 debet certa æstimatio iniu-
 riæ secundū Ang. in prin. In
 sti. de act. quæ taxationi Iudi-
 cis subijcitur cōsideratis cir-
 cunstatijs, quæ possunt eam
 augere, vel minuere. Reus
 vero excipere poterit nō ani-
 mo iniuriam inferendi, sed
 per iocum fecisse. glos. in l. si
 non conuitij. C. de iniur. nā
 ex qualitate personæ, veluti
 si

si sit consanguineus, non præsumitur iniuria Farinac. in pract. quæst. 105. ex nu. 127. Aut quia statim in eodem loco se retractavit, & emendavit in eodem loco reuocando dicta verba, secundum Angel. in d. l. si non conuitij. Ferrara caut. 39. Vel obijciat iniuriã iam fuisse remissã, quod præsumitur ex gratisseruitijs sibi inuicẽ factis Bald. in l. in ipsius. C. fam. erq. c. & ex alijs multis modis, quos refert Farinac. vbi sup. ex num. 339. Vel etiam excipiet de simili iniuria, quã fuit antea ab actore lacessitus, nam tunc erit ignoscendum. l. qui cum natu. §. si libertus. ff. bon. lib. Parlad. quotid. cap. 17. num. 12. Tirac. de pœn. caus. 1. nu. 12. Aut si nõ apparet quis prior mouerit, neuter tenetur de iniuria Bar. in l. 1. §. cum arietes. ff. si quadrupes pauper. sed cautẽ faciet, qui in accusatione præuenerit. Vel etiã obijciat vera esse crimina, quã actori palãm indixit, nã si reipub. conueniat ei pan-

dere, excusabitur à pena pro vt est recepta Bar. distinctio in l. cum qui nocentem. ff. de iniur. communem testantur Alex. & Iass. in l. 3. ff. de lib. & posth. Gomes. 3. tom. cap. 6. num. 2. Vel etiam excipiet se ignoranter ex aliquo errore ductum illa verba protulisse, qui error & ignorantia ex iusta causa processit text. est singul. in l. igitur. vers. & generaliter. ff. de lib. causa.

§. 2. *De actione leg. Aquil.*

Primũ caput legis Aquiliae habet locum, quãdo mors subsecuta est, vt reus teneatur quantum res valuit infra annum & retrò. Secundum vero quando quis non occidit, sed vulnerauit, vel aliter læserit, vt teneatur quanti plurimi valuit intra 30. dies proximẽ præteritos in Princip. Instit. hoc titulo. Reus per contrarium potest obijcere articulando nõ sua culpa, sed casu, quo euitari nõ potuit, læsionem, vel vulnus accidisse in re, vel animali actoris, quo casu non

teneretur. l. si putator. ff. ad l.
Aquil. §. 2. Inst. eod.

§. 3.

De Actione noxali.

5 **I**n libello isto peti solet dā
ni emendatio aut seruus
pro noxa. l. miles. §. decem.
& ibi DD. ff. de re iud. con-
tra dominum, vel quēlibet
serui possessorem. l. non so-
lum. l. quoties. l. noxali. ff. de
noxal. Quauis si ille fuerit
sciens, & valuerit prohibere,
& non prohibuit teneatur in
solidum, nec liberatur dan-

do seruum. l. 1. & 2. ff. de no-
xal. Bar. in l. in illa stipula-
tione per te. ff. de verb. obli.
Excipere potest reus articu-
lando seruum suum aliud dā-
num fecisse titio, qui prius
habuit sententiam, cui dedi-
tus sit pro noxa, iuxta. l. si
quis a multis 14. ff. de noxal.
act. Vel potest se opponere
ipse seruus proclamando ad
libertatem, quo casu rema-
net inutile noxale iudi-
cium. l. pen. ff.
codem.

PRAXIS

DE MODO, ET
FORMA PROCEDENDI
IN CAUSIS CRIMINALIBUS.

LIB. V.

SUMMA EORVM QVAE IN
hoc Lib. V. continentur.

CAP. I. De modo, quo
procedi debet per
viam accusationis.

§. 1. De captura reorum
et quibus modis in hoc
Regno se defendunt rei
soluti à carcere.

Appendix 1. de homagio

Appendix 2. de chartis
assurationis.

Appendix 3. de reo qui
se defendit sub fideius-
soribus per rescriptum
principis.

§. 2. De Reo ad Ecclesiam
confugiente.

§. 3. De interrogationibus
Reo faciendis.

§. 4. De libello accusatio-
nis.

§. 5. De exceptionibus, &
de libello responsorio.

§. 6. Acta quomodo fieri
debeant iudiciaria.

§. 7. De probatione.

§. 8. De tortura reorum.

§. 9. De sententia, a ppe-
latione, & executione.

Cap. 2. De modo, quo proce-
ditur per viam denuncia-
tionis.

Cap. 3. De modo proceden-
di per viam Inquisitio-
nis.

Cap. 4. De modo proceden-
di contra Reum absen-
tem.

Cap. 5. De forma proceden-
di à Indicibus in Syndi-
catu.

CAP.

CAP. I.

*De modo, quo procedi debes
per viam accusationis in
causis criminalibus.*

PER viā accusationis procedit Iudex ad instātiā alicuius accusatoris iure ordinario. Accusare autem (secundū Azō in Summa titul. C. qui accusare non possunt) est reū criminis deferre ad vindictā probat. l. i. titul. i. par. 7. Et inde accusatio dicitur delatio criminis ad vindictam publicam in iudicio, legitima interueniente subscriptione, quanuis propriè deferre reum criminis non est accusare, sed præparare accusationem. Antequam enim quis accuset, nomen Rei defert, & crimen probaturum profitetur, inscribitq; & subscribitur propter penam calūniæ, si delictum non probauerit, vt in l. libellorum, & in

l. si cui. ff. de accusat. l. i. r. ff. ad Turpillianū, & in c. tuæ de procurat. & in cap. licet de Symon. Et tunc dicitur nomen Rei receptum inter reos, quod fit antequam proponatur accusatio, quidquid aliter doceat Bartol. & alij quos refert Alexand. in l. cū mulier. num. 6. ff. solut. matrim. Alciat. lib. 2. parerg. cap. 9. Quoniam antequam reus compareat corā Iudice allegaturus suas defensiones dicitur receptus inter reos, vt in l. adulteram vbi glid. nō percepit. C. de adulterijs. Quod enim dicitur in l. si marito. §. præscriptiones. ff. de adulterijs, non posse admitti exceptiones postquam quis fuit receptus inter reos, referendus est ad exceptiones, quæ accusatori opponuntur, de quibus loquitur tex. in §. præced. non vero ad exceptiones, quæ iudici aut ipsi accusationi possunt opponi, de quibus tex. non loquitur. Antequā enim reus recipiatur inter reos, accusator ipse debet solemniter

quæ-

quædam adimplere. l. Titia. ff. de accusat. l. miles. §. cum quidam. ff. de adulterijs, de quibus agitur in l. libellorum. l. si cui. ff. de accus. & alibi sæpe, quæ preparatoria sunt accusationis, differuntq; ab ipsa accusatione, quemadmodum, & alia preparatoria differunt ab actione principali, vt in l. ordinarij. C. de rei vendicat. Vnde tenendum est quod postquã quis receptus est inter reos, incipit propriè, & verè accusatio, quanquam per interpretationem quãdam possit appellari accusator is qui nomẽ rei defert etiam antequã accuset, vt in l. eum patronum. §. 1. ff. de iure patronat. Resolutiuè igitur dicendũ est, quod alia est accusatio civilis, alia criminalis, vt notat. in rubrica extra de accusat. aliud est iudicium civile, & aliud criminale notat Bart. in l. 3. ff. de sepulchr. violat. tradunt omnes in rubrica extra de iudit. Alex. & Iass. in rubr. ff. eodem. Licet enim utrunque ius descendat ex

delicto, si tamen principalitè agitur de delicto, criminale est iudicium; si vero de damno aut pena pecuniaria, dicitur civile iudicium. l. prætor ait. §. si dicatur. & §. posse. & in l. item apud labeonem. §. si seruo. & in l. constitutionibus. 2. par. & l. fin. ff. de iniurijs. & in §. in summa Instituta eodem. & in l. fin. ff. de priuat. delict. l. fin. ff. de furtis. cap. per tuas de Symo. cap. tux de procurat. cap. super ijs. in fin. de accusat. explicat Bart. in l. 1. num. 6. & in l. pen. §. ad crimen. nu. 3. ff. de publicis iudit. in quibus locis satis constat, quod ex eodem crimine potest agi ad diuersos effectus, vt si agatur ad commodum pecuniarium, vel simile, civile sit iudicium, si vero ad punitionẽ, tunc sit criminale, & utrobique conuenit verbũ accusatio, & verbũ actio, quicquid aliter doceat Bart. in l. agraria. ff. de termino moto receptus communiter secundum Felin. & alios in rubr. extra de iudit. & secundum Alex.

Alexand. in l. si quis id quod. num. 19. ff. de iurisdic. omn. Iud. nam contra Bar. est text. in l. 1. C. quâdo ciuilis actio. & in d. l. agraria. & in l. 3. ff. de sepulchr. violat. vbi & actio, & accusatio promiscuè appellatur; propriè igitur, & in potiori significatu stat verbum accusatio, quando est criminalis; & agitur principaliter de crimine puniendo, cum tunc accusatio nihil aliud sit, quàm persecutio criminalis, ad diff. etiâ actio nis, in qua petitur pecuniariû interesse, quæ est persecutio ciuilis pro vt ex prædictis factis colligitur.

4 Dixi autem, legitima interueniente subscriptione, quia in accusatione est necessaria inscriptio, & subscriptio propter pœnam talionis, vel calumniæ, aut etiam Senat. Conf. Turpillia. adeo vt etiâ fideiussores deberent interueniri, vt in l. 3. C. qui accusar. nō possunt. l. 1. ff. ad Turpillian. Ordin. lib. 5. tit. 17. §. 6. In quo tamen dubitari potest an idem ius sit? Quan

do crimen obijcitur per viâ exceptionis, & cum sit receptum, quod eo casu pœna extraordinaria imponatur secundum Bald. in l. 2. nu. 5. ad fin. de Senatoribus. Alex. alios referens in l. 1. §. editiones. num. 11. vbi Iass. 10. de edendo. videtur dicendum, quod inscriptio locum habet, quando exceptio habet effectum punitiuum, & requirit inscriptionem & subscriptionem, veluti vera & formalis accusatio secundum Bar. in l. si cui. num. 3. de accusat. & facit in argumen. Ordinat. in lib. 3. tit. 60. §. 5. Quod si exceptio solum proponatur ad repellendum aduersarium, vel testem, non habet effectum punitiuum, vt in l. Lutius. ff. de ijs qui notantur infam. cap. 2. de ord. cognit. Et licet in hoc secundo casu de iure cōmuni nō fiat inscriptio, aut subscriptio ad pœnam talionis, quia non est formalis accusatio, tamen is qui obijcit crimē, benè obligatur ad pœnam arbitrariā, vt in d. cap. super ijs de accusat. quia talis

lis obiectio habetur pro accusatore, ut in l. 2. §. si publico. ff. de adulterijs. Quæ omnia sine dubio recipienda sunt generaliter, præterq; in exceptione calūniæ, quæ quanuis habeat effectum punitionis ut in l. 1. C. de calumniat. principaliter tamē opponitur ad repellendam criminis exceptionem, & in firmandam accusatoris intentionem, adeo ut in eodē iudicio tractari debeat, an iudicis officio calumniator sit puniendus, ut in eadem l. 1. & l. 8. in priuatis, & in l. si quis repetere. §. 1. ff. ad Turpillian. l. 28. tit. 1. par. 7. Præterquam si calumnia detegatur in accusatione criminis publici, tunc enim finito primo iudicio, de calumnia tractari potest ut in l. 1. §. 1. ff. ad Turpillian. & l. qui calumniatores. C. de calumniatoribus, & ratio est quoniam accusatio criminis publici non impeditur alio iudicio, ut in l. neganda. C. qui accusare non poss. Quæ resolutio vera est, & tollit difficulta-

tem, quicquid aliter alij doceant. Quod si crimen opponatur per viam reconuentionis, tam in publicis criminibus, quam in priuatis delictis inscriptio necessaria est, quia vera, & formalis accusatio est, ut in cap. 2. de ordi. cognit.

Dixi etiam supra, (legitima interueniente), quia accusator debet esse legitimus. cap. 1. de accusat. Id est qui lege aliqua non sit prohibitus accusare. Nec enim reipub. salutare est ab omnibus accusationem proponi, ne priuato odio, & calumnia innocentibus iniqua accusatio ne fatigari contingat, & aliquando nocentes poenā eundem præuocatione, & tergiversatione accusatoris; Personæ tamen prohibitz legibus accusare, benè admittuntur ad accusandum persequendo suam vel suorum iniuriā. l. Ni tamen omnes. ff. de accusat. l. non prohibentur. C. qui accusat. non possunt. Et suorum iniuriā persequi dicitur consanguineus

neus vsq; ad quartum gradū
 Ordin. lib. 5. tit. 124. §. 9.
 in fin. Quanuis de hoc in iu-
 re communi variz essent opi-
 niones, vt per Petrum á Pla-
 ça in epitom. de delictis. lib.
 1. cap. 39. num. 13. Farinaceū
 de accusat. quæst. 12. nu. 58.
 & praxis est vt prius admit-
 tantur coniuges ad accusan-
 dum, & postea descendentes,
 & post hos ascendentes,
 & deinceps cognati vsq; ad
 quartum gradum, proximior
 namq; semper admittendus
 est. l. si plures. ff. de accus. l. 2.
 §. si simul. ff. ad l. Iul. de adul-
 te. Si vero sint in eodem gra-
 du, & simul cōcurrerint, om-
 nes simul erunt admittendi.
 l. 3. §. si plures. ff. de sepulch.
 viol. vbi glos. Bart. & alij. &
 idem ius erit obseruandum
 circa remissionem delicti fa-
 ciendam ex Ordin. lib. 5. tit.
 131. §. 3. explicat Farinaceus
 vbi sup. quæst. 14. Sed si pro-
 ximus fecerit pacem cum ac-
 cusato, non præcludit viam
 sequentibus consanguineis
 ad accusandum, vt in præd.
 Ordin. §. 1. quanuis de iure

communi contrarium sit di-
 cendum secundum Boer. de
 cis. 120. num. 7. Couar. lib. 2.
 var. cap. 10. num. 1. Padilha
 in l. transfigere. num. 52. C.
 de transact. vnde ad accusa-
 tionem citari debent omnes
 qui ius habent accusandi. l. si
 maritus de adulter. l. si accu-
 satoribus. C. de accusat. glo.
 in l. 17. tit. 1. par. 1. dummo-
 do morentur in Regno iux-
 ta Ordin. lib. 5. tit. 124. §. 9.
 Vnde qui absens sit in Insu-
 lis Regno adiacentibus per
 inde est ac si extra Regnū
 sit, & citari non debet, vt de
 cisum extat Arest. 23. Ca-
 bed. 1. par. Quod si nullus sit
 qui velit accusare, vel accu-
 sans pacem faciat aut tran-
 sactionem cū accusato, tunc
 promottor Iustitiz ius habet
 accusandi, vel prosequendi
 accusationem propositi ex
 ratione tex. in l. congruit, &
 ibi Bart. ff. de officio præsid.
 Ant. Gom. 3. tom. c. 1. nu. 10.

§. 1.

*De captura reorū, & quibus
 modis rei soluti à carcere
 se defendant.*

Re-

R Ecepta super delicto
 summaria inquisitione,
 praxis est ut si ex ea ap-
 paruerit aliquem esse culpa-
 bilem, vel contra eum resul-
 tauerit aliquod inditium, vel
 præsumptio, illum Iudex in
 carcerem detrudi iubet, nec
 enim Iudex ad capturam po-
 test deuenire, nisi prius exa-
 minatis testibus super indi-
 tijs, communiter ita seruari
 testatur Hypol. in pract. crim.
 in. §. constanti. num. 11.
 ubi optimè ponit practicam
 examinandi dictos testes, &
 recipiendi talia indicia, tra-
 dit etiam Farinaceus in pra-
 ct. quæst. 27. nu. 113. & 130.
 aliàs Iudex indebite aliquē
 incarcerationi mādans tenetur
 in syndicato, ut per Patid. de
 puteo in tractatu Syndicat.
 verb. captura. cap. 1. nu. 14.
 & cap. 2. num. 3. & 4. Clarus
 in pract. quæst. 28. Et actione
 iniuriarum contra eum agi
 poterit, ut in l. nec magistra-
 tibus. ff. de iniurijs, & tenent
 plures quos refert Farinac.
 ubi sup. num. 136. Imo ad dā-
 na, & interesse secundū glo.

in l. 3. §. simili modo. verbo
 retentus. ff. si quis caut. Affi-
 nius in praxi. §. 32. in 39. am-
 pli. Nam in iniuriarum actio-
 ne veniunt etiam damna, &
 interesse, ut in l. item apud
 labeonem. §. si quis seruo li-
 berato. ff. de iniurijs. Ex quo
 non ritè, & de facto captus
 debet statim, & sine dilatio-
 ne etiam parua, ac etiam si-
 ne aliqua impensa pariter de
 facto relaxari, ut post Bald.
 in l. si pacto quo poenam. C.
 de pact. tenet Paris de puteo
 ubi sup. verb. captura. cap. 3.
 Gabriel. alios referens in tit.
 de restit. spoliat. conclus. 1.
 num. 19. in 4. ampliat. prin-
 cip. Nec Reus capi potest
 absq; mādato iudicis in scri-
 ptis ex Regia Constitutione
 lib. 5. titul. 119. §. 1. rationem
 posuit I. C. in l. non est singu-
 lis. 176. ff. de reg. iur. Nisi in
 fraganti delicto quis capia-
 tur, quia tunc absq; manda-
 to Iudicis capi poterit argu-
 mento tex. in auth. de defen-
 soribus ciuit. §. audiens. col.
 3. & firmat Puteus ubi sup.
 fol. 188. num. 15. Iul. Clar. in
 pract.

pract. crim. §. vlt. quæst. 28.
 num. 7. Ordin. lib. 1. titul. 65.
 74 §. 37. ibi, & *mostrando*. Vnde
 quæri potest si delinquens
 aufugerit à cōflictu, dictūq;
 sit ministro iustitiæ arripuisse
 iter per talem viam, si eū
 insecutus fuerit non ad alia
 se diuertendo, eumq; apre-
 henderit, an in conflictu eū
 apprehendisse videatur, sitq;
 locus huic ordinationi? & vi-
 detur quod sic ex l. 3. §. cum
 igitur. ff. de vi. & vi arm. vbi
 glos. verbo continenti, facit
 tex. in ratione. l. naturaliter.
 §. 1. ff. acquir. rerum dom. &
 quæ notantur per tex. ibi, in
 l. 1. §. præses, iun. l. cōtinuus.
 ff. de verb. oblig. l. qui duo de
 duob. reis, facit tex. notab. in
 l. patri. iun. l. quod ait lex. ff.
 de adulter. vbi Bar. hoc ad-
 notauit, & est tex. expressus.
 in l. quod ait lex. §. 1. ad fin.
 ad l. Iul. de adulter. Couar.
 2. par. de spons. cap. 7. nu. 3.
 75 Item in alieno territorio Iu-
 dex delinquētem capere nō
 poterit, vt probat tex. in au-
 then. vt nulli iudicium. §. si
 vero quis. coll. 9. Bart. in l. si

cui. §. cum sacrilegium. nu.
 4. de accusat. & in l. 1. §. præ-
 fides. num. 3. ff. de requir. reis
 Puteus vbi sup. verb. captu-
 ra. cap. 4. num. 1. Qua prop-
 ter literæ requisitoriæ mitti
 debent, vt in l. solent de cu-
 stod. reorum, in quibus sum-
 matim relatio probationis
 fieri debet, ex qua oriatur su-
 maria cognitio apud Iudicē
 requisitum de delicto, & de
 potestate iudicis requirēis
 vt est communis practica
 secūdm Couar. pract. cap.
 11. num. 5. quem refert Cla-
 rus in pract. crimin. quæst.
 38. Pegueyra decis. crim. 2.
 num. 5. subscribit Farinaceus
 de Inquisitione. quæstio. 7.
 num. 35.

APPENDIX I. de homagio.

Potest autem reus ali-
 quando se defendere so-
 litus à carcere præsertim si
 sit nobilis dato ei homagio,
 quia talis in leuibus non est
 incarcerandus in custodia pu-
 blica, vt per Tiraq. de nob.
 cap. 20. ex num. 30. Azeued.
 in l. 4. & 5. tit. 2. lib. 7. reco-
 pill.

pill. Menoch. lib. 1. de arbitr. casu 305. Nam de iure Regni habet domum pro carcere præstito homagio, iuxta Ordin. lib. 5. tit. 120. Quod nihil aliud est quam quædā promissio. l. 4. titu. 25. par. 4. & est veluti iuramentum, vt sensit gl. verb. salutis in cap. ex diligenti, & ibi quoq; Abb. num. 4. de symon. Prateius in lexico iuris, verb. homagium. vbi ponit formam faciendi homagium, & in cap. 1. de nou. fidelit. form. in vfi-
 17 bus feudorum. Vnde si homagium negetur, poterit appellari, aut supplicari argu-
 eorum, quæ docet Bart. in l. 2. C. de Episc. aud. quæst. 2. & in l. 1. in fin. C. sententiā rescind. non poss. Paul. in l. eum qui. §. in popularibus. col. vlt. ff. de iur. iurand. & alij quos refert Gomes. 3. to. cap. 9. nu. 10. Item homagiū
 18 datur etiam nobili pro causa ciuili, quod fallit nisi ipse fuerit cōductor tributorum Regis, quia tunc incarcerari debet vt per Auendan. in dictio-
 nario, verb. *Canallero*. versu.

tertium priuilegium, vel si ipse obligetur pro debito cōtracto pro redemptione sua, parentis, aut fratris à captiuitate secundum Pelaes de maiorat. 4. par. quæst. 1. lim. 4. nu. 1. cum seqq. Vel si tempore cōtractus neget se esse nobilem vt per Ant. Gomes. in l. 74. taur. nu. 4. & 2. tom. cap. 11. num. 54. Guttierr. de iuramen. confirmat. 1. par. cap. 16. num. 25. Baeça de inop. deb. cap. 16. num. 93. Vel si ipse non alleget de sua nobilitate ex dictis ab Hypo-
 lit. in præct. §. sequitur. num. 11. vbi à num. 8. plura similia adducit. Si autem nobilis homagium non seruauerit, punitur pœna periurij secundum Ifern. in cap. 1. de nou. fidelit. form. in vfiibus feud. num. 6. idemq; testatur Bal. consil. 291. lib. 2. col. fin. Contrarium tamen existimat Auendan. in cap. prætorum. cap. 27. num. 7. 2. par. Sed ex praxi in carcerem
 detruditur fracto
 homagio.

APPENDIX II.

De chartis affec-
rationis.

- 19 **P**ER chartam affecuratio-
nis, quæ vel est confes-
satiua ad sui defensionē, vel
negatiua, Reus liber, & solu-
tus, securus sine eo quod ca-
piatur causam prosequitur,
de qua fuerit accusatus, &
idem est in casu quo inqui-
ritio fiat ex particulari regis
diplomate, vt per Cabed. de
20 cis. § 2. num. 3. lib. 1. Adeo vt
etiam si in prædicta inquiri-
tione pronuntiatio capturæ
fiat per Senatores Regios,
charta seruanda erit vti de-
cisum extat in causa Marti-
ni Alfonsi dauis, Ann. 1609.
Scriba Francisco d. Almey-
da, & ratio est, quia iam ista
inquiratio est extraordinaria
ad quam lex pænalis exten-
di non debet, & idem etiā
censuit postea Senatus in of-
ficialibus idest thesaurarijs,
& quæstoribus patrimonij
Regij in lite Ludouici Alua-
res de Acoſta, Ann. 1612.
Scriba Dominico de Pina.
21 Similiter etiam charta affe-

curationis confessatiua ser-
uanda erit de vulnere illato,
sine eo quod præcedat exa-
men, si aliqualiter appareat
illud non esse lethale, ita vi-
sum fuit Senatui in lite Do-
minici Gonçalues cum Se-
bastiano Gõçal., Scriba Ber-
nardo Bulhaõ, Anno 1611.
Verum an istud affecuratio-
nis diploma sit de iure com-
muni? An tātum inductum
ex lege huius Regni? Tu dic
non alibi esse in vsu præter-
quam in hoc Regno, quan-
uis huic consuetudini Lusi-
taniz aliquantulum alucina-
re videatur Bart. in l. is qui
reus. col. pen. num. 12. ff. de
pub. iudit. & in l. relegati.
num. 4. ff. de pæn. Ganzinus
de cautione de non offend.
sentit Gregor. in l. 1. verbo
tione pro. titul. 11. par. 7.
& inclinatur se Bossius in titu-
de captura. num. 33. & in titu-
de citat. circa fin. vers. sed an
Iudex. & in titu. de remedio
ex sola clementia Principis.
Farinaceus lib. 1. titu. 4. de
carceribus. quæst. 29. vbi ma-
teriam salui conducti latè ex-
plicat.

nos casos syna-
los de demoſtra-
ção do diploma
como diploma
de pæn. ouero
de

23 plicat. Et fortè ex eo prædictæ Chartæ à principio introductæ esse videntur in hoc Regno, ne rei criminis præ carceris timore transfugerent ad exercitum Regis Castellæ, cum quo Lusitani tunc bella gerebant, reipublicæq; hostes & prædones, seu stratores viarum, aut pyratæ maris fierent, & ideo in carcerato iam pro alio crimine, ei non proderat prædicta charta secundum Cabed. decif. 65. l. par. Vnde etiam hodie an bono publico conveniat eas ita facilè cōcedi alijs videant. Quauis si meū iudicium valeret melius putarem eas fore omnino abrogandas, si alia fierent, quæ
24 infra annotabo. Item dubitari potest, an si in petitione confiteatur quis delictum, (de quo quæstio fit) ad impetrandam chartam confessioniæ assècurationis, ei præiudicet talis confessio, si de eo non inueniatur culpa sufficiens ad capturam? & videtur quod non, quia confessio emanata de crimine ad

aliud finem non sufficit ad condenadum, vt docet Bart. in l. 2. §. si publico. num. 20. ff. de adulterijs. & in l. si confessus. num. 3. ff. de custod. reorum imo spontè, & libere confessus delictum præsumitur sine dolo deliquisse, vt benè comprobatur Franc. Becchius conf. 96. num. 15. quem refert Bertrazol. conf. 193. num. 14. Quæ tamè sententia dubia videtur ex adductis. num. 44. & ideo cum moderamine à viris doctis accipienda est.

APPENDIX III.

De Reo soluto sub fideiussoribus.

Potest etiā reus, & alio modo, solutus à carcere se defendere scilicet per diploma Regium data fideiussione, Ordina. lib. 5. titul. 132. Quod non nisi in Senata Palatij impetrari solet, quando aliud remedium ordinarium nō competit. Nec sine causa expediri solet, ne sic defraudetur iustitia. Vnde quoties ex delicto venit imponenda tantum pœna pe

cuniaria, & non corporalis,
 reus solet relaxari à carcere
 27 sub fideiussoribus, quia ita
 etiam est de iure communi,
 vt in l. 1. vbi gl. & in l. diuus.
 ff. de custod. reorum. & ibi
 communiter DD. & in l. eos
 a 1. §. super his. C. de appel-
 lat. & est communis vt te-
 statur Gomes qui plura ad-
 ducit. 3. tom. cap. 9. num. 8.
 Bossius in titulo de carcera-
 to fideiussori committend.
 num. 1. & 2. Et ratio est quia
 pœna non minus satisfieri
 potest fisco per fideiussorē,
 quam per principalem argu-
 mento tex. in l. deniq; & se-
 quenti. ff. de iur. fisci. At ve-
 28 ro si pœna corporalis impo-
 nenda sit, tunc sub fideiussor-
 ibus relaxari non potest, vt
 in l. 3. ff. de custod. reorum re-
 soluit Soar. allegatione de
 fideiussor. in causa crimina-
 li. num. 13. Hypol. in pract.
 crim. §. attingam. Menoch.
 de arbitrarijs. lib. 2. casu 303.
 num. 15. Greg. in l. 16. titu. 1.
 29 par. 7. verb. *sovre fiador*. Fal-
 lit tamen quotiescunq; con-
 stiterit de innocentia rei, po-

terit nanq; sub fideiussori-
 bus relaxari per diploma Re-
 gium, & de ea constare po-
 terit: visa prius sumaria te-
 stium informatione, pro quo
 est tex. in l. nullus in fin. ibi 30
 donec repererit. C. de exhib.
 reis. quem ad id notauit B. l.
 in l. sed et si in fin. ff. de in-
 ius vocand. Paul. Chirl. in
 tract. de relaxatio. carcer. tit.
 de fideiussoribus reorū. q. 1.
 sub num. 4. & 8. Bertazol.
 cons. crim. 367. num. 1. lib. 2.
 Et quanuis iure communij
 iudex poterat facere hanc re-
 laxationem, vt per Soar. in
 præd. allegat. num. 26. Hy-
 pol. & Gomes vbi sup. ita vt
 iudex eam denegans, cum
 sub sit iusta causa, videatur
 iniuriam reo irrogare, & te-
 neatur in syndicatu actione
 iniuriarum iuxta tex. in l. si
 vero pro condemnato. §. 1.
 ff. qui satisfac. cogant. secun-
 dum Angel. in tracta. de ma-
 leficijs. verb. pro quibus An-
 tonius fideiussit. vers. & no-
 ta quod si aliquis, quem se-
 quitur Hypol. in d. §. attingam.
 num. 17. Tamen de iu-

re huius Regni nullus Iudex hoc facere potest ex Ordin. lib. 5. titu. 135. Quam ita generaliter praticari an reipublicæ conueniens sit? alij videant, cum de iure communi, aliud sit inductum, vt dixi, & lites in hoc Regno per malitiam valde protrahantur. Imo propter hæc visitationem carceratorum magis frequenter fieri, idest singulis fabatis, & modo Castellæ Regni præscripto conuenientius, & bono publico salutaris putarem, oportet enim vt reorum causa celerius expediatur. l. fin. C. de custod. reorum.

§. 2.

*De reo ad Ecclesiam
confugiente.*

IN primis delinquens ad Ecclesiam confugiens, nec in ea capi, nec ab ea extrahi potest. cap. inter alia. cap. pen. cap. fin. de immunitate Eccles. cap. minor. cap. reus. cap. constituit. cap. definiuit. 14. quæst. 7. l. 2. & 3. C. de ijs qui ad Eccles. l. 4. tit. 11. par. 1. Ordin. lib. 2.

tit. 5. Intellige tamen si reus sua voluntate confugiat ad Ecclesiam, secus si apprehensus á Iudice, vel eius ministro per eam, vel eius camerarium transeat, vt argumto tex. in l. si quis post hanc. C. de ædificijs priuat. iunglibi notat Bart. in l. cætera. §. sed & si quis. ff. deleg. 1. & alij quos refert Gomes. 3. to. cap. 9. Cæterum ille qui committit homicidium, mutilationem membrorum, vel aliud quodcunq; crimen intra ipsam Ecclesiam, eius immunitate non gaudet ex prædicta Regia constitutione in §. 2. cui consonat tex. in cap. fin. de immunit. Eccles. & idem dicendum est in eo, qui existens in Ecclesia mandauit extra Ecclesiam delictum committi Remig. de immunit. Eccles. fallent. 5. Nauar. in Manual. cap. 25. num. 21. Et ita fuit iudicatum in Senatu no seyto de Luis Alvarez de Pedrosa pela cutilada de Rui Pereyra de Setunual, Scriba Ludonico Aluarenga. Nam mandans essi vere & propriè

prie non occidat, verè tamẽ
comissit delictum homicidij
ex Bar. in l. sed si vnus. §. 1.
ff. de iniurijs. Et facit quia
mandans committi delictũ,
obligatur ex delicto propter
mandatum secundum Bart.
recept. in l. non solum. §. mã
dato. ff. de iniurijs.

§. 3.

De interrogationibus

Reo faciendis.

37 **S**olet aliquando, & non
semper in hoc Regno
Iudex interrogationem face
re Reo accusato super aliqui
bus circumstantijs, quæ per
tinent ad magis eruendam
veritatem de criminine: &
eius responsionem seu con
fessionem redigit tabellio in
scriptis. l. 1. in principio. ff.
de custod. reorum. Ordinat.
lib. 3. tit. 32 §. 1. Sed eam fa
38 cit reus ex praxi huius regni
absq; aliquo iuramento, ne
detur occasio periurij, quod
olim statuerat Plato in dia
log. 12. de legibus, licet de
iure communi iuramentum
reo deferabatur secundum
Bar. in l. inter omnes. §. rectè

ip. fin. ff. de furtis cuius opi
nionem magis communem
esse dixit Iul. Clar. lib. 5. sen
tentiaram. §. fin. quæst. 45.
num. 9. & eam in Regno Ca
stellæ seruari plerunq; vidi.
Si autem reus ex aspectu ap
paruerit esse minorem iuxta
tex. in l. minor. 25. ann. 33. ff.
de minor. Tunc iudex ante 39
omnia curatorem ei dabit,
quia minor non habet per
sonam legitimam standi in
iudicio criminali, vt probat.
l. clarum. C. de auct. præstād.
aliàs iudicium, processus, &
sententia cōtra minorem in
defensum sine curatore ei da
to est ipso iure nulla. l. 4. C.
si aduersus rem iud. Ordin.
lib. 3. tit. 41. §. 8. resoluit in
praxi Ant. Gom. 3. tom. var.
cap. 1. num. 64. Iul. Clar. vbi
sup. quæst. 50. num. 2. Nisi il
la sit lata in eius fauorem. l.
non eo minus. 14. C. de pro
curat. Et simili iter confessio
absq; curatore facta à mino
re, etiã si sponte eam fece
rit, erit nulla, & ei non no
cebit, notat Bart. in l. fin. §.
pupillus. col. 2. ff. de verb.
oblig.

oblig. Hypol. in pract. crim.
 §. nunc videndum. num. 31.
 Iul. Clar. vbi sup. quæst. 55.
 num. 12. quod non est ita in
 causa civili, pro vt dixi sup.
 40 lib. 3. cap. 12. num. 11. Item
 si minor, cui datus fuit cura-
 tor, paratus sit probare erro-
 rem, vel rem aliter se habe-
 re, restituendus erit ex l. ait
 prætor. §. non solum o. 1. ff.
 de minor. vel si in processu
 nulla alia sit probatio præter
 eius confessionem, tunc eo
 41 ipso, quod confessus est, vi-
 detur læsus, & concedi debet
 restitutio argumento l. cer-
 tum. §. in pupillo. vers. mino-
 rem de confess. Dec. in l. ni-
 hil consensui de regul. iur.
 Alexand. consil. 116. vol. 3.
 Sfortia oddi de restitutione
 in integr. 2. par. quæst. 65. ar-
 tic. 7. ex num. 15. & num. 37.
 artic. 4. Cald. in l. si curato-
 rem. verb. vel aduersarij do-
 lo. num. 9. & 39. C. de in in-
 tegr. restit. minorum. resol-
 uunt communem Anto. Go-
 mez sup. num. 66. & Iulius
 Clar. in d. §. fin. quæst. 60.
 num. 4. Quauis ipsi à com-

muni discedant, & contra-
 rium defendat Sarmiento lib.
 3. selectarum. cap. 13. num. 3.
 vbi tamen in fin. & in nu. 6.
 eorum opiniones cum di-
 stinctione nititur conciliare.
 Illud autem scire debes Iu. 42
 dices non posse ad hanc in-
 terrogationē procedere, nisi
 reus de crimine infamatus
 sit, vel saltim per vnum testē
 in summaria de eo constet,
 aliās non tenetur veritatem
 fateri, nec se ipsum prodere,
 vt resoluit Iul. Clar. in d. q.
 51. num. 7. Imo confessio fa-
 cta non præcedentibus legi-
 timis inditijs, nihil probat
 Mascard. de probat. conclus.
 351. Nec etiam confessio fa-
 cta coram iudice incompe-
 tenti, vt in cap. at si clerici,
 vbi DD. præsertim Bald. de
 iudit. Bar. in l. magistratibus
 num. 3. vbi etiam Alber. ff. de
 iurisdic. omni. iud. Farinac.
 in pract. crimin. quæst. 81. ex
 num. 188. cum seqq. Mascar.
 concl. 352. Item licet reus in 43
 iudicio confessus in civilibus
 pro iudicato habeatur, vt in
 l. vnica. C. de confess. glos.
 verb.

verb. confessus. in l. 1. & ibi Bart. ff. de confess. In criminalibus tamen non statim pro iudicato haberi debet, sed dilationes ei cōcedendæ sunt ad alegandas, & probandas suas exceptiones. Possunt enim multa interuenire, quæ vel minuunt delicti penas, vel eas omnino tollant, vt quia per errorem fuerit facta confessio, quæ non præiudicat docto postea errore, & reuocari potest vt tradit Francus in cap. 1. 3. notab. de accusat. in 6. Farinaceus in pract. criminal. quæst. 81. num. 315. dixi sup. lib. 3. cap. 12. num. 13. Aut quia fuerit emanata calore iracundiæ, quæ pariter ad condemnandum non sufficit Alber. in l. 1. num. 3. C. de confess. Mantua in cap. at si clerici. num. 27. de iudit. Abb. in cap. fin. num. 11. in fin. de confess. Vel quia præscripta sit accusatio lapsu temporis, vt in fra num. 60. aut delictum cōmissum ad sui defensionem pro vt considerat Gomesius 3. tom. cap. 1. num. 3. & infra

dixi num. 69. Vel quia confessio fuerit de eo, quod est contra naturam, vt si quis impubes, vel virilibus carens accusatus de adulterio fuerit, idq; se perpatrassse confiteatur, nullius momenti erit confessio. cap. qui sedem extra de frigid. cap. 1. de delict. puerorum. l. & si minor 25. ann. ff. de adulter.

Item licet in ciuilibus cōfessio non possit pro parte acceptari, & pro parte repudiari, vt dixi lib. 3. cap. 12. n. 15. Tamen in criminalibus indistinctè verum est pro parte acceptari posse, ita vt si quis confiteatur se hominem occidisse ad sui defensionem, damnari possit ex illa confessione, nisi probet qualitatem illam, vt docet Bart. in l. Aurelius. §. idem quæstij. ff. deliberat. leg. & est communis secundum Iass. in §. item si quis postulante. num. 16. de action. Dec. in l. nemo ex ijs. ff. de reg. iuris. Paul. in l. 2. ff. ne quis eum qui in ius vocatus. Et est ratio quia in delictis est præsumptio contra delin-

delinquentem, quod fuerit
 animo nocendi, & vindican-
 di se. l. 1. C. de sicarijs. cap.
 1. de præsumpt. resoluit Ant.
 Gomes. 3. tom. var. cap. 3. nu.
 26. Alciat. tract. de præsum-
 ptio. reg. 3. præsumptio. 39.
 num. 7. Bossius in prax. cri-
 min. titu. de confessione. nu.
 19. Iul. Clar. in d. §. fin. qua-
 stio. 55. num. 15. Menoch.
 lib. 2. de arbitr. casu 93. num.
 37. Farinaceus in praxi cri-
 min. quaest. 81. num. 110. cū
 sequentibus. Quauis per ta-
 lem confessionē non sit quis
 capitaliter damnāndus vt per
 allegatos á Ferratio caut. 5.
 num. 2. Imò mitius agitur
 cum sponte confesso vt per
 Tiraquell. de pænis caus. 27.
 num. 7. & causa 30. quicquid
 Socin. contra quem, & alios
 aliter resoluit Sarmiceto. lib.
 1. selectarum. cap. 1. num. 11.
 46 & 12. Vnde qui excusationē
 delicti allegat in sua confe-
 sione, illam probare debet
 M. c. de probat. concl. 706.
 Vbi plures auctores ad id re-
 fert.

§. 4.

De libello accusationis.

Libellus accusationis pro 47
 ponendus est in scriptis
 continens personam accusa-
 toris, & accusati, diem, men-
 sem, & locum commissi deli-
 cti, & ipsum delictū, de quo
 accusatio fit, pro vt statim di-
 cam. Deinde in accusatione
 est necessaria in scriptio, &
 subscriptio, vt habes sup.
 num. 4. Vnde accusatio ijs 48
 non seruatis tanquam ineptē
 proposita erit nulla argum.
 tex. in l. non putauit. §. non
 quauis. ff. de contra tabul.
 nec iudex poterit procedere
 super eo, Bart. in extrauag.
 ad reprimendum. num. 27.
 C. quomodo in crim. las. ma-
 iest. Quauis si iudex decep-
 tus, & imperitus processerit,
 ac testes receperit super cri-
 mine, dicendum est quod po-
 terit ex eodem processu de-
 linquentes punire, quomo-
 docunq; enim detegatur cri-
 men, satis est ad pænam im-
 ponendam, quoniam licet
 accusatio nō valuerit in vim
 accusationis, nec debeat, aut
 possit iudex procedere tan-
 quam

quam contra Reum accusatum, negari non potest, quin valuerit in vim denuntiatio nis, ut receptio testium valuerit rectè, & inquisitio facta processerit de iure, præ-

sertim cum lex non sit imposita verbis, sed rebus, ideoque magis veritatem rei inspicimus, quam iuris solemnitate, qua ratione id ipsum manifestum est ex Ordin. lib. 1. tit. 5. §. 12.

Dis f. A. morador nesta cidade contra f. R. preso,

& se comprir.

49 P. *Que tendo antes o R. certas palauras cõ f. A. sobre jogo em casa de f. em tantos de tal mes, estando despois disto elle f. descuydado & seguro do que lhe avia de soceder em o segũ do dia de Pascoa deste anno na Rua nova desta cidade às dez horas do dia saltou cõ o dito f. o R. accusado armado cõ armas offensivas & defensivas, & acompanhado cõ outros de proposito & reixa velha, cõ espada nua na mão, lhe deu hũa estocada penetrante pelo peyto esquerdo de que logo o dito f. cayo morto.*

P. *Que o R. he vseyro & viseyro acostumado a fazer semelha- res delictos. &c.*

50 Dicitur f. A. quia in accusatione nomen accusatoris contineri debet. l. libellorum ff. de accusat. cap. fin. versic. libellorum 2. quæ. 8. & quia absq; accusatore nemo damnatur. l. rescripto. §. si quis accusatorem. ff. de muner. & hon. notat Bosius in pract. crim. tit. de accusat. num. 1. Item & illud poscitur est adde notandum, quod in pro-

pria persona, & non per procuratorem accusator comparere debet in iudicio, iuxta tex. in l. pen. §. ad crimen. ff. de publ. iudit. & l. tunc convenit. C. de accusat. aliàs processus gestus cum procuratore erit nullus, etiã si à parte non opponatur exceptio nullitatis secundum Bart. in d. l. pen. §. ad crimen. ff. de publ. iudit. quem dicit com-

mu-

muniter receptum Ant. Gomes 3. tom. var. cap. 1. nu. 16. Julius Clar. lib. 5. recept. §. fin. quæst. 32. num. 24. Nisi habita licentia à Senatu maximo, quæ etiam proderit Reo secundum Vallasc. consil. 25. num. 7.

52 Item dicitur *no segundo dia de Pascoa na Rua noua*, ad denotandum quod accusatio continere debet annū, mensem, diem, & locum commissi delicti, vt sup. dixi. nu. 47. Alioquin libellus nō erit admittendus secundū Alex. in l. 1. r. num. 31. ff. de edend. Roman. consil. 191. lul. Clar. in pract. §. fin. quæst. 12. n. 9. Idq; ex eo, quia si accusator dicat in libello delictum fuisse commissum tali mense, anno, & loco, & postea nō probet tempore illo, & loco, sed alijs fuisse perpatrātū, Reus erit absoluentus secundum Bald. & alios quos refert Ant. Gomes in 3. tom. cap. 11. num. 2. & ob id vsu receptū est ponere & illud in libello scilicet, *anno & dia que na verdade se achar*. Nam tunc

libellus procedit ex ijs, quæ tradit Clarus vbi sup. n. 14. Quāuis dies & hora non sit de substantia vt apponatur in libello, vt l. libellorum de accusat. & in d. cap. fin. vers. libellorum. Tamen ad requisitionem partis, vt melius possit coartare negatiuam, exprimi solet dies & hora secundum Bossium in pract. crimin. tit. de inquisitione. num. 92. Notabis etiam hic locum, & tempus poni aliquando, vt grauius delictum existimetur, vt quia sit delictum commissum in loco in sueto, & deserto, vel in nocte, nam tunc animus occidendi magis deliberatus præsumitur secundum Menoc. lib. 2. de arbitr. cent. 4. casu 361. num. 38. & 36.

Item dicitur *descuydado*, 54 ad denotandum reum accusatum fuisse aggressorem ex l. 1. §. diuus. ff. ad l. Cornel. de sicarijs Bellovisu in pract. crim. tit. de inuafore. vers. & ipsum interfecit. num. 4. Et quia aggressor grauius puniri debet, quam ille qui

in ipsa rixa deliquit iuxta l. quoniam. C. ad l. Iul. de vi publ. & in l. 1. §. cum Arietes. ff. si quadruples pauper. feciss. dicat.

Item dicitur, *armado*, & *acompanhado*, ut constet delinquentem paratum accessisse, & prius delictum exco-gitasse iuxta glos. in l. licet. verb. per gentes. vbi Bal. C. de pact. Et ex genere armorum præsumptio augetur ut per Bald. in cap. 1. de præsumpt. Felin. in cap. significasti. o 2. de homicid. nu. 81. Et ex modo percutiendi elicetur animus delinquendi, ut per Nouell. in pract. fol. 13 num. 15. Carrer. in pract. §. homicidium. o 1. num. 30.

55 Item dicitur, *tendo antes palauras sobre jogo*, ad concludendum illud homicidium fuisse perpetratum ex proposito, & cum deliberatione, ut tradit Blanc. in l. fin. num. 189. ff. de quæstion. Menoc. lib. 2. de arbitr. cent. 4. casu 361. Mascard. de probat. con-
56 clu. 97. & 98. vbi alios modos adiungit. Nam istud gra-

nus punitur, quâ illud quod repente, & sub orta rixa calore iracundiæ, atq; impetu repentino fuit commissum, ut per Couar. lib. 1. var. cap. 20. nu. 7. Nam mens, & animus distinguunt maleficia. l. qui iniuriæ. vers. nam maleficia. ff. de furtis.

Item dicitur, *pelo peyto esquerdo*, quia ex vulnere illato in illa corporis parte, unde certa mors facile speranda sit, præsumi solet maior animus occidendi, ut per Bar. in l. 1. §. diuus. vbi Hypol. num. 13. ff. de sicarijs. Afflict. in constit. tit. de pæna eius qui contra aliquem arma extraxit lib. 1. num. 7. Iul. Clar. in pract. crim. §. homicidium. vers. ex proposito. In quo etiam notabis, quod 58 quanuis dictum sit, *hũa esto-cada*, non per hoc excluditur, quin si plura vulnera illata sint, ea omnia debeas articulare, quia ex multiplici vulnere maior animus delicti consideratur, ut per Boss. in pract. crim. titu. de homicid. num. 64. Menoch. lib. 2.

cent.

cent. 4. casu 361. num. 33. cū
seqq.

99 Item dicitur in secundo articulo, *que he vsero, & vifero*, quia scilicet delinquendi consuetudo facit, vt reus grauius puniatur. l. 3. C. de Episcop. aud. l. capitalium. §. solent. & in §. grassatores. ff. de poen. l. 3. §. si plures. ff. de re militar. l. seruos. C. ad l. Jul. de vi. l. quicunq; vers. 1. C. de seru. fugit. Bart. in l. si cui. §. fin. ff. de accusat. explicat Farinaceus in pract. crimin. quæst. 23. per tot. Quod adeo procedit, vt etiam si de primis delictis fuerit iam punitus, adhuc augentur poenæ Menoch. de arbitr. lib. 2. centur. 3. casu 295. num. 19. Couar. lib. 2. var. cap. 9. nu. 7. Carrer. in pract. tit. de homicid. §. circa igitur tertium, quibus ex caus. poena augeatur. Et binus actus faciet consuetudinem ad augmentum poenæ vt per Bald. & Paul. in l. 3. C. de Episcop. aud. Lucas de Pena in l. 1. C. de super ex actoribus. lib. 10. Et ideo in hoc Regno ab om-

nibus scribis illius oppidi, & ciuitatis causarum criminalium ratio sumitur cum nomine accusati de eius culpis, & reatu, quod non est ita in vsu apud alia Regna, idq; ex eo apud nos fit, vt sciri possit de delictorum accusati frequentia, quæ incorregibilitatem denotat secundum Brunum. consil. 115. Nam lex multum præsumit contra eum, qui consuetus est delinquere, vt in l. si cui. §. 1. ff. de accusat. l. non omnes. §. à Barbaris. ff. de re milit.

§. 5.

De Exceptionibus Rei, & de libello responsorio, negativo, aut confessatorio.

ANtequam Reus accusatus veniat cum suo libello responsorio in contrarium potest proponere omnes exceptiones dilatorias, vel præiudiciales, veluti exceptionem de ordinibus, vel de imunitate Ecclesiæ, vel etiam peremptorias, veluti præscriptionis ex l. querella. C. de fal. cuius rationem ponit.

nir Tiraq. de pœn. caus. 29.
Anton. Gom. 3. tom. cap. 1.
num. 5. Bart. in l. naturaliter

in fine. ff. de vlucapion. vbi
id declarat Boer. decif. 26.

LIBELLVS RESPONSORIVS.

Contrariando dis f. R. que se comprir.

61 P. *Que elle R. em o segundo dia de Pascoa deste presente anno, que se contaraõ tantos de tal mes às dez horas do dia estava em Alenquer tratando & conuersando com myltas pessoas, pelo que era impossivel que ao tempo que dis o accusador em seu libello, estiuera elle R. em Lisboa.*

P. *Que o R. he bom Christão fidalgo, temeroso de Deos, & de sua consciencia, por onde delle não se pode presumir tal cousa &c.*

62 Ponitur in primo articulo exceptio negatiua loco, & tempore coarctata, iuxta tex. in cap. tertio loco, de probat. de qua Bofsius in tit. de defensoribus reorum. nu. 8. Ita tamen vt si secundum facti naturam vnum, & aliud stare possit, illa non admittatur in lite Simon. Ferreyra cum Dominico Fernandes, decreuit Senatus ann. 1617. Scriba Didaco de Carualho, docuit gloss. in cap. bonæ verb. facti extra de electione. Igitur licet negatiua sit improbabilis, modo tamen de quo hic probari potest, Ordinat. lib. 5. titul. 124. §. 1.

Vel quando negatiua continet in se affirmatiua, vt quia dico titium non esse mortuum, resoluitur enim illa negatiua in affirmatiua, scilicet, quod sit viuus, Ordin. lib. 3. titul. 53. §. 10. versic. *posto que.* De cuius negatiua probatione post Marcu de Fano cōposuit copiosum tractatum Herculan. Perusin. vbi quatuor & quinquaginta modos probandæ negatiuæ tradidit, & octo antea recitauit Ripa in cap. cū Ecclesia. num. 79. vers. plures possunt de causa possess. & prop. nouissimè Fuluius Pacian. separatim duodecim modos

modos statuit, ex quibus negatiua probari possit in lib. 1. de probat. & cui incumbat onus probandi. cap. 38. cum seqq. & latè explicuit Masc. de probat. concl. 1092. Gabr. lib. 1. comu. titul. de probat. concl. 6.

64 In secund. artic. dictum est de bonitate Rei, quia si contra eum insurgant aliqua inditia, & præsumptiones minus idoneæ ad torturam, per eam purgentur. l. non omnes. §. à Barbaris. ff. de re militar. Quia semel bonus semper præsimitur bonus. cap. fin. de præsumpt. quam conclusionem explicat, & 12. modis ampliat Card. Albanus in addit ad Bart. in l. merito. ff. pro socio. Tiraq. de pœn. caus. §. 1. num. 23. Et sanè quilibet præsimitur bonus, nisi dilucidè aliud constet. cap. dudū extra de præsumpt. l. cum pater. §. rogo. vbi DD. ff. deleg. 2. Alciat. in tract. de præsumpt. reg. 3. præsumpt. 2. num. 1. & reg. 2. præsumpt. 8. nu. 1. Menoc. item de præsumpt. lib. 5. præs.

sumpt. 1. num. 33. & multis modis ampliat ac declarat Masc. de probat. conc. 222. Et similiter nobilis honoratus non præsimitur aliquid malifacere, argumento tex. in l. non omnes. §. à Barbaris. ff. de re milit. Grego. in l. 2. titul. 9. par. 2. notant DD. in cap. de multa, de præben. & in l. nobiliores. C. de comert. & mercat. Menoc. lib. 5. præsumpt. 4. nu. 6. & alios refert Mascard. concl. 1006. num. 68. de probat. Item & quia nobilis mitius puniri debet, vt per Tiraq. de pœn. caus. 31. & pœnam infamiae non incurrit Bart. in l. capitalium. §. serui cæsi. ff. de pœnis. Farinaceus in pract. crimin. quæst. 98. nu. 93. & nu. 98. Couar. lib. 2. var. cap. 9. post num. 4. In tantum vt etiā filius naturalis, qui aliās de iure communi non gaudet priuilegio paterno secū dum Tiraquel. de nobilita. cap. 15. ex. num. 10. Eximatur à pœna vili, quia attentā consuetudine Hispaniæ ille patris nobilitare fruitur.

Y

secun-

secundum Gregor. in l. 1. tit.
tul. 12. verb. *amiga*. col. ult.
vers. dicendū est ergo. p. 7.

Placuit ita Senatui in lite Io
sephi Pereyra, Scriba Ioanne
Leal.

LIBELLVS RESPONSORIVS REI

per confessionem delicti, ad sui tamen
defensionem.

66 P. *Que sendo f. seu imigo, per palauras & differenças que
tiverão em casa de f. em tantos de tal mes sobre jogo, o dito
f. de proposito armado com hũa espada na mão fora da cinta
foy aguardar ao R. na Rua nova, & em passando arremeteo
contra elle com a espada nua, tirandolhe grandes & mor-
taes cutiladas.*

P. *Que vendose o R. assi perseguido delle f. lhe foy forçoso dey-
tar mão de sua espada, & se amparou cō ella das cutiladas
& reueses que lhe daua o dito f. porque o não matasse, &
em assi se defendendo acertou a darlhe hũa estocada pelos
peytos, sendo en sua necessaria defensão, sendo o dito f. o
aggressor.*

P. *Que a ferida não foy mortal, & de pois disso esteue muito
tempo doente, mas por elle se desregrar, & não obedecer
aos medicos, & fazer muytos excessos, ueo a morrer.*

P. *Que elle R. tem perdaõ da parte, como consta da escriptura
que offerece.*

67 In hac responsione,
duo sunt notabilia in praxi
prænotanda pro explicatio-
ne Ordination. lib. 5. titul.
134. §. 8. Primum vt quo-
cunq; tempore etiam post
publicationem testium ad-
mittatur talis defensio, de
qua per Bart. in l. cum de in-

debito. ff. de probat. recept.
ex Socin. in l. nemo. num. 7.
ff. de exception. & Dec. in l.
nemo ex ijs. num. 1. de reg.
iur. Boer. decis. 164. nu. 15.
Boss. in titul. de defension-
reorum. num. 4. Secundum
quod licet Reus à principio
negasset delictum, tamen po-
stea

Ita poterit admitti ad huiusmodi defensionem, imo Doctores consulunt, ut reus accusatus semper neget delictum, & dicat, casu non cōcesso, quod ipse tale delictum fecisset, fuisse tamen commissum ad sui defensionem ita consuluit Dec. in cap. cū venerabilis. num. 20. de exception. & est cōmunis opinio recepta per Bossium in pract. crim. titul. de confess. num. 36. Iul. Clar. lib. 5. sententiarum. §. fin. quæst. 55. num. 17. & refert Menoch. lib. 2. de arbitr. casu 279. n. 7.

68 Et è conuerso etiā si à principio confiteatur delictum per petitionem ad impetrandam chartam affecurationis, adhuc tamen potuisse contrariari per negatiuam tenuit Cabed. Arest. 59. 1. par. ex quo idem postea iudicatum fuit in causa propria eius hæredum scilicet Michaelis Cabedo cum Michaelē Leytā de Andrade Ann. 1608. Scriba Hieronymo Freyre. Quæ tamen sententia, licet sustineri posse videatur ex tradi-

tis num. 24. Dubia tamen semper mihi visa fuit ex ijs, quæ notauimus sup. num. 44. Et id circo, posteaquā hæc scripsimus, inouata fuit ex Nouella Philippica lata anno 1613. In secundo artic. 69 agitur de defensione necessaria. Nec enim est satis probare homicidium fecisse ad sui defensionem, nisi & illud adiiciat ad necessariam defensionem Bald. in l. 1. col. 11. vers. item. C. de confess. Bar. in l. scientiam. §. qui cū aliter. ff. ad l. Aquil. hoc idē censuit Iass. in §. si quis. nu. 19. de action. Contrarium tamen tenuit idem Bald. in l. solam. col. vlt. vers. 2. quæro. C. de testibus, ubi monuit testes deponentes simpliciter homicidium fuisse commissum ad defensionem probare, quam opinionem communiter esse receptam asserit Dec. in d. l. ut vim post num. 17. quorum opiniones in concordiam reducere conatur per distinctionē Masc. de probation. conclus. 867. num. 18. Defensio autem re. 70

Et probatur eo ipso, quod appareat quem fuisse vim passum; nam quicquid fecerit, præsumitur gestum ut à violentia tueretur constat ex multis relatis à Gramat. consil. 18. & sequenti. & consil. 56. num. 15. Bertrand. consil. 290. vol. 3. Alexan. consil. 76. lib. 1. Dec. in d. l. ut vim. nu. 10. Hypolit. singular 100. Quam conclusionem multis modis ampliat, & confirmat Masc. concl. 490. Nam si articuletur, & probetur quod Reus videns venientem contra se stricto gladio illum percussit, antequam ipse esset percussus, præsumitur ad sui defensionem fecisse, Bar. in l. sed & si quinquam. 2. not. ff. ad l. Aquil. Bald. in l. in multis, in fin. ff. de lib. causa.

V. In eodem articul. *fendo o ditof aggressor*, quod articulari potest multis modis, quos tradit Carrer. in pract. crim. §. circa 3. num. 146. ut quia erat sui natura litigiosus, vel aliqua iniuria affectus, vel esset minatus secun-

dum Blancum in praxi crimin. 3. par. defensor. num. 14. Masc. de prob. concl. 72. ex num. 3.

De 3. artic. quod non præsumatur quis ex illato vulnere mortuus.

I Ste 3. artic. positus fuit ad 78 denotandum quod occidens poterit poenam mortis euadere, quando in ipsum vulneratus, vel eius custodes medicosve aliqua culpa, ne gligentiavè conferri potest, quia tunc non præsumitur mors ex illato vulnere subsecuta, ut multis exemplis declarat Boer. decis. 323. nu. 20. Bald. consil. 328. volu. 2. col. 1. & consuluit Caphal. consil. 28. col. pen. Plaça de delictis cap. 13. num. 27. Menoch. de arb. iud. casu 275. nu. 10. & alios refert Masc. conc. 1078. num. 14. ubi alia ad propositum adiungit, iudicavit Senatus in causa Pauli de Carualhal, Scriba Thomæ de Andrade. Nec enim omnis qui mortifere vulneratus est, moritur. l. 1. §. ult. ff. ad Syllan. l. qua actione.

§. sed & si quis. ff. ad l. Aquil.
De 4. art. *Quando venia de-*
licti Reo concessa est.

73 | Ste etiam 4. artic. positus
fuit ad excusandum reum
à pœna delicti, vel ad eam
mitigandam, quia iniuria pri-
uata per pactum remittitur
iuxta tex. in l. si tibi decem.
§. 1. ff. de pactis. l. si vnus. §.
pactus ne peteret. ff. eodem.
l. non solum. §. 1. ff. de iniu-
rijs. Sed dubium est an si of-
fensus faciat pacem, & de-
derit veniã, an videatur etiã
remisisse damna, & expen-
sas? Bald. tenuit quod non in
d. l. si tibi decem. §. 1. & ibi
Alex. num. 2. Iass. in l. 1. nu.
16. ff. de pact. Et quia ex tran-
sactione facta, delictum pro-
bati affrui I. C. l. quoniam.
§. ff. de ijs qui not. infam. &
l. non damnatos. C. ex qui-
bus caus. infam. irroget. & l.
in filci causis. ff. de iure si ci.
Sicut & similiter illud præsu-
mitur ex petitione veniæ, vt
tenuit glos. in cap. exhibita.
verb. postulauit de homici-
dio. Felin. in cap. literis. col.
4. num. 19. de præsumpt. Me-

noch. de arbit. iud. lib. 1. quæ-
stio. 8. num. 37. Bossius in tra-
ctatu de remedio ex sola cle-
mentia Principis. num. 29.
Cautè faciet Reus si prote-
stetur transactionem facere
causa redimendi se à vexa-
tione, vt consuluit Paul. de
Castro. confi. 348. in fin. nu.
16. vol. 1. & cauit Capola,
caut. 158. vers. secunda est.
Nam adhuc pace facta Pro-
mottor habet ius accusandi,
vt dixi sup. num. 11. Quia ex
quolibet delicto etiam priua-
to duplex offensa oritur, vna
parti, & alia reipublicæ, &
quanuis illa per pacem cen-
seatur sopita, remanet tamen
offensa, quæ sit bono publi-
co, cuius interest ciues esse
paccatos. l. ita vulneratus in
fin. ff. ad l. Aquil. l. licitatio.
§. sed quod illicite. ff. de pu-
blic. & vet.

APPENDIX

*Quando Reus dicit se velle
stare pro actis.*

Licet Reus in causis cri-
minalibus non possit re-
nuntiare suis defensionibus,
& termino probatorio secū-
dum

dum gl. sing. in l. pactum inter heredem. 47. verb. cum liceat ad fin. ff. de pact. quia talis renuntiatio est in praiudicium suæ personæ, vel status, quoniam nemo est dominus membrorum suorum. l. liber homo. 13. ff. ad l. Aquil. & in l. lege Cornelia. §. fin. ff. de fideiuss. Auendan. resposito 11. num. 5. Hypol. in pract. criminal. §. examinando. Tamen praxi receptum est posse hoc facere reum in delicto, ex quo poena capitis vel infamiz non veniret imponenda secundum Imol. in l. custodias. ff. de pub. iudit. quem sequitur Anto. Gom. 3. tom. cap. 13. num. 33. vers. quod intelligo. Sed alij abusive & inepte hanc praxi ad capitale iudicium, & ad causam status etiã extendunt, quod non conuenit, nam in ijs etiã inuitus Reus defendi debet, vt est tex. notab. in l. 3. ad med. ibi, vt causa cognita, etiã inuito succurratur. ff. de lib. causa. & in l. non tantum, ibi, & si ipse acquiescit sententiæ. ff. de appellat.

§. 6.

Acta quomodo fieri debeant iudiciaria.

Quanuis regulariter testes in sumaria inquisitione recepti sine citatione partis fidem non faciant vt in cap. 2. de testibus, & debeant denuo examinari parte citata, & ratificari in iudicio plenario intra tempora ad probandum concessa, vt fidem faciant, pro vt notat Bar. in l. ult. in fin. ff. de quæst. & fundat Dueñas regul. 23. lim. 1. refert plures Natta consil. 394. num. 20. vol. 2. Bertazol. consil. crim. 15. num. 15. vol. 1. Tamen sufficiet si consensu, & approbatione partis delinquentis testes in sumario iudicio recepti habeantur pro productis in plenario ex praxi huius Regni, quam intelligo in terminis de quibus supra. num. 74. Quibus addes istum consensum constare debere in actis per subscriptionem propriam rei, aut cum testibus munitam, & non erit satis fidem solum tabellionis

vt

vt in Ordinat. lib. 1. titu. 24.
 76 §. 20. Ex qua sententiam capitis annullari feci in quodā famulo domini Belchior de Teues. In Regno vero Castellæ precisè requiritur testes in sumaria receptos postea ratificari debere, si minus nihil probant ex l. 15.
 77 tit. 7. lib. 2. recopilat. Et ita conueniret in causa capitis, & status. Cæterum testis examinatus in sumario, si postea in plenario variet, aut vacillet, poterit puniri, vt falsarius. l. eos qui. ff. ad l. Cornel. de falsis, propter quod ibi Bar. nu. 6. ponit cautellam, quem sequitur Menoc. lib. 2. de arbitr. cent. 2. casu 109. num. 13.

§. 7.

De Probatione.

78] Illud specialiter in causis criminalibus obseruandū est, scilicet testes produci, & examinari possē diebus feriatis, vt declarat Roman. sing. 144. & facit l. 3. C. de Episo. aud. quanuis alias testis die feriato receptus non probet

secundum Paul. in l. si quando. num. 4. C. de testibus. Deinde in criminalibus tantum credi duobus negantibus, quantum alijs affirmantibus secundum Masc. de probat. concl. 70. num. 10. & 11. quāuis regulariter aliud sit secundum gl. ord. in l. diem proferre. §. si plures. ff. de arbitr. Præterea probationes contra reum apertissimas esse debere. l. fin. C. de probat. l. singuli. C. de accusat. l. quī sententiam. C. de pœnis. Vltèrius adde quod licet in 79 civilibus duæ semiplenæ probationes coniungantur, & plenè probent, veluti si vnus testis exceptione maior deponat de scientia, duo vel plures de fama publica, vt per gl. verb. legitimis in l. 2. §. ita. ff. de excusat. tut. Gabriel. lib. 1. comun. concl. 1. de probat. Molina lib. 2. de primog. cap. 6. num. 34. In criminalibus tamen quia exiguntur liquidissimæ probationes, duæ semiplenæ non probant plenè, obseruat gl. 2. in cap. veniens de testibus.

sequitur Anchar. in cap. 1.
de confess. Imol. in l. interes-
se puto. col. fin. de acq. pos-
ses. Angel. tracta. de malefi-
cijs. verb. fama publica. col.
5. vers. & an fama. Nec item
testes singulares probant, vti
explicatum habes. lib. 3. cap.
15. num. 7. nam tantum pro-
bant mille singulares, quan-
tum vnus Bald. in l. iuris iu-
randi. num. 4. C. de testibus.
Roland. consil. 50. num. 5.
vol. 4. Symanc. de cathol. in-
stit. tit. 64. num. 61. Rojas de
hæreticis. 2. par. assertion. 6.
num. 12. Dicitur autem te-
stis singularis, qui non habet
contestem. Ferrara in pract.
in forma opponendi contra
testes. vers. sunt etiam singu-
lares Abb. omnino viden-
dus. consil. 42. num. 2. ad fin.
1. par. Afflict. decil. 364. nu. 3.
D. Thomas 2. 2. quæst. 70.
artic. 2. ad 2. Et dicuntur
contestes qui re, loco, & tem-
pore contestantur. cap. licet
causam de probat. c. cū dile-
cti. cap. bonæ de electione. l.
iuris iurandi. C. de testibus.
80 Rursus sciendum est, quod

licet testes contra reum de-
beant esse omni exceptione
maiores, & non debeant pati
aliquem defectū ex ijs, quos
congerit Gomes. 3. tom. cap.
12. num. 13. Mascard. concl.
1363. & sequenti. Ad proban-
das tamen innocentias rei, te-
stes minus idonei admittun-
tur, & plenē probant, vt cū
communi obseruat Gomes,
sup. num. 23. cui addo Alex.
confi. 5. num. 6. & 7. vol. 1.
Roland. confi. 7. num. 24. di-
centem patrem admitti ad
probendam innocentiam fi-
lij, & Hypol. singul. 19. asse-
rentem testes de credulitate
facere plenam probationem
ad absoluendum reum, &
alios plures in eandem sen-
tentiam refert Mascard. de
probat. concl. 1369. num. 13.
Tandem innocentiam proba-
ri per testes inhabiles affir-
mant plures, quos citat idem
Masc. concl. 1365. num. 16.
& per testes domesticos &
coniunctos, & alijs modis,
vt per eundem Masc. concl.
1405. Sed & si testes plures
sint numero, suppleant defe-
ctum

Sum qualitatis, secundum
Alexand. consil. 5. num. 6.
vol. 2.

81 Deniq; sciendum est, quod
licet in civilibus post lapsu
terminum probatorium, &
publicatas attestaciones, &
multo minus post conclusio
nem in causa testes recipien
di non sint vt declarat Soc.
reg. 498. Matienso in dialog.
relatorum. 3. par. cap. 46. In
criminalibus tamen Iudex
ad eruendam veritatem, &
probationem delicti, potest
vsq; ad sententiam testes re
cipere, & quascunq; alias
probationes, Bar. in l. 1. §. si
quis ultro. ff. de quæst. Imo
82 & post definitiuam senten
tiam, Bart. in l. vnus. §. cog
niture de quæstion. dum
modo per euidentiam facti
probare paratus sit Reus suâ
inocentiam, veluti quod tē
pore commissi delicti, longe
abfuerit ab eo loco, in quo
cōmissum dicitur, vel quod
vivat aut sanus sit is, qui
mortuus, aut vulneratus di
cebatur iuxta tex. in d. l. 1. §.
si quis ultro, quem sic inter

pretatur Gomes 3. tom. cap.
13. num. 35.

Item obserua, quod nō in 83
ducitur probatio ex violen
tis præsumptionibus, & in
dubitatis indicijs ad poenā
capitalem infligendam, vt
per DD. quos refert Iul. Cla
rus lib. 5. sententiarum. §. fin.
quæst. 20. num. 6. Farinaceus
in pract. crim. quæst. 86. nu.
110. Masc. de probat. concl.
865. num. 5. Quæ sententia
placuit semper vbiq; viris sa
pientissimis in multis casu
bus quos refert Tiraquel. de
poenis. casu 27. & multis al
legationibus eam probat Go
mes 3. tom. var. cap. 12. num.
25. qui tantum limitat quā
do præsumptio est à lege de
terminata, & approbata, vt
in l. si qui. C. de adulterijs, &
facit Ordinat. Regia, lib. 5.
tit. 134. §. 1. vbi propter ve
hemens indicium non datur
condemnatio capitalis, sed
repetitio tormenti. Vnde ali 84
ter distinguit Menoch. lib. 1.
præsumpt. quæst. 97. Aliter
etiam Sarmientus selectarū.
lib. 1. cap. 1. Barbosa in l. 2.
2. par.

2. par. num. 97. ff. solut. matrim. Et ita est confusa opinio Doctorum, vt mirari nō liceat, si Senatus grauissimū capitē damnet Franciscū de Sylua ex indubitatis indicij de homicidio vxoris, Anno 1615. ad cuius etiam rei inuestigationem corpus prædict. vxoris fuit post multos dies exhumatū à sepulchro, vt fieret examen per oculorum inspectionem.
- 86 Item repulsa falsitatis testium semper & vbiq; admittitur, pro vt habes in lib. 3. cap. 13. num. 3. vbi cap. 20. num. 2. diximus eam ex multis causis probari posse, præsumi etiam plerunq; ex eorū contrarietate, vel diuersitate leos. ff. ad l. Cornel. de fals. l. qui falso, vel variè. ff. de testibus, differit Menoch. lib. 5. præsump. 22. & 23. Pro cuius rei veritate eruenda, ac rectè examināda optima est praxis Castellæ ex officio iustitiæ, vt testes cōtrarij ambo stent in conspectu Iudicis, & vnus contra alium arguat, vel testis contra partē,
- faciē ad faciē, quod ideo fortè vulgò ibi dicitur, *Carrear. l. 57. tit. 5. lib. 2. recopil. lat. quæ rarissimè admittitur in hoc Regno*, debuerat quidem frequentius. Nam in inuestigando crimen præsentia personæ multū facit, quæ trepidatione, quo vultu loquatur. l. de minore. §. tormēta. ff. de quæstion. & probat. in O. dinat. lib. 1. tit. 85. §. 1. Et vt inquit Eccles. cap. 13. Cor hominis immutat faciē illius. Et Proverb. 10. Pauor ijs, qui operantur malum. Et Sapient. 17. Cum sit timida nequitia, testimoniū dat condemnationis. Et Iuuenal Satyr. 13. Quos diri conscia facti mens habet attonitos. Vnde Cicero, si is est. lib. 2. Rhetoricæ ad Herēnium, in causa cōiecturali instruit accusatorem, vt dicat aduersarium, cum ad eum ventum fuit, erubuisse, expaluisse, titubasse, inconstanter locutū esse, concidisse, pollicitum esse aliquid, quæ signa (inquit) conscientie sunt. Et si reus horum nil fecerit, accusator

culator dicet eum vsq; adeo
 premeditatum fuisse; quid
 sibi esset vsu euenturum, vt
 confidentissimè consisteret,
 & responderet, quæ signa
 sunt confidentiæ, non inno-
 centiæ, hætenus ille, quâuis
 prædicta signa interdum cõ-
 tingunt propter pusillanimi-
 tatem, & periculi magnitu-
 dinem, quod non latuit Ci-
 ceronem, qui loco proximè
 relato defensorem instruit
 inquiring; defensor, si perti-
 muerit Reus, magnitudine
 periculi non consciencia pec-
 cati commotum esse dicet,
 si non pertimuerit, fretum
 innocentia negabit esse co-
 88 motum. Vel solet Iudex in
 hoc casu quando viderit tes-
 tes contrariari, aut variari,
 eos separatim interrogare de
 aliquibus qualitatibus, vt il-
 li in verbis capi possint, pro
 vt instruit Gomesius per exē-
 plum Danielis 3. tom. var.
 cap. 12. num. 11. Sed si testis
 dicat non esse sic, vt nota-
 rius scripsit, cui magis cre-
 dendum sit, tradit Foller. in
 pract. crimin. 2. par. nu. vlti.

Couarru. lib. 2. var. cap. 13.
 num. 10. Et quomodo per
 hoc euadat testis poenā falsi
 tradit per cautellam Ferrara
 cap. 2. cui assentitur Auenda-
 nus. cap. 27. pratorū 2. par.
 num. 27. cuius tamen contrari
 cautellam videbis per Boe-
 rium. decis. 1. num. 51.

§. 8.

De Tortura Reorum.

Quam fragile, incertū, 89
 fallaxq; sit torturæ
 iudicium satis ostendunt ele-
 gantia verba Vlpiani I. C.
 in l. 1. §. quæstioni. ff. de quæ-
 stion. & eius rei plura extant
 exempla apud Valer. Maxi-
 mū. lib. 8. cap. 4. vbi refert
 quæstiones, quibus aut credi-
 tum non est, aut temerè fuit
 eis habita fides, & illud qui-
 dem memorabile est, quod in
 ciuitate Beja contigit, vbi
 mulier ex vehementibus in-
 ditijis de homicido coniugis
 quæstioni subiecta potius mē-
 tiri quam pati tormētum vo-
 luit, & ob id capite damnata,
 subito maritus sospes, & vi-
 uus apparuit, vt non imme-
 ritò, sed pie, & eleganter
 con-

contra tormentorum vsum multa scripserit D. Augustinus. lib. 19. de Civitate Dei. cap. 6. & Ludovic. Viues id ipsum latè prosequitur, nec minus Franciscus Galindus in Apologia, & innectiva plura notanda collegit nā nihil aliud auctores nostri, qui hac de re scripserunt, magis Iudices monendos esse existimarunt, quā ne leuiter, sed ex iustis inditijs, & quæ iure probentur, ad torquendum moueantur, quod, si se-
cus factum fuerit (inquiūt) & Iudex in Syndicatu tenebitur, & confessio illicitè ex tortis, quauis ratificata nihil Reo nocebit, gl. & communiter ibi DD. in l. pen. de quaest. Canonistæ in cap. cum in contemplatione de regul. iur. Quod ampliatur, vt procedat, etiam in grauioribus criminibus, gl. & interpretes in l. si quis alicui. C. ad l. Iul. maiest. notat Symanch. Cathol. instit. cap. 63. nu. 34. Ampliatur quoq; alijs modis per Carrer. in pract. num. 181. Mascard. de

probat. concl. 353. Et vnumquodq; inditium plene probari debet, saltem per duos testes docet gl. in l. fin. C. fam. erciscundæ. Symanch. vbi sup. num. 11. Farinaceus in praxi crimin. quæst. 37. & 40. vbi alios refert. Sed quia, inter alia inditia ad torturā, Illud plerunq; ab omnibus recipitur, quod insurgit ex confessione extrajudiciali, notabilis cautela est ad euitandam torturam, vt ille ductus, & constitutus in iudicio, reuocet ipsam confessionem extrajudicialem, etiam si non doceat de errore, sed sufficiat, quod dicat errasse in eo dum confessus est delictū extrajudicialiter ita Bal. monuit in l. 1. C. de confessus, cui adhæsit Iass. in l. magistratibus. 2. col. ff. de iurisd. omni. iud. Ferrara caut. 27. Arnald. caut. 19. & Blac. in pract. crim. caut. 5. eandē cautellā ponit Felin. in cap. de hoc extra de Symonia. Bern Dias. reg. 125. fallēt. 1. Mascard. de probat. cōcl. 350. num. 61.

§. 9.

*De sententia, appellatione,
& executione.*

91 **I**udex sententiam proferet
condemnatoriam probato
plenè delicto. Interest
enim Reipublicæ nonnisi ex
legitimis, & integris proba-
tionibus à Iudicibus senten-
tias ferri Bar. in l. 4. §. hoc au-
tem iudicium. num. 8. ad fin.
ff. de damn. infect. & conso-
nat id iuri diuino vti refer-
tur in cap. licet vniuersis
extra de testibus. Quod in
criminalibus quo ad pœnā
capitalem nunquam fallit.
cap. in dicas. 7. quæst. 9. vers.
non possumus. l. qui senten-
tiam. C. de pœnis. Et in præ-
92 dicta sententia exprimet Iu-
dex pœnam, quam Reus pa-
ti debet, siue sit arbitraria,
93 siue à iure imposita. Quam
tamen poterit temperare ex
causis congestis à Parid. de
Puteo de syndic. cap. quæ
sint causæ. fol. 201. Auend. in
cap. prætorum. 1. par. cap. 7.
num. 7. & 2. par. cap. 16. à n.
11. Tiraq. in tract. de pœnis.
semper. à num. 16. Et atten-

det ad illa omnia quæ conti- 94
nentur in cap. 1. de sententia
& re iud. lib. 6. & quæ notat
Hypol. in pract. crim. §. oc-
currunt. Debet què esse ma-
gis pronus ad lenitatem, quā
ad seueritatem, iuxta l. Arria-
nus. ff. de action. & obligat.
l. respiciendum. ff. de pœnis
cap. fin. de transact. Nam me-
lius est peccare in misericor-
dia, quā in seueritate. cap.
alligant. 26. quæst. 7. & facit
tex. in cap. vera iustitia. 45.
distinct. vbi dicitur quod ve-
ra iustitia est misereri delin-
quentibus. Vnde quia sæpè 95
attigit, vt medium in iustitia
non teneamus, & dum cupi-
mus esse iusti, efficiamur tru-
ci, seueri, & crudeles, (sunt
enim quædam vitia virtuti-
bus similia, & valde illis vi-
cina, vt religioni vicina est
superstitio, & liberalitati
prodigalitas, & iustitiæ acer-
bitas & crudelitas;) id circo
admonet Salomon Eccles.
cap. 7. dicens noli esse iustus
multum, quo loco D. Hyero.
Olympiod. atq; Augustinus
in quæstion. noui, & veteris
testa-

testamenti. quæst. 15. & glo. interlinealis, atq; Lyra accipiunt iustitiam, pro iustitia vindicatrice, & dicunt nimium iustum, ibi appellarium, qui in vindicando, & pœnas de nocentibus sumendo nimius est, idest qui verba legum anxie, & scrupulose nimis sectatur, de quo genere est illud Poetæ, ius summum, summa iniuria est, quo etiam sensu Salomonis accipitur sententia in cap. plerunq; 2. quæst. 7. & in c. non potest. 23. quæst. 4. Quo fit, vt etiam ad absoluendum reum propius accedet Iudex si delictum probatum non fuerit, vulgaris enim regula est, actore non probante reum etiam si nihil probet, fore absoluendum. l. qui accusare. C. de edendo. l. actor quod asseuerat. C. de probat. Quæ obtinet etiam in criminalibus, vt cum communi resoluit Iass. in l. non est nouum. num. 5. C. de edend. Mascari.

96 de probat. concl. 36. Ita tamē vt repertis nouis probationibus, non possit non de nouo

de eodem crimine accusari, & puniri, vt resoluit Ioh. Clar. lib. 5. receptarum. quæst. 62. num. 2. Quæ practica originem traxit tum ex generali ratione, qua interest reipublicæ ne delicta maneant impunita, ne aliàs daretur occasio accusatoribus colludendi cum reis deficiendo in probatione, tum etiam spectatilius ex Epistola diui Gregorij relata à Couar. lib. 1. var. cap. 1. num. 8. tradit Barb. in l. 2. in princ. num. 109. cum sequentibus. ff. solut. matrimonio. Et quanuis ex vsu forensi apud Hispanos receptum sit, vt quoties corporalis pœna est infligenda, appellatio minimè admittatur ad executionem impediendam, siue quis damnetur ex propria confessione, siue testibus fuerit conuictus, quā praxim improbat Couar. & eam iure non probari existimat. pract. cap. 23. num. 5. ad fin. Tamen melior est praxis Lusitaniæ, vt à sententia definitiua in causa criminali, appellatio ubiq; admittatur

sem-

semper ex parte dānati, imò
omni tempore, & ab vno
quoq; etiam extraneo, & nō
coniuncto, sine mandato ad
appellandum, etiam inuito
condemnato. l. non tantum,
vbi omnes. ff. de appellat.
quod non est ita in causa ci-
uili, & quod magis est Iu-
dex tenetur appellare pro
officio iustitiæ ex praxi, &
consuetudine huius Regni,
quæ optima est in causa ca-
pitali, quod nō est ita in vsu
apud alias nationes. Imo
nec Promottor potest appel-
lere Neapolis in iudicio cri-
minali, si credimus Grama-
tico decis. 14. num. 2. Nec
etiam de iure communi ita
reperitur secundum Inocen-
ti. in cap. cum clamor, de tes-
tibus. Rotta decis. 306. in an-
tiquis, sequitur Gabriel licet
cum distinctione. lib. 7. de
criminalibus. concl. 14. n. 6.
Vnde illa praxis, quæ apud
nos est, minimè conueniens
videtur, vt scilicet in causis
letioribus veluti exilij, sen-
tentia, à qua à neutra parte
fit appellatum, ex propria iu-

dicis tantum appellatione
suspendatur, interimquē
reus in carcere detineatur.
Executio autem pœnæ capi 99
talis impediri, vel suspendi
potest in multis casibus, quo-
rū duodecim enumerat Ant.
Gomes 3. tom. var. cap. 13. ex
num. 36. Inlius Clar. lib. 5. 100
recept. quæst. 97. & 98. & cō-
gerit 50. Rebusus in repit. l.
prægnantis. ff. de pœnis.

CAP. II.

*De modo quo proceditur per
viam denuntiatio-
nis.*

PER viam denun-
tiationis proceditur,
quoties delatio alicu-
ius criminis fit apud iudicē
competentem ad pœnam,
vel correctionem inferendā
delinquenti secundum Præ-
posit. in summa. 2. quæst. 8.
Bernard. Diaz in pract. cri-
min. cap. 6. explicat Nauar.
qui aliter definit in cap. no-
uit. notab. 5. num. 2. de iudic.
tradit

tradit de ea aliqua Symanc.
in cathol. instit. tit. 19. multa
Bossius in pract. crimin. tit.
de denuntiatio.

2 Quæ denuntiatio duplici
ter fit. Aut ratione publicide
licti, quo casu quilibet de po
pulo denunciare poterit, si
cut & accusare, si prohibitus
non inueniatur. Aut ratione
alicuius muneris, & officij
peculiaris, vt puta quando
custos agrorum denūciat de
damnis in agro commissis, vel
quando ædilis denūciat de
his, qui transgrediuntur or
dinationes ciuitatis, tradit
Bart. in extrauag. ad reprim
endum. verb. denuntiatio
nem per tex. in l. diuus. ff. de
custod. reorum. l. ex quidem.
C. de accusat. de iure cano
nico á quocunq; fiat etiam
priuato, vt in cap. inquisitio
nis de accusat. cap. licet heli
de symonia. Est & alia de
nuntiatio, quæ fit per modū
querellæ, de qua agit tex. in
l. 2. ff. de ijs qui sunt sui, vel
alien. iur. & in l. 1. §. quod
autem. ff. de officio præfect.
urb. vbi cognitio est quædā

extraordinaria facta sine ac
cusatione, sine inquisitione,
& sine denuntiatione, conue
nit enim vt iudex animadu
uertat aliquando contra in
solentes dominos, & paren
tes, cum interfit Reipublicæ
ne humiliores à potentiori
bus opprimantur vt in l. illi
citas. §. ne potentiores. ff. de
officio præsid. quod & ad ob
sequium libertorum, & filio
rum traditur rectè in l. nec
quicquam. §. de plano. ff. de
officio proconsulis. & in l. 3.
C. de patria potestate. Hæc
autem cognitio fit sine or
dine iudiciario de plano, vt
in l. leuia. ff. de accusat. & in
d. §. de plano. Illud autem
summe notandum est denū
tiatorem eo solo, quod denū
tiauit, à testimonio non re
pelli, vt docent Abb. & Fe
lin. in cap. in omni negotio
de testibus, Albertinus in
lib. de secreto. nu. 177. quod
praxis obseruat secundū Sy
manch. vbi sup. num. fin.
Etiam si ipse testificetur de
facto proprio, vt voluit Soc.
reg. 515. in fin. quem sequi
tur

tur Mascard. de prob. concl. 1363. num. 62. Vterius notandum est quod si facta denuntiatione procedat iudex ad inquisitionem specialem, & deinde superueniat accusator, super sedendum esse inquisitioni, superueniente remedio ordinario, secundum Bart. in extrauag. ad reprimendum. num. 4. & in l. si maritus. §. si ante. ff. de adulterijs. ubi sequitur opinionem Dyn. quem refert & tenuit etiam Innoc. in cap. super literis, de rescript. tradit Felin. in cap. qualiter, & quādo. num. 14. de accusat. quod tamen verum intelligo, quando superuenit accusator priuati criminis agens ad interesse proprium, aut vindictam, tunc enim admittitur accusator, cui ius suum auferri non potuit per tex. in l. si cui. §. ijsdē criminibus. ff. de accusat. quod si accusator publici criminis accedat tāquam vnus de populo, non video cur sit super sedendum inquisitioni, in qua agitur de publica vindicta, tunc enim vtrunq; re-

medium accusationis, & inquisitionis tendit ad vnum finem, tam origine quā effectū, & executione, quicquid Barto. dicat in d. §. si ante.

Præterea notandum est denuntiationem redigi debere in scriptis à tabellione per viam actus, nec est necessarius libellus, vt tenent plures quos refert Soc. in d. cap. qualiter, & quando o. 2. num. 731. de accusat. quauis Speculat. velit contrariū in tit. de inquisitione. §. viso igitur. num. 6. Nec item denuntians tenetur se inscribere vt per Salicet. in d. l. ea quidem. num. 17. C. de accusat. & Socin. in cap. super his. num. 1. de accusat. quauis si calumniam in denuntiatione comiserit puniendus erit, vt per DD. in cap. 1. de calumniatoribus. Bernard. Dirz in præf. crimin. cap. 6. Et oblata denuntiatione coram iudice, iubet iudex vt sibi detur informatio, & recipiuntur testes, ex quibus si reus reperitur culpatus, vel aliqua

aliqua inditia emerferint contra eum, præcipit illum citari, vel personaliter capi secū dum qualitatem negotij, delicti, personæ, & probationis, nam citatio etiam in denuntiatione necessaria est, vt in d. cap. qualiter & quando o 2. & in auth. vt nulli in dicum. §. si vero quis collat. 9. & cætera omnia deinceps seruantur quæ dicta sunt in cap. præcedenti.

C A P. LII.

De modo procedendi per viam inquisitionis.

PER viam inquisitionis proceditur quando ex officio iudicis, præcedente aliqua infamia, præsumptione, aut inditio agitur, vt declarat Bar. in l. 2. §. si publico ad l. Iul. maiest. Boffius in præct. crimin. tit. de inquisitione. num. 2. Forner. in eadem præct. 1. par. 3. partis. num. 9. Nam licet iure ciuili & ca-

nonico recepta sit regula generalis, neminem sine accusatore damnari. l. 3. §. si quis accusatorem. ff. de mun. & honor. l. 2. §. si publico. ff. de adulterijs vbi notat. cap. vni co in princ. vt Ecclesiastica beneficia. cap. de manifesta. 2. quæst. 1. tamen infamia loco accusatoris habetur, vt per Alciat. in cap. 1. de officio ordinarij. & DD. de quibus sup. In quo etiam adnotabis quod altera est inquisitio generalis, & altera specialis, & per inquisitionem specialem proceditur præcedente infamia, quæ succedit loco accusatoris, vt dixi, & probat tex. in d. cap. qualiter & quando, o 2. de accusat. cap. licet Hely de symon. explicat Nauar. in cap. inter verba. 11. quæst. 3. concl. 6. corolar. 62. quod verum est vtroq; iure secundum Salicet. in l. ea quidem. C. de accusat. Aret. in d. cap. qualiter & quando. num. 67. Cæterū ad inquisitionem generalem recepta est sententia quod potest procedi sine infamia

per

per tex. in l. congruit. ff. de officio præsid. & cap. 1. de officio ordin. & in cap. 1. §. sanè de censibus. lib. 6. Scies tamen quod non præcedente infamia solus Princeps generaliter inquit, vel eius delegatus vt cōstat ex Greg. in l. 2. tit. 17. par. 3. & Præses provinciar. d. l. congruit, cum habeat in ea plenissimam potestatem, & merum imperium. l. illicitas. §. qui vniuersas. ff. de officio præsid. & probat Ordin. lib. 1. titu. §. 8. §. 31. aut etiam Episcopus, vt in d. cap. 1. de officio ordin. Alij vero Iudices inferiores non possunt per inquisitionem generalem procedere sine infamia, præterquam si inquisitio sit generalis quo ad personas, specialis vero quo ad delicta, veluti si fama sit delictum esse commissum, tunc enim ad investigationem delinquentis procedit Iudex per inquisitionem generalem, nec requiritur infamia in persona, & ita debet intelligi prædicta. Doctorum traditio pro vt docet

Bart. in l. fin. ff. de quæstion. Abb. in cap. bonæ o. 1. nu. 5. de election. Salicet. vbi sup. num. 46. Alciat. in d. cap. 1. num. 40. de officio ordinari. Vnde post formatam inquisitionem generalem poterit iudex procedere ad inquisitionem specialem, nam inquisitio generalis non fit nisi ad inueniendos delinquentes, contra quos postea potest formari specialis inquisitio, vt tenet Bart. in l. fin. in fin. de quæstion. & in l. 2. §. si publico. num. 9. ff. ad l. Iul. de adulterijs, & est communis opinio secundum Præpositum in cap. de accusatione. 2. quæst. 8. num. 40. Quod fit vt quando inquitur de crimine specialiter debet præcedere inditium super infamia, & testes sunt recipiendi, vt in cap. cum oporteat de accusat. tradit Fulgos. consil. 136. Dec. consil. 170. Alciat. in d. cap. 1. num. 61. de officio ordin. vbi agit de modo probandi talem infamiam. Ad impediendam vero inquisitionem quādo fit de ali

Z z quo

quo crimine, vt in ea super-
 sedeat, cautela erit oppo-
 nendo iudici, vt moneat per-
 sonam. offensam, vel aliam
 cuius interest ad deliberan-
 dum statuendo sibi terminū
 si velit accusationem prose-
 qui, ita Rom. sing. incip. de
 doctrina, Cæpola caut. 25.
 probat Auiles in cap. pæto-
 rum. cap. 1. glos. verbo fiel.
 num. 34. Iul. Clar. lib. 5. sen-
 tentiarum. §. fin. quæst. 3. n. 4.
 ¶ Sed ad annullandam inquisi-
 tionem iam factam, & eius
 processum, & omnia inde se-
 cuta sequentia impedimenta
 adnotari debet, de quibus op-
 poni poterit. Primò quod il-
 la facta fuerit sine eo quod
 prius constaret de corpore
 delicti saltem in genere, vt in
 l. 1. §. item illud, & ibi DD.
 communiter. ff. ad Syllan.
 l. 1. §. si quis ultro. ff. de quæst.
 Iodocus in pract. crim. cap.
 §. num. 11. vers. 5. necessum
 est. Conradus tit. de inquisi-
 tione. num. 23. explicat Fa-
 rinaceus in pract. crim. tit. 1.
 quæst. 1. ex num. 6. & quæst.
 2. per totam. Secundo quod

facta fuerit sine eo quod præ-
 cederet infamia, præsumptio
 aut inditia, vt per DD. quos
 citat Farinaceus. quæst. 1. de
 inquisitione. num. 40. & 50.
 & quæst. 9. per totam. Iul.
 Clar. in pract. quæst. 6. in
 princ. Bonacossa in comuni-
 bus opinion. 1. par. vers. in-
 quisitio est nulla. Menoch.
 consil. 100. num. 58. lib. 1.
 Tertiò quod in illa inquisi-
 tione non fuerit expressus
 locus, & tempus commissi
 delicti secundum Bar. in l. 2.
 §. si publico. num. 12. ff. de
 adulter. Bossius in tit. de in-
 quisitione. num. 90. Clarus
 in pract. quæst. 12. declarat
 Farinaceus de inquisitione,
 ex num. 12. quæst. 1. Quarto
 quod ille contra quem fuit
 facta inquisitio fuerit iam ab-
 solutus de eodem delicto Gá-
 dinus in tit. vtrum ille con-
 tra quem fuit per inquisitio-
 nem processum possit iterū
 accusari Farinaceus latè de
 inquisitione quæst. 4. Quin-
 to quod fuerit facta à iudice
 incompetenti. Conrad. tit.
 de inquisitione. num. 6. & 7.

Olatc.

Osalcus consil. 64. num. 7.
 Farinaceus ubi sup. quæst. 7.
 Sexto quod fuerit facta iam
 transactis 20. annis à die cõ-
 missi delicti Iodoc. in pract.
 crim. titul. de inquisitione.
 num. 27. Farinac. ubi sup.
 quæst. 10. Clarus in pract.
 quæst. 51. Septimò quod post
 inquisitionem factam super-
 uenerit aliqua qualitas ag-
 grauans delictum principa-
 le Anton. Gom. 3. tom. var.
 tit. de homicidio. num. 31.
 Farinac. de inquisitione. quæ-
 stio. 1. num. 70. Et prædicta
 impedimenta nullitatis quã
 docunq; etiam post senten-
 tiam opponi possunt Tyber.
 Decian. consil. 25. num. 11.
 lib. 2. & consil. 18. num. 41.
 vol. 1. Iul. Clar. in pract. quæ-
 stio. 20. Socin. iun. consil. 37.
 volu. 2. Hypol. in pract. §. 1.
 quæst. 2. num. 87. Gomes in
 3. tom. var. qualiter formetur
 accusatio. num. 1.

CAP. IIII.

*De modo procedendi contra
 Reum absentem.*

Q Vanuis. de iure com-
 muni contra absen-
 tem, nec accusatio proponi,
 nec contra eum procedi pos-
 sit, vt in l. absentem. ff. de pæ-
 nis. l. absentem. C. de accu-
 sat. cap. 1. & in cap. præscri-
 pta. 2. quæst. 8. Tamen de iu-
 re huius Regni, & de gene-
 rali consuetudine indistin-
 ctè procedi solet, nec pro il-
 lo admittitur Procurator,
 aut defensor, nisi tantum ex-
 cusator de absentia iuxta Or-
 dina. lib. 3. tit. 7. §. 7. quam op-
 timè declarant Farinaceus
 in pract. crim. 2. par. quæst.
 99. ex num. 276. Bossius in
 tit. an liceat in iudicio crimi-
 nali pro absente procurare.
 Et causas excusationis re-
 fert Bart. in d. l. absentem. ff. de
 pæn. Anto. Canar. in tracta-
 tu de excusatione. num. 9.
 In quo summè notandum est
 quod poterit iste ostendere
 innocentiam Rei absentis pro-
 ducendo testes, & alias pro-
 bationes, vt in l. seruum. §.
 publicè. & ibi Bart. ff. de Pro-
 curat. quod communiter re-
 ceptum asserit Iasson. in l. is

qui.num.7. C. qui testam. facer. poss. & tenet Marant. in pract. pag. 93. num. 42. Menoch. lib. 1. de arbitr. quæst. 80. num. 58. quicquid aliter. Auend. in respons. 15. Et eodem modo poterit admitti aliquis pro suo interesse, veluti pater pro filio, dominus pro seruo, maritus pro vxore pro vt tradit Gabriel. lib. 7. concl. 9. num. 47. Mar. Soc. in c. veniēs. n. 229. de accusa.

6 Lata sententia contra absentes de vltimo supplicio, si fuerint damnati pœna capitali, iudicantur vt banniti, quos Cicero pluribus in locis vocat interdictos aqua, & igni.

7 Cæterum contra prædictam sententiam & executionem ex sequentibus opponi poterit, vt illa impediatur. Primò si bannitus impetret prouisionem à Senatu maximo sub fundamento iustitiz ex clementia Principis, vt iterum de causa cognoscatur iuxta tex. in l. diui fratres. ff. de pœnis. l. 1. §. si quis vitrò. ff. de quæstion.

Bossius in tit. banniti qui admittantur. num. 20. & tit. de remedio contra bannum. Ecce certè Princeps hanc prouisionem denegare nō debet, nec solet, vt per eundem Bossium in tit. de literis Princip. Nam tunc virtute prædictæ prouisionis Regiæ contra prædictam sententiam per nouas exceptiones, & defensiones audiri, & admitti debet.

Secundò contra prædictam sententiam opponi, & admitti potest ex probatione in contrarium, vt per Hypol. in d. §. si quis vitro. num. 93. Conrad. tract. de contumacia, & bannit. in fin. Menoch. de arbitr. casu 416. num. 39. Roland. consil. 60. lib. 2. Gayl. tract. de pace public. lib. 2. cap. 8. Nam exceptio innocentiz adeo est priuilegiata, vt nunquam statuto alias exceptiones tollēte sub lata censeatur. l. quoniam. C. de adulter. Felin. in cap. ex parte. fallent. 13. & ibi Dec. de officio delegat. Bald. in l. edita. col. pen. C. de edend.

imo

imo lex, vel ordinatio tollēs defensiones non intelligitur de iustis, & quæ respiciunt illius innocentiam Hypolit. consil. 64. num. 5. plures refert in proposito Flaminius Cartarius in tract. de executione sententiæ, cap. fin. nu. 46. & cap. 3. num. 27.

9 Tertiò opponi poterit ex restitutione in integrum, si sit minor. Nam prædicta sententia contra minorem exequi non potest secundum Alber. in l. cum & minores. num. 7. C. si aduersus rem iud. Bertazol. consil. criminal. 380. nu. 3. lib. 2. Quauis cōtrarium tenuerit Menoc. consil. 100. num. 120. lib. 1. vbi num. 149. plures alios adducit concordantes, & idem consuluit Cæphalus consil. 304 num. 126. lib. 3. & Tyber. Decian. consil. 18. num. 176. lib. 1.

10 Quartò opponi potest ex nullitate inquisitionis, nam si inquisitio est nulla & inualida, pro vt contingere potest ex ijs, quæ dixi sup. cap. 3. in fin. sententia etiam in

vim contumaciæ & fidei cōfessionis lata ex ea resultantis, pariter quoq; vti nulla & inualida exequi non potest. l. si filius a 2. & ibi Bart. ff. de interrogat. act. Bal. in l. 2. §. quod si actor, ad fin. ff. de iurament. calumn. Carrer. in pract. crim. titul. de appellat. §. septimus casus. num. 11. Roland. consil. 94. num. 31. & consil. 57. num. 30. vol. 4. & consil. 31. num. 17. vol. 1.

Quintò prædicta annullari possunt, si in eis non sint seruati illi termini, qui de stylo, ordinatione, vel consuetudine soliti sunt seruari Bal. in addit. ad Specul. tit. de execut. sententiæ. col. pen. verb. bannum. Nellus de bannitis. 2. par. 2. temp. quæst. 35. Surdus consil. 99. num. 21. cum alijs, quos refert Farinaeus in pract. criminal. titul. de inquisition. quæst. 11. nu. 36. cum seqq.

Sextò prædicta annullari possunt, si Reus citatus non potuisset ex aliqua iusta causa impeditus comparere, nā generaliter processus factus

contra impeditum comparere est ipso iure nullus ex Iass. in l. 2. ff. si quis caution. dixit communem Vantius de nullitat. ex defectu iurisdictionis. num. 161. Flaminus Cartarius de executione sententiæ capto bannito. cap. fin. num. 262. Farinaeus in pract. crim. tit. de inquisitione. quæst. 11. nu. 50. ubi ex num. 52. recenset plures causas impediendi, quibus bannitus excusari poterit, ultra alias, quas antea retulit Menoch. de arbitrarijs casu 153. num. 4. & 5. lib. 2.

- §3 Septimò prædicta acta & sententia annullari possunt ex suspitione, & recusatione iudicis probata iuxta optim. tex. in Ordina. lib. 3. titu. 21. §. 5. vers. *porem.* nam quâvis hæc lex disiceret, ratio ipsa facillime ostendit eorum iudicia esse fugienda omnibusq; modis auertenda, qui propter odium, inimicitiam, aliâve causam suspecti habentur, sed adhuc in isto casu annullata inquisitione iidē testes postea ex suis nomini-

bus iterum de nouo examinari possunt, ac debent, ne per hanc cautelam Reus pœnam euadat, & crimen maneat in punitum.

C A P. V.

De forma procedendi à Indicibus in Syndicatu.

SYNDICATUS idem est, quod sermo de quærellis singulorum secundum antiquos relatos à glo. in l. 1. §. 1. verb. Syndicū. ff. quod cuiusquē vniuers. nomin. & syndicatores sunt iudices corā quibus magistratus rationem suæ administrationis reddunt, & ideo sic nuncupantur quasi syndici vniuersitatis ad defendendas omnium, & singulorum causas, nam cum durante tempore administrationis Iudices conueniri non possint super rebus à se malè gestis. l. Senatus consulto. ff. de officio præsidis. l. hos accusare.

fare. ff. de accusat. Ordin. lib. 3. tit. 9. Et secundum illud Euangelij de quo in cap. qua liter, & quando, o 2. versic. legitur. de accusat. teneatur vnusquisq; reddere rationē suæ villicationis, meritò cautum est magistratus omnes, & iudices teneri rationē reddere suæ administrationis, post depositum officium, vt in l. vnica. C. vt omnes Iudices, & in auth. vt iudices sine quoquo suffragio. §. necessitate, & in §. interdici-mus. vers. oportebit. collat. 2. l. 6. tit. 4. par. 3. Ex quo obserua primo teneri iudices syndicatui assistere per integrum, spatium 30. dierum. Ordin. lib. 1. tit. 60. §. 1. quod tempus continuum est, cum de interesse Reipubl. agatur argum. tex. in cap. fin. de ferijs, & ita causas officialium die feriato agitari posse tenuerunt Paris de Puteo de syndicat. verb. feria. nu. 123. & Amodeus in eodem tractatu in parte inchoata, & formata. num. 182. ac proinde propter breuitatem instā

tia omnes termini videlicet ad excipiendū, probandū, & ad alia similia cumulantur secundum Bald. in l. pro-perandum, vbi Iass. num. 14. C. de iuditijs. tradit Chatal-din. in tract. syndic. quæst. 76. num. 4. & 6.

Quod si Iudex syndica-tus aufugerit, omnia crimi-na ei obiecta perinde habentur, ac si probata fuissent. Ordin. lib. 1. tit. 60. §. 3. tra-didit antea Bar. in l. consilia-rios per tex. ibi. C. de assessor. cui subscribit Felin. in cap. nullus. num. 2. de præsumptio. & alij quos refert Mascard. de probat. conclus. 499 num. 8. cuius dicta transcripsit Farinaceus in pract. criminal. quæst. 48. á nu. 81. Quod tamen declara primò vt ista probatio sit ficta secundum Bart. in l. si confes-sus. num. 2. C. de custod. reo-rum. Puteus de syndic. fol. 123. Guilherm. in cap. Ray-nutius. verb. mortuo itaque testatore, o 1. num. 175. ad-de. l. 1. §. ipse autē. C. vt om-nes Iudices tam ciuiles, &c.

Secundò

Secundò declara præd. Ordin. non procedere, si magistratus á syndicatu fugeret timore alicuius inimici, qui ei minatus fuerat, tunc enim fuga non faceret aliquam præsumptionem arguimento rex. in l. quod si fugitiuus. §. apud labeonem. ff. de ædilit. edict. Amod. de syndic. in parte, item in eo quod dict. potest. versic. 3. Auiles in cc prætorum. cap. 1. glo. verbo *dadiuas*. nu. 24.

- 4 Nec solum magistratus tenetur respondere de se querelantibus, sed etiam de suis officialibus vxore, & familia, vt in l. agentes. C. de agent. in rebus. lib. 12. l. neminem. C. de decur. lib. 10. l. obseruare. §. proficisci, & ibi glo. ff. de officio pro consul. Nā officialis substitutus gerit periculo substituentis. l. nullus qui nexu. C. de decur. lib. 10. & probari videtur in Ordina. lib. 1. titu. 96. vers. *& quando*. Quod nonnulli intelligunt quando ciuilitur ad interesse agitur, vt resoluit Auiles in cap. præ-

torum. cap. 4. glo. verbo *seá obligado*. num. 13. Auend. de mand. 1. par. cap. 3. num. 5. in fin. Vel vt prius substitutus conueniatur, nam eo excuso tenebitur magistratus, glo. in l. si quis ex corpore. C. de muri leg. lib. 11. & ibi notat Platea. Aut satisfaciet si eum exhibeat, vt in l. post depositam, & ibi Bart. C. de assessoribus. l. 1. §. familie, & ibi Paul. ff. de publ. & vectig. Auiles in d. cap. 4. verb. *entregare*. Auend. de exeq. manda. 1. par. cap. 3. num. 6.

Nec item tenetur solum de delictis in faciendo, sed & de ijs quæ in negligendo consistunt, nam Iudicum negligentia dolus est. l. dolus. ff. mandat. l. magna. ff. de verbor. signific. Bar. in l. Titium aut Mæuium. ff. administrat. Ordin. lib. 1. tit. 60. §. 20. & propter negligentiam iudex ab officio repellitur l. 1. §. quis. ff. de officio præfect. urb. & talis culpa puniri debet, ac si in faciendo consisteret. l. si quis in conscribendo. C. de pact. l. mancipia. C. de

C. de seru. fug. Paris de Puteo de synd. in parte negligentia.

- 6 Obserua etiam quod si in syndicatu apparuerit Indicē aut officialem accepisse munera, amittet officiū, & alijs pœnis plectetur Ord. lib. 5. tit. 71. & §. 1. Quæ tamen Ordina. limitatur in multis, quæ circa simile statutum tradit Farinaceus in pract. crimin. quæst. 111. à num. 239.
- 7 Ad cuius rei probationē an sufficiant tres testes singulares vti in Regno Castellæ ex l. 6. tit. 9. lib. 3. recop. dubium est? quia iure nostro probatio sufficiens requiritur Ordin. lib. 5. tit. 71. §. 7.

Et de iure communi quando agitur criminaliter ad pœnam tripli, vel exilij probatio idonea esse debet Amodeus de syndic. num. 168. Bossius in tit. de officio corrupt. num. 14. Farinaceus vbi sup. ex num. 261. Nec enim testes debent esse suspecti, vt in cap. licet Hely, & in cap. per tuas de symon. glos. in cap. tertio loco de proba. Admittitur tamen ad probandum tale delictum ille; qui fuit sequester, sicut dicitur de symonia. cap. 1. de testibus in 6. Paris de Puteo de syndica tu. verb. testis.

FINIS

DVCENTÆ ET QVADRAGINTA

Decisiones nouissimæ amplissimi Senatus
non dum typis excusæ, quæ in hoc
volumine continentur.

- 1 **S**ententiam, in qua quidā incola Castellæ, quasi vnus ex Senatoribus votum dederat, nullam postea iudicauit Senatus. lib. 1. cap. 2. num. 23.
- 2 Auditor Militiæ Castellanæ si monitus, & requisitus, adhuc tamen processerit in causa, quæ ad eum non pertinet, capi poterit. lib. 1. cap. 2. num. 4. vers. cognoscunt etiam.
- 3 Creditor non reuocat alienata in eius fraudem, si alia bona penes debitorem remanserunt tempore alienationis, ex quibus creditori satis fieri posset. lib. 4. cap. 4. num. 8.
- 4 Executio facta pro modico ære alieno in re magna, an ideo rescindatur, & annulletur. lib. 3. cap. 21. num. 16.
- 5 Habita sententia cum procuratore legitimo, vt postea eius executio fieri possit, non sufficit ex illa procuratori citationem fieri absente parte ab hoc Regno, & est alia decisio in contrarium. ibi num. 2.
- 6 Quanuis Auditor empotij publici possit cognoscere de Scriptura, in qua pars foro suo renuntiauerat, quia tamen in prædicta renuntiatione se foro præsidis curiæ submiserat, & via ordinaria ex scriptura agebatur, causam ad illum esse remittendam declarauit Senatus. lib. 1. cap. 2. nu. 16.
- 7 Partitione facta ex iudicio familiæ erciscundæ, eius executio à condemnato retardari minimè potest prætextu rationum reddendarum de ijs, quæ in eius ad iudicatione incerta postea apparuerunt. lib. 4. cap. 3. nu. 9.
- 8 Exceptio fideiussoris, quod scilicet fideiussio fuerit facta inter absentes sine stipulatione admissa fuit. pag. 237. vers. item.

- 9 In causa criminali contrarietas non fuit admissa de negatiua coartata, quia secundum facti naturam, vnum & aliud stare poterat. lib. 5. cap. 1. num. 62.
- 10 Officium publicum filio à patre ex Regis beneplacito renūtiatum, quod pater in vita emerat, post eius mortem per æstimationem esse conferendum censuit Senatus, & est alia decisio in contrarium. lib. 4. cap. 3. num. 8.
- 11 Propter æs alienum mariti in fructibus, & redditibus dotis vxoris executio fieri non potuit. lib. 3. cap. 21. num. 25.
- 12 Quando testator vocauit expresse masculos agnatos, & voluit quod non succederet fœmina, nisi quando non reperiretur masculus, vir cognatus contra fœminam agnatam fuit admissus. lib. 3. cap. 9. num. 11.
- 13 Quauis aliàs filia fœmina patrem representet cum prærogatiua viri, tamen si conditor maioratus masculos agnatos expresse vocauerit, neptis ex filio primogenito prædefuncto patruū non excludet. lib. 3. cap. 11. num. 15.
- 14 Quod Actor possit in suo libello duas actiones cumulare, nec compellatur vnā ex illis eligere, & aliam dimittere lib. 3. cap. 2. num. 6.
- 15 Testator post vocationem filiorum masculorum, eis deficientibus vocauit filias fœminas, substituendo vni aliam sub conditione si sine liberis, & alij aliam sub conditione si sine liberis masculis, dubitatum fuit an ex hoc masculi in præcedenti substitutione vocati esse censerentur. lib. 3. cap. 15. num. 13.
- 16 Mulier durante matrimonio non potest pro dote præferri creditori facienti executionem in re communi cum marito, eo non vergente ad inopiam, si alia bona supersint, ex quibus sibi satisfieri possit. pag. 216. col. 1. vers. nec item.
- 17 Executio non fit in hoc Regno ex requisitoria Castellæ, quanuis in illa veniat iam inserta sententia, ex qua executio

- cutio procedat. lib. 3. cap. 21. num. 13. vers. imo.
- 18 Ius executiuum sententiæ transit in cessionarium exequen-
tis, non minus quam in eius heredem. ibi. num. 4.
- 19 Ortus in Regno extero à patre huius Regni originario, qui
propter homicidium illuc se contulit, tanquam incola,
& naturalis ad officium admittetur. lib. 1. cap. 2. n. 24.
- 20 Relaxatio iuramenti sola non sufficit ad rescindendum con-
tractum, sed adhuc necessaria est enormissimæ læsionis
probatio lib. 2. cap. 4. num. 9. vers. praxis.
- 21 Officium quod pater emit, & postea ex Principis beneficio
in filium renuntiavit, eius æstimationem non esse confe-
rendam post eius mortem censuit Senatus, & est alia de-
cisio in contrarium. lib. 4. cap. 3. num. 8.
- 22 Scripturam fideiussionis in fauorem absentis factam absq;
vlla stipulatione Senatus validam esse in fine declarauit.
lib. 3. cap. 22. num. 26. in fin.
- 23 Quauis in confessione cum iuramento indistincte fides etiã
adhibeatur qualitati licet ex post facto interuenisset, ta-
men si qualitas sit omnino separata à causa principali, ita
vt non habeat aliquam conexitatem, & dependentiam
ab illa, ei fides non adhibetur. lib. 3. cap. 12. num. 15.
- 24 In contractu innominato, facio vt facias, ante implemen-
tum facti, etiam si actor præparetur ad faciendum, potest
Reus pænitere, & resilire ab ipso contractu. lib. 3. cap. 22.
num. 46.
- 25 Creditor qui festinanter pignoratione prius fecerit ex sen-
tentia, à qua sit appellatum, alijs creditoribus posteriori-
bus in pignoratione non præferetur. pag. 217. versic. li-
mita 12.
- 26 Quod condemnatus ad abscisionem manus, eius poenam eua-
serit si ius naturalis ex nobili. lib. 5. cap. 1. num. 65.
- 27 Si debitor delegasset creditori nomen sui debitoris, qui de-
bitor

- bitor non erat, vel aliqua exceptione tutus, delegans nō liberatur. pag. 200. in fin.
- 28 Quod Prætor curialis cognoscat de renouatione emphyteus Ecclesiæ alicuius Ordinis, seu personæ exemptæ. lib. 2. cap. 1. num. 12.
- 29 Quod exceptio subreptionis faciat statim supersedere executionem. lib. 2. cap. 3. num. 12.
- 30 Quod in ijs bonis defuncti, quæ ad vnum tantum hæredem sunt transmissibilia, ille solus citandus sit, & in eum solum transeat instantia cum defuncto capta, quia hæres est eius quod interest in iudicium deduci. lib. 1. cap. 3. num. 16.
- 31 Quod res fiscalis vendita in publica subhastatione voluntaria absq; vlla instantia creditoris rescindi possit ex remedio. l. 2. C. de rescindend. contra fiscum. lib. 3. cap. 21. num. 84.
- 32 Quod grauamen à sententiâ liquidationis, eius executionem non suspendat. lib. 3. cap. 21. num. 6.
- 33 Quod panes ciuiles, quos vulgo dicimus tenças, bona immobilia censeantur, vt super eis maritus sine vxoris consensu litigare non possit. lib. 1. cap. 3. num. 9.
- 34 Quod Officia parentum, etiam extantibus eorum filijs, possint extraneis ad libitum Principis dari. lib. 1. cap. 2. n. 10.
- 35 Quod causa agitata cum procuratore sufficienti, habita sententia possit exequi parte originaria absente sine eius citatione, citato tamen prædicto procuratore legitimo, & est alia decisio in contrarium. lib. 3. cap. 21. num. 2.
- 36 Quod Reus incarceratus pro debito audiri possit sine deposito, non obstante clausula depositaria posita in instrumento debiti. lib. 3. cap. 22. num. 48.
- 37 Quod clausula depositaria habet effectum, licet Reus obijciat exceptionem litis pendentia, vt quia ipse prius ege-

- rat per libellum contra actorem, & est alia decisio in contrarium. lib. 3. cap. 22. num. 33.
- 38 Quod executio fiat in bonis condemnati non obstante requisitoria quæstoris maximi, per quam requirit ne executio fiat, donec eius finiatur calculationes, quæ pendent in suo tribunali. lib. 3. cap. 21. num. 42.
- 39 Quod si per libellum agatur de nullitate scripturæ, superse-deri debeat in alio iudicio in executione. lib. 3. c. 21. n. 44.
- 40 Quod in eo chyrographo, quo illa conditio continebatur, *naõ pagando suaõ pagarey ao tempo como fiador, & principal pagador*, per libellum via ordinaria agendū sit, & est alia decisio Senatus in contrarium. lib. 3. cap. 22. num. 15.
- 41 In illo chyrographo quo cõtinebatur, dabo tibi aut cui istud mihi dederit, tertio quocunq; illud ostendente, decem dies assignari debere. lib. 3. cap. 22. num. 20.
- 42 Quod exceptio litis pendentiz impediat actionem decem dierum. lib. 3. cap. 22. num. 28.
- 43 Quod contra scripturam non liquidam pars audiat, non obstante clausula depositaria, in ijs quæ non sunt contra substantialia contractus. lib. 3. cap. 22. num. 36.
- 44 I ijs quæ extra obligationem principalem petuntur, audiendum esse Reum non obstante clausula depositaria iudicauit Senatus. lib. 3. cap. 22. num. 37.
- 45 Quod nec in causa supplicationis Reus admittatur ad allegandum de iure sine deposito, propter clausulam depositariam. lib. 3. cap. 22. num. 32.
- 46 Filius licet iure cæsareo sit suus hæres, tamen vt à paternis creditoribus conueniatur, opus est probare patris hæreditati se imiscuisse. lib. 1. cap. 4. num. 4.
- 47 Quod Comendatarius Ordinis Sancti Ioannis Ierosolymitani trahi possit ad seculare iudicium super vi noua. lib. 2. cap. 1. num. 19.

- 48 Quod possit articulari de scriptura sine eo quod offeratur, si fuerit facta inter alias personas. lib. 3. cap. 9. num. 2.
- 49 Quod scholaris Colymbricæ non potuerit declinare forum iudicis Indiæ & Minæ si conueniatur super rebus Indicis. lib. 1. cap. 2. num. 14.
- 50 Quod sententia Iudicis Indiæ & Minæ, non possit in alio iudicio executioni mandari. ibi. num. 14.
- 51 Quod Iudex Indiæ & Minæ possit trahere Reum incolā in prouincia Brasilenſi, qui merces creditas asportauit, & promisit in hoc Regno restituere. ibi. num. 13.
- 52 Si Reus laicus corā Ecclesiastico conuentus super rei vēdicatione aut spolio neget rem esse Ecclesiasticā, ad seculare iudicium sit remittendus. lib. 2. cap. 4. num. 2.
- 53 Quod qui tenetur deponere mercedem vecturæ nauis, à deposito excusatur dando pignora, quæ tamen statim vendi possunt non expectata sententia, si pars instet. lib. 1. cap. 2. num. 13.
- 54 Si actor interpellat Reum super re & causa, de qua iam alius cohæres eum conuenerat in alio iudicio, exceptio litis pendentiæ admittenda est. lib. 3. cap. 3. num. 13.
- 55 Vt si pars confiteatur in iudicio conditionem chyrographi adimpletam, summarie sit agendum non per viam libelli. lib. 3. cap. 22. num. 16.
- 56 Concessio quinquenij à maiori parte creditorum debitori facta non nocet creditori qui fecit pignorationem, & executionem. lib. 3. cap. 22. num. 65. & est alia decisio in contrarium.
- 57 Testamentum viri & vxoris manu mariti factū, & ab utroque coniuge subscriptum, quanuis inter liberos cum prælegato tertiæ vnus ex illis, quia tamen matris defunctæ subscriptio non fuit iustificata nullum declarauit Senatus. lib. 4. cap. 3. num. 6.

- 58 Quod Senator non possit declinare forum iudicis Indiarum super rebus Indicis. lib. 1. cap. 2. num. 14.
- 59 Quod mandans in Ecclesia delictum committi non gaudeat eius immunitate. lib. 5. cap. 1. num. 35. vers. & idem dicendum est.
- 60 Quod patruus excludat nepotem ex filio primogenito semota representatione quia proximior vocatus fuit à testatore ad successionem maioratus. lib. 3. cap. 11. nu. 14.
- 61 Quod Consiliarii Portugaliæ Senatus, qui in Curia Madrid lateri Regio assistunt recitari possint. lib. 3. cap. 19. n. 22.
- 62 Quod qui declinat forum non teneatur deponere mercedem vecturæ navis interim dum pendet questio incompetentiæ. lib. 1. cap. 2. num. 15.
- 63 Quod qui est substitutus in aliquo officio, non sit ei necesse ducere uxorem. lib. 1. cap. 2. num. 25.
- 64 Quod Capellanus Capellæ Regiæ in minoribus constitutus, non possit iurisdictionem Regiam effugere. lib. 2. cap. 1. num. 9.
- 65 Quod non audiat pars etiam via ordinaria per libellum in causa, quæ excedit summam Ord. agens virtute scripturæ priuatæ. lib. 3. cap. 12. num. 7.
- 66 Quod minor in petitione revisionis restituatur aduersus lapsum temporis duorum mensium. lib. 3. cap. 20. num. 5.
- 67 Quod iudex Ecclesiasticus si contumax fuerit in cessatione violentiæ postquam per literas Regias tertio rogatus, & monitus fuerit, eius bona temporalia capiantur, & seruitores ei ministerium præstare sub pena carceris prohibeantur. lib. 1. cap. 2. num. 8.
- 68 Quod celsionarius via sumaria agere possit uti poterat celsens, à quo celsionarius ius habuit, & est alia contraria decisio. lib. 3. cap. 22. nu. 18.
- 69 Quod natus in alio Regno extero à iudicandi munere arceri non

- non debet si ex originario ibi sit procreatus qui Regis seruitio fuerat astrictus. lib. 1. cap. 2. num. 24.
- 70 Quod in illa exceptione quam reus obiecit aduersus actorem de tituli vel cognominis usurpatione, sit eodem modo procedendum vti in exceptione peremptoria. lib. 3. cap. 4. num. 4. vers. & aliud esse potest ex ord. remissiuè.
- 71 Quod vt locus esset euictioni, necesse sit possessorem etiam appellare á sententia contra eum lata & ap pellationem fuisse prosecutum. lib. 4. cap. 8. num. 8.
- 72 Quod decendium Ordin. in lite sumaria currat, interim dū acta sunt in Senatu cum petitione grauaminis, & est contraria decisio Cabed. lib. 3. cap. 22. num. 55.
- 73 Quod cum certitudine proxenetæ publici de venditione facta inter duos mercatores sit procedendum sumatim per 10. dies. lib. 3. cap. 22. num. 9.
- 74 Quod beneficium restitutionis competit etiam hæredibus minoris, atq; ideo executio ex eorum persona superlederi debeat. lib. 3. cap. 21. num. 35.
- 75 Quod ex chyrographo salarij aduocati summariè procedatur absq; alia liquidatione de modo adimpleto. lib. 3. cap. 22. num. 16. vers. similiter.
- 76 Quod vidua non potuerit declinare ad curiam quando ipsa consensit in iudice suo ordinario. lib. 1. cap. 3. num. 6. vers. non tamen puto.
- 77 Quod ex requisitoria & executoria Castellæ in qua non sit inserta sententia, non possit executiue procedi. lib. 3. cap. 21. num. 12.
- 78 Quod in recusatione licet facto aduersarij & non sua culpa terminus 45. dierum sic elapsus, non possit prorogari nisi in Senatu maximo. lib. 3. cap. 3. num. 2.
- 79 Quod Iudex Indiæ non sit competens in causa alicuius personæ ex India Occidentali, quæ est in diuisione Regni Castellæ

- stellæ quāuis ille promississet se corā quouis iudice respondurum. lib. 1. cap. 2. num. 14. in fin.
- 80 Quod laicus sit relaxandus à carcere Episcopali, quia non apparuerat contra eum iudicialiter fuisse processum, & sententiam fuisse latam. lib. 2. cap. 4. num. 21.
- 81 Quod sententia Senatus contra quam impedimenta nullitas, & incompetentiæ fuere obiecta, & non recepta, ideoq; glossata à Cancellario, iterumq; visa per alios Senatores fuit reuocata. lib. 3. cap. 19. num. 40.
- 82 Quod lata sententia in causa principali per appellationem, non potuerit iam tractari separatim de grauamine per petitionem, aut per instrumentum ab aliquo incidenti pro lato ante sententiam. lib. 3. cap. 19. num. 19. vers. contigit.
- 83 Quod licet contrahens renuntiet suo foro, eius hæres minor poterit declinare, & erit remittendus. lib. 3. cap. 22. num. 45. & est alia decisio in contrarium.
- 84 Quod sequestrum ex diplomate Regio factum, vt quia detentator litem distulerat, seruari debeat, non obstantibus impedimentis. lib. 4. cap. 10. num. 27.
- 85 Quod si impedimenta intra decendum obiecta fuerint recepta à Iudice absq; condemnatione, licet postea in eis condemnatio subsequatur, appellatio admittatur, & executio subsistat. lib. 3. cap. 22. num. 53.
- 86 Quod decima Chancellariz non debeatur de sententia à Iudice commissario lata in eo processu, de quo agi debuerat corā Iudice, de cuius sententia decima non exigitur. lib. 3. cap. 18. num. 7. in fin.
- 87 Quod intrans in possessionem virtute testamenti etiam cū auctoritate Iudicis si penes alium detentatorem illa repariatur, dicitur spoliū committere. lib. 4. cap. 10. num. 19.
- 88 Quod cessionarius, vel procurator in causam propriam potest compensare cum debito, quod ipse debet ex sententia

lib. 3. cap. 21. num. 45.

- 89 Quod reus qui habuit chartam affecurationis confessiuā, poterit adhuc non obstante prædicta confessione contrariare per negatiuam ultra Cabed. Arestum sed hoc postea fuit inouatum. lib. 5. cap. 1. nu. 67. vers. & e conuerso.
- 90 Quod vidua pro sua dimidietate obligationis factæ in fauorem mariti agere potest per actionem 10. dierum. lib. 3. cap. 22. num. 19.
- 91 Quod cessionarius nō possit agere ex scriptura publica per actionem 10. dierum, sed per viam libelli & est alia contraria decisio. lib. 3. cap. 22. num. 18. vers. sed illud magis.
- 92 Quod creditor qui prius habuit sententiam de præcepto, & prius fecit executionem non habeat prælationem. lib. 3. cap. 21. num. 63.
- 93 Quod minor licet posterior fecerit executionem, præferatur anteriori creditori qui prius fecit pignorationem. ibi, num. 68. & 70.
- 94 Quod pro censu quem vulgò dicimus foro, executiue procedatur statim captis pignoribus. lib. 3. cap. 21. num. 56.
- 95 Quod incarcerari non debeat debitor qui dedit pignora, etiā si illa emptorem non inueniant. lib. 3. cap. 21. num. 80.
- 96 Quod impedimenta aduersus procedimentum suspicionis post terminum 30. dierum obiecta & iam lata sententia super suspicionē nihil præstent. lib. 3. cap. 3. num. 4.
- 97 Quod impedimenta aduersus executionem, quæ sit in hoc Regno ex requisitoria Castellæ, in qua non sit inserta sententia, recipiantur in iisdem actis. lib. 3. cap. 21. num. 12.
- 98 Quod audiatur reus cum exceptione enormissimæ læsionis, quæ ex ipso instrumento appareat, non obstante clausula depositaria. lib. 3. cap. 22. num. 44.
- 99 Quod partitio rerum hæreditariarum facta in iudicio familiaris eriscūla rescindatur ex defectu citationis. lib. 4. c. 31.

- 100 Quod executio fieri possit contra quemlibet tertium possessorem pro redditibus census iam decursis. lib. 3. cap. 21. num. 56.
- 101 Quod auocatoria emanata à Conservatore Colymbicæ non sit adimplenda, ut quia notoriè erat iniusta, nec impedimenta aduersus illam obiecta remitti debeant, sed quod Iudex deprecatus de illis cognoscere possit. lib. 3. cap. 3. num. 10.
- 102 Quod omnia acta quæ nulla in Senatu iudicata fuerunt ex defectu citationis vxoris super re immobili, postea per nouam eius citationem fuerunt reuualidata, & ad priorem iudicati modum res deuenit. lib. 3. cap. 19. num. 36.
- 103 Quod Philippus Rex noster noluerit se subscribere in diplomate Regio super dispensatione clausulæ depositariæ dubitans de eius concessione, ut quia erat in præiudicium partis. pag. 242. col. 1. vers. licet.
- 104 Quod noluerit Senatus maximus licentiam concedere ad promulgandam inhibitoriam Ecclesiasticam pro sistenda executione in seculari iudicio. pag. 249. col. 1.
- 105 Quod fratri inopi litiganti sumptus litis administrantur lite pendente. lib. 1. cap. 4.
- 106 Quod sententia ab alio Iudice quam à Iudice Indiæ super rebus Indicis quanuis ex consensu partium lata, sit nulla. lib. 1. cap. 2. num. 14. vers. vnde in eis.
- 107 Quod in citatione per edicta non referatur iuramentum in animam actori. lib. 3. cap. 1. num. 8. vers. item limita.
- 108 Quod exceptio incompetentiæ vel declinatoria fori Iudicis exequens non impediat executionem. lib. 3. c. 21. nu. 47.
- 109 Quod admissis impedimentis à tertio possessore super re pignorata statim illi res tradatur absq; alia sententia. lib. 3. cap. 21. num. 39.
- 110 Quod si ex mandato Iudicis quis spoliatur de facto sine ali qua

- qua causa cognitione, aut citatione, de facto quoq; a Se-
nato restitui solet per petitionem grauaminis. lib. 4. cap. 11.
10. num. 25.
- 111 Quod donec in conuentione reciproca non datur ad im-
plementum ex alterutra parte, actio non oriatur nec clau-
sula depositaria suum forciatur effectum. lib. 3. cap. 22.
num. 46.
- 112 Quod arbiter in iudicio famul. eriscundæ alteri ex cohære-
dibus qui maiorem partem habet, possit totam rem adiu-
dicare quæ sit indiuidua. lib. 4. cap. 3. num. 2.
- 113 Quod petens terminum vltamarinum iurare teneatur si-
ne eo quod notificetur vt iuret ita vt eo non iurante
prædicta dilatione rejiciatur. lib. 3. cap. 12. num. 4.
- 114 Quod in causis sumarijs veluti possessorij iudicij detur re-
plicatio, & triplicatio. lib. 3. cap. 11.
- 115 Quod quanuis conuentum sit in emptione, quod vendi-
tor non teneatur de euictione, adhuc tamen si res sit eui-
cta compellatur venditor pretium restituere. pag. 286.
num. 9.
- 116 Quod clausula depositaria non habeat effectum pro ter-
tio cum quo directè instrumentum non loquitur, quan-
uis ex eo prætendat interesse, & rem ad se pertinere dicat.
lib. 3. cap. 22. num. 47.
- 117 Quod si inter partes sit plus dictum, & minus reperiatur
scriptum à tabellione, illa ommissio probari possit per te-
stes, quanuis aliàs scriptura publica requireretur. lib. 3.
cap. 12. num. 8.
- 118 Quod Iudex pupillorum possit trahere ad suum forum, pu-
pilli debitorem qui in Castellæ Regno moratur. lib. 1.
cap. 2. num. 22.
- 119 Quod non obstante clausula depositaria fuerit quis ad-
missus ad rescindendum contractum, quia nihil consta-

- bat de recepto deposito. lib. 3. cap. 22. num. 35.
- 120 Quod auocatoria Conseruatoris Religionis Ierololymitana non fuerit adimpleta in causa profana, & inter laicos. lib. 2. cap. 1. num. 20.
- 121 Quod subreptitia dicetur dispensatio clausulæ depositariae, ut quia in ea non fuisset facta mentio alterius clausulæ, qua contrahens promisit se prædictam dispensationem non impetraturum, nec ea vsurum, etiam si motu proprio fuisset concessa. lib. 3. cap. 22. num. 34.
- 122 Quod priuilegium reuocandi forum competat etiam colonis, & emphyteutis Religionis Ierololymitanae. lib. 2. cap. 1. num. 20.
- 123 Quod citatio à nuncio facta intra domum non ideo irritari debeat si reus compareat. lib. 2. cap. 5. num. 2.
- 124 Quod sericæ vestis vsus, qui etiam equiti nobili permittitur aduocato curiæ non interdicator. lib. 1. cap. 3. nu. 27.
- 125 Quod filius conceptus, vel natus ante hæresim patris non excludatur à successione à vita maioratus. lib. 1. cap. 2. num. 11. vers. si autem iste sequens.
- 126 Quod incarcerato, qui vult facere cessionem bonorum interrim à creditore aliméta præstari debeât. lib. 3. c. 22. n. 67.
- 127 Quod in condemnatione, quæ fit à litis contestatione intelligatur de vera & propria illa, quæ de iure comuni inducitur per responsionem contrariam ad libellum actoris. lib. 3. cap. 6. & est alia decisio in contrarium.
- 128 Quod dilatio quinquenij concessa debitori noceat etiam creditori habenti sententiã, & facienti executionem. lib. 3. cap. 22. num. 65. vers. nec ei similiter. Et est alia decisio in contrarium.
- 129 Contra sententiam finalem iudicum ciuitatis impedimenta admittuntur in iisdem actis, sine eo quod ponatur in Chancellaria. lib. 1. cap. 2. num. 21.

- 130 Quod omnia acta, & sententiæ super re immobili, in qua vxoris consensus nõ interuenit, sint irritadæ. lib. 3. c. 19. n. 36.
- 131 Quod instrumentum conditionale fieri possit purum & liquidum ex coniunctione alterius instrumenti, vt via summaria in eo procedatur, vltra aliam Cabed. decisionem. lib. 3. cap. 22. num. 17.
- 132 Quod debitor agens de nullitate contractus admissus fuit sine deposito ante tempus illud fiendi, non obstante clausula depositaria. lib. 3. cap. 22. num. 50.
- 133 Quod subhastatio rei immobilis non vitietur ob non solutam gabellam. lib. 3. cap. 21. num. 83.
- 134 Quod ex restitutione iure minoris non suspendatur executio eius sententiæ, quæ fuit lata in iudicio famil. erciscundæ. pag. 275. num. 9.
- 135 Quod si actor petat ceterum, quorum nonaginta reus statim fuerat confessus, & in reliquis decem iudicium fiat, quæ subsunt iurisdictioni iudicis, adhuc tamè possit ab eo supplicari. lib. 3. cap. 19. num. 3.
- 136 Quod dilatio decem dierum, qui in actione summaria assignari solent, die feriato finiatur. lib. 3. cap. 22. num. 56.
- 137 Quod appellatio à Iudice inferiori in executione liquidationis eius sententiæ quæ fuit lata à prætore curiali, ad ipsum prætorem vadet. lib. 3. cap. 21. num. 30.
- 138 Quod Prouisor residuorum possit cognoscere incideter de dubio super legato, vel fideicommissio alicui relicto. lib. 1. cap. 2. num. 12.
- 139 Quoties conditor maioratus vocauerit ad successionem filium maiorem, vnum post alium, filius ex filio maiori primogenito prædefuncto patruum non excludet. lib. 3. cap. 11. nu. 10.
- 140 Debitor qui vltra debitum principale obligatus erat singulis annis aliquod interesse soluere, donec retardaretur solutio, si delegauerit, delegato factò non soluendo, non liberatur. pag. 200. col. 1.

- 141 Quauis creditor teneatur sibi emere in licitatione quando bona pignorata emptorem non inueniunt, tamen si debitor fideiussorem habuerit, poterit creditor ijs relictis exequi bona fideiussoris. lib. 3. cap. 2. num. 80.
- 142 Instantia capta cum defuncto transit in fiscum bonorum successorem, quauis processus in iisdem terminis ad iudicem fisci remittendus sit. lib. 1. cap. 3. num. 17. in fin.
- 143 Legatum & fideicomissum in arbitrio hæredis positum, illud deberi iudicauit Senatus. pag. 148. col. 1.
- 144 Mulier si agat rei vendicatione pro fundo vendito à marito sine eius consensu, exceptione repelletur si marito hæres extiterit, aut ex pacto per eius mortem totum fundum fuerit lucrata. lib. 4. cap. 2. num. 6.
- 145 Creditor qui prius fecit pignorationem in bonis debitoris præferetur doti ab eodem debitore promissæ. pag. 215. col. 2. vers. atq; ita.
- 146 Si filia renuntiasset paternæ hæreditati certa quadam portione contenta nomine dotis adhuc tamen in lite cum patre defuncto capta pro rata portionis quæ ei remansit conueniri potest. lib. 1. cap. 3. num. 19.
- 147 Pars quæ aliquid vitiauerit, vel falsum comisserit in actis, cadit à tota causa. lib. 3. cap. 19. num. 37.
- 148 Si emphyteusis infructuosior, & sterilior reddatur, non ob id pensio diminuenda est, sed integram pensionem emphyteuta soluere compelletur. pag. 206. col. 2. vers. nec.
- 149 Licet causa remittatur ad iudicem competentem, acta tamen coràm incompetenti non annullantur. lib. 3. cap. 3. num. 8.
- 150 Si pensio domus locatæ addicatur in foro victori pro suo debito per licitationem, & capta possessione domus diruatur, victus alia pignora victori dare tenetur. lib. 3. cap. 21. num. 16.

- §51** Quod Precatoria Iudicis delegati non fuit adimpleta ad auocandam executionem eius sententiæ, quæ lata fuit à Senatu. lib. 3. cap. 21. num. 47.
- §52** Quod nemo priuilegiatus quantumvis sit clericus possit declinare iurisdictionem prouisoris residuorum super ratione cinijs testamenti. lib. primo. cap. 2. num. 12.
- §53** Quod quantumvis Index executionis asserat se esse suspectum, talis recusatio non admittatur. lib. 3. cap. 21. num. 51. vers. nec item.
- §54** Quod impedimēta quæ iusta, & iuridica esse apparuerint, & quæ ex actis sunt probata statim recipiantur, & habeantur pro probatis sine alia præuia pronuntiatione super eorum receptione. lib. 3. cap. 3. num. 33.
- §55** Quod tertius assitens qui venit ad defendendum seipsum & rem quam dicit esse suam possit declinare forum, & exceptio admittenda sit. lib. 3. cap. 5. in fine. vers. 4. limita.
- §56** Quod laicus propter crimen ex visitatione captus ab Ecclesiastico sine eo quod prius per sententiam conuinceretur iudicialiter, statim sit à carcere relaxandus. lib. 2. cap. 4. num. 23.
- §57** Quod in petitione hereditatis teneatur etiam reus ad restitutionem fructuum, quos ipse percepit, vel percipere potuit à tempore occupationis bonorum vsq; ad realem traditionem. lib. 4. cap. 8. num. 54.
- §58** Quod ad hoc ut petens id quod in se habet condemnetur in pœna dupli, necessaria est vera litis contestatio per contrariam partis responsionem, & non sufficit illa quæ à lege inducitur causa breuitatis. lib. 3. cap. 6.
- §59** Quod quantumvis prior pignoriatio nō sit rite facta nec in forma iuris, posterior vero sic cum rei possessione, adhuc prior præferenda sit, quia secunda dicitur litigiosa. lib. 3. cap. 21. num. 67. limitatione 12.

§22 Quod

- 160 Quod testamentum in scriptis, cuius approbatio à tabellione fuit facta extra ultimam eius paginam, nullum iudicetur, & est alia decisio in contrarium. lib. 4. cap. 10. n. 32.
- 161 Quod ordinaria præscriptio sufficiat in ijs bonis, ad quorū titulum clericus sacris ordinibus fuit insignitus. lib. 2. cap. 4. num. 12.
- 162 Quod non ideo nullum & irritum existimetur testamentū illud, cuius approbatio fuit facta, & capta à tabellione in alia noua pagina, & est alia decisio contraria. lib. 4. cap. 10. num. 33.
- 163 Partum legitimum iudicauit Senatus illum, qui natus est post decem menses à morte parentis, & tanquam fī ium legitimū admisit ad patris hæreditatē. lib. 4. cap. 3. nu. 5.
- 164 Quod ille qui ab ipsa natiuitate Christianus est, licet à genere Hæbreorum descendat, non ob id à iudicandi munere arceri debeat. lib. 1. cap. 2. num. 26.
- 165 Quod cognouerit Senatus de grauamine, vi, & violentia Lusitano illata ab Auditore militiæ Castellanz. lib. 1. cap. 2. num. 4. vers. cognoscunt etiam.
- 166 Quod in carrucis & quadrigis nobilium pro debito civili executio fieri possit plerisq; Senatus decisionibus receptum esse constat. lib. 3. cap. 21. num. 17.
- 167 Quod Procurator cum libera potuerit dominum obligare per clausulam depositariam, quanuis in mandato illo prædicta clausula non fuisset expressa declarauit Senatus. lib. 3. cap. 22. num. 30. vers. vnde primo.
- 168 Quod quanuis hæres habeat sententiam legitimationis in vna causa, in alia tamen & cum alijs iterum per articulos se legitimare debeat. lib. 3. cap. 21. num. 3.
- 169 Quod absq; vlla restitutione in integrum iure minoris ex diplomate Regio fuerit pars admissa ad petendam remissionem etiam post lapsos duos menses, & quatuor annos. lib. 3. cap. 20. num. 6.

- 170 Quod impedimēta aduersus executionem, si sint huiusmodi ut corā executore expediri possint, non sint remittenda ad iudicem deprecantem censuit Senatus, & est contraria decisio Cabed. lib. 3. cap. 2. num. 55.
- 171 Quod mutato Scriba propter suspensionem, si iterum fiat distributio in alio Scriba alterius virgæ, non ideo mutatur iudex originarius. lib. 1. cap. 2. num. 35.
- 172 Quod ob non solutam canonem intra triennium emphyteuta cadens in commissum sit expellendus. lib. 4. cap. 8. num. 24.
- 173 Quod actor post libellum oblatum, antequam reus per contrarium respondeat, licet alijs exceptionibus dilatorijs utatur, possit ab instantia desistere, sine eo quod teneatur desistere ab omni causa cēuit Senatus. lib. 3. cap. 6. in fin.
- 174 Quod alterum occidens, pœnam capitalem euadet, si ex ipsius vulnerati, medicivē culpa aut negligentia mortem fuisse subsecutam probetur. lib. 5. cap. 1. num. 72.
- 175 Quod si propter absentiam directi dominij emphyteuta canonis, vel laudemij fecerit depositum, non ideo cadat in commissum ob non solutam pensionem, vel ex defectu solutionis laudemij. lib. 4. cap. 8. num. 25.
- 176 Quod charta affecurationis confessatiua de vulnere illato seruanda sit sine eo quod prius fiat examen, si aliquo modo appareat vulnus non fuisse lethale. lib. 5. cap. 1. num. 21.
- 177 Quod post oblatum libellum triplicationis non potuerit actor mutare, vel addere libello replicationis quasi res nō dicatur integra post terminū elapsū. lib. 3. cap. 11. nu. 1.
- 178 Quod minor non restituatur post didicita & publicata ad probandum idem super quo iam testes produxerat. lib. 3. cap. 14. num. 12.
- 179 Quod decreta pro Regis (vulgò portarias) soleat Senatus irritare si sibi non iusta nec secundum ll. prolata aut in præ-

- præiudicium partis videantur. lib. 1. cap. 2. num. 4. versio-
solent item.
- 180 Quod generalitas mandati non extendatur ad exorbitan-
tem, & incogitatum casum si ex eo notabile damnum
mandanti posset euenire. lib. 1. cap. 3. num. 40.
- 181 Quod causa dependens ab inuentario & iudicio vniuersali
famil. erciscundæ quanuis sit nouiter intentata à priuile-
giato, remittenda sit ad priorem iudicem. lib. 3. cap. 3.
num. 12. ad fin.
- 182 Quod charta affecurationis seruari debeat quæstoribus, &
thesaurarijs Regijs pro crimine in officio commissio, quã
uis inquisitio fiat ex diplomate Regio. lib. 5. cap. 1. nu. 10.
- 183 Quod faciens executionem contra titium in eius ædibus,
quæ erant depositæ penes alium creditorem, qui tempore
licitationis illum impedire tentauit, non dicatur spoliū
nec vim committere præd. depositariode, creuit Senatus.
lib. 4. cap. 10. num. 7. & 8. vers. vnde.
- 184 Quod quanuis à mensa magistrali Ordinum militarium
possit eques insignitus supplicare ad Regem, non tamen
ad promotori iustitiæ permittitur contra equitem. lib. 2.
cap. 1. num. 12. in fin.
- 185 Quod à sententia lata super actione, vel exceptione nulli-
tatis non admittatur secunda supplicatio quæ ex gratia
concedi solet. lib. 3. cap. 20. num. 13.
- 186 Quod quanuis priuatus fecerit prius pignorationem in re-
bus debitoris sui, qui etiam debitor erat Regis, causam
Regis esse præferendam Senatus censuit, & est alia deci-
sio in contrarium. lib. 3. cap. 21. num. 71.
- 187 Quod interesse illud mercatori promissum (à razão de in-
ro) propter lucrum cessans, non sit contractus usurarius,
sed licitus, approbavit Senatus. lib. 3. cap. 22. nu. 29. versio
sed non erit.

- 188 Quod si supplicatio ab executione reuertatur ad quinque iudices, qui fuerunt in expeditione sententiæ, si tres Senatores fuerint concordēs in instrumento grauaminis, quānis posteriores plures numero votum dederint in contrarium, priorum sententia seruanda erit. lib. 3. cap. 21. n. 29. vers. cæterum.
- 189 Si vnus creditor rem habuit in pignore conuentionali, & aliū in eadem re executionem fecerit, illum esse præferendum, & non istum Senatui magis placuit. lib. 3. cap. 21. num. 58. vers. limita 1.
- 190 Quod ex transumpta, vel exemplata scriptura si reus non negauerit obligationem, sit procedendum per assignationem decem dierum iudicauit Senatus. lib. 3. cap. 22. num. 4.
- 191 Licet aduersus depositarium iudicij executiue agi soleat, non tamen eo mortuo aduersus eius hæredem, & vxorē, censuit Senatus. lib. 3. cap. 21. num. 57.
- 192 Si reus non exhibeat ad mādātum iudicis iuratur in litena contra eum. lib. 4. cap. 9. num. 13.
- 193 Quod executio à priuato facta, cuius prior fuerat obligatio, & antiquior præcedere debeat fisco censuit Senatus. lib. 3. cap. 21. num. 71.
- 194 Inter cognatos collaterales præferri cognatū ad successionem maioratus, qui ex matre agnata tantum descendit, non vero illum qui ex matre, & auia ortus sit, quanuis in proximiori linea existat decreuit Senatus. lib. 3. cap. 11. num. 7.
- 195 Quod sententia habita ex actione ad exhibendum exequi non possit aduersus eius hæredem, si dicat se non habere, sed statuitur eius iuramento. lib. 3. cap. 21. nu. 10. vers. 4.
- 196 Quod minor ad petendam possessionem maioratus ex remedio. l. 45. taur. in consilio Regio Castellæ admittatur per

- per restitutionē post lapsum semestre. lib. 3. cap. 21. n. 70.
- 197 Quod excussio in bonis debitoris principalis fieri debeat cum citatione fideiussoris vt postea ad eum deueniri possit. lib. 4. cap. 4. num. 12.
- 198 Quod in causa finium regundorum pro illo sententia atal fuit qui se legitima p̄scriptione tuebatur. lib. 4. cap. 3. num. 15.
- 199 Quod quauis inter partes conuenerat, vt citatio fieret in persona do distribuydor, adhuc tamen Reo morante, & p̄senti in eodē loco, talis citatio non admittitur. lib. 3. cap. 1. num. 6.
- 200 Executio ita demū impeditur & suspenditur per contradictionem tertij possessoris in re pignorata, si executio fiat in illa re pro pecunia debita exactione personali, non vero si executio fiat in re petita per actionem realem. lib. 3. cap. 21. num. 38.
- 201 Quod concessa fuit prouisio vt iterum renideretur processus, & sententia ab iisdem iudicibus, eo quod apparuerat per confessionem vnus ex Senatoribus eius votum fuisse ex falsa causa & fundamēto erroneo datum, voluisseque se retractare. lib. 3. cap. 19. num. 35.
- 202 Executionem fieri posse in Capella Ecclesiæ constructæ, propter debita fundatoris, idest in eo iure sepeliendi in Capella quia temporale est proconstanti habuit Senatus. lib. 3. cap. 21. num. 20.
- 203 Quod clausula depositaria non habeat locum in cessionario, quauis cedens ea vti potuisset, decisum extat à Senatu. lib. 3. cap. 22. num. 51.
- 204 Ex indubitatīs inditijs & p̄sumptionibus de homicidio vxoris fuit p̄na capitalis marito imposita à Senatu. lib. 5. cap. 1. num. 84.
- 205 Corpus occisi fuit à sepulchro post multos dies exhumatum.

tum vt de eius occisione examen fieret á medicis per oculorum inspectionem. libi.

- 206 Matrimonium per metum reuerentialem contractum adiunctis alijs minis nullum iudicauit Senatus. lib. 3. cap. 22. num. 25.
- 207 Quod Iudex Ecclesiasticus non potuerit propria auctoritate capere personam secularem, & illum in carcerem mittere pro executione suæ sententiæ decreuit Senatus. lib. 2. cap. 4. num. 19.
- 208 In fructibus fundi locati licet alius prius faciat pignorationem pro suo debito, præferetur tamé dominus fundi pro mercede rei locatæ. lib. 3. cap. 21. num. 61.
- 209 Vt in ea schædula qua fideiussor titij vt principalis se obligauit, titio non soluente, procedendum sit sumatim, & per decem dies iudicauit Senatus. lib. 3. cap. 22. num. 15. & est alia decisio in contrarium.
- 210 Si in scriptura census renunciatum sit fori priuilegio, qui libet rei possessor in qua census fuit impositus, declinatoria fori se tueri non poterit, quanuis ostendat rem emis se sine vlllo census onere, & videtur alia decisio in contrarium. lib. 3. cap. 21. num. 56.
- 211 Clausula depositaria viget, & habet effectum contra quemcunq; tertium rei possessorem, qui neq; contraxit, nec se obligauit, contra quem executiuè agitur pro solutione census. lib. 3. cap. 22. num. 33. vers. 5. præd. clausula.
- 212 Moratoria rei cunctatio habetur pro litis contestatione ad effectum vt fructus restituantur à tempore oblatis libelli. lib. 3. cap. 6. & est alia decisio in contrarium.
- 213 Filia nubens ante 25. annum completum sine consensu parentum, quanuis attigisset iam 25. annum, ipso iure remanet exheredata, & exclusa ab eorum hæreditate. lib. 4. cap. 8. num. 59.

- 14 Secularem heredem eius qui fideiussit apud acta cum iuramento, non potuisse trahi ad Ecclesiasticum ratione iuramenti decidit Senatus. lib. 1. cap. 4. num. 9. vers. sed hoc.
- 15 Liquidatio per arbitros facta cum per articulos formatos fieri deberet, reuocata fuit. lib. 3. cap. 21. num. 7.
- 16 Si reus prius intentauit actionem contra actorem, qui postea eum citauit super eadem re, & causa in alio iudicio, exceptio litis pendentiæ admittenda sit, & est alia contraria decisio. lib. 3. cap. 3. num. 13. vers. imò.
- 17 Contra iuramentum in litem iam præstitum super re, & valore rei, in contrarium scilicet non esse tot & tales res, nec talis valoris & pretij, admissa fuit probatio. lib. 4. cap. 8. num. 35.
- 18 Si detestatio (vulgo embargo) fiat alicui debitori iussu iudicis ne creditori soluat viq; quo tertius audiat cum illo de iure suo, ita demum procedit, si detestatio ab eo subscripta sit. lib. 3. cap. 21. num. 42.
- 19 Partitio hæreditatis non ex eo rescinditur, quod dicatur illam fuisse factam per collusionem, si legitimè collusio non probetur per testes idoneos, & sine suspitione. lib. 4. cap. 3. num. 10.
- 20 Si actio iudicati intentata sit ex sententia lata in Senatu, & in ea actione pars succumbat, & appeller, an appellatio
- 21 vadat iure communi ad superiores per distributionem, an vero ad Iudices certos, qui fuerunt in sententia, cuius virtute fuit actio intentata. lib. 3. cap. 21. num. 30. vers. sed.
- 22 Reo citato & parato ad iurandum in animam, si procurator actoris dicat se pœnitere, & velle reuocare prædictam actionem, non audietur si speciale mandatum ad reuocationem delationis iuramenti non ostenderit. lib. 3. cap. 1. num. 9. vers. at.
- 24 Si error calculi procefferit ex ignorantia, aut malitia calculatoris,

- culatoris, ipse in expensis condemnandus erit. lib. 3. cap. 21. num. 42. vers. item.
- 225 Quauis á receptione impedimentorum non admittatur supplicatio per petitionem grauaminis, tamé si pars ab ali
- 226 qua requisitione grauamen interpoluerit, & petitione cum mulatiuè de vtroq; agat, Senatus vtriq; prouidendum censuit. lib. 3. cap. 3. num. 18.
- 227 Sententiam latam in reuisorio iudicio, mortuo tunc actore sine hæredum habilitatione Senatus nullam pronuntiauit contra Arestum Cabed. lib. 3. cap. 20. num. 14.
- 228 Licet de iure non admittatur vlla allegatio, probatio, & scriptura in reuisorio iudicio tamen contigit vt ex diplomate Regio illa reciperetur. lib. 3. cap. 20. num. 7.
- 229 Finita dilatione *da terra* absq; vlla protestatione, vti moris erat, dilationem fore concedendam *para fora*, censuit Senatus. lib. 3. cap. 12. num. 4.
- 230 Ex scriptura primata quæ excedit sumam Ordin. procedendum esse sumatim per decem dies inter mercatores, iudicauit Senatus. lib. 3. cap. 22. num. 8.
- 231 Dotis promissio si á fratre fiat marito sororis suæ iam constante matrimonio, etiam si illa excedat sumam ordinationis, eius probationem admitti per testes decreuit Senatus lib. 3. cap. 12. num. 9.
- 232 In re indiuidua hæreditaria, quæ venit ad collationem diuidenda per æstimationem inter tres cohæredes, quorum alter alterius votum habuerit, ei totam rem fore ad iudicandam probauit Senatus. lib. 4. cap. 3. num. 2.
- 233 Fructus rei in dotem data, quæ non sit iam in potestate donatarij vt quia eam vendiderat, venire in collationem, &
- 234 non obstante Ordinatione Regia inter hæredes esse diuidendos iudicauit Senatus, quia fuerat donata cum pacto de non alienando quauis postea fieret alienabilis, ex gra

tia Principis. lib. 4. cap. 3. num. 7.

235 In causa sumaria do juyzo dos residuos tertius oppositor
fuit admissus in eodem processu quo vtrunq; tam reum
& actorem excludere conabatur. lib. 3. cap. 5. nu. 3. in fin.

236 A sententia habilitationis hæredum supplicari debere per
petitionem non per viam grauaminis ordinarij pluribus
Senatus placitis decisum esse constat. lib. 3. cap. 21. nu. 3.

237 In lite habilitationis hæredum triplicationem admitti à
Senatu obtentum fuit per petitionem grauaminis. lib. 3.
cap. 11.

238 In casu violentiæ nouæ vnicam tantum dilationem etiam
para fora, concedi tam ex decisione Senatus quam pra-
xi & vsu quotidiano receptum esse omnibus planum est.
lib. 3. cap. 12.

239 Creditor qui prius fecit executionem & pignorationem
in bonis debitoris non præfertur antiquiori creditori hy-
pothecario, si alia bona debitoris non supersint ex quibus
illi antiquiori creditori satis fieri possit. lib. 3. cap. 21.
num. 72.

240 In actione hypothecaria non est necessaria excussio debi-
toris principalis, si notorium sit illum non esse soluendo.
lib. 4. cap. 4. num. 12.

Finis Summa Decisionum.

DE AVCTORITATE DECISIONUM

*Senatus, & quanta & qualis illa
esse debeat.*

Quoniam, ut dicit Philosophus, plus morient exempla, quam verba, & pariter Seneca inquit longum esse iter per præcepta, ac infirmum, breue autem, & efficax per exempla, idcirco hanc nostram praxim ijs optimis decisionibus fulcire volui, quia illa plerumque possunt, & solent in argumentum adduci, ut fecere Iuri Consulti in l. filius emancipatus, ibi, *sic enim inueni Senatum censuisse.* ff. ad l. Cornel. de falsis, & in l. 1. ibi, *extarent exempla.* ff. de officio præfect. prætor. & tenuit doctissimus Gamma decisione 228. & idem firmat Doctor Cabedus. decis. 212. num. 5. Quod si dicatur non esse exemplis iudicandum, sed legibus. Responderi potest illud verum esse quando exempla absque legum seu rationum fundamentis adducuntur: sed quando exempla cum iuris principiis, atque legibus, rationibus, & Regni consuetudine conueniunt, summè erunt consideranda ad similitum causarum decisionem. Vnde eleganter Alber. in l. nemo. num. 1. C. de sententijs, & interlocut. omn. Iud. scribit quod bonis exemplis, & iuri congruentibus utendum est, malis autem, & quæ iuri sunt contraria, minimè. l. 1. §. *secundo loco. versic. quanuis autem.* ff. de postulan. ibi, & *extat quidem exemplum eius, qui gessit.* l. an manumittere. ff. de man. miss. vindict. addit Bald. ibi, num. 3. in dubio. sequenda esse exempla magnæ auctoritatis ex tex. quem ipse Bald. allegat. in princ. Instit. de Codicillis.

SYMMA ORDINATIONVM;
quæ in hoc volumine expli-
cantur.

Ex Lib. 1.

Tit. 50. §. 1. pag. 13. n. 12.
Tit. 52. §. 12. ibi. n. 15.
Tit. 60. §. 3. lib. 5. c. 5. nu. 3.
Tit. 65. §. 37. ibi. c. 1. nu. 14.
Tit. 68. §. 22. lib. 1. c. 2. n. 22.
Tit. 93. §. 1. pag. 20. nu. 25.
Tit. 93. pag. 21. vers. præterea
Tit. 96. lib. 5. cap. 5. nu. 4.

Ex Lib. 2.

Tit. 1. vid. pag. 60. nu. 11.
Tit. 9. §. 1. pag. 62. nu. 20.
Tit. 9. pag. 58. nu. 4.
Tit. 1. §. 13. pag. 62. nu. 21.
Tit. 1. §. 1. pag. 107. col. 2.
Tit. 5. §. 2. pag. 325. nu. 34.
Tit. 55. §. 3. pag. 20. n. 24.

Ex Lib. 3.

Tit. 5. pag. 26. num. 4.
Tit. 5. §. 3. pag. 27.
Tit. 6. §. 2. pag. 26. nu. 2.
Tit. 11. §. 5. ibi. num. 3.
Tit. 9. §. 13. pag. 63. col. 1. n. 2.
Tit. 26. §. 1. pag. 38. nu. 42.
Tit. 27. §. vlt. lib. 1. c. 3. n. 16.
& lib. 3. c. 21. n. 4. & 9.
Tit. 36. lib. 3. cap. 6. & cap. 8.
Tit. 47. lib. 1. cap. 3. nu. 9.

Tit. 63. lib. 3. c. 19. num. 38.
& cap. 14. nu. 4. & cap. 7.
Tit. 63. §. 2. lib. 3. c. 19. n. 36.
Tit. 63. §. vlt. lib. 3. c. 2. n. 9.
Tit. 50. ibi cap. 4.
Tit. 20. §. 31. ibi cap. 5.
Tit. 20. §. 32. ibi nu. 4.
Tit. 45. §. 11. pag. 103.
vers. verum. lib. 3.

Tit. 51. ibi cap. 6.
Tit. 33. §. 5. & §. vlt. ibi c. 8.
Tit. 20. §. 25. ibi c. 9. n. 2.
Tit. 20. §. 19. ibi c. 10. n. 2.
Tit. 58. §. 2. ibi c. 13. n. 3.
Tit. 55. §. vlt. ibi num. 9.
Tit. 63. ibi cap. 14. nu. 4.
Tit. 66. §. 7. ibi cap. 17.
Tit. 84. §. 4. ibi cap. 18 n. 6.
Tit. 79. ibi cap. 19. nu. 2.
Tit. 83. ibi. num. 12.
Tit. 88. ibi. num. 25.
Tit. 95. ibi cap. 20. nu. 2.
Tit. 95. §. 3. ibi. nu. 5.
Tit. 95. §. 8. ibi. num. 11.
Tit. 95. §. 12. ibi. num. 12.
Tit. 86. §. 17. ibi c. 21. n. 37.
Tit. 93. §. 1. ibi. num. 18.
Tit. 93. §. 3. ibi. nu. 22.

Tit.

Tit. 41. §. 4. ibi. nu. 32.
 Tit. 45 §. 2. & 3. lib. 4. cap. 8.
 num. 5. & 8.
 Tit. 87. §. 14. lib. 3. cap. 21.
 num. 29. & 53.
 Tit. 91. §. 1. ibi. num. 58.
 Tit. 25. ibi. c. 22. nu. 3 12.
 & 53.
 Tit. 25. §. 10. ibi. num. 18.
 Tit. 59. §. 15. pag. 227. n. 6.
 Tit. 59. §. 3. lib. 3. c. 12. n. 8.
 Tit. 59. §. 11. ibid. num. 9.
Ex Lib. 4.
 Tit. 48. pag. 269.
 Tit. 39. §. 2. lib. 3. c. 6. in fin.
 Tit. 76. §. 1. lib. 3. c. 21. n. 15.
 & 80.
 Tit. 73. ibi. num. 27.
 Tit. 67. & §. 2. ibi. nu. 29.
 Tit. 96 §. 23. lib. 4. c. 3. n. 2.
 Tit. 3. lib. 4. cap. 4. nu. 12.
 Tit. 50. §. 3. ibi. cap. 5. n. 2.
 Tit. 54. ibi. cap. 8. nu. 22.
 Tit. 13. §. 10. lib. 3. cap. 6.
 pag. 105.
 Tit. 52. lib. 3. c. 12. nu. 15.
 Tit. 73. §. 1. pag. 59. nu. 9.
 Tit. 100. §. 3. lib. 3. c. 11. n. 8.

Tit. 49. §. 1. ibi. c. 21. n. 57.
Ex Lib. 5.

Tit. 66. §. 2. pag. 260. n. 65.
 Tit. 117. §. 6. lib. 5. c. 1. n. 4.
 Tit. 124. §. 9. ibi. num. 9.
 Tit. 120. ibi. num. 16.
 Tit. 138. §. 2. ibi. num. 98.

ANTINOMIAE

Ordinationum, quæ
 hic declarantur.

Lib. 2. tit. 1. §. 13. cum lib. 2.
 tit. 9. §. 1. pag. 62. n. 21.
 Lib. 3. tit. 33. §. 5. cum lib. 2.
 tit. 1. §. 1. pag. 107.
 Lib. 3. tit. 47. remissive.
 pag. 28. num. 10.
 Lib. 3. tit. 45. §. 10. cum §. 11.
 pag. 104. vers. 4.
 Lib. 3. tit. 20. §. 19. cum §. 44.
 pag. 113. num. 2.
 Lib. 3. tit. 5. §. 3. cum lib. 2.
 tit. 1. §. 8. pag. 27. vers. in
 tantum.

Finis Summæ Ordinationum

DE INTERPRETATIONE LEGVM

Regni, & qualis illa esse debeat.

Quanuis lex Regni prohibeat interpretationem ad leges Regias, nisi modo præscripto in lib. 1. tit. 5. §. 5. Hoc tamen intelligitur de interpretatione hominis captiosa, & friuola, non vero de interpretatione iuris, uti notatur in cap. cum in iure de officio deleg. Cald. de nom. quæst. 8. nu. 34. Nec enim excluditur earum declaratio secundum verum sensum, & iuri consonum, ex Bart. in l. omnes populi. num. 65. ff. de iust. & iure. Nam leges Regiæ recipiunt interpretationem, quam recipit ius cõmune in tali casu Vallasc. consult. 42. in fin. Quanuis, si fieri possit, lex Regni potius à se ipsis interpretationem assumere debet, quam à legibus Imperatorum, ut per Dec. consi. 301. num. 8. Cabed. decis. 211. num. 2. Nam vna consuetudo intelligitur secundum aliam, Tiraquel. lib. 1. de retract. §. 15. glos. 2. num. 21.

SVMMA EX IIS QVÆ PRO BO-
no publico ad meliorem praxim in hoc
Regno redigi; ac fieri con-
uenirent.

Bono pub. ad eruendam veritatem, quando adest præsumptio falsitatis testium, conueniens videtur praxis Castellæ. lib. 5. cap. 1. num. 87.

Bon. pub. inconueniens videtur praxis illa & consuetudo, ut in leuioribus causis criminalibus sententia, à qua à neutra parte sit appellatum, ex iudicis tantum appellatione suspendatur, vbi sup. num. 98.

Bon.

- Bon. pub. non conuenit vt distributio causarum, quæ definitiue per Senatores expediri debent, ab aliquo fiat nisi ab ipso præfide. pag. 22. num. 33.
- Bon. pub. conuenire videtur vt in causis, quæ in Senatu expediuntur per Relationem, non nisi partibus præsentibus Relatio fiat. pag. 161. num. 16.
- Bon. pub. conueniret visitationem incarcerationum magis frequenter fieri modo Castellæ præscripto. lib. 5. cap. 1. num. 31.
- Bon. pub. conueniret non facile concedi chartas affectionis, siquidem nullibi hoc reperitur. lib. 5. cap. 1. num. 23.
- Bon. pub. conueniens videtur, vt non solum per Senatores Palatii, sed per iudices alios, reus sub fideiussoribus relaxari possit, quando constat de innocentia rei, vel quando venit sola imponenda poena pecuniaria. lib. 5. cap. 1. num. 31.
- Bon. pub. conueniret vt ad recusationem iudicum inferiorum non sit necessaria causa, sed vt statim proposita susceptione cum iuramento, processus transeat ad collegam, nec ob id causa sistat. lib. 3. cap. 3.
- Bon. pub. non conuenit, vt in vnoquoque incidenti processus ordinarius fiat, sed illa praxis admittatur, quæ in Regno Castellæ ibi. num. 22.
- Bon. pub. conueniret, vt Senatores nouiores in Senatu Relationis votum prius præberent, ne respectu Seniorum votum suum dare libere reuereantur. pag. 161. num. 17.
- Bon. pub. non conuenit vt testis absque expressa ratificatione in causa capitis fidem faciat. lib. 5. cap. 1. num. 76.
- Bon. pub. non est inconueniens vt interrogatoria admittantur, ad quæ testes contrarii respondere teneantur super articulis secundum circumstantias causæ, & personarum ad faciendum eos variari. pag. 135. num. 26.

CAVTELLÆ, ET SIMVL CONTRA cautellæ, quibus tutò ex conscientia aduocati in praxi vti possunt, quæ in ijs quinque libris continentur.

CAVT. vt possis probare debitum pecuniæ, quam mutuo dedisti amico semotis arbitris, & quam ille debitor confiteri renuit deducta ex Accurs. lib. 3. cap. 12. num. 16.

Caut. Bart. ad excusandum emptorem à solutione pretij rei sibi traditæ, & venditæ, & contra caut. lib. 4. cap. 8. num. 19.

Caut. ad faciendam executionem in bonis tertij possessoris. lib. 3. cap. 21. num. 41.

Caut. Felini pro retractanda sententia, quæ iam transiit in rem iud. ibi. num. 52.

Caut. pro defraudanda, vel differenda executione debiti, & ibi contra cautel. ibi. num. 42.

Caut. quomodo per impedimenta in Chancellaria omnia acta irritentur ex defectu citationis vxoris super re immobili, & ibi contra caut. pag. 169. num. 36.

Caut. Romani, & aliorum ad impediendum iudicem, ne inquireat de certo crimine contra aliquem. lib. 5. cap. 3. nu. 3.

Caut. Angeli vt fieri possit transactio super re iam decisa. pag. 199. num. 46.

Caut. in articulando de metu ad rescindendum contractum. pag. 301. num. 2.

Caut. in articulando de tempore deiectionis à possessione remissionè. pag. 304. num. 2.

Caut. Bal. ad dandum testes in secunda instantia super eisdem articulis

articulis, vel post didicita, & publicata. pag. 159. nu. 12.

Caut. in concedenda dilatione extra Regnum, quando malitia præsumitur. lib. 3. cap. 12. num. 3.

Caut. ad euitanda vaga impedimenta processus, quibus causidici vtuntur ad litem protrahendam. ibi. cap. 3. nu. 22.

Caut. ad liberandam rem ab hypothecæ obligatione, & ibi contra cautela. pag. 282. num. 16.

Caut. Bar. quid faciet testis, cuius dictum repetitur, ne variet. pag. 341. num. 77.

Caut. Arnaldi, & aliorum ad euitandam torturam quando ex confessione extraiudiciali insurgit præsumptio contra reum. pag. 346. num. 90.

Caut. ad allegandum contra libellum. lib. 2. cap. 6. num. 1.

Caut. ad dilationem habendum in causa suspicionis elapso termino. pag. 88. num. 3.

Caut. vt si hæres vel successor maioratus non potuerit possessionem tam cito adipisci, vt quia sit à reo occupata, petat diploma Regium, vt sequestrum fiat. pag. 309. num. 27.

Caut. Antonij Gomes per quam possit euitari pœna imposita aduersus eos, qui declinant iurisdictionem Regiam remisit. pag. 60. num. 15.

Caut. per quam differri potest fieri depositum vecturæ nauis. pag. 16. num. 15.

Caut. Abbatis per quam remoueat scriptura abrasa à suspicionem falsi. pag. 13. num. 9.

Caut. Bar. ad tollendum metum quando vxor, vel filia facit aliquem contractum. lib. 4. cap. 9. num. 1.

Caut. Ferrarij per quam testis qui deposuit falsum, possit euadere pœnam falsi, & ibi contra cautela. lib. 5. cap. 1. num. 88.

Caut. vt falsitas testium rectè examinari ac erui possit de-
ducta

ducta ex praxi Castellæ. ibi. num. 87.

Caut. Couar. in articulando, vt reus positioni respondens excusari non possit à periurio. pag. 135. num. 25.

Caut. vt rem possis vendicare sine eo quod astringaris ad probationem dominij. pag. 268. num. 2.

Caut. Pauli in facienda transactione cum offenso super delicto. pag. 339. num. 73.

Caut. Qua debitor opponens de errore calculi in sumptibus litis ad executionem retardandam, hodie euitatur. pag. 157. col. 1. vers. item.

Caut. ad euitandam condemnationem iniuriæ. lib. 4. cap. 11.

Caut. ad annullandam testium inquisitionem, & ibi contra cautella. lib. 5. cap. 4. num. 16.

Caut. ne possit index delegatus in totum recusari. pag. 165. num. 23.

Caut. quomodo testis dictum, quod aliàs erat insufficiens, post publicationem reddatur sufficiens. pag. 24. num. 40.

Caut. Hieronymi de montes in articulandis confinibus. pag. 276. num. 14.

Caut. Bart. in articulando super interdicto retinendæ. pag. 306. num. 14.

Caut. vt affinis, & consanguineus alias inhabilis à testimonio non repellatur in causa ciuili. pag. 145. col. 2. vers. vel si.

Caut. vt executio mortis suspendi, & impediri possit remissuè. pag. 349. num. 99.

Caut. vt tutor absolui possit de tutelæ administratione. pag. 297. num. 49.

Caut. quomodo proximior possit contra hæredem institutus super hæreditate se opponere. pag. 310. num. 34.

Caut. quomodo possit quis conuenire possessorem hypothecæ, etiam principali debitore non exculso. pag. 280. num. 12.

Caut.

Caut. quomodo venditor teneatur de euictione etiam in casibus, in quibus ille non tenebatur remissuè. pag. 286. num. 11. in fin.

Caut. quomodo compensatio fiat de liquido ad non liquidū remissuè. lib. 3. cap. 8.

Caut. quomodo confessio prætextu erroris minimè reuocari possit, & ibi contra cautela ex Bar. lib. 3. cap. 12. nu. 13.

Caut. quomodo ab executione sententiæ appellari possit. pag. 157. num. 8.

Caut. Ferraræ ad opponendum aduersus personas testium. pag. 137. num. 10.

Caut. Mascardi ne iudex ex officio deferat reo iuramentum suppletorium. pag. 134. num. 22.

Caut. Mathesalani ad probandum debitum quando de eo testes non habes, nec scripturam. pag. 532. num. 16.

Caut. Angel. ad euitandam poenam iniuriæ. pag. 311. nu. 2.

Caut. Bart. vt testis dictum non tibi noceat, & facias eum punire de falso, & ibi contra caut. ex Gregorio Lopes. pag. 144. col. 2. vers. vnde.

Caut. Socini, & aliorum ad faciendum, quod testis sit idoneus in causa, ex qua resultat sibi commodum. pag. 145. col. 2. ver. nisi.

Caut. quando testes plures sunt inter se contrarij quid faciat iudex. pag. 144. col. 2. vers. vel quia.

Caut. quomodo petitio grauaminis admittatur casu, quo pars grauamen interponere non possit, nisi in actu processus. pag. 94. num. 18.

Caut. vt dilatio quinquenij concessa debitori; non præiudicet creditori. pag. 259. num. 65.

Caut. qua decoctor creditoris exactionem defraudat, & ibi contra cautell. pag. 261. num. 68.

Caut. Bar. vt quis obliget sociam ad expensas super lite cō-

muni

muni factas remiss. pag. 276. num. 13.

Caut. quomodo locator pro pensione rei locatæ, in ea alijs creditoribus præferatur. pag. 279. col. 1.

Caut. ad reiiciendum reum contumacem, vt de cætero non audiatur ex Angel. Aret. pag. 113. num. 2.

Caut. Bar. ad articulandum in actione commodati, ad hoc vt commodatarius teneatur de culpa. pag. 294. num. 38.

Caut. Mirantæ, vt si dilatio probationis impediatur facto aduersarij, quid faciet, vt iterum reformetur. pag. 125. num. 2.

Caut. quando reus per iuramentum in animam velit negare debitum, & ibi contra cautel. pag. 82. num. 9.

Caut. Bal. d. super intentanda declinatoria iudicij à vidua, vt totus processus postea infringatur. pag. 27. col. 1.

Caut. vt ex chyrographo non liquido, sed conditionali decem dies assignentur. pag. 230. num. 16.

Caut. Iassonis, vt possit appellari ad superiorem à sententia Iudicis lata intra summam suæ iurisdictionis. pag. 18. num. 21.

Caut. vt aduocatus potius appellationem, vel supplicationem interponat, quam impedimenta in cancellaria. pag. 155. num. 5.

Caut. ad rescindendum contractum ratione metus, quando eius metus probatio non est sufficiens. pag. 301. num. 4.

Caut. Alex. quomodo impediri possit à reo, vt iuramentum suppletorium actori non deferatur. pag. 133. num. 20.

Caut. Bart. quomodo ille, cui deferatur iuramentum nolens statim iurare, respondere debeat, ne resoluator delatio iuramenti. pag. 81. num. 10.

Caut. Pineli vt si actor mutauerit actionem in replicatione, reus nō admittat, sed petat absolui, & ibi contra caut. lib. 3. cap. 10. num. 1.

Caut. Aluari Valaschi ad repetendum solutum ex vi clausulæ depositariæ, vel ex sententia de præcepto. lib. 4. cap. 1. num. 4.

Caut. qua nonnulli vtuntur ad litem in infinitum pro trahendam post impedimentorum receptionem; & contra cautela ex praxi Castellæ. lib. 3. cap. 3. num. 27.

Caut. in offerendo scripturam, ne aliqua eius capitula producenti noceant, & ibi contra cautella ex Butrio & alijs. lib. 3. cap. 9. num. 3.

Caut. vt reus agat prius contra actorem super rescissione scripturæ, vt postea actio impediatur propter præuentionem iuditij. lib. 3. cap. 22. num. 33.

Caut. ad hoc vt non supersedeatur in causa propter defectū citationis, quæ fieri debuerat vni ex hæredibus, qui erat absens apud Indos. lib. 1. cap. 3. num. 17.

Caut. quomodo creditor, cui res in licitatione addicta est, securus maneat ab hypotheca, & prælatione aliorum creditorum antiquiorum. lib. 3. cap. 21. num. 59.

Caut. Bart. ad probandum rem esse minoris pretij, & valoris. lib. 4. cap. 8. num. 64. vers. vel quia.

Caut. Capolæ vt probatio per testes valida sit in ijs, quæ excedunt summam Ordinat. & ibi contra cautella remissiuè. lib. 3. cap. 12. num. 8.

Caut. Bart. in articulando contra scripturam, & ibi contra cautella. lib. 3. cap. 12. num. 9.

Caut. qua vti debet aduocatus partis contra quam testis aliquid falso dixisse reperiatur apertis attestationibus, & ibi contra cautella ad præcauendum sibi. lib. 3. cap. 15. num. 7. vers. ceterum.

Caut. pro iudice vt tempore syndicatus possit euadere graues petitiones, si male iudicauerat, remissiuè ex Bart. in lib. 1. cap. 2. num. 25. vers. deinde.

Caut.

- Caut.** quomodo in iuribus in corporalibus aduocatus faciat articulum vt concludat intetum ex Bar. lib. 4. cap. 2. n. 8.
- Caut.** Angel. in articulando per reum, quando contra illum agitur ex læsione vltra dimidiam. lib. 4. cap. 8. num. 64.
- Caut.** quomodo reus subterfugiat litem, quam aliquis intendit tanquam coniuncta persona sine mandato cum cautione de rato. lib. 1. cap. 3. num. 37.
- Caut.** si procurator actoris post terminum à se subscriptum de deferendo iuramentum reo decisorium velit talem de lationem reuocare, vt nihilominus iuramentum reo deferatur. lib. 3. cap. 1. num. 15. vers. at contra.
- Caut.** per quam venditor qui rem vèdidit habita fide de pretio, securus maneat ne in illa alius creditor hypothecarius vel privilegiatus sibi præferatur. lib. 3. cap. 2. r. num. 67.
- Caut.** Capolæ vt impediri possit testis ne deponat in causa, & ibi contra cautella ex Bar. lib. 3. cap. 13. num. 3.
- Caut.** Bart. ad Ordinat. lib. 3. tit. 59. inutilis redditur. lib. 3. cap. 12. num. 8.
- Caut.** Hipolyti ad probandum per testes vltra summam Ord. remissiuè. lib. 3. cap. 12. num. 8. in fin.
- Caut.** quæ olim erat ex defectu iuramenti calumniæ quomodo hodie sit sublata. lib. 3. cap. 7.
- Caut.** quæ olim erat in litis contestatione quomodo hodie euitatur. lib. 3. cap. 6. remissiuè.
- Caut.** quomodo interrogatoria fiant ad indaguandam veritatem, & ad faciendum testes variari. lib. 3. cap. 12. nu. 26.

Finis Summæ Cautellarum.

DE RATIONE QVA QVIS CAUTELLIS
vel contra cautellis uti possit.

CUm sæpe ij, qui circa lites morantur, legum pias & salubres dispositiones in sua natura minime remanere velint, machinationesq; quærant, quibus iuris placita subvertant: ut dicitur in l. ab Anastasio. C. mandati, & omnia mala excogitant ut in auth. de exhibend. reis. §. illud. collat. 5. Cumq; nec plura sufficiant, quæ contra has cautiones sapienter nostrarum legum conditores ad inuenerunt ut patet ex ijs quæ notauimus. lib. 3. cap. 7. & cap. 14. num. 4. & alibi sæpe, nam quotidie in dies magis malitia hominum in litibus pullulat, ideo similiter, & ijs quæ nouiter sunt adinuentæ, ut ingeniosè aduersari possit: has cautiones in nostra praxi inferere curauimus. Nam cautellis obuiari etiam per alias cautiones potius prudentiæ quam dolo tribuendum est, ut in l. cum pater. §. titio. ff. deleg. 2. nec videtur (inquit I. C.) dolo fecisse qui fraudem excluserit, quo loco Accurtius similes, & huic rei conuenientes auctoritates adducit, nam aduocatus qui iustam causam habet, ut possit aduersarium decipere dicit gl. in cap. dominus 24. quæst. 2. ubi est bonus tex. ex auctoritate D. Augustini, facit tex. in cap. 1. 3. quæst. 4. ex quo & gl. in cap. cupientes. verb. malignantium de electio. lib. 6. asserit quod qui habet ius in causa, potest malitias, & cauillationes aduersarij per alias repellere, nec id faciens videtur fraudem facere, sed potius excludere subscribit Tiraq. plura in id adducens de utroq; retractu in præfat. num. 71. Nec minus dissentit Couar. qui id late explicat. lib. 1. var. cap. 2. dū tamen mendacium, & falsitas absint; quæ omni iure respuenda sunt.

INDEX EORVM

QVÆ IN IIS QVINQVE

LIBRIS CONTINENTVR

copiosissimus.

ABBAS est inferior
Episcopo, & habet
iurisdictionem ordi-
nariam cumulatiuam, nō
priuatiuam. pag. 43. nu. 7.

Abbas non potest iurisdi-
ctionē exercere circa cau-
sas matrimoniales, & cri-
minales. ibi. num. 6.

Acta faciunt rem notoriam.
pag. 142. num. 4.

Acta ordinatoria iuditij pe-
reunt per emptā instātia,
non vero decisoria. lib. 1.
cap. 3. num. 25.

Acta corā Iudice incompe-
tenti facta sustinētur. lib.
3. cap. 3. nu. 8.

Actio ex lesione ultra dimi-
diam non datur contra ter-
tium possessorem, transit ta-
men ad fideiussores. lib. 4.
cap. 8. num. 61.

Actio ordinaria, & sumaria
non sunt contrariæ, sed di-
uersæ. lib. 3. cap. 22. nu. 28.

Actio ineptè composita susti-
netur. pag. 264. num. 3.

Actioe una electa non tol-
litur altera. lib. 3. cap. 22.
num. 27.

Actor si deficiat in probatio-
ne reus absoluitur. lib. 5.
cap. 1. num. 95.

Actor si fuerit privilegiatus
ita demum trahit reum ad
curiam si ipse etiam sit in-
curia. lib. 1. cap. 3. nu. 4.

Actor potest conuenire exe-
cutores testamētarios pro
obligatione defuncti, si ipsi
ab eo nominati sint nullo
herede instituto. ibi. n. 21.

Actor per rei vendicationem
trahit reum ad iudicem lo-
ci ubi res quæ vendicatur
sitæ est. ibi. num. 3.

Actus qui sequitur declarat
voluntatem in actu præ-
cedenti. lib. 3. cap. 15. n. 13.

Act simpliciter à procuratore
gestus, quando mandantis
nomine

- nomine censeatur gestus.*
lib. 4. cap. 8. num. 41.
Accusatio spatio 20. annorum
prescribitur. lib. 5. c. 1. n. 60.
Accusatio ineptè proposita est
nulla lib. 5. cap. 1. num. 48.
Adiectus solutioni agere po-
test per assignationem de-
cem dierū. lib. 3. c. 22. n. 20.
Advocati officium dicitur
laudabile, & reipub. ne-
cessarium. lib. 1. cap. 3. n. 27.
Advocatus debet desistere à
lite, quando perpenderit
clientulum iniustam ha-
bere causam. ibi.
Advocatus nō tenetur de ma-
lo consilio, nisi fuerit in
dolo. ibi.
Advocatus si sua culpa, vel
imperitia succumbat, tene-
tur ad dāna, & interesse. ibi.
Affinis testimonium quan-
do valeat. lib. 3. cap. 15. nu.
8. vers. & nisi.
Affinis à testimonio repelli-
tur. lib. 1. cap. 2. num. 42.
Agnatio non censeatur consi-
derata quoties femina est
vocata. lib. 3. cap. 9. nu. 9.
Aggressor quibus modis pro-
betur. lib. 5. cap. 1. nu. 71.
Aggressor gravius punitur.
ibi. num. 54.
Alienatio est nulla eius rei,
quæ hypothecata fuit cum
pacto de nō vendendo. lib.
3. cap. 22. n. 21.
Alimenta quando teneatur
reus subministrare inopē
litiganti. lib. 1. cap. 4.
Alimenta potest petere debi-
tor inops incarceratus. pa.
260. nu. 66.
Annone civiles dicuntur bo-
na immobilia. lib. 1. c. 3. n. 9.
Animus delinquentis magis
deliberatus presumitur ra-
tione loci, in quo fuit com-
missum. lib. 5. cap. 1. nu. 53.
Animus occidendi ex propo-
sito, & deliberatus, ex qui-
bus colligatur. ibi. nu. 54.
Appellatio quibus casibus ad-
mittitur quo ad causa de-
volutionem, non verò quo
ad eius suspensionem. lib.
3. cap. 19. nu. 9.
Appellatio in causa criminali
omni tempore admittitur.
lib. 5. cap. 1. nu. 97.
Appellatio ab executore, qui
exequitur per literas re-
quisitorias vadit ad supe-
riorem

- riorem requisiti, & non ad superiorem deprecantiis. pag. 74. num. 11.
- Appellatio confirmat sententiam nullam ratione consensu. pag. 67. num. 3.
- Appellans quando in secunda instantia possit articulare de nouo li. 3. c. 19. n. 12.
- Appellare qui non potest, poterit dicere de nullitate coram superiori. lib. 1. cap. 2. num. 21.
- Appellari potest ab executore si excedat modum executionis. lib. 3. cap. 19. n. 8.
- Appellare an possit promotor a sententia lata in fauorem rei. lib. 5. cap. 1. num. 97.
- Archiepiscopus non cognoscit in prima instantia contra subditos Episcoporum suffraganeorum lib. 2. cap. 1. num. 13.
- Archiepiscopus non potest conferre ordines subditiis sui suffraganei ibi.
- Argumentum valet de faudo ad maius. lib. 3. cap. 10. num. 5.
- Articuli impertinentes non admittuntur. lib. 3. c. 9. n. 4.
- Articuli pertinentes qui dicantur. lib. 3. c. 3. n. 19. & 24.
- Assurationis diploma an sit de iure communi, vel Regio lib. 5. cap. 1. num. 22.
- Attentatum per Ecclesiasticum pendente questione violentie in iudicio Corona Regia, etiam si postea Ecclesiasticore mittatur, reuocari debet. lib. 1. c. 2. n. 8.
- Attentatum reuocatur per superiorem, vel nullum iudicatur. pag. 70. num. 16.
- Auctor nominatus non potest allegare priuilegium suum. pag. 103. col. 2.
- Auctor nominatus potest allegare incompetentiam iudicis inter partes colligentes & suspensionem pa. 104. col. 1.
- Auocatoria quando adimpleri debeat. pag. 89. num. 10.
- Auxilium brachij secularis tenetur iudex exhibere, nullo alio requisito. pa. 74. n. 9. B
- B**anniti quibus modis etiam post sententiam ad defensionem admitti possint. li. 5. c. 4.
- Bonitas presumitur in eo, qui semel est bonus. lib. 5. c. 1. n. 64. Bona

Bona fideiusoris, & aebitoris aggregantur simul, ut censeatur unum patrimonium. lib. 3. cap. 21. n. 59.

C

Calumnia si detegatur in accusatione publici criminis finito primo iudicio peti potest. lib. 5. cap. 1. num. 6.

Calumnia presumptio tollit restitutionem. pag. 193. num. 36.

Calumnia denuntiantis puniatur. lib. 5. cap. 2. num. 6.

Calumnia si presumatur in tertio se opponente executioni, illa non suspenditur. lib. 3. cap. 21. num. 48.

Calumnia si presumatur in excipiente, eius impedimenta non admittuntur. ibi cap. 3. num. 24.

Calumnia quando presumitur. pag. 193. num. 30.

Calumniator iudicis officio puniendus erit. lib. 5. cap. 1. num. 6.

Cambium siccum, & reprobatum quid dicatur. pag. 241. col. 1.

Capellanus maior Capella Re-

gia quam iurisdictionem habeat. lib. 2. cap. 1. num. 8.

Capellanus in minoribus constitutus iurisdictionem Regiam non effugiet. ibi. n. 9.

Capere in conflictu fugientem quando dicatur. lib. 5. cap. 1. num. 14.

Casus, qui si contineatur in lege uniuersali redderet eam iniquam, & duram, subducitur de lege accedente superioris auctoritate. lib. 3. cap. 3. num. 3.

Casus fortuitus qui releuat. lib. 4. cap. 8. num. 33.

Causa naturalis praefertur accidentali. pag. 56. num. 20.

Causa requiritur in scriptura ut procedatur per assignationem 10 dierum. lib. 3. cap. 22. num. 12.

Cause ad excusandum absentem. lib. 5. cap. 4.

Cautio quae datur pro suspicionem, quibus casibus non amittitur. pag. 165. n. 24.

Census obligatio transit ad eius rei possessores. lib. 3. cap. 21. num. 56.

Cedi non potest vide verba privilegium.

Cessionarius an agere possit per assignationem decem dierum. lib. 3. cap. 22. n. 18.

Cessionarius non exigit à debitorè plusquam ipse soluit in actione sibi data. lib. 3. cap. 22. num. 26.

Citatio inualida pro comparationem rei conualidatur lib. 2. cap. 5. num. 2.

Citari debent omnes creditores, ut remissio debiti fieri possit. lib. 3. cap. 22. nu. 62.

Clausula (se comprir) declaratur. lib. 3. cap. 2. nu. 3.

Clausula petit iustitiā, quos effectus habeat. ibi. nu. 4.

Clausula omni meliori modo ibi. nu. 6.

Clausula cū expensis ad quid ponatur. ibi. nu. 10.

Clausula, he fama publica. ibi. num. 11.

Clausula, si & in quantum explicatur. pag. 109 nu. 4.

Clausula cum libera de stylo & abusu tabellionis sapè ponitur. lib. 1. cap. 3. nu. 38.

Clausula in fine posita quantumvis generalis restringitur ad specialiter disposita. ibi. nu. 39.

Clausula generalis in fine posita declarat omnia precedentia. lib. 3. cap. 15. n. 15.

Clausula, perinde valere, declaratur. lib. 2. cap. 3. n. 14.

Clausula de non petenda relaxatione iuramenti. lib. 2. cap. 4. nu. 7.

Clausula appellatione remota tollit effectum suspensionum. lib. 2. cap. 12. nu. 18.

Clausula appellatione remota operatur effectum quo ad partes, non quo ad tertium. ibi. num. 19.

Clausula appellatione remota non tollit appellationem quam appellans se offert in continenti iustificaturum. ibi.

Clausula appellatione remota non tollit querelam nec supplicationem. ibi.

Clausula, sola veritate facta inspecta, quid importet. lib. 3. cap. 19. nu. 38.

Clausula depositaria ex usu censetur iam posita ex partium consensu. lib. 3. cap. 22. num. 30.

Clausula depositaria non pro credit in deposito confessio.
nato.

nato. ibi. num. 35.

Clausula depositaria non habet locum in ijs que extra obligationem principalem petuntur. ibi. nu. 37.

Clausula depositaria non habet locum in actione, vel exceptione de falsitate. lib. 3. cap. 22. num. 38.

Clausula depositaria annullatur à nullato cōtractu principali. ibi 39.

Clausula depositaria non habet locum in cōtractu usurario. ibi. nu. 40.

Clausula depositaria non habet locum in illa exceptione quod dies solutionis nō dum cessit. 41.

Clausula depositaria non habet locum in exceptione lationis ultra dimidiam. 43.

Clausula depositaria non habet locum in exceptione de latione enormissima. 44.

Clausula depositaria non habet locum in exceptione declinatoria ratione incompetentie. 45.

Clausula depositaria non ha-

bet locum in recusatione. ibi.

Clausula depositaria habet locum in causa appellationis vel supplicationis. 32.

Clausula depositaria habet effectum contra quenquam possessore. ibi n. 33. vers. 5.

Clausula depositaria non habet locum in actione simulationis. pag. 250. col. 1.

Clausula depositaria cessat si reus dedit pignora, vel sit incarceratus. ibi. num. 48. pag. 253.

Clausula depositaria habet etiam locum contra heredes, & pro heredibus. pag. 243. col. 2.

Comendatores Ordinum Militarium sunt persone Ecclesiasticae. lib. 2. c. 1. nu. 10.

Comodatarius quando tenetur de culpa. lib. 4. cap. 8. num. 38.

Cōpensare potest cessionarius lib. 3. cap. 21. num. 45.

Comunis usus loquendi ante omnia attendendus est. pag. 147. num. 10.

Conclusio processus quibus ex causis aperiri possit per

Cc 4 110

- Iudicem. lib. 3. cap. 16. num. 2.*
- Confessio per errorem facta non praeiudicat. lib. 5. cap. 1. num. 43.*
- Confessio cum qualitate, quā do qualitati fides adhibeatur. lib. 3. cap. 12. num. 15.*
- Confessio dicentis sententiam pro se latam esse iniquam, & iniustam impedit executionem. lib. 3. cap. 21. num. 52.*
- Confessio extraiudicialis quibus casibus probet, vel non remissionem. ibi. cap. 12. n. 16.*
- Confessio de eo, quod est contra naturam non valet. lib. 5. cap. 1. num. 43.*
- Confessio debitoris non sufficit ad hypothecariam actionem intentandam. lib. 4. cap. 4. num. 10.*
- Confessio debitoris in scriptura priuata non praeiudicat creditoribus. lib. 3. cap. 21. num. 63.*
- Confessio, quam quis facit ut testis, non ei praeiudicat ut ex illa condemnatur. ibi. cap. 12. num. 14.*
- Confessio pupilli ei non praeiudicat. ibi. num. 11.*
- Confessio minoris absq^{ue} curatore facta in causa criminali est nulla. lib. 5. cap. 1. num. 39.*
- Confessio per vim, vel metum, dolove facta non praeiudicat. lib. 3. cap. 12. num. 12.*
- Confessio delicti in charta assecurationis, si illud aliās non probetur, non praeiudicat. pag. 323. num. 24.*
- Confessio nullis precedētib^{us} legitimis inditijs, nihil probat. pag. 327. num. 42.*
- Confessio facta corā Iudice incompetenti non praeiudicat. ibi.*
- Confessio in ciuilibus non potest pro parte acceptari, secus in criminalibus. ibi. num. 44. pag. 328.*
- Confitens delictū, quod aliās non probatur, pœna ordinaria puniendus non est. ibi. num. 45. pag. 329.*
- Confitens delictum non habetur pro condemnato. ibi. num. 43. pag. 327.*
- Confitens delictum sua sponte mitius punitur. pag. 329. num. 45.*

Confirmatio non trahitur retro in preiudicium alterius. pag. 55. num. 16.

Consanguineus usq; ad quartum gradum dicitur suus vel suorum iniurias prosequi. lib. 5. cap. 1. num. 9.

Consensus uxoris an sufficiat tacitus in lite agitata per maritum super re immobili. lib. 1. cap. 3. num. 11.

Consensus uxoris quocumq; tempore interueniens facit conualidari omnia antea gesta. ibi. num. 14.

Consuetudo qua antea fuit, deinceps seruari debet. ibi. cap. 2. num. 9.

Consuetudo delinquendi fit ex bino actu delicti, & facit ut reus grauius puniatur. lib. 5. cap. 1. num. 59.

Consuetudo est optima legum interpret. lib. 2. cap. 1. n. 12.

Consuetudo loci, in quo petitur in respicientibus ordinem iudicium, attendi debet. lib. 3. cap. 21. nu. 12.

Continentia cause diuidi non debet. pag. 91. col. 2.

Creditor, qui habuit sententiam per confessionem par-

tis non habet prelationem. pag. 2. 2. num. 63.

Creditor qui probat debitum per confessionem sui debitoris non habet hypothecariam contra tertium. lib. 4. cap. 4. num. 10.

D

Debitor incarcerationi non potest si habeat bona. lib. 3. cap. 21. nu. 80.

Debitor potest excipere in via sumaria de confessione partis etiam transactis x. diebus. ibi. cap. 22. n. 58.

Debitor in actione x. dierum potest compellere actorem ad iurandum de calumnia ibi.

Decendium non currit donec reo processus copia detur. ibi. num. 56.

Decendium non currit, donec acta sunt in Senatu cum petitione grauaminis. ibi. num. 55.

Decem dies in via sumaria sunt peremptorij, & non possunt abreniari, vel suspendi per ingressum feriarum ibi. num. 50.

Decem dies quando non currant

- rant. ibi. num. 56.
- Declaratio sententia quomodo fiet.* pag. 154. num. 3.
- Delegatus nihil pro sua auctoritate agit, sed eius qui mandauit, potestate viuitur.* lib. 2. cap. 3. num. 3.
- Delegatus non potest extendere suam iurisdictionem ultra tenorem commissionis* ibi. num. 5.
- Delictum si dicatur in libello fuisse commissum tali die, & mense, & probetur postea alijs fuisse perpetratum, reus absoluetur.* lib. 5. cap. 1. num. 52.
- Delictorum frequentia incorregibilitatem denotat.* ibi num. 59.
- Denuntiatio quotuplex sit.* lib. 5. cap. 2.
- Denuntians non repellitur à testimonio.* ibi num. 4.
- Denuntians non tenetur se inscribere, sed si commisserit calumniam puniendus erit.* ibi.
- Denuntiationi supersedendum est accusatore superueniente.* ibi. num. 5.
- Deponere mercedem vecturae nauis non tenetur, qui declinat iurisdictionem.* lib. 1. cap. 2. num. 15.
- Deponens in deposito praefertur alijs creditoribus etiam privilegiatis.* pag. 216. col. 2. vers. limita. 11.
- Depositum per confessionem partis non habet privilegium veri depositi.* ibi. cap. 22. num. 35.
- Dictio (tanquam) quid denotet.* lib. 2. cap. 1. nu. 11.
- Dictio (perinde) denotat omnimodam similitudinem.* ibi. cap. 3. num. 15.
- Dictio, ita, prout & semper, declaratur.* lib. 3. cap. 11. num. 2.
- Differentia plures inter appellationem & supplicationem.* lib. 3. cap. 19. nu. 10.
- Dispositum id dicitur quod ex verbis dispositionis eius determinetur constat & non ex coniecturis tantum deducitur.* pag. 120 num. 8.
- Dolus inditijs & coniecturis probatur.* lib. 4. cap. 9. n. 8.
- Domus vendita, quae habet phantasmata redhiberi potest.* lib. 4. cap. 8. num. 12.

Domus

Domus si habet malos vicinos debet ita exprimi in venditione. ibi. num. 13.

Dos praefertur alijs creditoribus. lib. 3. cap. 21. num. 66.

E

Emphtyeuta expelletur ob non solutū canonem lib. 4. cap. 8. num. 24.

Emphyteusi accepta pro se, & liberis masculis, nepos ex femina non potest admitti. lib. 3. cap. 10. num. 4.

Emptor qui contrahit sine solemnitatibus à iure requisitiis est in praesumpta mala fide. ibi. cap. 21. num. 81.

Emptor tenetur trāsferre dominium pecuniae in venditorem. lib. 4. cap. 8. nu. 3.

Episcopus laicorum personas, & bona quādo capere possit. lib. 2. cap. 4. num. 19.

Estimatio crescit, aut minuitur inspecta qualitate rei emptae. pag. 300. num. 62.

Exceptio litis pendente impedit actionem x. dierum. pag. 238. nu. 28.

Exceptio incontinenti probari dicitur si probetur inter terminum ad proban-

dum concessum. lib. 4. cap. 10. num. 31.

Exceptio usurarum impedit actionem x. dierum. pag. 239. num. 29.

Exceptio compensationis impedit executionem. lib. 3. cap. 21. nu. 45.

Exceptio friuola in actione x. dierum non admittitur. ibi. cap. 22. num. 29. in fin.

Exceptio subreptionis facit supersedere in executione. pag. 14. num. 12.

Exceptio non numerata pecunia recipitur aduersus actionem decem dierum. lib. 3. cap. 22. nu. 23.

Exceptio quod scriptura est iurata impedit actionem x. dierum. ibi. cap. 22. n. 27.

Exceptio tertij impedit executionem in re à nemine possessa. ibi. cap. 21. nu. 48.

Exceptio transactionis impedit executionē. ibi. nu. 46.

Exceptio incompetentiae impedit executionē. ibi. n. 47.

Exceptio incidens si non est prauidualis cēsetur vana & eadē cū negocio principali. ibi. cap. 3. num. 15.

Ex-

- Exceptio simulationis. lib. 3. cap. 22. num. 24.*
- Exceptio transactionis impedit executionem pag. 199 num. 46.*
- Exceptio si est notoria satis est quod allegetur, & non est opus, ut probetur. lib. 3. cap. 3. num. 33.*
- Exceptio preiudicialis incidens in negotio principali facit illud superfedere. pag. 92 num. 14.*
- Exceptio preiudicialis principaliter tractanda est. ibi. num. 15.*
- Exceptio nullitatis quando impedit executionem sententiae. lib. 3. cap. 21. n. 43.*
- Exceptio Macedoniani etiam elapso decennio opponi potest. lib. 3. cap. 22. num. 59.*
- Exceptio falsitatis post sententiam in causa matrimoniali obijci potest. lib. 2. cap. 9. num. 7.*
- Exceptio falsitatis executionem impedit. lib. 3. cap. 22. num. 38.*
- Exceptio non presumitur reiecta, quae inest ex subiecta materia. lib. 3. cap. 22. num. 61.*
- Exceptio quae prodest principali, non prodest fideiussori. ibi. num. 64.*
- Exceptio quae ex inspectione instrumenti, aut sententiae apparet, opponi potest. ibi. num. 60.*
- Exceptiones licet omnes sint reiectae à lege, tamen admittuntur illae, quae exactis apparent. ibi. num. 61.*
- Excusio quomodo fiet in bonis debitoris. lib. 4. cap. 4. num. 12.*
- Executio non suspenditur per appellationem à sententia liquidationis. lib. 3. c. 21. n. 6.*
- Executio fit in loco, & domicilio condemnati. ibi. n. 11.*
- Executio non fit in Regno Lusitaniae ex Requisitoria Castella. ibi. num. 12.*
- Executio non fit in bonis maioratus, sed in usufructu. ibi. num. 18.*
- Executio non fit in bonis maioratus etiam ex causa dotis. ibi. num. 19.*
- Executio fit in re maioratus propter debita fundatoris. ibi. num. 20. & 21.*
- Executio non fit propter debita*

- bita patris in emphyteusi concessa pro filio. ibi. n. 22.
- Executio non fit in peculio profecti. io filij pro debitis patris. ibi. cap. 21 num. 23.**
- Executio nō fit in usufructu aduentitiorum pro debitis filij. ibi. nu. 24.**
- Executio nō fit in redditibus dotis propter as alienū mariti num. 25.**
- Executio etiā ex tribus sententijs conformibus suspenditur per restitutionem in integrum ibi. num. 32.**
- Executio fit pro censu absq. vlla sententia contra debitorem, & eius heredes, vel tertios possessores in solidum. ibi nu. 56.**
- Executio nō suspenditur per impedimenta tertij, quando sententia lata est super actione reali. ibi num. 40.**
- Executio fieri potest in bonis secundi mariti pro debito tutelari vxoris qua transit ad secunda vota, non petito tutore. ibi num. 28.**
- Executio eius sententie suspenditur, contra quam agitur de nullitate. ibi. n. 44.**
- Executio fit ex testamēto pro legato, vel fideicommissio. lib. 3 cap. 22. nu. 10.**
- Executio quoad pœnam capitalem quibus modis suspēdatur. lib. 5 cap. 1 nu. 99.**
- Executio testamenti in loco, originis testatoris, vel domicilij petenda est. lib. 1. cap. 2. nu. 12.**
- Executio retratabilis nō suspenditur per exceptionem nullitatis. lib. 2 c. 12 n. 2.**
- Executor an possit procedere absq. ordine iudiciario. lib. 2. cap. 12. nu. 6.**
- Exemplata non adhibito originali non probant. lib. 3. cap. 22. num. 4.**
- Exemplata scriptura an sit x. dierum. ibi.**
- Expensa que fiunt in re comuni vide verb. samptuū ratio.**
- Expensas quas colonus repetit. lib. 3 cap. 21 num. 49.**
- Expense vide verb. meliorationes.**
- Expensas litis an debeat soluere promotor. lib. 2. c. 12. num. 13.**
- Expressio unius defectus nō sup-**

Supplet alios non expressos. lib. 2. cap. 3. num. 17.

Expressum est illud quod ex verbis infertur, licet illud non exprimatur. lib. 3. cap. 11. nu. 8.

Extensio non fit de persona ad personam. lib. 3. cap. 9. num. 11. & cap. 15. nu. 11. col. 2.

Euitio ut locum habeat, que requiratur. lib. 4. c. 8. n. 8.

F

F *Altitatis exceptio quando admittatur ad impedendam actionem decem dierum.* lib. 3. cap. 22. nu. 38.

Falsitas testium presumitur ex eorum contrarietate, vel diuersitate. lib. 5. cap. 1. num. 86.

Falsitas testium semper admittitur etiam apertis testibus. lib. 3. cap. 13. nu. 3.

Falsitas in actis facit cadere à causa. lib. 3. cap. 19. nu. 37.

Falsitas testiū ex quibus probetur. lib. 3. cap. 20. num. 3.

Falsitas testiū quomodo examinari possit. lib. 5. cap. 1. num. 87.

Feria non suspendunt tempus syndicatus. lib. 5. cap. 5. num. 2.

Feria non suspendunt decem dies iam incaptos in causa sumaria. lib. 3. cap. 22. nu. 56.

Fideiussor soluens pro reo nō habet actionem mandati in solidum contra debitorem cui remissio facta est. lib. 3. cap. 22. nu. 63.

Fideiussore conuento qui nō potest uti aliqua exceptio ne reo competenti, potest reus eam proponere suscipiendo iudicium pro fideiussore. ibi. num. 64.

Filius non repræsentat patrem ubi proximior vocatur. pag. 123. num. 14.

Filius officialis in concessione officij, extraneis præferatur. lib. 1. cap. 2. num. 9.

Filius maior secundum naturalem, & non fictam significationem intelligendus est. lib. 3. cap. 11. nu. 10.

Filius non tenetur creditoribus patris nisi ostendatur se hereditati patris immiscuisse. lib. 1. cap. 4. num. 4.

Filius

Filius maior eligit in iudicio familiae eriscunda. lib. 4. cap. 3. num. 4.

Filij in conditione positi censentur vocati, si fuerint grauari. lib. 3. cap. 15. num. 17.

Filius naturalis ex nobili gaudet privilegio paterno. lib. 5. cap. 1. nu. 65.

Fiscus non praesertur anteriori creditori. lib. 3. cap. 21. num. 71.

Fiscus non censetur privilegiatus, nisi expressum sit. ibi.

Fiscus ut auctor vocatus trahit causam ad suum iudicem. pag. 104. col. 1.

Fiscus succedit in omnia iura condemnati. pag. 12. col. 1.

Fiscus in iudicio familiae eriscunda diuidit, sed alter eligit. lib. 4. cap. 3. num. 4.

Fiscus qui habet certos iudices, non transit in eum instantia. lib. 1. cap. 3. nu. 17.

H

H *ereditatem censetur adire eo ipso qui agit petitione hereditatis pag. 307. num. 16.*

Heres si velit deliberare, quid tempus sit ei assignandum. lib. 1. cap. 4. num. 2.

Heredis habilitatio an sit necessaria in causa reuisionis. lib. 3. cap. 20. nu. 14.

Heres eius contra quem sit executio, habilitari debet in causa executionis. ibi. cap. 21. num. 9.

Homagium si negetur appellari potest. lib. 5. cap. 1. num. 17.

Homagium quando non conceditur nobili. ibi. nu. 18.

I

I *mpedimenta quae obijci possunt aduersus mandatum iudicis de deferendo iuramento. lib. 3. cap. 12. nu. 20.*

Impedimenta aduersus scripturam in actione decem dierum. lib. 3. cap. 22. num. 22.

Impedimenta tertij possessoris quando faciunt executionem sistere. ibi. cap. 21. num. 37.

Impedimenta restitutionis quomodo faciunt supercedere in executione. ibi. num. 32.

- Impedimēta meliorationum impediunt executionem propter ius retētionis. ibi. num. 49.*
- Impedimenta quæ aduersus rescriptum opponi possunt lib. 2. cap. 3. num. 6.*
- Impedimenta aduersus subhastationem. lib. 3. cap. 21. num. 81.*
- Impedimenta contra brachij inuocationem. lib. 2. cap. 12. num. 9.*
- Impedimenta aduersus procedimentum suspensionis, quando sint obijciēda. lib. 3. cap. 3. num. 4.*
- Impedimenta si non fuerint releuantia recipi non debent. lib. 3. cap. 3. num. 19.*
- Impedimenta recepta si probentur victoriam certam promittunt. ibi. num. 32.*
- Impedimenta in dubio recipi solent. ibi. num. 31.*
- Impedimenta de materia veteri quādo admitti debeāt. ibi. num. 25.*
- Impedimenta aduersus publicationem testium remissionē lib. 3. cap. 14. num. 6.*
- Impedimēta secunda in Chācellaria quando sunt admittenda. lib. 3. c. 19 n. 32.*
- Impedimenta in Chancelleria qualia esse debeant. ibi.*
- Impedimēta subreptionis faciunt supersedere in executione. lib. 2. cap. 3 n. 12.*
- Impense, vide verb. expense & verb. meliorationes.*
- Incontinenti intelligitur intra terminum ad probandum concessum. lib. 4. cap. 10. num. 31.*
- Iniuria priuata per pactum remittitur. lib. 5. c. 1. n. 73.*
- Inquisitio iam formata quibus casibus annullari possit. lib. 5. cap. 3. num. 9.*
- Inquisitionis iudicio, fama, vel notorietas loco accusatoris habentur. lib. 5. cap. 3. num. 1.*
- Inquisitores solum, & nō alij cognoscere poterunt de crimine hareseos. pag. 49. vol. 2.*
- Inquisitores si aliquem grauauerint, ab eis recurrri debet ad supremum Senatū Inquisitionis. ibi.*
- Inquisitorum mandata exequi debent per Iudices seculares*

- culares, nulla de eorum iustitia, cognitione facta. ibi.
- Inspectio oculorum etiam post conclusum in causa, admittitur, & superat omnem spectiem probationis.* lib. 3. cap. 12. nu. 17.
- Instantia perempta non pereunt effectus producti ex actis ordinatorijs iuditij.* lib. 1. cap. 3. nu. 25.
- Instantia cepta cum defuncto transit ad heredem in iisdem terminis.* lib. 1. cap. 3. nu. 16.
- Instantia transit in fiscum.* ibi. nu. 17.
- Institutoria actio in quo deferat ab actione de peculio* lib. 4. cap. 5. nu. 4.
- Institutor non tenetur etiam si sua persona contrahat.* ibi. nu. 5.
- Interdictum quorum bonorum est sumarium, & in eo non potest opponi vlla exceptio requirens altiorē indaginem.* lib. 4. cap. 10. nu. 17.
- Inuentarium si non fecit tutor, iuratur in litem.* lib. 4. cap. 8. nu. 48.
- Iudex Corona cognoscit de vi, que sit à Iudicibus Ecclesiasticis ex generali consuetudine Hispanie.* pag. 7. nu. 7.
- Iudex syndicatus si aufugerit, eius crimina habentur pro probatis.* lib. 5. c. 5. n. 3.
- Iudex tenetur de culpa suorum officialium, & familiarium.* ibi. nu. 4.
- Iudex residuum non cognoscit de dubijs incidentibus in maioratibus.* lib. 1. cap. 2. num. 12.
- Iudex Ecclesiasticus non solum potest relaxare iuramentum, sed annullare, & rescindere ipsum contractum.* pag. 59. nu. 8.
- Iudex Ecclesiasticus non potest propria auctoritate capere bona, & personas laicorum, sed per censuras procedit.* pag. 62. nu. 22.
- Iudex secularis quibus casibus cognoscat contra clerum cum* pag. 60. nu. 11.
- Iudex potest temperare penam ordinariam à lege impositam ex aliquibus causis.* lib. 5. cap. 1. nu. 93.

- Index Ordinum militarium*
an sit ordinarius, vel delegatus. lib. 2. cap. 1. num. 10.
- Index causarum criminalium*
quando possit cognoscere
incidenter de negotio ci-
vili pag. 92. nu. 14.
- Index executor* quando re-
mittere, vel cognoscere de-
beat de impedimentis ob-
iectis aduersus executionem. pag. 204. nu. 53.
- Index requisitus* remittere
debet exceptiones ad indi-
cem requirentem. ibi. nu. 55.
- Index requisitus* si excedat,
ad quem appellandum sit.
pag. 74. nu. 11.
- Index ex officio publicatis* at
testationibus potest iterum
testem examinare. lib. 3.
cap. 14. nu. 2.
- Index ex officio* potest repel-
lere actorem, licet à reo non
requiratur. li. 3. c. 22. n. 60.
- Iudicare* non licet de lege, sed
secundum legem. lib. 3. c.
3. num. 2.
- Iurisdictio prauenta* dicitur
per solam citationem. lib.
3. cap. 3. nu. 12.
- Iuramentum suppletorium* quo
modo impediri possit. lib.
3. cap. 12. nu. 20.
- Iurisdictio* que alicui conces-
sa est respectu certarum per-
sonarum, vel rerum, quan-
do videatur adempta ordi-
narijs. lib. 1. cap. 2. nu. 14.
- Iurisdictio limitata*, an ex
partium consensu possit pro-
rogari. ibi. nu. 22.
- Iurisdictio Abbatis* est cumu-
latiua. lib. 2. cap. 1. nu. 7.
- Iuramentum assertorium* op-
poni potest in quolibet co-
tractu. lib. 3. cap. 22. nu. 27.
- Iuramentum in litem* non da-
tur contra heredem tuto-
ris, qui inuentarium non
fecit. lib. 4. cap. 8. num. 48.
- Iuramentum necessarium* quan-
do reo, vel actori sit defe-
rendum. li. 3. cap. 12. n. 20.
- Iuramentum appositum* de non
petenda relaxatione, vel
de ea non utendo, etiam si
fuerit concessa motu pro-
prio, censetur temerarium
lib. 2. cap. 4. nu. 7.
- Iuramenti relaxatio* non so-
let negari etiam inuita par-
te. ibi. nu. 6.
- Iuramentum* quibus casibus

non refertur auctori. lib. 3.
cap. 1. nu. 7.

Ius hypotheca quomodo tolli-
tur. lib. 4. cap. 4. nu. 16.

L

Legatus Sedis Apostoli-
cæ non potest iurisdi-
ctionem ordinariam impe-
dire, nec causam in prima
instantia agitandam præ-
ripere. lib. 2. cap. 1. nu. 15.

Legatum in arbitrio hæredis
positum debetur. lib. 3. cap.
15 nu. 11.

Leges uniuersaliter ferri op-
portet, nec solent singuli
articuli explicari. lib. 3.
cap. 3. nu. 3.

Legis dispositio ad excluden-
dum fortior est, quam dis-
positio hominis. ibi. cap. 10.
num. 2. in fin.

Legis prouisio cessat per pro-
uisionem hominis. ibi. cap.
11. nu. 8.

Lex correctoria, & contra ius
commune non extenditur
ad casum, in quo non loqui-
tur. lib. 1. cap. 2. nu. 16.

Lex generalis quando com-
prehendit priuilegiatos.
lib. 3. cap. 21. nu. 66.

Libellus quando dicitur ineptus. lib. 2. cap. 6.

Libellus ineptus quomodo sus-
tinetur. lib. 3. cap. 2. nu. 7.

Litis pendentia quibus mo-
dis introducat. lib. 3.
cap. 3. nu. 12.

Lites sunt fugiende propter
multa incommoda. ibi. cap.
3. nu. 18.

Locator tenetur prestare in-
teresse si res tradita non
fuit, vel fuit usus impeditus
facto tertij. lib. 4. c. 8. n. 26.

Locus, ubi causa agitur, atten-
ditur in respicientibus or-
dinem iudicium. lib. 3.
cap. 21. num. 12.

M

Magistratus tenetur
pro culpa, & crimine
suorum familiarium, illis
tamen prius excusis. lib. 5.
cap. 3. nu. 4.

Magistratus tenetur de deli-
ctis in negligendo. ibi. n. 5.

Mandataris qui expleuit mā-
datum, vel illud fecit dolose
aut negligenter cū dāno do-
mini tenetur. li. 4. c. 8. n. 40.

Mandataris recuperat expē-
sas. ibi. nu. 42.

Da2

Mam

Mandatum ſpetiale quando requiritur. lib. 1. cap. 3. num. 38.

Mandatum cum libera idem eſt, ac ſi eſſet ſpetiale. ibi.

Mandatum ſpetiale ad aliquam litem, licet poſtea dicatur, & ad reliquas lites, non comprehendit maiora, vel grauiora. ibi. num. 39.

Mandatum in dubio potius pronuntiandum eſt non valere, quoties mandanti damnum ex mandato poſſet euenire. ibi. nu. 40.

Mandati forma ſtriſſe ſeruanda eſt. ibi nu. 41.

Mandati diſpoſitio in extendibilis eſt. ibi.

Mandato quādo praſumatur aliquid faſtum. lib. 4. cap. 8. nu. 41.

Mandans committi delictum verè delictum committit. lib. 5. cap. 1. nu. 35.

Maioritas ſecundum naturalem, & non fictam ſignificationem intelligenda eſt. pag. 121. nu. 10.

Maioratus ſucceſſione non excluditur filius heretici,

qui natus eſt ante heresiſm patris. lib. 1. cap. 2. nu. 11. ad fin.

Maioratus bona nec ex cauſa dotis alienari poſſunt. li. 3. cap. 21. nu. 19.

Maioratus bona in quibus nō ſunt ſæmina inuitata, nec ſubſtituta, poteſt vltimus maſculus alienare ibi. cap. 11. nu. 6.

Maioratus ſucceſſio ſit perpetua per ſubrogationem eorum, qui ſunt de genere. ibi. nu. 7.

Maioratus bona hypothecari poſſunt per inſtituentem. ibi. cap. 21. nu. 21.

Maioratus bona alienari prohibita, per heresiſm vltimū poſſeſſoris, etiam durante eius vita, nō pertinent ad fiſcum, ſed ad ſequentem in gradu. lib. 1. cap. 2. nu. 11.

Maioratus petitio ibi fieri debet, ubi ſit caput maioratus, licet alibi maior pars bonorum ſit. lib. 1. cap. 3. num. 8.

Maioratus bona legitimus ſucceſſor propria auctoritate

- occupare non potest, si ab alio detineantur. lib. 4. cap. 10. num. 23.
- Maiores bonis quomodo executionis fiet pro debitis possessoris. lib. 3. cap. 21. n. 18.
- Maiores successoribus quando sententia lata cum defuncto noceat. ibi. num. 9.
- Masculus cognatus appellatio ne masculorum comprehenditur. lib. 3. cap. 9. num. 5.
- Masculus quibus ex causis praefertur feminis. ibi. num. 8.
- Materia vetus quae dicatur. lib. 3. cap. 3. num. 28.
- Materia noua quae dicatur. lib. 3. cap. 19. num. 12.
- Meliorationum exceptio impedit executionem. lib. 3. cap. 21. num. 49.
- Metus reuerentialis facit contractum rescindi. lib. 3. cap. 22. num. 25.
- Minor in quibus non restituitur. lib. 3. cap. 21. num. 69.
- Minor restituitur aduersus clausulam depositariam. lib. 3. cap. 22. num. 49.
- Minor qui posterior fecit executionem an alijs anterioribus creditoribus praefertur. ibi. num. 68. cap. 21.
- Minor restituitur aduersus lapsum temporis concessi ad obijciendum contra testes. lib. 3. cap. 13. num. 4.
- Minor censetur lesus eo ipso quo ommissa est probatio. ibi. cap. 13. num. 7.
- Minor qui veniam aetatis impetravit non potest esse iudex. pag. 21. col. 2.
- Minor restituitur aduersus ommissam probationem, & lapsum termini probationis. lib. 3. cap. 14. num. 7.
- Minor ab omnibus officiis publicis abstinere debet. pag. 21. col. 2.
- Minor non restituitur in causa criminali aduersus ommissam allegationem, & probationem. lib. 3. cap. 14. num. 8.
- Minor iuris peritus non restituitur. ibi.
- Minor non restituitur ad probationem aliquam exceptionem dilatoriam post publicas attestaciones. ibi.
- Minor potest intentare declarationem, licet eius praedecessor renuntiaret foro. ibi.

cap. 22. num. 45.

Minor petens rescissionem contractus, pretium non tenetur restituere usque ad finem litis. ibi. num. 49.

Minor eo ipso quo constitetur delictum, nulla alia interveniente probatione, censetur lesus, & est restituendus. lib. 5. cap. 1. nu. 40.

Mora purgari potest si ius adversarij non efficiatur deterius. lib. 3. cap. 10. nu. 3.

Mulieris consensus quando non requiritur in lite mota super re immobili. lib. 1. cap. 3. num. 11.

Mulier si cedat actionem ad repetendam dotem an cedat privilegium? li. 3. cap. 22. num. 51. in fin.

N

Naturalis causa preferatur accidentali. lib. 2. cap. 3. num. 20.

Negativa quomodo probari possit. lib. 5. cap. 1. num. 62.

Nepos ex filio primogenito mortuo in vita patris censetur admissus per substitutionem vulgarem. num. 25. pag. 122.

Nepos ex natura maioratus admissus, non censetur exclusus per verba generalia ibi.

Nobilis honoratus non praesumitur aliquid malifacere, & mitius punitur, & penam infamiae non incurrit. lib. 5. cap. 1. num. 65.

Notorium quando dicatur in excusatione bonorum. lib. 4. cap. 4. num. 12.

Notorium dicitur quod ex actis constat. lib. 3. cap. 15. num. 4.

Novatio quomodo impedit executionem. lib. 3. cap. 20. num. 46.

Nullitas que constat ex inspectione actorum, non censetur exclusiva, quanvis statuto caveatur ne possit de illa opponi. ibi. cap. 12. nu. 18.

Nullitatis probatio nulla maior esse potest, quam quae ex ipsis actis resultat. ibi. cap. 21. nu. 43.

Nullitas impedit executionem. ibi.

Nullitatis causa non remanet deserta, licet sit deserta appellatio. lib. 3. c. 18. n. 5. ad fin.

Nul-

Nullitas potest allegari in causa appellationis. ibi.

*Nullitatem nudam sine ad-
miniculo iustitie Senatus
non admittit. ibi. cap. 19.
n. 38.* O

Officia parentum conce-
di eorum filiis usu con-
suevit. lib. 1. cap. 2. num. 9.
Officialis substitutus gerit pe-
riculo substituentis. lib. 5.
cap. 5. nu. 4.

*Omissum habetur pro om-
misso. pag. 148. col. 2.*

*Omissum in scriptura con-
tractus probari potest per
testes. lib. 3. cap. 12. num. 8.*

*Oppositor quomodo admitta-
tur in causa ordinaria. lib.
3. cap. 5.*

*Oppositor admittitur aduer-
sus secundum sententiam
contra alium lata per suo
interesse. ibi. cap. 19. n. 27.*

P

Papa in beneficalibus pro-
cedere potest sine citatio-
ne. lib. 3. cap. 1. num. 3.

*Pater admittitur pro filio de
linquente absenti. lib. 5.
cap. 4. num. 5.*

Pater tenetur de peculia ex

*contractu, vel delicto filij.
lib. 4. cap. 5. nu. 2.*

*Pater conuentus de peculio
deducit illud quod sibi de-
betur. ibi. nu. 3.*

*Pena ex transactione promiss-
sa quando peti possit. lib.
3. cap. 22. nu. 35.*

*Pignus tacite contrahitur in
fructibus fundi locati. pag.
279. col. 1.*

*Pignora capta, si emptorem
non inueniant, potest cre-
ditor licitare, & emere.
lib. 3. cap. 21. nu. 20.*

*Possessionis turbatio qualiter
probetur. lib. 4. cap. 10.
num. 12.*

*Possessorem clandestinum po-
test quis repellere a domo
sua sine Iudice. lib. 3. cap.
1. num. 3.*

*Possessor antiquior presertur.
lib. 4. cap. 10. nu. 12.*

*Possessor in dubio presumitur
esse dominus. lib. 3. cap. 21.
num. 38.*

*Possessio noua presumitur el-
destina, & vitiosa proban-
do antiquiore. lib. 4. c. 10.*

*Possessio quibus modis proba-
tur. ibi. nu. 9.*

Pd 4

Pes-

- Possessio** quantunvis à lege, vel pacto ipso iure transferatur in successorem mortuo ultimo possessore, non potest ille eam capere propria auctoritate ab eo qui illam detinet. lib. 4. cap. 10. num. 19. & 20.
- Primi pilus** quis sit. lib. 3. cap. 21. num. 71.
- Priuegia** duo, quando concurrunt, vnum rebus, & aliud personis concessum, illud dicitur magis spectiale, quod conceditur personæ. lib. 1. cap. 2. num. 14.
- Priuegium** viduæ non potest cedi. lib. 1. cap. 3. nu. 7. & lib. 3. cap. 22. nu. 52.
- Probatio** imperfecta per contrariam, & minus verisimilem eliditur. lib. 3. cap. 12. num. 22.
- Probationes** duæ semiplenæ in ciuilibus probant, non vero in criminalibus. lib. 5. cap. 1. num. 79.
- Processus** factus coram iudice incompetenti est nullus. lib. 3. cap. 3. nu. 8.
- Processus** factus à iudice absq; prauia pronuntiatione exceptionis declinatoria, est nullus. lib. 3. cap. 3. num. 6.
- Procurator** in causa criminali potest allegare causas absentiæ. lib. 5. cap. 4. nu. 4.
- Procurator** constitutus ad vnâ litem, non præiudicat domino in alijs. lib. 1. cap. 3. num. 41.
- Procurator** quicquid fecerit ultra formam commissionis est ipso iure nullum. ibi.
- Procurator** qui habet mandatum ad compromittendum non potest transigere. ibi.
- Promotor** an cõdemnetur in expensis. lib. 2. cap. 12. in fin.
- Promotor** iustitiæ Ecclesiæ quicquid facit, ex mandato Episcopi censetur facere. ibi. nu. 12.
- Promotoris** deputatio pertinet ad Episcopum absq; cõcilio capituli. ibi.
- Prouiso** legis contra ius commune non extenditur ultra expressum in ea. lib. 1. cap. 2. num. 16.
- Protestatio** conseruat ius partis. lib. 2. cap. 11. num. 3.
- Protestatio** ut valeat fieri debet

bet parte presente. lib. 3.
cap. 21. num. 60. & lib. 4.
cap. 9. ex nu. 4.

*Prouisio hominis facit cessare
prouisionem legis. lib. 3.
cap. 11. nu. 8.*

R

Ratio quando nulla alia
reddi potest, habetur
pro expressa. lib. 3. cap. 11.
num. 17.

*Recusari possunt cōsiliarij Re
gis, & totum consilium.
pag. 164. num. 21.*

*Regis voluntas lex animata
censetur, & super omnes
leges est. lib. 1. cap. 2. n. 10.*

*Regulam qui habet pro se po
tior est. lib. 3. cap. 15. nu. 9.*

*Remissio debiti per dolum fa
cta non nocet alijs credito
ribus. lib. 3. cap. 22. nu. 62.*

*Remissio quibus creditoribus
non noceat. ibi. nu. 63.*

*Replicatio datur in causis su
marijs. lib. 3. cap. 11.*

*Representatio, quando est ex
clusa in linea descenden
tium, censetur etiam ex
clusa in transversali. pag.
124. nu. 16.*

Representatio cessat si filius

*maior vocetur, vel qui su
peruixerit, aut superstes
extiterit. pag. 121. num.
10.*

*Representatio cessat si proxi
mior testatoris vocetur.
pag. 123. nu. 14.*

*Repulsa in foro Ecclesiastico
quocunq; tempore ante pu
blicationem ponitur. pag.
66. num. 6.*

*Repulsa posita in prima in
stantia non possunt poni
postea in secunda. lib. 3.
cap. 13.*

*Requisitus Index si excedat
ad quem appellari debeat.
lib. 2. cap. 12. nu. 11.*

*Requisitoria quando adimi
pleri nō debeat. lib. 3. cap.
3. num. 10.*

*Requisitoria Castelle. lib. 3.
cap. 21. nu. 12.*

*Requisitorie, vide verbo In
dex requisitus.*

*Res integra, quando dicatur.
lib. 3. cap. 11. & c. 10. nu. 3.*

*Rescriptum, quibus modis an
nullari possit. lib. 2. cap. 3.
num. 6.*

*Restitui non debet clande
stinus possessor, si expella
tur*

- tur à domino. lib. 3. cap. 1. num. 3.
- Restitutio semel concessa non reiteratur. lib. 3. cap. 14. num. 13.
- Restitutio admittitur etiam aduersus sententiam principis, & per eam executio suspenditur. lib. 3. cap. 21. num. 34.
- Restitutio minoris, prodest etiam cessionario ibi. n. 35
- Restitutionis remedium nullo casu censetur exclusum. lib. 3. cap. 22. nu. 49.
- Restitutio non censetur sublata per verba quantumcunque generalia apposita in legibus. lib. 3. cap. 21. n. 70.
- Restitutio facit supersedere in executione sententiae. ibi. nu. 32.
- Restitutio etiam competit heredibus minoris. ibi. n. 35.
- Restitutio quando presumatur dolose petita. ibi. n. 35.
- Restitutio ex capite uxoris minoris, marito non prodest ad executionem retardandam. ibi. nu. 36.
- Retensio datur pro expensis. lib. 3. cap. 21. num. 49.
- Reusio quomodo fiat, & quibus casibus non admittitur. lib. 3. cap. 20.
- Reus etiam si confiteatur delictum per petitionem ad impetrandam chartam assecurationis, adhuc poterit contrariare per negatiuam. lib. 5. cap. 1. nu. 68.
- Reus laicus si neget rem esse Ecclesiasticam super qua conuenitur, remittendus est ad iudicem Secularem. lib. 2. cap. 4. num. 42.
- Reus in causis criminalibus non potest renuntiare suis defensionibus. lib. 5. cap. 1. num. 74.
- Reus quando possit sub fideiussoribus relaxari. lib. 5. cap. 1. num. 16.
- Reus quando tenetur alimentera inopi litiganti subministrare. lib. 1. cap. 4. in fine.

S

Scriptum dicitur, quod ex scriptis colligitur. lib. 3. cap. 11. nu. 9.

Scriptura ut ex eo procedatur summarie debet esse facta à tabellione creato à

Re-

- Rege lib. 3. cap. 22. num. 3.
 Scriptura si non cōtineat cau-
 sam non valet. ibi. nu. 12.
 Scriptura facta in alio Reg-
 nō est decem dierum. lib.
 3. cap. 22. nu. 5.
 Senatores quādo possint trās-
 gredi leges. lib. 1. c. 2. n. 4.
 Sententia à Iudice incompe-
 tenti lata quando valeat.
 lib. 3. cap. 21. nu. 44. in fin.
 Sententia habita cum procu-
 ratore sufficienti potest po-
 stea executioni mandari
 parte absente sine alia eius
 citatione. lib. 3. cap. 21. n. 2.
 Sententia inter alios lata quā-
 do prauidet. lib. 3. cap. 4.
 Sententia in causa matrimo-
 niali non transit in rem
 indicatam. lib. 2. cap. 9. n. 7
 in fin.
 Sententia in causa beneficii
 quo ad prauiditium supe-
 rioris non transit in rem
 indicatam, nec item in cau-
 sa suspensionis, excommu-
 nicationis, vel interdicti.
 lib. 2. cap. 10. nu. 2.
 Sententia secunda quando di-
 cetur cōformis priori. lib.
 3. cap. 19. nu. 16.
 Sententia lata ex falsis testi-
 bus, vel instrumentis quo
 modo retractabitur. lib. 3.
 cap. 20. nu. 2.
 Sententia nulla ratione con-
 sensus per appellationem
 confirmatur quo ad nulli-
 tatem. lib. 2. cap. 11. nu. 3.
 Sententia qua dicitur inter-
 locutoria. li. 3. cap. 20. n. 12
 Sententia est stricti iuris. lib.
 3. cap. 21. nu. 5.
 Sententia lata super excep-
 tione peremptoria non no-
 cet, si noua causa superue-
 niat. lib. 3. cap. 4. nu. 5.
 Sententia lata contra banitū,
 quibus modis infringi pos-
 sit. lib. 5. cap. 4. nu. 7.
 Sententia lata ex falsa causa,
 est nulla. pag. 168. nu. 35.
 Sententia diffinitiva declara-
 ri potest. lib. 3. c. 18. num. 3.
 Sententia nulla executioni
 mandari non debet. lib. 3.
 cap. 21. nu. 43.
 Sententia lata cum possessore
 maioratus quando noceat
 eius successori. li. 3. c. 21. n. 9
 Sententia liquidari debet in
 loco domicilij rei condēna-
 ti. ibi. nu. 8.

- Sententia mero iure sine testibus & probationibus tenet* lib. 1. cap. 1. nu. 4.
- Sententia contra minorem lata absq; tutore, est nulla.* lib. 5. cap. 1. nu. 39.
- Sententia Iudicis rerum Indiarum non potest in alio iuditio exequi.* lib. 1. cap. 2. nu. 14.
- Sequestratio fit contra contumacem de iure canonico.* pag. 66. nu. 6.
- Sequestrari quādo possint fructus appellatione pendente* pag. 71. nu. 17.
- Sequestrum bonorum peti potest in Senatu Regio, contra eum qui longius litem differre conatur.* lib. 4. cap. 10. nu. 27.
- Servus redhiberi non potest propter vitium animi latens.* lib. 4. cap. 8. nu. 17.
- Simulatio quæ non sit prohibita.* lib. 3. cap. 22. nu. 24.
- Syndicatus tempus continuū est.* lib. 5. cap. 5.
- Socius deducit expensas in re communi factas.* lib. 4. cap. 3. num. 11.
- Spoliatus à Iudice de facto,* de facto quoq; restitui debet. lib. 4. cap. 10. nu. 25.
- Subhastatio quibus modis annullari possit.* lib. 3. cap. 21. num. 81.
- Subrepticium, quando actor, vel reus probare debeat, & quibus probetur remissive.* lib. 2. cap. 3. nu. 13.
- Subreptionis exceptio ante litis contestationem proponenda est.* ibi. nu. 10.
- Subreptionis exceptio facit supersedere executionem.* ibi.
- Subscriptio est necessaria etiā si per viam reconuentionis crimen opponatur.* lib. 5. cap. 1. nu. 7.
- Subscriptio fit propter pœnationis.* ibi. nu. 4.
- Subscriptio an sit necessaria, quando crimen obijcitur per viam exceptionis.* ibi. num. 5.
- Substitutio habet locum in legatis, & fideicommissis.* lib. 3. cap. 11. nu. 11.
- Sumptuum ratio in re communi facta quādo socium obliget.* lib. 4. cap. 3. nu. 1.
- Suppleri quando potest defectus*

- Etus naturalis. lib. 2. cap. 3. num. 18.*
- Suppleri non potest id quod in supplicatione nō sit expressum. ibi. nu. 17.*
- Supplicatio in quibus differat ab appellatione. lib. 3. cap. 19. nu. 10.*
- Suspitionis exceptio non impedit executionem, etiam si ipse iudex dicat esse suspectum. lib. 3. cap. 21. n. 51.*
- T**
Tempus ad appellandum non currit, interim quo agitur de nullitate. pag. 155. num. 6.
- Termini omnes accumulatur in causa syndicatus. lib. 5. cap. 5. nu. 2.*
- Termini lapsus non nocet re integra. lib. 3. cap. 10. nu. 2.*
- Terminus legalis prorogari non potest. ibi.*
- Tertius possessor quando possit conveniri. lib. 3. cap. 21. nu. 41.*
- Tertius oppositor quando admittatur. lib. 3. cap. 5.*
- Tertius possessor quando impedit executionem. ibi. num. 37. cap. 21.*
- Testamentarij loco heredum sunt. lib. 1. cap. 3. nu. 21.*
- Testamenti executio in loco originis, vel domicilij testatoris petenda est. lib. 1. cap. 2. nu. 12.*
- Testator in dubio videtur se conformare cum dispositione legis. lib. 3. cap. 11. n. 8.*
- Testator deficientibus masculis, solet coactus vocare feminas ad maioratam, ne bona maneant libera. ibi. num. 6.*
- Testator preferens masculos in successione maioratus, in quo sunt ville, castra, & iurisdictio videtur considerare fragilitatem mulierum, quibus dominari non convenit. lib. 3. cap. 9. num. 6.*
- Testamentum, cuius approbatio fit extra folium, non valet. lib. 4. cap. 10. nu. 32.*
- Testes etiam post conclusionē in criminalibus admittuntur. lib. 5. cap. 1. num. 81.*
- Testes inhabiles probant innocentiam. lib. 5. cap. 1. n. 80.*
- Testis de credulitate pro Reo plenē probat. ibi.*

Testes

- Testes plures numero sup-
plent defectum qualitatis.
ibi.*
- Testes in criminalibus, die-
bus feriatis examinari pos-
sunt. ibi. nu. 78.*
- Testes super articulis de no-
no in secunda instantia re-
cipi debent. lib. 3. cap. 19.
num. 12.*
- Testis si dicat non esse sic, ut
notarius scripsit cui ma-
gis credendum sit. lib. 5.
cap. 1. nu. 88.*
- Testis contra reum non de-
bet pati aliquem defectum
lib. 5. cap. 1. nu. 80.*
- Testes plures praevalent. lib.
4. cap. 10. nu. 13.*
- Testes duo deponentes de me-
tu magis probant, quam
mille deponentes de spon-
tanea voluntate. lib. 4. cap.
9. nu. 3.*
- Testes qui deponunt pignus
esse debitoris, perinde ha-
bentur ac si essent fideius-
sores. lib. 3. cap. 21. nu. 14.*
- Testes singulares non probant
lib. 5. cap. 1. nu. 79 & quā-
do. lib. 3. cap. 15. nu. 7.*
- Testis de facto proprio admit-
titur. lib. 5. cap. 2. num. 4.
& quando probet. lib. 3.
cap. 15. num. 8.*
- Testis dictum intelligitur se-
cundū li. 3. c. 15. nu. 5.*
- Testis in parte verus, & in
parte falsus, in totum re-
putatur falsus. lib. 1. cap. 2.
num. 43.*
- Testis unus qui de facto pro-
prio deponit ad utilitatē
alterius probat. lib. 3. cap.
12. num. 5.*
- Testis unus qui deponit ex
conventionē partium pro-
bat. ibi. num. 6.*
- Testis unus exceptione ma-
ior si concordet cum alio,
qui patitur defectum: fides
illius tollit defectum alte-
rius. lib. 3. cap. 13. nu. 7.*
- Testis quia non verisimilia,
vel de credulitate, aut in-
ditio suo, vel extra capi-
tulum deponit non probat.
lib. 3. cap. 15. nu. 8.*
- Testis qui dat alium in con-
testem, qui interrogatus
negat, neuris eorum cre-
ditur. ibi.*
- Testis qui non reddit ratio-
nē sui dicti, nō probat. ibi.*

Testes si contrariantur, quibus magis sit credendum. lib. 3. cap. 15. nu. 6.

Testes affines, & consanguinei non admittuntur. lib. 1. cap. 2. nu. 42.

Testium dicta ad concordiam sunt reducenda. lib. 3. cap. 15. nu. 5.

Testium depositio absq; citatione partis non valet. lib. 5. cap. 1. nu. 75.

Testes in iudicio non sunt necessarii precise, sed causatiue. lib. 1. cap. 1. num. 3.

Testis qui deponit falsum in articulo de consuetudine, non ideo eius dictum annullatur, nec testis tenetur de falso. lib. 1. cap. 2. num. 43.

Testis per hostij rimulam videns, & vocem audiens probat. lib. 3. cap. 12. num. 16.

Testes singulares an probent contra Iudicem de accepto munere. lib. 5. cap. 5. nu. 7.

Testis potest esse sequester in causa muneris accepti à Iudice. ibi.

Testes qui deponunt homi-

cidium simpliciter fuisse commissum ad defensionē probant. lib. 5. cap. 1. n. 69.

Transactio generalis quomodo restringitur. lib. 3. cap. 4. num. 3.

Transactio quando impedit executionem, & actionem. lib. 3. cap. 21. nu. 46.

Transactionis causa aliquid acceptum restitui debet ab eo, qui transactionem impugnare vult. pag. 242. col. 1. in fin.

Transactio etiam confirmata per principem infringi potest. lib. 3. cap. 4. nu. 3.

Transactio non extenditur ad actiones, futuras de quibus cogitatum non fuit. lib. 3. cap. 21. nu. 46.

Tuitiva reſtitutoria an concedatur ante appellationē. lib. 2. cap. 11. nu. 5.

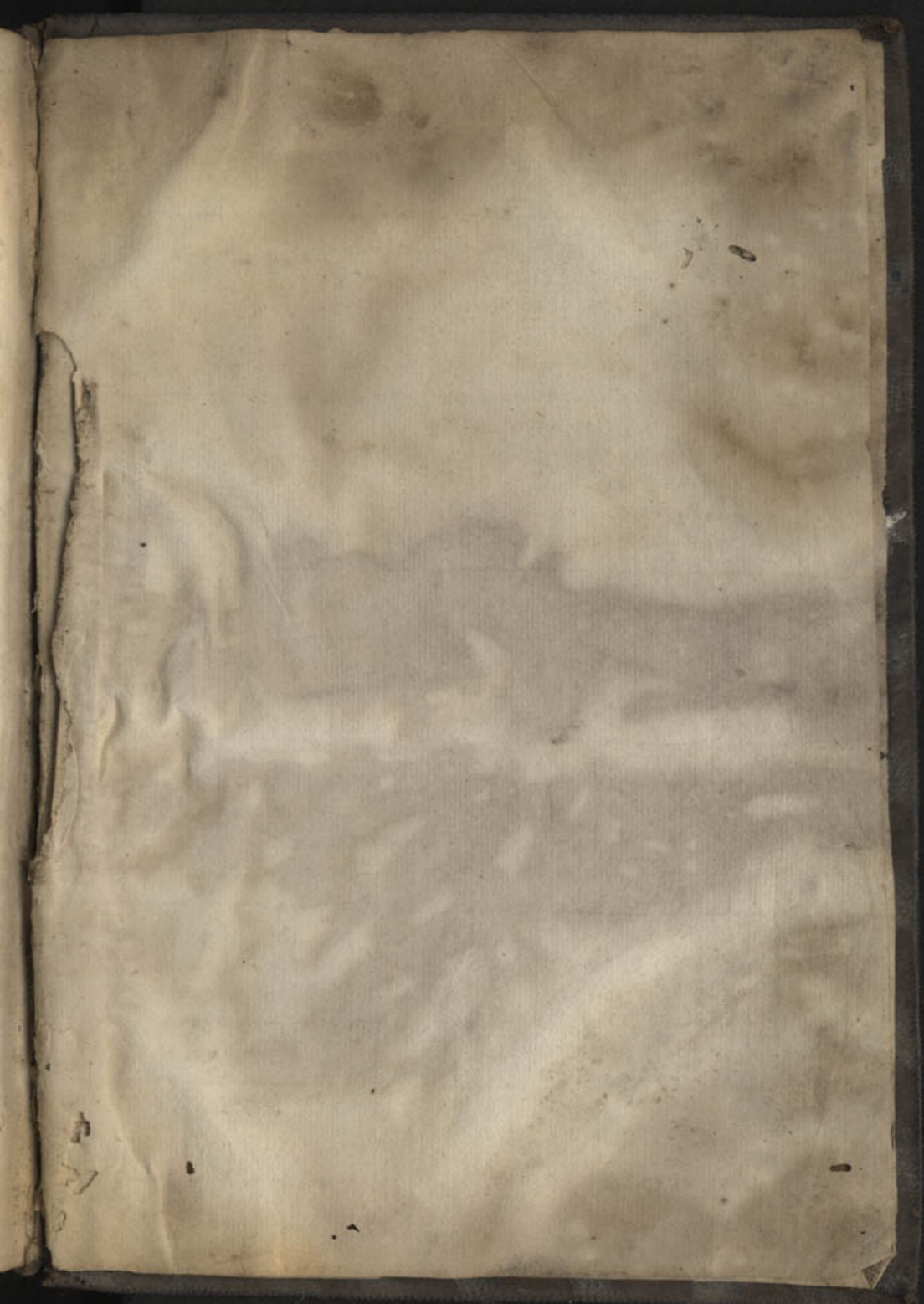
Tutor tenetur reddere rationem suæ administrationis per inuentarium. lib. 4. cap. 8. nu. 47.

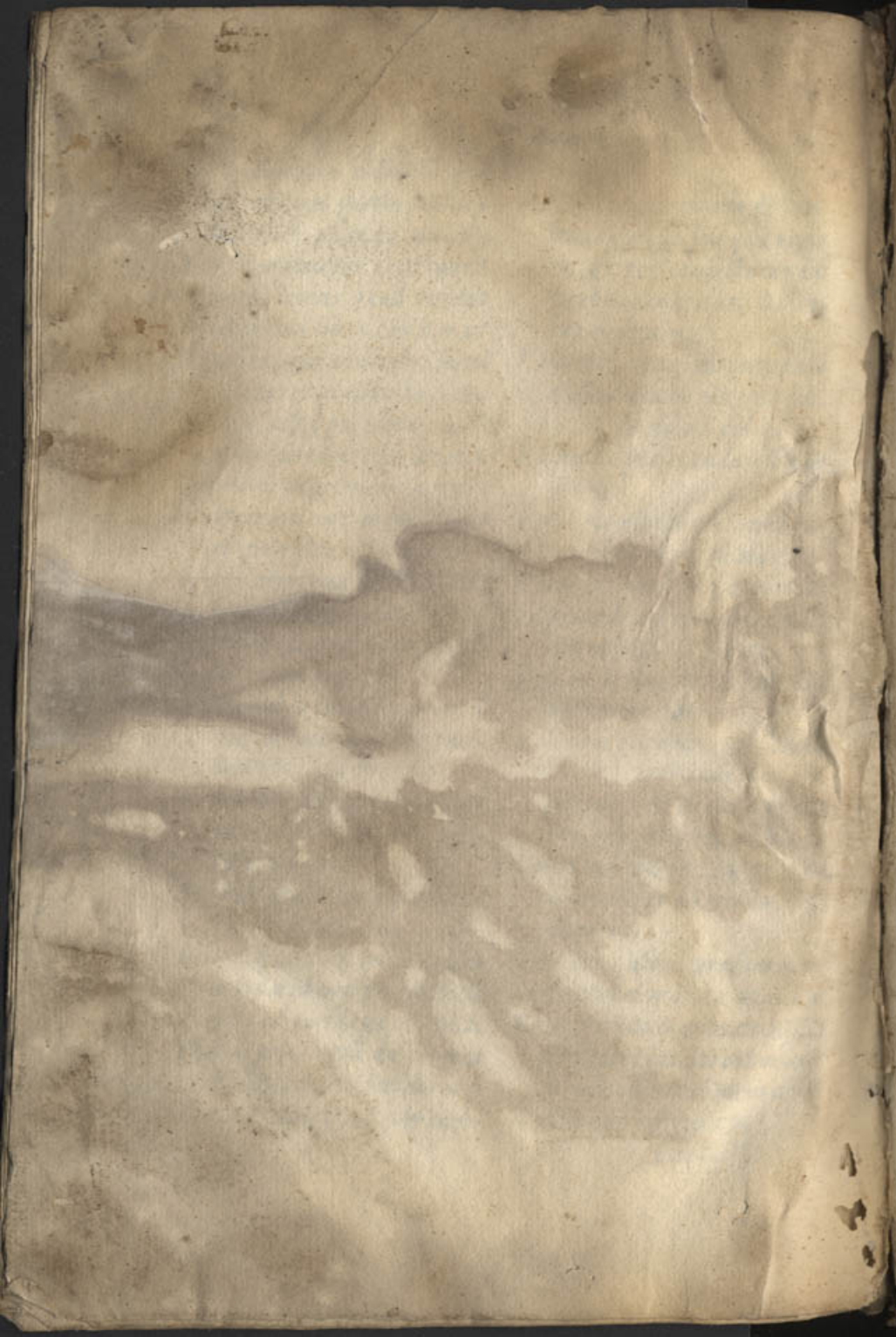
Tutor si inuentarium non fecerit iuratur in litem contra eum, in id quod pupilli interest. ibi.

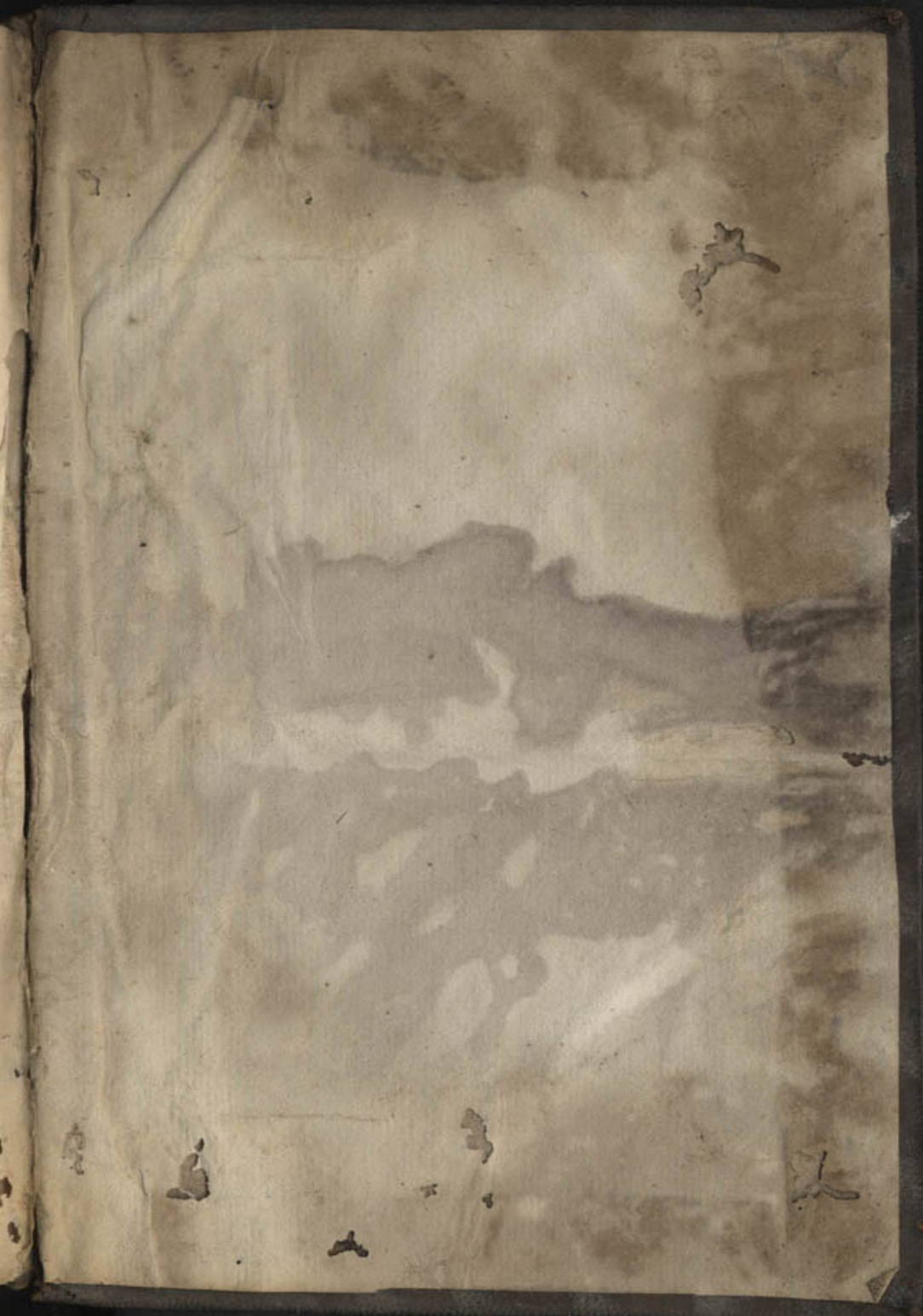
V

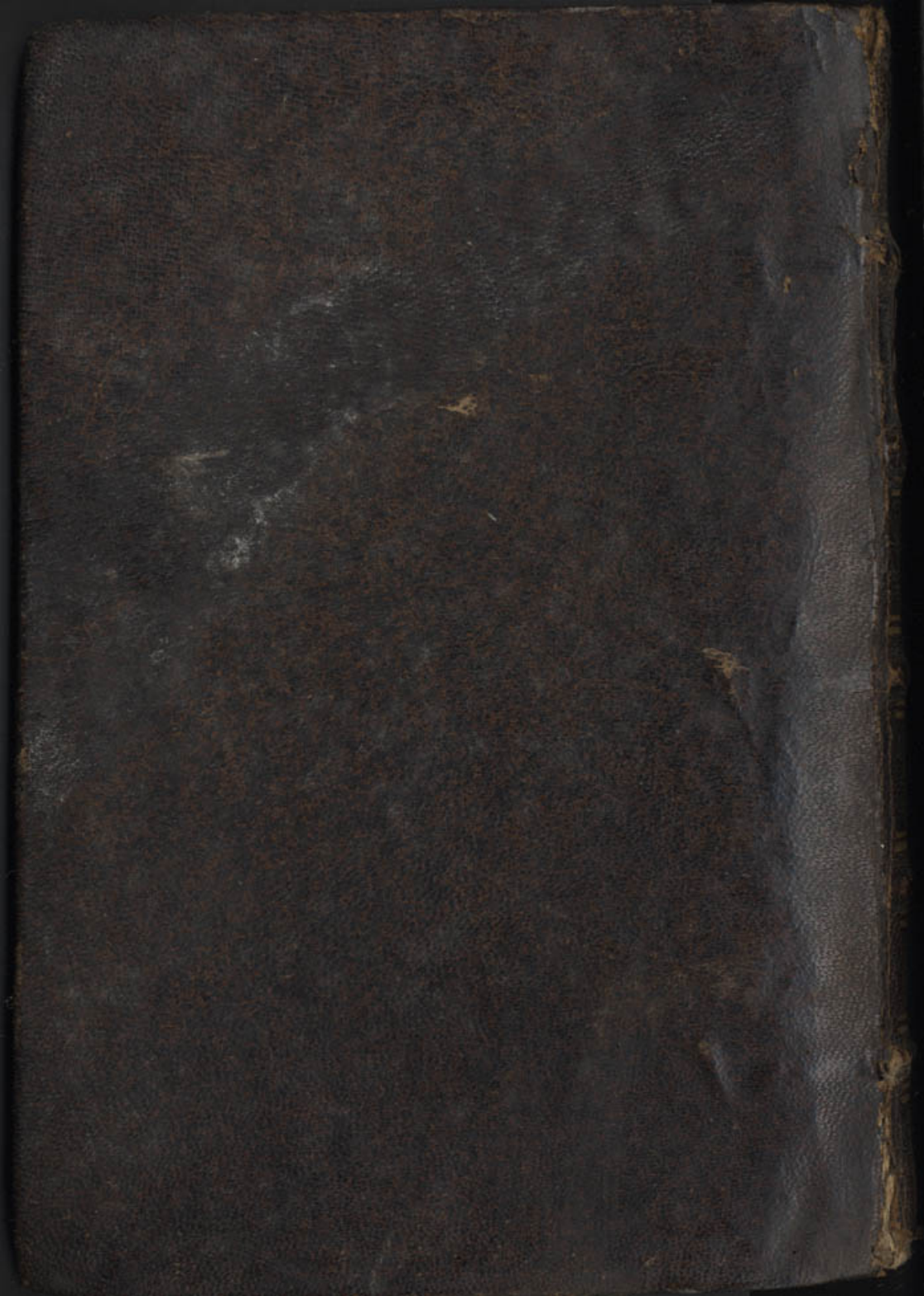
- V** Enditio actionis pro
 minori pretio prohibi
 ta est. lib. 3. cap. 22. nu. 26.
- V**enditor tenetur exprimere
 vitium latens quod residet
 in animo lib. 4. cap. 8. n. 17
- V**enditor qui non habet facul
 tatem rei prestande, nec
 dolo desijt possidere, condē
 natur in interesse. ibi. n. 2.
- V**enditor non tenetur expri
 mere vitium manifestum
 rei vendita. ibi num. 18.
- V**erba ambigua in mandatis
 contra constituentem, in
 terpretationem accipiunt.
 lib. 1. cap. 3. n. 41.
- V**erba dubia intelliguntur cō
 tra producentem, & fun
 dantem se in eis. ibi.
- V**erba illa, pola verdade sabi
 da, quid importent. pag.
 169. nu. 38.
- V**eritas praeferitur opinioni.
 lib. 2. cap. 3. nu. 19.
- V**idua si cōsensit in Iudicem
 ordinariū non potest decli
 nare ad curiā. pa. 27. col. 2.
- V**iduae privilegiū an cōpetat
 alijs litis cōsortibus. ibi. n. 7
- V**iduae privilegiū non com
 petit ijs quibus actio fuit
 cessa. ibi.
- V**oluntas non tantum dicitur
 qua expressa, sed qua taci
 tē, & per coniecturas ex
 verbis deducitur. lib. 3.
 cap. 11. nu. 9.
- V**oluntas ex verbis connexis
 vel admixtis elicitur. lib.
 3 cap. 15. nu. 11. col. 2.
- V**oluntas praeferenda est ver
 bis ibi.
- V**oluntas elicitur ex vicini
 tate scripturae. ibi. nu. 12.
- V**oluntas quod fuerit talis in
 precedenti probatur ex se
 quentibus. ibi. nu. 13.
- V**olūtas prima declaratur ex
 posteriori. ibi.
- V**oluntas elicitur ex relatio
 ne, ex repetitione, vel prae
 fatione, & declaratur ex
 causa & ratione. ibi. n. 15.
- V**oluntas elicitur ex graua
 mine alicui iniuncto. ibi.
 num. 17.
- V**sura ex quibus praesumatur
 & probetur. li. 3. c. 22. n. 29
- V**xor mortuo marito an possit
 debitores mariti conueni
 re per assignationem decē
 dierum. ibi. nu. 19.

Finis.

MENDE
ACASTE
PRACO

Nº 11111111

